

ଗୁରୁ ନାନକ ବାଣୀ

ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ

ଗୁରୁ ନାନକଦେବଙ୍କର ପଞ୍ଚମ ଜନ୍ମ-ଶତାବ୍ଦୀ ପାଳନ
 ଅବସରରେ ତାଙ୍କର ନାତିବାଣୀର ଏକ ସଂକଳନ
 ପ୍ରକାଶ କରି ତାହାକୁ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ
 ଅନୁବାଦିତ କରିବାକୁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ଶିକ୍ଷା
 ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ପିତାନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କଲେ ।
 ଆଧୁନିକ ଭାରତର ସର୍ବାଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକତା
 ହେଉଛି—ଜାତୀୟ ଏକତା । ଗୁରୁ ନାନକଦେବଙ୍କ
 ଜୀବନ ଆମ ଜାତୀୟ ଏକତାର ଏକ ଅନୁପମ
 ଉଦାହରଣ । ତାଙ୍କର ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଣୀ ପାଠକର
 ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତୀୟ ଏକତା ଅଧିକରୁ
 ଅଧିକ ସୁଦୃଢ଼ ହେବ ବୋଲି ଆଶା ।

ଭାଇ ଯୋଧ ସିଂହଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ ଏହି
 ସଂକଳନଟି ଅଦ୍ୱିତୀୟ । ଏହି ସଂକଳନର ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ପୃଷ୍ଠାରେ ନାନକବାଣୀର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠକମାନେ
 ଉପଲବ୍ଧ କରିବେ ।

ଗୁରୁ ନାନକ ବାଣୀ

ସଂପାଦକ

ଭାଇ ଯୋଧ ସିଂହ

ଅନୁବାଦ

ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ନିଆସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ
ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ମାର୍ଚ୍ଚ, ୧୯୭୩ (ଫାଲ୍ ଗୁନ ୧୮୯୪)
March, 1973 (Phalgun 1894)

© ଭଲ ଯୋଧ ସିଂହ

ଟ ୫.୦୦
Rs. 5.00

ମୁଖ୍ୟ ପରିବେଶକ
ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର
କଟକ-୨ : ବ୍ରହ୍ମପୁର-୨

ଭାଇରେକ୍ଟର, ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ-୧୭
କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ଉତ୍ତମଦର, କଟକ-୨ ପ୍ରକାଶନ ସମ୍ପାଦ
ମୁଦ୍ରଣାଳୟ ଉତ୍ତମପ୍ରକାଶିନୀ, କଟକ-୧ ରେ ମୁଦ୍ରିତ ।

ଉପହମଣିକା

ପାଞ୍ଚ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶରେ ଜଣେ ମହାତ୍ମା ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ଯେ କି ଆଜି ଏକ ଦିବ୍ୟପୁରୁଷ ଭୂଲ୍ୟ ପୂଜ୍ୟ; ଯଦିଓ ସେ ନିଜେ ନିଜକୁ ଦାସ, ସାଧୁ କିମ୍ବା ଅତି ବେଶୀରେ ଏକ କବି କହି ହିଁ ସମୁଦ୍ଧ ଥିଲେ । ସେହି ମହାମାନବ ଚକ୍ରାଳୀନ ଯାତାୟାତ ପଥର ଦୁର୍ଗମତାଳନିତ ନାନାବିଧ ଦୁଃଖକଷ୍ଟକୁ ଭ୍ରାନ୍ତେଷ ନ କରି ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଲଙ୍କାଦ୍ୱୀପ, ପୂର୍ବରେ ଆସାମ ପ୍ରଦେଶ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମରେ ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ଶେଷ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ରାଜ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଥିଲେ । ସେ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେଠାର ବେଶଭୂଷା ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ସେହି ସ୍ଥାନର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଦେଶ ବାହାରେ ମକ୍କା, ମଦୀନା ଓ ବାଗ୍ଦାଦ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ । ଏହା ତାଙ୍କ ଉପଦେଶାବଳୀରେ ସ୍ପଷ୍ଟ, ଫାରସୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପଭାଷାର ମିଶ୍ରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗାଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଗୁରୁ ପରି ସ୍ୱ ସ୍ୱାଦନାତ ଅନୁସାରେ ଶବ୍ଦସ୍ୱାର ପାଇଁ ଦାବି କଲେବେଳେ ମୁସଲମାନମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ପୀର ବୋଲି ମନେକରି ସ୍ୱ ସ୍ୱାଦ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ କବିର ଦେବାକୁ ଗୃହ୍ୟଥିଲେ । ସେହି ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ପଞ୍ଚମ ଜନ୍ମଗତବାର୍ଷିକୀ ଉପଲକ୍ଷେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଓ ଯୁବସେବା ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ସ୍ଥିର କଲେ କି, ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବାଣୀର ଏକ ସଙ୍କଳନ କରାଯିବ ଏବଂ ସେ ପଢ଼ିବା ଆମ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଗୁପ୍ତର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚ୍ଛୁରିତ କରାଯିବ । ଆଧୁନିକ ଭାରତର ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଲା ଗୁପ୍ତର ଐକ୍ୟଭାବ । ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବଙ୍କ ଜୀବନୀ ଗୁପ୍ତୀୟ ଏକତାର ଏକ ଅନୁପମ ଉଦାହରଣ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କ ବାଣୀଦ୍ୱାରା ଭାରତୀୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଏକତାର ଭାବ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବ ।

ଆନ୍ତର୍ମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାବ ଯୋଧ ସିଂହଙ୍କ ନିକଟରେ ରୁଣି; କାରଣ “ନ୍ୟାସନାଲ ଗୁଡ଼ ଟ୍ରଷ୍ଟ”ର ଅନୁରୋଧମେ ସେ ଗୁରୁ ନାନକ ବାଣୀର ଏହି ସଙ୍କଳନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି ।

୧୯୩୭

ନିଆହାସୀ

ବାଳକୃଷ୍ଣ କେଶିକର

ସୂଚୀପତ୍ର

ନବେଦନ		୯
	ପ୍ରଥମ ଭାଗ	
ପରାତ୍ମୋତ୍ତମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ		୧୯
ଭବର		୧୯
ନଗର ଉତ୍ପତ୍ତି		୩୧
ଜୀବାତ୍ମା, ଅହଂକାର, କର୍ମ-ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଓ ଆବାଗମନ		୩୯
ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଅଭୟ		୪୭
	ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ	
ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ	...	୫୩
	ତୃତୀୟ ଭାଗ	
ଲକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତିର ସାଧନ	...	୭୩
ସ୍ୱର୍ଗରୁ	...	୭୩
ଦୈନିକ	...	୧୦୯
ଲୋକସେବା	...	୧୧୩
	ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ	
ଅନୁବ୍ରତ ସାଧନା	...	୧୩୫
	ପଞ୍ଚମ ଭାଗ	
ଆତ୍ମୋନ୍ନତ ପାଇଁ ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ପରିତ୍ୟାଗ ଅପେକ୍ଷିତ ନୁହେଁ		୧୪୫
	ଷଷ୍ଠ ଭାଗ	
ତତ୍କାଳୀନ ରାଜନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି		୧୫୯

ନିବେଦନ

‘ଗୁରୁବାଣୀ’ର ଏହି ସଙ୍କଳନରେ ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବଙ୍କ ବାଣୀ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକରରେ ଲେଖାଯାଇଛି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଧାର୍ମିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ନୈତିକ ବିଚାରଧାରା ତଥା ସିଦ୍ଧାନ୍ତସବୁକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ତତ୍କାଳୀନ ପଞ୍ଜାବରେ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ର ଗୁରୋଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି ସହିତ ଭଲଭାବରେ ପରିଚିତ ହେବା ପାଇଁ ଏହି ବିଚାରଧାରା ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଯଥାରଥ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ଭାରତବର୍ଷର ଏହି ଅଂଶଟି ଏକଥପାଇଁ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି; କାରଣ ଏହିଠାରେ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ବେଦବିଦ୍ୟ ପ୍ରତିଧ୍ୱଜିତ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ନାତକମାନେ ଶତମାନଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଶିଖିବା ପାଇଁ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କୁ ଅସୁଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଦ୍ୟାକରଣିକ ପାଣିନୀ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଲଳିତପାଳନ ମଧ୍ୟ ଏହିଠାରେ ହୋଇଥିଲା । ସୁନଶ୍ଚ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁକାଳ ଧରି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିଲା । ସୁପ୍ରାଚୀନ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହିଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କ ଆବର୍ତ୍ତାବ ସମୟରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଲୁପ୍ତ-ପ୍ରାୟ ହୋଇଯାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମହିଁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଜୈନମାନେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କୌଣସି ନଗରରେ ବାସ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଏକ ଅଂଶ ବୋଲି ହିଁ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଏ ପ୍ରାନ୍ତରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନହିଁ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଗୋରଖପତ୍ନୀ କାନନ୍ଦା ଯୋଗୀ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଉଭୟଙ୍କ ଉପରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରୁଥିଲେ । ଲୋକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ କି ଏମାନଙ୍କଠାରେ ଚମତ୍କାର ଶକ୍ତି ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା । ଯନ୍ତ୍ର, ମନ୍ତ୍ର ବା ତନ୍ତ୍ର-ବିଦ୍ୟା ସାଧନ କରିଥିବା ହେତୁ ହିଁ ଏହି ଯୋଗୀମାନେ ଲୋକସମାଜରେ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ବରଦାନଦ୍ୱାରା ଧନଲାଭ ଆଶାରେ ପ୍ରଲୁପ୍ତ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଅଭିଶାପ ସମ୍ଭାବନାରେ ଭୟଭୁତ ହୋଇ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସେବା-ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମାନିନେଉଥିଲେ । ମୁସଲମାନ ବା ହିନ୍ଦୁ ଉଭୟ ଧର୍ମର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଘଷିତ କରାଇ ନିଆଯାଉଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଉଭୟ ଶ୍ରେଣୀ ଏହି ମତକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ହେଉଛି ଏହି କଥାର ପ୍ରମାଣ ।

ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯେ କେବଳ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ । ବାହୁଡ଼, ଯତି ସି, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟ ଆଉ କେତେକ ଉପ-ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲେ । ଯେକୌଣସି ଏକ ବର୍ଣ୍ଣର ଉପବିଭାଗମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ-ମାନ ଭେଦଭାବ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରିଥିଲା । ଏହି ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବାଦେ ଗୁଣ୍ଡାଳ-ମାନଙ୍କର ଆଉ ଏକ ପୃଥକ ଶ୍ରେଣୀ ଥିଲା, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ଲୋକ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଉଠିବାର ମନୋଭାବ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଅଧୁନାତନ ହିନ୍ଦୁ ଭାବାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯଦ୍ୟପି ଜାତି-ପ୍ରଧାନ ବିରୋଧୀ, ତଥାପି ଏମାନେ ବର୍ଣ୍ଣଭେଦକୁ ଅନୁମୋଦନ କରନ୍ତି; “କିନ୍ତୁ ମାନବ ଆଦୌ ନିରପେକ୍ଷ ନୁହେଁ । ସେ ସମାଜରେ ନିଜର ଚରଣ,

ଆଚରଣ ଏବଂ କର୍ମ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସାମାଜିକ ସମଗ୍ରତା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ରହିବହିଁ ରହିବ । ଯଦି ସମାଜରେ ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ-ବିଭାଜନକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ବା ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରୂପେ ମାନବିଆଦି, ତେବେ ଏହା ମଧ୍ୟ ମାନବକୁ ହେବ ଯେ, ଆର୍ଥିକ ବିବେକ, ସମ୍ପାଦନ-କ୍ଷମତା, ଉତ୍ପାଦନ-କୌଶଳ ଏବଂ ସେବାପଦ୍ଧତି ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ଯେକୌଣସି ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ହେବ । ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଯୋଜନା-ମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ହେଉଛି ବିଶ୍ୱାସକର୍ତ୍ତା ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସମାଜର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଅଙ୍ଗ ଏହି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରିଭାବରେ ଅନୁମୋଦନ କରିବ ଯେପରି କି ସେଗୁଡ଼ିକ ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ସ୍ୱାଧୀନତା ରୂପରେ ପ୍ରଦାନ କରେ, ଏହି ଶିଳ୍ପୀମାନେ ନିଜର ଶିଳ୍ପ ଉତ୍କର୍ଷରେ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତି ଓ ସେବାଧର୍ମୀ କାରିଗର-ମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ରୂପ ଦିଅନ୍ତି ।” ଏହି ଯୁକ୍ତି ଉପରେ ଜୋର ଦିଆହୋଇ ପୁଣି ଲେଖାଯାଇଛି, “ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରୁ ଉଦ୍‌ବୃନ୍ତ, ଏହି ସମାଜ ଗୋଟିଏ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଉପାୟ, ଯଦ୍ୱାରା ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶ ହୋଇପାରେ । ସମାଜରେ ତାର ସ୍ଥାନ ସ୍ୱରକ୍ଷିତ ରହିବା ଉଚିତ, କାରଣ ଏଥିରୁ ସେ ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶପାଇଁ ଆହୁରି ଅଧିକ ସହାୟତା ପାଇପାରେ ଏବଂ ନିଜ ରୂପ ଅନୁସାରେ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ; ଯଥା:— ବିଦ୍ୱାନ ଓ ଜ୍ଞାନୀ, କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବା କର୍ମକ୍ଷମ, ସୁଶିକ୍ଷିତ-ଶିଳ୍ପୀ ଏବଂ ଶ୍ରମିକ । ମନୁଷ୍ୟର ହିଁ ସ୍ୱାଶୀଳ ରୂପ ଅନୁସାରେ ଆହାର ସୃଷ୍ଟି ହେଇଥିବା ଅଂଶ, ନିଜେହିଁ ନିଜର ଶ୍ରେଣୀ ନିରୂପଣ କରିଥାଏ ।”

ଯେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁ ମାନେ ଏ ଦେଶରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୁରୁଷରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଚରଣ, ଆଚରଣ ଏବଂ କର୍ମ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରେଣୀ ବାଛି ନେଇପାରୁଥିଲା ଓ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଜନସଂଖ୍ୟା କ୍ଷମଣୀ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିପକ୍ଷରେ ଚରଣ, ଆଚରଣ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ବର୍ଣ୍ଣାନୁସାରେ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଜନ କରିବା ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ-କୁଳକାର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଆଗୁଣ୍ଡେଇ ଓ କର୍ମକ୍ଷମା ଲେଖାଯାଏ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲିଲା ଏବଂ କାଳକ୍ରମେ ଏହିପରି ଉଚ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜ ନିଜର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ କରି ସ୍ୱାଧୀନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମ ଭୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ପୁଣି ନିଜର ପଦବୀଦା ଅନ୍ତର୍ଗତ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ସେମାନେ ତଥାକଥିତ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ମୀମାଂସା ଅନୁସାରେ ଏ ପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆତ୍ମା ସ୍ୱଚ୍ଛତା ରୂପ ଓ ଅନୁକୂଳ ଗୁଣ ନେଇଛି ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଜାତିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହି କାରଣରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଜାତ ହୋଇଥାଏ, ସମାଜଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମର୍ଯ୍ୟାଦାନୁସାରେ କାମ କରି ସେ ସେହି ଶ୍ରେଣୀରେହିଁ ତାର ଆହାର ବିକାଶ ସାଧନ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ସମାଜରେ ଏହି ଯୁକ୍ତିର ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ଆଦୌ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ନଥାଏ । କାରଣ, ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ଧରିନେବାର କଥା ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳଜ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ତ୍ୟାଗଶୀଳ, ବିଦ୍ୟାନୁଗ୍ରାହୀ ଏବଂ ଜ୍ଞାନୀ ହେବେ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରକୁଳରେ କୌଣସି ହେଲେ ଉକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ,—କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ଏହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ଘଟି ଯାଇଛି ।

ଏହି ବର୍ଣ୍ଣ-ବିଭାଗଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁ, ସମାଜରେ ଆଜି ଏକ ଗୁରୁଦୋଷ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହେଲା । ବର୍ଣ୍ଣଧର୍ମାନୁସାରେ କେବଳ ଉଚ୍ଚ ଧର୍ମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଂଶୁ ହୋଇ ରହିଲେ ଏବଂ ସମାଜରେ କାରିଗର ବା ଶ୍ରମିକଙ୍କ

୧. “Eastern Religions and Western Thought” by Prof. Radhakrishnan, II Edition, P. 356.

୨. ଉପରୋକ୍ତ ବହିର ୩୫୭ ପୃଷ୍ଠା

୩. ଉପରୋକ୍ତ ବହିର ୩୬୭ ପୃଷ୍ଠା

ସଂଖ୍ୟା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ରହୁଲା । ଫଳତଃ ଦେଶରକ୍ଷା ଦାୟିତ୍ବରେ ଶୁଦ୍ଧ କମ୍ ଲୋଭ ହେଲେ । ଏତଦ୍ୱାରା ଏହି ଏକ ମହାନ କୁଫଳ ଦଟିଲା ଯେ “ରାଜ୍ୟଶାସନ ଓ ଦେଶରକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟ ସୀମିତ ହୋଇ ଆସିଲାବେଳକୁ ତେଣେ ଲୋକମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଗୋଷ୍ଠୀର ପରମ୍ପରାଗତ ନିୟମ ଏବଂ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ହିଁ ନିଜ ନିଜ ଭିତର କଳହ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାର ସ୍ବାଭାବ୍ୟ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ନିର୍ବାହରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ ହୋଇଛି, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶର ଶାସନ କିଏ— ଏ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତାର ଅବକାଶହିଁ ରହୁଲା ନାହିଁ । ଏକ ରାଜ-ଧିକାରୀ ଲୋକେ ଯେତକ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ, ଅନ୍ୟ ଶାସକର ପତାକାକୁ ସେମାନେ ଠିକ୍ ତଦନୁରୂପ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ପରାଧୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ ପୂର୍ବପରି ଅବ୍ୟାହତ ରହୁଥିଲା । ଏ ପ୍ରକାର ଶାନ୍ତ ଜାତିର ପରିଣାମ ଏହି ହେଲା ଯେ ନିଜ ଦେଶ ବୈଦେଶିକ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କର ସହଜ ଶିକାରରେ ପରିଣତ ହେଲା ।”

ଯେତେବେଳେ ମୁସଲମାନ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରି ଭାରତରେ ନିଜର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ ସେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଆଉ ଏକ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ।

ମୁସଲମାନ ବିଜୟ ହେଉ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ ହିନ୍ଦୁ ଜଗତରେ ଏପରି ଦୁଇଟି ଅତ୍ୟୁଷ୍ଣପର୍ବ ବିଦଟନକାରୀ ଅଂଶ ପ୍ରବେଶ କଲା,— ଯାହାର ଆଦର୍ଶଗତ ପୁଷ୍ଟତ୍ୱମି ଥିଲା କିନ୍ତୁ ସମାନ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ହିଁ ଭାରତୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । ଏ ଦୁହେଁ ହେଲେ ଆରବ ଦେଶର ମୁସଲମାନମାନେ ଯିଏ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ ଜୟ କଲେ ଏବଂ ତୁର୍କୀମାନେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଆଫଗାନିସ୍ଥାନଠାରୁ ଚମାଗତ ଲୁଟପାଟ କରି କରି ଶେଷରେ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଶାନ୍ତିମତ ଦେଶଜୟାତ୍ମକ ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଯାହା ଫଳରେ କି, ବହୁ କାଳଧରି ଭାରତର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିବା ଆଫଗାନିସ୍ଥାନ, ଭାରତରୁ ଚରକାଳ ଲାଗି ବଢ଼ିଲା ହୋଇଗଲା । ଏହି ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ ତୁର୍କୀମାନେ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶକୁ ମଧ୍ୟ ଜୟ କରିନେଲେ । ସେହି ସମୟରୁ ପଞ୍ଜାବ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନରେ ରହିଲା । ସସ୍ତ୍ରୋଦ୍ଦେଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ସେମାନେ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ନିଜର ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କଲେ ଓ ଉତ୍ତରୀ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଏହି ବିସ୍ତୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁସଲମାନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତକରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇ ରହିଲା । ଆରବ ଓ ତୁର୍କୀ ଏହି ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀ ଇସଲାମ ଧର୍ମଗ୍ରହଣ ଯୋଗୁଁ, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀର ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ-ସଂପୃକ୍ତ-ଜ୍ଞାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଥିବା ହେତୁ, ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ଭାବନା ଓ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଏକାନ୍ତ ଅସହସ୍ତୁ ।

ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ଏହି ଇସଲାମିକ ମିଶନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, ସମଗ୍ର କାଫେର ହିନ୍ଦୁ ସ୍ଥାନକୁ ପୈଗମ୍ବର ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ସତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ବିଶ୍ୱକ ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଇନେବା । ଏହିପରି କୃତନିଷ୍ଠୟତା ନେଇହିଁ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ଭାରତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଭାରତକୁ ହିନ୍ଦୁତା, ଲୁଟପାଟ ଓ ଧୂଂସ କରି ଦେଇ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଦେବା ଏବଂ ସେହି ଧୂଂସାବଶେଷ ଉପରେ ଇସଲାମକୁ ଠିଆକରାଇବା । ଇସଲାମ, ଭାରତରେ ଥିବା କୌଣସି ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପୂରଣ କରିନାହିଁ । ମୁସଲମାନମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଜୟ କଲେ ନାହିଁ, ଲୁଣ୍ଠନ ମଧ୍ୟ କଲେ ଏବଂ ସେହି ସୂତରେ ପ୍ରାପ୍ତହେଲେ ବହୁ ସମ୍ପଦ । ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ବୋଲି ମନେକରିହିଁ

ସେମାନେ କାଞ୍ଚେର ହିନ୍ଦୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ୁଥିଲେ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ କିଛି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଫଳର ଅଧିକାରୀ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମନେ କରୁଥିଲେ । ମୁସଲମାନ ବିଜେତାଠାରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ, ଆର୍ଥିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବ ପରସ୍ପର-ଲଢ଼ିତ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ଚୁର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ସ୍ବାଭାବିକ ଅନୁସୃତ ଶକ୍ତିରେ ହିଁ ହତ୍ୟା ଓ ଲୁଟପାଟ ଦେଇ ଜୟ ହାସଲ କଲେ ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷରେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ-ଅଜ୍ଞାତ-ଧିବା ଜବଦେସ୍ତି-ଧର୍ମାନୁଗତ ପ୍ରଥା ଗୁଲୁ କଲେ । ଭରପାୟ ପରାଜିତା ଓ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ଭିତରେ ଏପରି ଭାବରେ ଦେଖାଦେଇଥିବା ଏହି ସଂଘର୍ଷ ଯୋଗୁଁ କିଛି କାଳ ପାଇଁ ଭାରତରେ ଏକ ସଙ୍କଟଜନକ ପରିସ୍ଥିତି ଉପସ୍ଥାପିତ ହେଲା ।

ଇସଲାମର ସଂଯୋଗ ହେଉଛି, ଆରବୀ ଓ ଚୁର୍ଣ୍ଣମାନେ ଯେ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ, ଐତିହାସିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ, ବିଦ୍ବାନ ଲେଖକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମାନିନେଇଛନ୍ତି । ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବରୁ ଆରବୀମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହି ପରସ୍ପର ଦୁର୍ବଳରେ ମାତିରହୁଥିଲେ । ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ପ୍ରସାରରେ ଆରବବାସୀମାନେ ବିଭିନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା, ଗୁଡ଼ି ଏକ ଭିତ୍ତିରୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭାଇ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ପ୍ରଥମ କରି ପ୍ରେରଣା ପାଆନ୍ତି, ଆରବବାସୀ ଭିତିହାସରେ ପ୍ରଥମ କରି ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଜାତିରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିଲେ ।

ଅଥଚ ଗ୍ରନ୍ଥ ହୋଇପାରେ ଯେ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁ ସମ୍ବୃଦ୍ଧ ହିମାଳୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କନ୍ୟାକୁମାରୀ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ସୋମନାଥଠାରୁ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇରହୁଥିଲା ତାର ମୁକାବଲ କରିବା ପାଇଁ ଇସଲାମ କାହିଁକି ଶକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ନାହିଁ ? ପ୍ରଥମତଃ ମୁସଲମାନ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଥିଲେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟିକ । ପୁଣି ଉପନିଷଦ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଇସଲାମର ଏବେବି ପରି “ଏକ ବ୍ରହ୍ମ, ଦ୍ବିତୀୟ ନାହିଁ” ଏହି ତତ୍ତ୍ବ ବହୁପୂର୍ବରୁ ପାଇ ପାରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବସୟ ଏହି ଯେ ବନ୍ଧ୍ୟାମଣ କାଳକୁ ଏକ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ବହୁ ଦେବଦେବୀ ଓ ଅବତାର କେବଳ ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୁମାନେ ପଣ୍ଡିତ, ସପ୍ତ ଏବଂ ବୃକ୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଅନେକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଜାତିରେ ବିଭିନ୍ନ-ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଫଳତଃ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କପରି ସେମାନେ (ହିନ୍ଦୁମାନେ) ଗୋଟିଏ ଏକକ ଜାତିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାଦେ ପୁଞ୍ଜା ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବଙ୍କୁ ଭରପାୟ ସମାଜର ଏହି ଦୁର୍ବଳତାକୁ ପ୍ରଥମକରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଥିଲେ ।

ଏବପରି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ଥିବା ଅଧିକାଂଶ ମୁସଲମାନ ବିଦେଶରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଭାରତକୁ ଆସି ନଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହି ଦେଶର ମାଟିରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଏହିଠାରେ ହିଁ ଲଳିତପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ ଘନସ୍ଥ ରହୁଥିଲା । ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବଙ୍କ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଦାପି ନ ଥିଲା କି ସେମାନଙ୍କୁ ଭାରତରୁ ତଡ଼ି ଦିଆଯାଉ । ବରଂ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ବସୟ ରୁହାଇବା ପାଇଁ ସଚେଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ କି “ଜୋ ରତେ ସହ ଆପଣେ ଦିନ୍ ଭାବେ ସର କୋଇ ।” ଯେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିବ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଫଳରୁହିଁ ବୃକ୍ଷର ମୂଲ୍ୟବତ୍ତ୍ବ ହୋଇଥାଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଧର୍ମ ତାର ନିଜର ଦେନଘନ ଜୀବନର ବ୍ୟବହାରରୁହିଁ ଜଣାପଡ଼ିଥାଏ । ମୁଁ ଅମୃତ ପିରଣ୍ଡର ବା ଅବତାର ପ୍ରତି ଆସ୍ଥା ରଖେ—ଏହା କହିଦେଲେ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ ହେବ ନାହିଁ; ଯଦି ସେହି ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ବାଣୀ ଅନୁଯାୟୀ ଆମ୍ଭେମାନେ ପରମାର୍ଥରେ ପରିବୃତ୍ତିତ ନ ହେଉ ।

ଯଦିଓ ମୁସଲମାନମାନେ ଏକ ଇଶ୍ଵରଙ୍କୁ ସମଗ୍ର ଜଗତର ପିତା ବୋଲି ମାନନ୍ତି ଏବଂ କହନ୍ତି ଯେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଭାଇ ଭାଇ ପରି; କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବ ସ୍ତରରେ ମୁସଲମାନ ଆଖିରେ ସେହି କେବଳ ଶୁଦ୍ଧପଦବାଚ୍ୟ, ଯେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଘଷିତ ହୋଇପାରୁଥିଲା । ଫଳରେ ଯେଉଁ ମାନେ ହିନ୍ଦୁ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଲାଜ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲେ ଓ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଦୃଶ୍ୟତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖୁଥିଲା, ସେମାନେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୁସଲମାନ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇଲେ; ଯଦିବା ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ ମୁସଲମାନମାନେ ମଧ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଦୃଶ୍ୟ ଭେଦଭବରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ବରଂ ସେମାନେ ଭାରତବର୍ଷରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନିଜର ଦୃଶ୍ୟ ଭେଦଭବଦ୍ୱାରା ଏଠାରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଜାତି-ଭେଦ-ସମନ୍ୱିତ ହୋଇଉଠିଛନ୍ତି । ବିଶେଷକରି ସମଗ୍ରଭାବରେ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଏହି ଦୁଇ ସପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଭିତ୍ତି ଓଟିରା ଲାଗିବା ଫଳରେ ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରଠାରୁ ବରାବର ଦୂରେଇ ରହିଲେ । ଅଥଚ ଭାଗ୍ୟସ୍ୱ ସମାଜରେ ଯେକୌଣସି ଧର୍ମମତାବଲମ୍ବୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ—ଏହାହିଁ ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମୁଖ୍ୟ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ ପରମ ତତ୍ତ୍ୱ ସହୃଦ ସାକ୍ଷାତ୍କାର ହେବା ପରେ ସେ ଯେଉଁ ଆଦ୍ୟ ଦତ୍ତନ ଉଦ୍ଧାରଣ କରିଥିଲେ, ତାହା ଥିଲା, “କେହି ବି ହିନ୍ଦୁ ବା ମୁସଲମାନ ନୁହନ୍ତି ।” ଏହାର ଭାବାର୍ଥ ହେଉଛି,—ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଯେକୌଣସି ଧର୍ମର ହୋଦା କାରଣରେ ପକାଇ, ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ସବୁ ମଣିଷ ସମାନ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ କେବଳ ସ୍ୱ ସ୍ୱ କର୍ମମୁତାବରେ ହିଁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସାମ୍ନା ଲାଜ କରିପାରିବେ ବା ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇଯିବେ । ନାନକ ଦେବ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦେଶ, ବଣ, ବର୍ଣ୍ଣ ଭିତ୍ୟାଦି ଦେଇ ଜାତିଭେଦକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କହିବାର ମୁଖ୍ୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ସାଧାରଣତଃ ମନୁଷ୍ୟ କେବଳ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଦେଖାଯାନ୍ତି, ‘ଗୁରୁମୁଖ’ ଓ ‘ମନପୁଖ’ । ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଲୟ ଥାଏ, ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଜୀବନ ସତ୍ୟ ଓ ସେବା-ପରପୁରୋଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ମାନେ ଏକ ପରମପିତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ସଦୃଶ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ନେହ କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁମୁଖ ବା ଗୁରୁ-ଦାକ୍ଷିତ କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁ ମାନେ ସବୁଦିନ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ ମାନେ ଜାତିଭିକ ପଦାର୍ଥ ଓ ନିଜର ସୁଖ ପାଇଁ ମିଥ୍ୟା, ଛଳନା, ଦଗାବାଜି ଓ କପଟତା ଆଦି ଦୃଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲେଶମାତ୍ର କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇନଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ନାନକମାନମୁଖ ବା ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗୁଣ କହିଯାଇଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଲୋକମାନେ ବାହାରକୁ ଯେକୌଣସି ଧର୍ମର କେବଳ ବାହ୍ୟ ଶାଢ଼ୀମାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପାଳନକରି ଚାଲିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଭିତ୍ତରକୁ ବା ପରଜନ୍ମରେ ଶାନ୍ତି ପାଇପାରିବାର ଆଶା କରି ନ ପାରନ୍ତି ।

ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ସିଦ୍ଧ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଯେତେବେଳେ ନାନକମାନ ନିଜର ବିରୁଦ୍ଧଧାରୀଙ୍କୁ ସମାଜରେ ପରିପ୍ରକାଶ କଲେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବ୍ୟାବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଭାବରେ ସେ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ସହୃଦ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସାହସୀ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଦୀର୍ଘ ପର୍ଯ୍ୟଟନର ସଙ୍ଗୀ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଦୁହେଁଙ୍କୁ ହିଁ ସେ ‘ଭାଇ’ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିବା ଜନସୂଚକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଯେତେବେଳେ ସୁଲତାନପୁରରୁ ସେ ନିଜରତ୍ରାପ ଦେଶ-ଭ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ସେଦପୁରରେ ଭାଇ ଲାଲଙ୍କ ଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ-ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲାଲ ଭାଇ ଥିଲେ ଶୂଦ୍ର । ଲୋକମାନେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଏ ବିଷୟରେ ବହୁ ଆଲୋଚନା ଓ କଲହ-ଜଲହ କଲେ । ଅଧିକନ୍ତୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ସେହି ନଗରର ଦେବାନଙ୍କ ଘରେ ଆୟୋଜିତ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନରେ ଯୋଗ ଦେଲେ ନାହିଁ, ଏ ପ୍ରକାର କଲହ-ଜଲହ ଆହୁରି ବଳିଗଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନରେ

ଯୋଗ ନ ଦେବା କାରଣ ପରସ୍ପରିତାରେ ସେ ଦେବାନ, ମାଲିକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଶ୍ରେକଠାକ୍ କହୁଥିଲେ କି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସାମଗ୍ରୀରେ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀଦ୍ରବ୍ୟ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାହୋଇଥିଲା, ସେ ସବୁ ସଦୃଶୀକୃତି ଅର୍ଥରେ କଣାଯାଇ ନ ଥିଲା; ବରଂ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ କୋରଜକରଦେବୁଁ କରି ତାହା ଆଦାୟ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ ଉକ୍ତ ଶାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବାହ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧତା ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ତହା ଥିଲା ଅଶୁଦ୍ଧ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ଲବ୍ଧ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଲାଲ ଗୋଟିଏ ଘରର ନିକୃଷ୍ଟ କୋଷର-ରୁଟି ଥିଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ର ।

ସାଧାରଣତଃ ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବଜ୍ରମୂଳ ହୋଇଯାଇଥିଲା କି ସାଂସାରିକ ମୋହମାୟାଗ୍ରସ୍ତ ବଂଶ କଦାପି ଅସ୍ଥିକ ଉନ୍ନତି କରିପାରେ ନାହିଁ । ହୁଏତ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ-ଧର୍ମ ଉପରେ ଆଧାରତ ଜୀବନ ବିଭିନ୍ନର ଫଳସ୍ବରୂପ ଏ ବିଶ୍ବରସାଧ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ଅନୁଯାୟୀ ମାନବ ବୁଦ୍ଧିଚର୍ଯ୍ୟ ବଡ଼ ପାଳନ କରି ପଡ଼ିବା ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା । ଏହାପରେ ସେ ପୁଣି ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଆଉ ପଡ଼ିବା ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟଧର୍ମ ପାଳନ କରୁଥିଲା । ପରୁଣ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପଦାର୍ପଣ କଲପରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ, ଧର୍ମପୁସ୍ତକ-ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ମାର୍ଗରେ ବିବେଚନା କରି ପଡ଼ିପଥରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତପଃ-ସାଧନାକୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ବାକାର କରାଯାଉ- ଥିଲା । ଶେଷରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅର୍ଥାତ୍ ଚତୁର୍ଥାଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚି ମନୁଷ୍ୟ ଏକପ୍ରକାରର ମୁକ୍ତି ଓ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତା ପାଉଥିଲା ବୋଲି ମନେ କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କେବଳ ଭିକ୍ଷା କରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତନରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଧରିନିଆହେଉଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଦେବା ଅବଶ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଅନ୍ୟ ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଚତୁର୍ଥାଶ୍ରମ ପ୍ରବେଶର ବହୁପୂର୍ବରୁ ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ କାହିଁକି ପରିଶ୍ରମ ବିନା କେବଳ ନିଜର ବାହ୍ୟ ବେଶଭୂଷାର ଆଧାର ଉପରେହିଁ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତାସମୂହ ମେଣ୍ଟାଇବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପକ୍ଷରେ ଶ୍ରେୟସ୍ବର ବୋଲି ପ୍ରଘାତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେମାନେ ସମାଜ ଉପରେ ଏକ ଆର୍ଥିକ ଭାର ସଦୃଶ ହୋଇଗଲେ । ଏପରିକି ଏମାନଙ୍କର ଦଳସମୂହ ନିଜର ଶାସ୍ତ୍ରଗିକ ପ୍ରତିପୋଷଣ ନିମିତ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣ କରି ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ବଳପୂର୍ବକ ଶାଦ୍ୟସପ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେହିଁ ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବ ସୁମେରୁ ପଟ୍ଟ ଉପରେ ସିଦ୍ଧ-ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ କି, “ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷମାନେ ତ ପଟ୍ଟତରୁହାରେ ଛପି କରି ରହୁଲେ, ତେବେ ଜନତାକୁ ଠିକ୍ ବାଟ ଦେଖାଇବ କିଏ ?”

ନାନକଜୀ ଭାରତବର୍ଷ ଓ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଏହିପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ବିଶ୍ବରକୁ ନେଇ, ଧର୍ମାର୍ଜନ ନାମରେ ସନ୍ନ୍ୟାସରୂପକ ସମାଜତ୍ୟାଗର ବସ୍ତବର ବିରୋଧୀ ପ୍ରସ୍ବର କରିଶୁଭୁଥିଲେ । ଲୋକ ଗୃହସ୍ଥ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ମଧ୍ୟ ପବିତ୍ର ଓ ସତ୍ୟମୟ ଆତ୍ମର-ବ୍ୟବହାର ଦେଇ ଯେ ଆତ୍ମୋନ୍ନତି କରିପାରିବ ଏହା ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ବର କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ବହୁପୂର୍ବେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭଗବତ୍ ଗୀତାରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅପେକ୍ଷା କର୍ମ-ଯୋଗର ଆଦର୍ଶକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ବୋଲି କହିଯାଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ହିନ୍ଦୁ ଜନ-ଚେତନାରେ ସେ ପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଉଦାର ପ୍ରସ୍ବର ନିଷ୍ପନ୍ନ ହିଁ ରହୁଥିଲା । ପୁଣି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ‘ଅଧିକାର’ ବାଦର ପ୍ରସ୍ବର ହେଉ ଧର୍ମସାଧନାର ଉତ୍ତମ ପନ୍ଥା ସବୁକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଉଥିଲା । ସାଧାରଣ ଜନତା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବାହ୍ୟ କର୍ମ-କାଣ୍ଡ ସବୁରେହିଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହୁଥିଲେ । ଅଗଣିତ ଦେବଦେବୀ-ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର, ଧୂପ-ଗାଥ-ନେବେଦ୍ୟ ଦେଇ

ପୁରୀକୁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଧର୍ମପାଥନ । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ, ସମସ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ଜନତାର ଦୃଢ଼ଲତା ଓ କୃଷ୍ଣସ୍ମାରକ ଦୃଷ୍ଟିଭୂତ କରି ତାକୁ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗୋଷ୍ଠୀରୂପେ ଠିଆକରାଇବା ଦିଗରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନେତା ବି ଦେଖା ନ ଥିଲେ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ‘ମୁଲ୍ଲ’ ବୋଲି ଦୃଷ୍ଟା କରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କର ପାନ-ଭୋଜନାଦି ସ୍ବାଭାବିକ ସମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିଲା; ଅଥଚ ମୁଲ୍ଲ ମୁସଲମାନର ଶାସନକୁ ପରିଚାଳିତ କରିବାପାଇଁ ମହନ୍ତ, ମକଦ୍ଦମ, ଦେବାନ ଆଦି ପଦ ପାଇଁ ହିନ୍ଦୁ ଲୋକେ ଆଗରର ହୋଇଆସୁଥିଲେ । ନାନକଜୀଙ୍କର ଏହି ବାଣୀ-ସଂଗ୍ରହ ଯଦି କେହି ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପଢ଼ନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ଏ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ସ୍ପଷ୍ଟ ହିତ୍ବସିତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆଶା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଦେଖାଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ଯେ, ନାନକଜୀ ପ୍ରସ୍ତୁତନ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ କି କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅଣିଲେ; ଯାହା ଫଳରେ ତାଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନାନୁଯାୟୀ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସତ୍ୟରେ ଅତିରେ ମୁଣ୍ଡଟେକି ଠିଆହୋଇ ପାରିଲା ।

ପ୍ରାୟ ସକଳ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମସ୍ତ୍ର ‘ଓଁ’ ଏହି ଧ୍ବନିଦ୍ବାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ବୈଦିକକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାନେ ଏହାକୁ ଅବଧାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଏବଂ ଏହାର ‘ରକ୍ଷାକର’—ଏହି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଧୁସମ୍ବଳରୁ ମତ ଏହି ଯେ ‘ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ’ ହିଁ ଓଁ-ଧ୍ବନିର ଏକମାତ୍ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ; ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ସାଧାରଣ ଜୀବରେ ଯେଉଁ ସ୍ବାକାଶୋଦ୍ୟତନ ‘ହଁ’ ବା ‘ହୁଁ’ କହୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଓ ର କେବଳ ସେହିହି ଏକମାତ୍ର ଅର୍ଥ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଯୋଗୀଜନମାନଙ୍କର ଘୋଷଣା ଏହି ଯେ ଓଁ ଧ୍ବନି, ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟରେ ନିଃସ୍ଫୁଟନଠାରୁ ନିର୍ଗତ ପ୍ରଥମ ଧ୍ବନି ଏବଂ ଏହା ନିଶ୍ଚଳ ସୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତାପ୍ତ । ଆମେ ପଶୁପକ୍ଷୀକୁ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ମୂଖ-ନିସ୍ତୃତ ରବି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନାମିତ ଓ ଚିହ୍ନିତ କରୁ, ସେହି ପ୍ରାକୃତିକ ଧ୍ବନି-ପର୍ବେଶ ନେଇ, ‘ଓଁ’ ହୋଇଉଠିଛି ପରମାତ୍ମାର ପ୍ରତୀକ । ଉପନିଷଦ୍ ଯୁଗରେ ଏହି ଧ୍ବନିର ଏହି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରସ୍ତୋତ, ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଉଠିଲା; ଅଥଚ ପରେ, ଏହି ଧ୍ବନିକୁ ଅ, ଇ, ମ, ଏହିପରି ତିନିଟି ବିଭିନ୍ନ ଭାବ-ଦ୍ୟୋତକ ଧ୍ବନିର ମିଶ୍ରଣ ବୋଲି ଡ୍ରୋର କରାଗଲା । କେହି କେହି ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ତିନିଟି ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ବନି ଆତ୍ମାର ଜାଗୃତ, ସ୍ବପ୍ନ ଓ ସୁଷୁପ୍ତି ଏହି ତିନି ଅବସ୍ଥାର ଦ୍ୟୋତକ । କେତେ ଲୋକ ପୁଣି ଏହି ତିନି ଧ୍ବନିରେ ଦେଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ବରଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ନାନକ ଓଁ ସହିତ ୧ ଅଙ୍କଟି ମିଶାଇ ତାହା କେବଳ ଏକ ନିରଞ୍ଜନଙ୍କର ଦ୍ୟୋତକ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । କାରଣ, ସେ କହିଲେ ଯେ ନିରଂକାର ପ୍ରଭୁ ଏକ, ଅଦ୍ବିତୀୟ । ତେଣୁ ‘୧ ଓଁ କାର’ ଧ୍ବନିହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ହେବ, ଏକକ ନିରଂକାରଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତୀକ । ସେହି ଏକ ହିଁ ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏକମାତ୍ର ପୂଜ୍ୟ । ଏହାଦ୍ବାରା ନାନକଜୀ ଅନ୍ତତଃ ନିଜର ଅନୁଗାମିମାନଙ୍କୁ ବହୁ ଦେବଦେବତା ବା ଉପଦେବତାମାନଙ୍କର ଅଯୋଗିକ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାରୁ ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ବିରତ କରାଇ ନେଇପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଯେ ଜଗତସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କର ସତ୍ୟ ରୂପ ଜଣା ନଥିଲା ଏପରି ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ନାନକଜୀ କେବଳ ତାହାହିଁ ଏକମାତ୍ର “କର୍ତ୍ତାପୁରୁଷ” ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ଘୋଷଣା କରି ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ନିଜର ଏହି ମତକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିସାରିଛନ୍ତି । ଭାରତୀୟ ସାଂଖ୍ୟ-ଦର୍ଶନ ଭିତ୍ତିରୁ ଅସ୍ତିତ୍ବ ହିଁ ସ୍ବାକାର କରେ ନାହିଁ । ଯୋଗ-ଦର୍ଶନ ଭିତ୍ତିରୁ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ବାକୃତି ଦେଲେହେଁ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷକୁ ମଧ୍ୟ ଭିତ୍ତିରୁ ପରି ସ୍ବୟଂ ଅନାଦି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିସାରିଛନ୍ତି । ନ୍ୟାୟ-ଦର୍ଶନ ଓ ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ ଭିତ୍ତିରୁ ପୃଷ୍ଠିର ଶାସକ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ସକଳ କର୍ମର ଫଳଦାତା ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେହେଁ ସେମାନେ ଭିତ୍ତିରୁ ଏହି ପୃଷ୍ଠିର ଉପାଦାନ-କାରଣ ନକହି କେବଳ ନିମିତ୍ତ-କାରଣ ବୋଲି ହିଁ କହିସାରିଛନ୍ତି । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ

ଅନୁସାରେ ଚରମାଣ୍ଡୀ ପରମାଣ୍ଡୀ ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରକୃତ ଉପାଦାନ । ଜୈମିନୀ-ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଇଶ୍ଵରଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଶଙ୍କର ଜୀବ ଓ ସଂସାରର ଉତ୍ପତ୍ତିପାଇଁ ‘ମାୟା’କୁ ଆଣି ଆଇଲେ । ପୁଣି-କୁହାଯାଏ ଯେ ସେହି ମାୟା, ସତ୍ୟ ନୁହେଁ କି ଅସତ୍ୟ ନୁହେଁ; ତାହା ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ଏବଂ ଅନବଚନୀୟ; ଅର୍ଥାତ୍ ‘ମାୟା’ କ’ଣ, ତାହା କେହି ଭେଦେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ମାୟାର ପ୍ରଭାବରେହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ସୀମିତ ହୋଇ ଜୀବରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି । ବ୍ରହ୍ମ କିନ୍ତୁ ଅକର୍ତ୍ତା ଓ ତଟସ୍ଥ । ସେ କେବଳ ଦେଖିଗଲେ ମାୟାର ଖେଳ ।

କିନ୍ତୁ ଏସବୁର ବିପକ୍ଷରେ ଗୁରୁ ନାନକଜୀଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଘୋଷଣା ଏହି ଯେ, ଜୀବ ଓ ସଂସାର ଏକ ନିରଂଜନଙ୍କ ଆଦେଶରେ ହିଁ ଅସ୍ତିତ୍ଵ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଏବଂ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ, ଯିଏ ଏହି ସଂସାରକୁ ପ୍ରକୃତ ବା ମାୟାର କେବଳ ଏକ ଖେଳ ମାତ୍ର ବୋଲି ମନେକରେ ଏବଂ ସେ ତାହାର ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମକଳାପରେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପ୍ରକୃତିର ମାୟାର ଲାଲ୍‌ରୁ ମୁକ୍ତ ନ ହେଇଛି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉନ୍ନତି ନାହିଁ ବୋଲି ଧରନ୍ତି; ତେବେ ସେ ନିଜ ବାସ୍ତବରେ କ’ଣ, ତାହା ମଧ୍ୟ ସେ ଆଦୌ ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଲୋକ ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବରେ ସାଂସାରିକ କର୍ମକୁ ମନେ କରିବ କେବଳ ଏକ ଫଳାମାତ୍ର ବୋଲି ଏବଂ ମନେ କରିବ ଯେ ସାମାଜିକ-ପାରିବାରିକ କର୍ମତ୍ୟାଗହିଁ ସତ୍ୟଧର୍ମସାଧନା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ପଦହେଉ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଜୀ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ ନିର୍ଜିଲ ସଂସାରର ଏହି ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ-ଚକ୍ର କେବଳ ଏକ ନିରଂଜନ ଶ୍ରେୟଙ୍କ ଆଦେଶରେହିଁ ଘଟିଗଲିଛି । ସେହି ଦିବ୍ୟାଦେଶ ସହଜ ପରିଚିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଲୋକ ସେହି ଅନୁସାରେ ତାର ସାଂସାରିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସବୁ କରିଗଲିବ, ସେହି ଲୋକର ଆତ୍ମା ସମାଜରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବିକଶେ ନୁହେଁ ହେବ । ସେ ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ‘ହୁକୁମ’ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବଗତ ଓ ଦୃଢ଼ସ୍ଵଗତ କରିପାରିବେ, ତା’ର ଅହଂଭାବ ଆପେ-ଆପେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଗୁରୁଜୀଙ୍କ ଉପଦେଶର ମର୍ମ ଏହି ଯେ, ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-କର୍ମ-ସଂପାଦନ କେବଳ ଏକ ଫଳାମାତ୍ର ନହୋଇ, ଆପେ ଆପେ ଏକ ଧର୍ମ ସାଧନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । କେବଳ ଏହିପ୍ରକାର ବିଚାରଧାରା ହେଉଥିବୁଁ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ଶିଖ୍-ସମାଜ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନିସ୍ଵାଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀରୂପେ ଠିଆହୋଇପାରିଛି ।

ଗୁରୁଜୀଙ୍କର ସେହି ଏକ ପ୍ରଭୁ ନିରଂଜନ, ନିର୍ଭୟ ଓ ନିବେଶି । ତେଣୁ ଯେ କେହି କେବଳ ତାଙ୍କର ପୂଜାରାଧନା କରେ ସେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭୟ ଓ ନିବେଶି ହୋଇଉଠିବ । ସେହି ପ୍ରଭୁ ମଧ୍ୟ ଅଯୋନି, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ କୌଣସି ନାଶଠାରୁ ଜନ୍ମହେବ କରିନାହାନ୍ତି । ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅବତାରବାଦକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବା ସାଥେ ସାଥେ, ସେଥିରୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜାର ମଧ୍ୟ ଘୋର ବିରୋଧୀ ଘୋଷଣା କରେ । ଗୁରୁ ନାନକଜୀଙ୍କର ଇଶ୍ଵର ସ୍ଵୟଂଭୂ ଓ ସ୍ଵୟଂଲୋକିତ । ଅନ୍ୟ କେହି ତାଙ୍କୁ ଗଢିନାହିଁ ।

ଜୀବମ୍ବା ପରମାତ୍ମାରୁ ଜାତ । ଜୀବ ପରମରହିଁ ଅଂଶ । ତେଣୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ‘ହୁକୁମ’ ମାନି ଚଳୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ସେହି ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତି ମଧ୍ୟ ଫୁଟିଉଠିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଜୀବଜ୍ୟୋତି, ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ରୂପ ଧାରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା କେବେହେଲେ ବ୍ରହ୍ମ (ପରମାତ୍ମା)ରେ ପରିଣତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଯାହାକି ଏକ ବୈଦାନ୍ତିକ ସ୍ଵୀକାର । ଏକ ଉଦାହରଣ ଦେଇ “କିପୁଜୀ”ରେ ଗୁରୁଜୀ ଏହାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝାଇ-ଦେଇଛନ୍ତି । ଏ ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ସବୁ ନୟା, ନାଲ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସମୁଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ସେଠି ମିଶିଯାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କେହି ସମୁଦ୍ରର ସୀମା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ଭକ୍ତଜନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହଜ ଏକାମ୍ର ହେଲପରେ ମଧ୍ୟ ତା’ଦେଇ ସେ ଇଶ୍ଵରଙ୍କର ବ୍ୟାପ୍ତି ଜାଣିଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ ।

ସକଳ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମସାଧନାରେ ଯୋଗୀଭୂଷିମାନେ ‘ଯୋଗ’ର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି; ଯାହାର କ ଶେଷ ପରଶେ ଫଳ ‘ସମାଧି’ । ଏହି ‘ସମାଧି’ ଲଭିପାଇଁ ଉପନିଷଦ୍ କାଳରୁ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାର ଉପଦେଶ ବା ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି । ସ୍ୱର୍ଗୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ‘ଗୁରୁପୋତ’ର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦର ପଶ୍ଚିମରେ ଶ୍ରେତାଶ୍ୱତର ଉପନିଷଦ୍ ଏକ ଶ୍ଳୋକ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି; ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି—

“ପଟ୍ଟ-ଗୁହା, ଯେଉଁଠି ଭୂମି ସମତଳ, ଗୋଡ଼-ମାଟି ନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ମନୁଷ୍ୟ ବା ଜଳପ୍ରପାତ କାହାରି ହେଲକାରୀ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉ ନ ଥାଏ, ଯାହା ମନର ଅନୁକୂଳ ଓ ଚକ୍ରକୁ ଆଶ୍ରୟପ୍ରଦ ଭାବରେ ସୁନ୍ଦର, କେବଳ ସେହିପରି ସ୍ଥାନରେହିଁ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇ ମନକୁ ସ୍ଥିର-ନିଶ୍ଚଳ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଯୋଗସାଧନା କରିବା ଉଚିତ ।”

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନର ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ହେଲା—ଧ୍ୟାନ ଓ ସ୍ମରଣ । କୌଣସି ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ବସିରହିଲେ ତ ମନ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ବାହାରେ ନିଷ୍କାର ସହିତ କୌଣସି ଏକ କାମରେ ଲାଗିରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଦେଖିବା ଯେ କେବଳ ସେହି ଗଭୀର ସଂକଳ୍ପ ହେଉଛି ଆମ ମନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଇଛି; ଅବଶ୍ୟ କେବଳ ସେହି ଗୋଟିଏ କାମ ପାଇଁ । ଗୁରୁ ନାନକଜୀ ସାଧାରଣ ସାମାଜିକ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେହିଁ ଆଖି ରଖି, ତେଣୁ ଧ୍ୟାନ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ‘ସ୍ମରଣ’କୁ ହିଁ ଧର୍ମସାଧନାରୂପେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମନୁଷ୍ୟ ସକଳ କର୍ମର ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତା ପରମାତ୍ମାକୁ ଭୁଲିଯାଏ ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ହିଁ ସେ ଭୋଗ କରି ଗୁଲେ ବହୁବିଧ ଦୁଃଖ । ପରମାତ୍ମା ସର୍ବବ୍ୟାପୀ । ଲୋକ ଯେଉଁ ସମୟକ୍ରମେ ‘ସ୍ମରଣ’ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜିଜ୍ଞାସୁ ରହି ତାର ଚେତନାରେ ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖେ, ସେ ସମୟ ଭିତରେ ସେ ତ ଅନୁଚିତ ପାପକର୍ମ କରି ନ ପାରେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ, ତାର ଅନ୍ତର ଆଲୋକିତ ହୋଇଉଠିବ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ କ୍ୟୋତରେ । ଯୋଗ-ସାଧନର ଅଠଟା ଅଙ୍ଗ । ଗୁରୁ ନାନକ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ-ସାଧନାର ଅଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ ଏହିପରି—
(୧) ସନ୍ତୋଷ, (୨) ସେବା, (୩) ଗୁରୁବାଣୀପାଠ ଓ ତଦନୁସାରେ ଆଚାର-ନୀତି, (୪) ସତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ, (୫) ନାମଜାଣିନ, (୬) ସଜାତ ଦେଇ ନାମ ଶ୍ରବଣ (୭) ନାମ-କଥ ଓ (୮) ସର୍ବଦା ନାମସ୍ମରଣ ।

କେବଳ ପବନ ଚାଲିରହିଛି, ଭାଗ୍ୟ-ନାମ, ଅଧିବାସ କରିପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ଗୁରୁ ନାନକଜୀ ଯେଉଁ ଧର୍ମ-ଉପଦେଶ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାର ମୂଳଦୁଆ ହେଲା ସଦାଚାର । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ବାହ୍ୟ ଆଚାର ଓ କର୍ମ-କାଣ୍ଡ ଯାହା ମନକୁ ‘ସତ୍ୟ’ ଗ୍ରହଣ ସକାଶେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି, ନାନକଜୀଙ୍କ ମତରେ ସେ ସମସ୍ତହିଁ ଧର୍ମ-ସାଧନା ଭାବରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷ୍ଫଳ ।

ଶ୍ରେଣୀର ସକଳର ରଚୟିତା । ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସରେ ତାଙ୍କର କ୍ୟୋତ ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ତେଣୁ ସମାନରେ ଉଚ୍ଚ-ମାର ଅଛୁଆଁ-ଭାବ ଏକାନ୍ତ ଅସୌକ୍ଷ୍ମ । ସେ ହେଉ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କର ଉପଦେଶ ସର୍ବ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସମାନଭାବରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ । କେବଳ ସୁରୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ନୁହେଁ; ସମାନ ଭାବରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମଧ୍ୟ । ବେଦ-ଉପନିଷଦ୍ କାଳରେ ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ଜନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଯେ ଉଚ୍ଚମ ଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଜୀଙ୍କ ସମୟ ବେଳକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶୂଦ୍ର ସମାନ ବିବେଚିତ ହେବା ହେଉ ଉଭୟେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ବିଦ୍ୟାବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରଖାଯାଇଥିଲେ । ନାନକଜୀ

କିନ୍ତୁ ଏହାର ପ୍ରବଳ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଚାଲିବାର ଅଧିକାର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ । ଗୋରଖନାଥ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ କଠୋର ଶବ୍ଦ ସବୁ ବ୍ୟବହାର କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଗୁରୁ ନାନକ ଏଥିରେ କେବଳ ଯେ ଖବର ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରକାଶ କରି ନ ଥିଲେ, ତା ନୁହେଁ; ସେ ବରଂ କହିଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଜାତିର ମା', ସେ କପରି 'ମାତ' ବିବେଚିତ ହେବ ?

ଗୁରୁ ନାନକ ଲୋକଙ୍କୁ ଲୋକସାଧାରଣେ ହିଁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାର୍ଗ-ଚଳନରେ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିଲେ ଏବଂ ଜାତି-ବାଦ, ବର୍ଣ୍ଣ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ସନ୍ନ୍ୟାସ-ବାଦର ବିରୋଧ କରି ଏବଂ ସମାନରେ ବହୁକାଳ ଯେପରି ରହିଆସିଥିବା 'ମାତ' ଜନମାନଙ୍କୁ ଅଭୂତପୂର୍ବ ସମାନତା ଦିଆଇ, ସେ ଏପରି ଏକ ଦୃଢ଼-ଜନଶକ୍ତି-ସମୂହ ଗୋଷ୍ଠୀ ଠିଆକରିଲେଇଲେ, ଯାହା ତାର ସମଗ୍ର ଇତିହାସରେ ଅନ୍ୟର ନୁଲମ-କବରଦଣ୍ଡି ଓ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ବିଫଳ କରିବାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଫଳତା ଲାଭ କରିପାରିଛି ।

ନାନକଜୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରଦ୍ଧାସଂପନ୍ନ ଅନୁଗାମୀଙ୍କୁ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ସେ ନିଜ ହାତରେ ହିଁ ଅନ୍ୟ ସକଳର ସେବା କରିବେ, ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟିକ ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଜର ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରିବେ, ଏବଂ ଦରିକାର ପଡ଼ିଲେ ସେ ଶେଷରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା କରିବେ । ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ-ସାଧନ, ସତ୍ୟର ରକ୍ଷା ପାଇଁ, ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ହେଲେ, କେବେ ହେଲେ ଭରବାର ଉତ୍ତୋଳନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ପଛଘୁଞ୍ଚା ନ ଦିଅନ୍ତି କେବଳ ନୁହେଁ, ଏହି ମାର୍ଗରେ ଯିବା ପାଇଁ, ଯେପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ନାନକଜୀ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଶୂଦ୍ର, ବୈଶ୍ୟ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ମିଳନ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ନାନକଜୀ ପୂର୍ବରୁ କବାର, ରାମାନନ୍ଦ, ତେଜନାଥ ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚ-ମାତ-ରାବ ଅବଶ୍ୟ ମାନ ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କେହି ତାଙ୍କ ପରି ସଫଳାଳୀନ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି, ଯଦିଓ 'ଗୁରୁ ହିଁ ସାହେବ' ଅନ୍ତର୍ଗତ କବାର ଓ ନାମଦେବଙ୍କ ବାଣୀରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଚାହାନ୍ତି । ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର ସବୁ ଘଟିଥିଲା । ଗୁରୁ ନାନକ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତାମୟିକ ଶାସନ ଓ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଘଟୁଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି ଅକୃତୋଭୟତା ଫଳରେ ହିଁ ଭାରତୀୟ ଜନସାଧାରଣ ନିଜର ଗୋଚରୀୟ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି କେବଳ ସଚେତନ ହେଲେନି କିଛି କାଳ ପରେ, ସେମାନେ ସେହି ଅତ୍ୟାଚାର ସବୁରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ପାଇଁ ବଳପରିକର ମଧ୍ୟ ହୋଇଉଠିଲେ । ବାବରଙ୍କ ଆକ୍ରମଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନାନକଜୀଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ବାଣୀ କୌଣସି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ଭେଦଭାବରୁ ନ ଆସି, ଆସିଥିଲା ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଖବର ମମତାରୁ । ବସୁନ୍ଧା ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଏକ, ଏହି ଭାବ, ଅନ୍ୟ ଏକ ଲୋକ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣରେ ତାର ବିରୋଧ କରିବାକୁହିଁ; ଏବଂ କେହି କେହି ତାକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁହିଁ ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନ ପରସ୍ପରକୁ କଟାକଟି କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ନାନକ ଯେଉଁ ସମାଜ ଗଢ଼ିଯାଇଛନ୍ତି ସେ ସମାଜର ଦୈନିକ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଏହି ହେଲା ସମାପ୍ତି—

“ନାନକ ନାମ ଚଡ଼ପା କଲ
ତେରେ ଭାଣେ ସରବତ୍ସ ଦା ଭଲ ।”

ଯାହାର ଭାବାର୍ଥ ହେଲା ଏହିକି—‘ହେ ପ୍ରଭୁ, ମତେ ନାମରେହିଁ ସବୁଦା ଆଶାନ୍ୱିତ ରହିବାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଦିଅ ଏବଂ ତମର ଶୁଭେଚ୍ଛା ଏପରି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେଉ ଯେପରିକି ତାହା ସମସ୍ତ ସଂସାରର କଲ୍ୟାଣ କରେ ।’

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

ପରାଭୌତିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

ଉତ୍କଳ

୧ ଓ କାର, ସଦନାମ୍, କରତାପୁରୁଷ, ନିରଭୟ, ନିରବେରୁ,
ଅକାଳମୂରତି, ଅନୁଗ, ସେତଂଗ ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ୧ ॥

.

୧ । ସେହି ପରମତତ୍ତ୍ୱ ଯାହାର ବାଚକ ଓ, ସେ କେବଳ ଏକ, ଏକାଧିକ ନୁହନ୍ତି । ସେ ସତ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଚିରସ୍ଥିତି । ସେ ସୃଷ୍ଟିର ଜନକ ଓ ତହିଁରେ ପରିତ୍ୟାଗ । ସେ ଉପସ୍ଥାନ । ତାଙ୍କର କାହାର ସହୃଦ ହେଲେ ଶତ୍ରୁତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ କାଳପ୍ରଭାବରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ନାହିଁ, କାରଣ ସେ ସ୍ୱତଃ-ପ୍ରକାଶିତ । ସେ କେବଳ ଗୁରୁ-କୃପା ଦେଇଛି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାନ୍ତି । —ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର, ଜପ ॥

ଅକାଳ ପୁରୁଷଙ୍କ ଏକତ୍ତ

: ୧ :

ତୁଳା ମାଲିଆ ଜଗତ ଚିତ୍ତ ବାସୁ ॥ କାମ ହୋଧ ଅହଙ୍କାର ବିନାସୁ ॥ ୧ ॥
 ତୁଳା କହଣ କହା ନହାଁ କୋଇ ॥ ସଭା ମହ ଏକ ନିରଞ୍ଜନୁ ପୋଇ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ॥
 ତୁଳା ଦୁମେଦ ଆଶେ ଦୋଇ ॥ ଆବେ ଜାଇ ମରି ତୁଳା ହୋଇ ॥ ୨ ॥
 ଧଣେ ଚରଣ ନହୁ ଦେଖଇ ଦୋଇ ॥ ନାଶ ସୁରଣ ସବାଇ ଲୋଇ ॥ ୩ ॥
 ରବି ସସି ଦେଖଇ ଘାପକ ଧଳଥାଲ ॥ ସରବ ନରନୁରୀ ପ୍ରୀତିମୁ ବାଲ ॥ ୪ ॥
 ଜଣ କରୋ ମେରୁ ଚରୁ ଲାଜଆ ॥ ସଦିଗୁଣ ମୋ କର ଏକ ବୁଝାଇଦା ॥ ୫ ॥
 ଏକ ନିରଞ୍ଜନୁ ଗୁରୁମୁଖି ଜାତା ॥ ତୁଳା ମାରି ସବଦ ପରୁତା ॥ ୬ ॥
 ଏକୋ ହୁକମୁ ବରତେ ସଭା ଲୋଇ ॥ ଏକସୁ ତେ ସଭା ଓପତି ହୋଇ ॥ ୭ ॥
 ରାହ ଦୋବେ ସେମୁ ଏକୋ ଜାଣ ॥ ଗୁରୁ କେ ସବଦ ହୁକମୁ ପରୁଣ ॥ ୮ ॥
 ସଗଲ ରୂପ ବରନ ମନମାସା ॥ କହୁ ନାନକ ଏକୋ ସାଲୁଆ ॥ ୯ ॥

ଗଉଡ଼ୀ ଅସ୍ତପଦ୍ୟା

: ୨ :

ଏକୋ ଏକ କହେ ସଭା କୋଇ ହୁଇମେ ଗରବୁ ବିଦାପେ ॥
 ଅଂଚଳ ବାହୁରି ଏକ ପଛାଣେ ଇଉ ଦରୁ ମହଲୁ ସିଞ୍ଚାପେ ॥
 ପ୍ରଭୁ ନେଡ଼େ ହରି ଦୂର ନ ଜାଣନ୍ତୁ ଏକୋ ସୂସି ସବାଇ ॥
 ଏକକାର ଅବରୁ ନହାଁ ତୁଳା ନାନକ ଏକ ସମାଇ ॥

ରାମକଲ ଦଶଣୀ, ଓଅଂକାର

: ୩ :

ଏକ ଅଗୁରୁ ରଂଗ ଇକୁ ରୂପ ॥ ପରଶ ପାଣୀ ଅଗନ ଅସରୁପ ॥
 ଏକୋ ଉବରୁ ଉବେ ଚିତ୍ତ ଲୋଇ ॥ ଏକୋ ବୁଝେ ସୂର୍ବେ ପତି ହୋଇ ॥
 ଗିଆନୁ ଧ୍ୟାନୁ ଲେ ସମସର ରହେ ॥ ଗୁରୁମୁଖି ଏକ ବିରଲ କୋ ଲହେ ॥
 କିସନୋ ଦେଇ କରୋ ତେ ପୁଣୁ ପାଏ ॥ ଗୁରୁ ଦୁଆରେ ଆଖି ସୁଟାଏ ॥ ୧ ॥

ରାମକଲ ଦଶଣୀ, ଓଅଂକାର

: ୧ :

ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଦ୍ଵୈତଭାବ କେବଳ ମାୟାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଦ୍ଵୈତଭାବନା କାମ-କ୍ଳେଶ-ଅହଂକାରର ମନୁଷ୍ୟତ୍ଵର ବିନାଶ ଘଟାଇଥାଏ । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଣି ଏ ସଂସାରରେ କ'ଣ ଆଇପାରେ ? କେହି ନାହିଁ; କିଛି ବି ନାହିଁ । ଏ ଜଗତର ସବୁଠି ସେହି ଏକ ରୂପେହିଁ; ଏକ ନିଃସ୍ଵରୂପ । ସେ ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଣି କିଛି ବା କେହି ଥିବାର ପ୍ରଭୁର କରେ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି । କେବଳ ଜାବ ଆସୁଛି, ଯାଉଛି ଓ ପୁଣି ଆସୁଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପରେ ଦେଖାଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଏହି ଧରଣୀ ଓ ଆକାଶରେ ମୁଁ ତୁମ ଛଡ଼ା ଆଉ ଦ୍ଵିତୀୟ ବା ଭିନ୍ନ କିଛି ବା କାହାକୁ ହେଲେ ଦେଖିପାରୁନାହିଁ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ଗୁରୁପାଠରେ ଓ ସର୍ବଲୋକରେ ମଧ୍ୟ ତୁମ ଛଡ଼ା ଦ୍ଵିତୀୟ କେହି ଥିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁନାହିଁ । ଆକାଶର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିତ ପ୍ରଦୀପ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବଳ ସେହି ଏକ ପ୍ରିୟତମଙ୍କୁ ହିଁ ଦେଖିଥାଏ । ମୋର ସଦ୍‌ଗୁଣ ମତେ ବିଶ୍ଵର ସେହି ଏକକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇଦେବା ପରିଠାରୁ, ମୋର ଚିତ୍ତ ଗୁରୁଙ୍କର ସେହି କୃପା ଯୋଗୁଁ, ସେହି ଏକକଙ୍କଠାରେ ହିଁ ଲାଗିରହିଛି । ସେହି ଗୁରୁପଦେଶ ବଳରେ ମୁଁ ଏକକ ନିଃସ୍ଵରୂପଙ୍କୁ ଜାଣିଲି ନାହିଁ କେବଳ, ମୁଁ ଜାଣିପାରିଛି ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦ-ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଏବଂ ହତ୍ୟା କରିପାରିଛି ନିଜର ଦ୍ଵୈତ-ଭାବକୁ । ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ ସେହି ଏକକରୁହିଁ ଏହି ସର୍ବଲୋକର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞା ହିଁ ସର୍ବଲୋକ ମାନ ଚଳନ୍ତି । ମାର୍ଗ ଦୁଇ ବା ବେଣି ଆଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାମୀ କେବଳ ଏକ ବୋଲି ଜାଣି ରଖ । ଗୁରୁପଦେଶ ଦେଇ ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞା ସହିତ ପରିଚିତ ହୁଅ । ନାନକର କଥନ ଏହି କି ଯେ, ସଂସାରରେ ଦେଖାଦେଉଥିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଓ ବର୍ଣ୍ଣ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟର ମନର ପ୍ରତିଫଳ । ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଵରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କେବଳ ଜଣେ ।

(୨୨୩)

: ୨ :

ସଂସାରରେ 'ସମସ୍ତେ' ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଗଲେ ହେଁ, ବସୁନ୍ଧା ଅଛନ୍ତି କେବଳ ଜଣେ । ଭିନ୍ନତା ଦେଖିବୁ ମନୁଷ୍ୟର ସକଳ ଗର୍ବ ଓ ଅହଂକାର, ସର୍ବତ୍ର ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ଯେତେବେଳେ ତମର ଅନ୍ତର ଓ ବାହାର ଏକ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଜାଣିପାରିବ, ସେହି ଏକକଙ୍କର ଅଧିବାସ କେଉଁଠି । ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି ଅଦୌ ଭାବ ନାହିଁ । ସେ ସର୍ବଦା ଆମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟ । ତାଙ୍କର ପରିବ୍ୟାପ୍ତି ହେତୁ ଏହି ପୃଷ୍ଠି ମଧ୍ୟ ବସୁନ୍ଧା ଏକ । ଏକ-ଓ କାର ଛଡ଼ା ଏହି ସମସ୍ତ ପୃଷ୍ଠିରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଧ୍ଵନି ନାହିଁ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସେହି ଏକରେ ହିଁ ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥିତ ।

(୨୨୪)

: ୩ :

ଏହି ପୃଷ୍ଠିରେ ନିୟମ ଓ ରଜା ଓ ରୂପ ଆପାତତଃ ଭିନ୍ନ ଦେଖାଗଲେ ହେଁ ବାୟୁ, ଜଳ, ଅଗ୍ନି ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତହିଁ କେବଳ ସେହି ଏକକଙ୍କର ସ୍ଵରୂପ । ସେହି ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମର ଚନ୍ଦ୍ର ଲୋକରେ ଭ୍ରମିତୁଛି । ଏହି ଏକତ୍ଵଦୃଢ଼ାୟତମ କରିଥିବା ଲୋକ ସମାଜରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଏକକର ଜ୍ଞାନ ଓ ଧ୍ୟାନରେ ମଜ୍ଜି ରହିଥିବା ଗୁରୁପାଣିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ସର୍ବଦା ବିରଳ ଦେଖାଯାନ୍ତି । କେବଳ ଗୁରୁଙ୍କ ଦେଇହିଁ ସେହି ଏକକର ସମ୍ପାଦ ପାଇପାରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଯାହା ଉପରେ କୃପା, ସେହି ହିଁ କେବଳ ଏ ସଂସାରରେ ପୁଣି ହୋଇଥାଏ ।

(୨୨୫)

ଅକାଳ ପୁରୁଷ ସତ୍ୟ (ସର୍ବଦା ବିରାଜମାନ ଥିବା) ଅଟନ୍ତି

: ୪ :

ଅଳକ୍ଷ୍ମ ଅଳକ୍ଷ୍ମ ଅଜମ କାଦରୁ କରହୋରୁ କରାମୁ ॥
 ଦଉ ଦୁଳ୍ଲ ଅବଣ ଜାବଣୀ ମୁକାମୁ ଏକ ରହାମୁ ॥ ୫ ॥
 ମୁକାମୁ ଦିସନୋ ଆଶୀଷୀ ଜସୁ ସିସି ନ ହୋବା ଲେଖୁ ॥
 ଅସମାନୁ ଧରଣୀ ଚଳଣୀ ମୁକାମୁ ଓହ୍ଲା ଏକ ॥ ୬ ॥
 ଦନ ବେ ଚଳେ ନିସି ସିସି ଚଳେ ଚାରିକା ଲଖ ପଲେଇ ॥
 ମୁକାମୁ ଓହ୍ଲା ଏକ ହେ ନାନକା ସବୁ ବଗୋଇ ॥ ୮ ॥ ୧୭ ॥

ସିଂହା ରାଗ, ଅବତପଣା

: ୫ :

ଦରୁ ପୁରଣା ହୋବେ ନାହା ସୀତା କଦେ ନ ପାଟେ ॥
 ନାନକ ସାହୁରୁ ସବେ ସବୁ ଦବର ଜାପୀ ଜାପେ ॥ ୧ ॥

ବାର ରାମକଳ୍ପ, ସଲେକ ୧, ପଛଡ଼ୀ ୧

: ୬ :

ଧନୁ ସୁ କାଗରୁ କଲମ ଧନୁ ଧନୁ ଶାଂଡ଼ା ଧନୁ ମସୁ ॥
 ଧନୁ ଲେଖାସ ନାନକା ଜନ ନାମୁ ଲିଖାଇଥା ସବୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ମଲର, ସଲେକ ୧, ପଛଡ଼ୀ ୮

ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ନିଜ କୃତିରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଅଟନ୍ତି

: ୭ :

ତୁ କରତା ପୁରଣୁ ଅଂଗମୁ ହେ ଆସି ସୁସ୍ତି ଉପାତ ॥
 ରଙ୍ଗ ପରଙ୍ଗ ଉପାରଜନା ବହୁ ବହୁ ବଧୁ ଶାତା ॥
 ତୁ ଜାହେ ଜନ ଉପାୟୀ ସବୁ ଖେଳୁ ରୁମାତା ॥

ବାର ମାଟ୍, ପଛଡ଼ୀ ୧

: ୮ :

ତୃତୀୟା ବ୍ରହ୍ମା ବିସ୍ତର ମହେମା ॥ ଦେବା ଦେବ ଉପାଏ ବେସା ॥
 କୋଡ଼ା ଜାତା ଗଡେ ନ ଆବେ ॥ ଜନ ସାଖା ସୋ ଜାମଡ଼ ପାବେ ॥
 ଜାମଡ଼ ପାଇ ହେଆ ଭରପୁର ॥ କସୁ ନେଡ଼େ କସୁ ଆଖା ଦୁର ॥ ୪ ॥

ବିଲବଲ୍ଲୁ, ସୁଖ ପଛଡ଼ୀ ୪

: ୪ :

ଆଜ୍ଞା ଅଲୋକ, ଅଜ୍ଞେୟ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞନ୍ନ ହେଲେହେଁ, ସେହୁଁ ଏକମାତ୍ର କର୍ମକର୍ତ୍ତା । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଆତ୍ମହୁ ଓ ଯାହୁହୁ । ଚର ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ସେହୁ ଭିତ୍ତିର, କାରଣ, ଯାହାଙ୍କ କପାଳରେ ଶ୍ଵାସଲୋକା ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁହିଁ କେବଳ ସ୍ଥାୟୀ କୃତ୍ତାୟିବ । ଏହି ଧରଣୀ ଓ ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଲୁପ୍ତ ହେବେ । ଅଥଚ ଅତଳ ହୋଇ ରହୁବେ କେବଳ ସେହୁ ଏକ । ଦିନରେ ରବି ଓ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଦେଖାଦିଅନ୍ତୁ ଓ ପୁଣି ଚାଲିଯାନ୍ତୁ । ସେହୁପରି ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ତାରକା । ନାନକ ହେ ସତ୍ୟ ପ୍ରଭୁର କରେ କି, ଅତଳ କେବଳ ସେହୁ ଏକକ । (୭୯)

: ୫ :

ସତ୍ୟ କେବେହେଲେ ସୁସ୍ଵଚ୍ଚନ ହୋଇ ଯାଏନା । ତାହା ଏକ ପଥର ଯାହା କେବେହେଲେ ଟାଟିଯାଏ ନାହିଁ । ନାନକର କଥନ ପୁଣି ଏହି କି ଯେ ସବୁଠାରୁ ପରମତମ ସତ୍ୟ ହେଲେ ଭିତ୍ତିର । ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ କର । ତାଙ୍କୁ ପାଇଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ କରି ହିଁ ଚାଲୁ । (୧୫୫-୧୬)

: ୬ :

ନାନକର ଏହି କଥନ ଯେ, ଧନ୍ୟ ସେହୁ କାଗଜ, ଧନ୍ୟ ସେହୁ କଲମ ଓ ଧନ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେହୁ ଲେଖକ, ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଓ ଯେଉଁଠି ତାଙ୍କର ସତ୍ୟ ନାମ ଲିଖିତ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । (୧୧୧)

: ୭ :

ତୁମେ ଏହି ବିରାଟ ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିର ଏକକ କର୍ତ୍ତାପ୍ରଭୁ ହେଲେହେଁ, ତୁମେ ସକଳର ଅଜ୍ଞେୟ । ତୁମେ ସ୍ଵୟଂ ଏହି ସୃଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଛ, ଯାହା ବିବିଧ ଉପାୟରେ ସର୍ବଦା ବହୁରୂପା । ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ବିବିଧ ପ୍ରକାର ତୁମର ଦ୍ଵାରାହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ତୁମେ ହିଁ କେବଳ ଏ ସମସ୍ତର ରହସ୍ୟ ଜାଣ । ସୃଷ୍ଟି ତଳେ ଥିବା ସବୁଠାରୁ ଏହି ସାରବାନ ଅଭିନୟ କେବଳ ତୁମର ହିଁ ଶିଆଲ । (୧୩୮)

: ୮ :

ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ଵର ଏହି ତିନି ସହୃଦ ବହୁବେଶଧାରୀ ଦେବ ଓ ଦେବମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଛ । ତୁମର କୋପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜୀବଗଣେଣୀ ଅଗଣେୟ । ଯିଏ ସୃଷ୍ଟି ସେହୁ ସିନା ସେମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିପାରବ; ଆଉ କିଏ ? ଯିଏ ସେ ପ୍ରକାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିପାରେ, ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ହେବାକୁ ହେବ ସର୍ବବ୍ୟାପକ । ସେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ତାଙ୍କୁ ତେଣୁ କୌଣସି ଲୋକ ପ୍ରତି ସେ ନିକଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ସେ ଦୂର ବୋଲି ବା କିପରି କହିବ ?

: ୧ :

କରକୋରଣ ପରରଥୁ ହେଁ କହୁ ନାନକ ବରୁଣ ॥
କାରଣ କରତେ ବସି ହେଁ ଜନ କଲ ରଣୀ ଧାର ॥ ୨ ॥

ସହସକୃତା ପୋଲକ ୫

ସେ ସବ-ବ୍ୟାପକ କିନ୍ତୁ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଅଟନ୍ତି

: ୧୦ :

ସହସ ତବ ନୈନ ନନ ନୈନ ହୁଏ ତୋହୁ କହୁ ସହସ ମୂରତି ନକାଁ ଏକ ତୋହୁ ॥
ସହସ ପଦ ବିମଳ ନନ ଏକ ପଦ ଗଂଧ ବନ୍ଧୁ ସହସ ତବ ଗଂଧ ଇବ ଚଳିତ ମୋହୁ ॥ ୨ ॥
ସତ ମହୁ କୋଡ଼ କୋଡ଼ ହେଁ ସୋଇ ॥ ତପ କେ ଶୂନ୍ୟ ସତ ମହୁ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ॥ ୧ ॥ ୭ ॥ ୧ ॥

ଧନାସରୀ

: ୧୧ :

ଲେହାସୀ ବୁଦ୍ଧରତ ବସିଆ ତେର ଅଂଶୁ ନ ଜାରି ଲଖିଆ ॥ ରହାଇ ॥
ଜତି ମହୁ କୋଡ଼ା କୋଡ଼ ମହୁ ଜାତା ଅକଲ କଲ ଭରପୁର ରହୁଆ ॥
ହୁଁ ସବୁ ପାହୁଁ ସିଂହ ପୁଆଲୁହୁ ଜଳ ଜଗା ସୋ ପାରି ପଇଆ ॥

ବାର ଆସା, ସଲେକ ୧, ପଉଡ଼ୀ ୧୨

ସେ ନିର୍ଭୟ ଏବଂ ଶସ୍ତ୍ର ଶୂନ୍ୟ ଅଟନ୍ତି

: ୧୨ :

ଭେଁ ବିଚ ପବଣ ବହେଁ ସଦ ବାନ୍ଧୁ ॥ ଭେଁ ବିଚ ଚଳୁ ଲାଗି ଦଶଥା ॥
ଭେଁ ବିଚ ଅଗନ କହେଁ ବେଗାର ॥ ଭେଁ ବିଚ ଧରଣ ଦଶ ଭାଗ ॥
ଭେଁ ବିଚ ଇଂଦୁ ଚିରୋ ପିରି ଭାଗ ॥ ଭେଁ ବିଚ ରାଜା ଧରମ ଦୁଆରୁ ॥
ଭେଁ ବିଚ ପୁରକୁ ଭେଁ ବିଚ ଚଂଦୁ ॥ କୋହୁ କରୋଡ଼ୀ ଚଳିତ ନ ଅଂଶୁ ॥
ଭେଁ ବିଚ ସିଧ ବୁଧ ପୁରନାଥ ॥ ଭେଁ ବିଚ ଆଡ଼ାଣେ ଆକାସ ॥
ଭେଁ ବିଚ ଜୋଧ ମହାବଳ ସୁର ॥ ଭେଁ ବିଚ ଆବହୁ ଜାବହୁ ପୁର ॥
ସଗଲିଆ ଭଉ ଲିଗିଆ ପିରି ଲେଖୁ ॥ ନାନକ ନିରଭୟ ନିରଂକାରୁ ସବୁ ଏକ ॥
ନାନକ ନିରଭୟ ନିରଂକାରୁ ହୋରି କେତେ ରାମ ରବାଲ ॥
କେଡ଼ାଆ କଂନ୍ଦୁ କହାଣୀଆ କେତେ ବେଦ ବାବୁର ॥

ବାର ଆସା, ସଲେକ ୧, ୨, ପଉଡ଼ୀ ୪

: ୯ :

ସବୁ କଥା ବିଚାର କରି ନାନକ ଏହାହିଁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ଏ ସୃଷ୍ଟିର ଏକମାତ୍ର କରଣ-କାରଣ କେବଳ ସେହି ଜଣେ । ସେହି ହିଁ ସକଳ କର୍ମ ପଛରେ ଥିବା ଶକ୍ତି । ଜଗତରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଯେତେ ସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଲାହୁ, ସେ ସମସ୍ତର କାରଣ ସେହି ଏକକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ହିଁ ବଂଶୀଭୂତ । ସେହି ହିଁ ସମ୍ପଦ ଲୋକମାନଙ୍କ-ଠାରେ ସେହି ଅପାତ-କର୍ତ୍ତୃତ୍ବର କଳା ରଖାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । (୧୫୩)

: ୧୦ :

ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତମର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଛି ବୋଲି କେହି କହିପାରିବ ନାହିଁ; ଅଥଚ ତୁମେ ସହସ୍ରାକ୍ଷ । ସହସ୍ର ତମର ରୂପ, ଯଦିବା ତମେ ଅମୂର୍ତ୍ତି । ତମର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପାଦ ଅଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ; ଅଥଚ କୁହା ମଧ୍ୟ ଯିବ ଯେ, ତମେ ସହସ୍ର-ନିର୍ମଳ-ପାଦ-ଯୁକ୍ତ । ତମେ ଏକାଧାରେ ଗନ୍ଧାନ୍ନ ଓ ସହସ୍ର-ଚକ୍ଷୁଶିଷ୍ଟ । ତମର ଏହି ରହସ୍ୟମୟ ଲୀଳାରେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ । ଜଗତରେ ଦେଖୁଥିବା ସକଳ ଜ୍ୟୋତି, କେବଳ ଏକ ତୁମର ଜ୍ୟୋତି । ସେହି ତୁମର ଆଲୋକରେ ହିଁ ନିଖିଳ ଏହି ବିଶ୍ୱ ଆଲୋକିତ । (୧୪)

: ୧୧ :

ନିଖିଳ ଏହି ପ୍ରକୃତିରେ ତୁମେ ହିଁ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ତୁମର ଅନ୍ତ କିଏ ଜାଣିପାରିବ ? ଜଗତର ନିଖିଳ ଶାବ୍ଦଶ୍ରେଣୀ ତୁମର ଜ୍ୟୋତିରୁ ଜାତ । ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକଜଠାରେ ତୁମର ଜ୍ୟୋତି ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ । ତୁମର ଅକଳମୟ କଳା ସର୍ବତ୍ର ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ତୁମେହିଁ ଜଗତର ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ । ତୁମର ସ୍ତବନ-କର୍ମ ସୁନ୍ଦର ଓ ମଧୁର । ଯେ ଯେ ତୁମର ସ୍ତବନ କରିଛନ୍ତି, ସେ ଭବ-ବନ୍ଧନରୁ ପାର ହୋଇପାରିଛନ୍ତି । (୪୭୯)

: ୧୨ :

ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମର ଭୟରେହିଁ ପବନ ସଦା ବହମାନ ଓ ଲକ୍ଷ ସମୁଦ୍ର ସଦା ତଥଳ । ତୁମର ଭୟରେ ହିଁ ଅଗ୍ନି ସେବା-ତତ୍ପର । ତୁମର ଭୟରେ ହିଁ ଏହି ଧରଣୀ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଭୟରେ ମଧ୍ୟ ବିମୋହ ହୋଇ ଦବିଯାଉଛି । ସେହି ଭୟରେ ଦେବଗଣ ଇନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହଁ ନେଇ ଚିର ଭ୍ରମିତ ଓ ତନ୍ତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତାଗତ ହୋଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ଅହୋରାତ୍ର । ଏମାନେ କୋଟି କୋଟି କୋଶ ଅଗ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଚଳିଲା ପରେ ମଧ୍ୟ, ଏମାନଙ୍କର ଭ୍ରମଣର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ସିଦ୍ଧ, ବ୍ରହ୍ମ, ସୁର ଓ ନାଥମାନେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ସର୍ବଦା ଭୟ କରି ଚଳିଥାନ୍ତି । ସେହି ଭୟରେହିଁ ଏହି ଆକାଶ ଆମ ଉପରେ-ସର୍ବଦା ଗୁରୁ ହୋଇ ରହିଛି । ପୃଥିବୀର ମହାବଳୀ ଯୋଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଭୟ କରେ । ଭୟରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସବୁ ଆତୁରୁଛି ଓ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କପାଳରେ ତୁମ ପ୍ରତି ଭୟର ରେଖା ଅଙ୍କିତ ରହିଛି । ନାନକ ତେଣୁ ଏହାହିଁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ଏହି ନିଖିଳ ସୃଷ୍ଟିରେ ନିର୍ଭୟ, ନିରହଙ୍କାର ଓ ସତ୍ୟ କେବଳ ଜଣେ ଏବଂ ସେହି ଏକଙ୍କର ଚରଣଧୂଳିରେ କେତେ ରାମ, କେତେ କୃଷ୍ଣ ଓ କେତେ କୃଷ୍ଣଲୀଳା । କେତେ ବା ବେଦ ଓ ଦର୍ଶନ । (୪୭୪)

: ୧୩ :

କୃଷି କୃଷି ଆସି ସଦା ନିରବେରୁ ॥
ଜନମି ମରଣି ନିଶ୍ଚା ଧନ୍ୟା ଧେରୁ ॥

ରାମକଳା ଦଶଶ୍ରୀ, ଓଷା କାର ପଢ଼ିତୀ ୧୫

ଏହାଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ବ କାଳ-ରହିତ

: ୧୪ :

ଜଗୁ ତପ ଗା ଗୁରୁଆ ଜଗୁ ବାପୁ ନ ମାଇଆ ॥
ନା ତପୁ ଭେଷ ନ ଭରାନ୍ତ କମାଇଆ ॥
ନା ତପୁ ଓପତି ଖପତି କୁଳ ଜାତୀ ଓହୁ ଅଜଗବରୁ ମନ ଭାଇଆ ॥ ୧ ॥
ତୁ ଅକାଲ ପୁରଣ ନାଶା ସିର କାଲ ॥
ତୁ ପୁରଣ ଅଜମ ଅଲେଖ ନିରାଲ ॥
ସତ ସତେଖି ସବଦ ଅତି ସୀତଳୁ ସହଜ ଭାଇ ଲବ ଲାଇଆ ॥ ୩ ॥

ମାରୁ ସୋଲହେ

ସେ ଅଜନ୍ମା

: ୧୫ :

ଅଲଖ ଅପାର ଅଜମ ଅଗୋଚର ନା ତପୁ କାଳୁ ନ କରମା ॥
ଜାତ ଅଜାତ ଅଜୋନା ସଂଭବ ନା ତପୁ ଭାବ ନା ଭରମା ॥ ୧ ॥
ସାତେ ସତଅର ବିଷୟ କୁରବାଣ ॥
ନା ତପୁ ରୂପ ବରନୁ ନିଶ୍ଚା ରେଖିଆ ସାତେ ସବଦ ମାସାଣ ॥ ରହାଇ ॥
ନା ତପୁ ମାତ ପିତା ପୁତ ବରପ ନା ତପୁ କାମୁ ନ ନାଶା ॥
ଅବୁଲ ନିରଞ୍ଜନ ଅପର ପରଂପରୁ ସରଳ ଜୋତି ତୁମାଣ ॥ ୨ ॥

ସୋରଟି

: ୧୬ :

ନ ତପୁ ବାପୁ ନ ମାଇ କିନ ତୁ ଜାଇଆ ॥
ନା ତପୁ ରୂପୁ ନ ରେଖ ବରନ ସବାଇଆ ॥
ନା ତପୁ ଭୁଖ ପିଆସ ରକା ଧାଇଆ ॥

ବାର ମଲ୍ଲର ପଢ଼ିତୀ ୨

: ୧୩ :

ସେହି ପ୍ରଭୁ ଯୁଗ-ଯୁଗ ଧରି ଏହି ବିପ୍ଳବ ପୃଷ୍ଠର ସ୍ଥାପନକର୍ତ୍ତା ହେଲେହେଁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈରାଗ୍ୟୀ । ସେ ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁର କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ-ମରଣରୁ ନିଜେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ । ନିଖିଳ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧନ୍ଦାଶୂନ୍ୟ ।

(୧୩୧)

: ୧୪ :

ସେ ନିଜେ ପିତାମାତା ବା ଭ୍ରାତାଭଗ୍ନୀଶୂନ୍ୟ । ଏ ଜଗତ ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥା ମାତ୍ର । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ନାହିଁ ଓ ମରଣ ନାହିଁ; ସେ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀଗତ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଅକର, ଅମର ଓ ଚର ପ୍ରାଣକର । ହେ ଅନାମୟାୟୁଷ । ଏ ପୃଷ୍ଠରେ ତୁମେହିଁ ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଯାହାର ମସ୍ତକୋପର କାଳର ଗ୍ରନ୍ଥା ନାହିଁ । ତମେ ଅଲେଖ, ଅଗମ୍ୟ ଓ ଏକର । ସତ୍ ସନ୍ତୋଷ ଶବ୍ଦ ଅତି ଶୀତଳ । ଶବ୍ଦବ୍ରହ୍ମ ଦେଇଛି ସହଜଭାବରେ ତୁମଠାରେ ଚିତ୍ତକୁ ଲଗ୍ନ କରା-
ଯାଇପାରେ ।

(୧୦୩-)

: ୧୫ :

ସେହି ପ୍ରଭୁ ଅଲେଖ, ଅପାର, ଅଗମ୍ୟ ଓ ଅଗୋଚର । ସେ କାଳରହୃତ ଓ କର୍ମରହୃତ । ସେ ଅଜାତ, ଅଯୋନକ ଓ ସ୍ବୟମ୍ଭୁ । ସେ ମଧ୍ୟ ଭାବଶୂନ୍ୟ ଓ ଭ୍ରମଶୂନ୍ୟ । କେବଳ ସେହି ଚରସତ୍ୟ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୁଅ । ତାଙ୍କର କୌଣସି ରୂପ, ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଏପରିକି ରେଖା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କେବଳ ସତ୍ୟ-ରେ ଦ୍ଵାରାହିଁ ତାଙ୍କର ପରଚୟ ମିଳେ । ତାଙ୍କର ପିତା, ମାତା ବା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ବୋଲି କେହି ନାହିଁ; ସେ ଅକୃଳ, ନିରଞ୍ଜନ ଓ ଅପରମ୍ପର । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଏହି ନିଖିଳ ସଂସାର କେବଳ ତୁମର ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର ।

(୫୧୭)

: ୧୬ :

ସେ କେଉଁ ପିତାମାତାଠାରୁ ଜାତ ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ସେ ରୂପରେଖଶୂନ୍ୟ ହେଲେହେଁ, ଏ ଜଗତରେ ଦୁର୍ଗାମାନ ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କର ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । ସେ ସ୍ଵାଧୀପାପାତ୍ସନ; ଅଥଚ ସେ ସବୁଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋକନର ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

(୧୨୭୧)

ସେ ସ୍ବପ୍ନଠୁ

: ୧୭ :

ଆତ୍ମାନୁହେ ଆତ୍ମ ସାଜଣ ଆତ୍ମାନୁହେ ରଚଣ ନାହିଁ ॥
ଦୁର୍ଦ୍ଦା କୁଦରତ ସାଜାଏ କର ଆସନ୍ତୁ ଉଠୋ ଗୁରୁ ॥
ଦାତା କରତା ଆମି ତୁଁ ରୁପି ଦେବତ୍ବ କରନ୍ତୁ ପସାଉ ॥

ବାର ଆସା, ପଛତୀ ୧

ସେ ଚିତ୍ତ-ସ୍ବରୂପ

: ୧୮ :

ପପେ ପାତିସାହୁ ପରମେଶ୍ବରୁ ବେଶଣ କରୁ ପରପଞ୍ଚୁ ଜାଆ ॥
ଦେଖେ ରୁହେ ସଭ କରୁ ଜାଣେ ଅନ୍ତର ବାହର ରବି ରହୁଆ ॥ ୧୪ ॥

ଆସା ପଟା

୬

କେହି ତାଙ୍କର ଠାବ କରପାରିବ ନାହିଁ

: ୧୯ :

ତୁଁ ଦୟାଆଇ ଦାନା ସାନା ମେଁ ମରୁଲୁ କେସେ ଅନ୍ତୁ ଲହା ॥
ଜହ୍ନ ଜହ୍ନ ଦେଖା ତହ୍ନ ତହ୍ନ ତୁଁ ହେ ରୁହେ ତେ ନିକସୀ ଚୂଟି ମରା ॥
ନ ଜାଣା ଭେଦ ନ ଜାଣା ଜଲ୍ଲ ॥ ଜା ଦୁଖ ଲାଗେ ତା ରୁହେ ସମାଲ୍ଲ ॥ ୧ । ୩୧ ॥ ରହାଇ ॥

ସିନ୍ଧୁ ରାଗୁ

: ୨୦ :

ସାଲହ ସାଲହ ଏତା ସୁରତି ନ ପାଇଆ ॥
ନଦୀଆ ଅତେ ବାହୁ ପବହୁ ସମ୍ପଦ ନ ଜାଣିଅହୁ ॥
ସମ୍ପଦ ସାହୁ ସୁଲତାନ ଗିରହା ସେତା ମାଲୁ ଧନୁ ॥
ଜାତୀ ରୁଲି ନ ହୋବନା ଜେ ତପୁ ମନହୁ ନ ସାସରହୁ ॥ ୨୩ ॥

କବୁ ପଛତୀ ୨୩

: ୧୭ :

ସେ ଆତ୍ମସଂଜ୍ଞା ଓ ସେହି ନାମର ରଚକ । ସେହି ପ୍ରକୃତିର ସୃଷ୍ଟି । ସେ ପ୍ରକୃତିରେ ହିଁ ଅଧିଷ୍ଠିତ ରହୁ ଉପରେ
ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମେ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଦାତା ଓ କର୍ତ୍ତା । ତୁମେ ହିଁ ନିଜ ସନ୍ତୋଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
କୃପାଦାନ କରି ଚାଲୁଛ ।

(୪୭୩)

: ୧୮ :

ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି-ପୁଣ୍ୟ ପାଇଁ ଏହି ଜଗତ-ପ୍ରପଞ୍ଚ ରଚିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେ ପରମପିତା ଓ ପରମେଶ୍ଵର । ସେ
ସମସ୍ତ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଓ ଜାଣୁଛନ୍ତି । ସେହି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନ୍ତର ଓ ବାହାର ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ।

(୪୭୩)

: ୧୯ :

ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁ ବିଶେଷ ସମ୍ପଦ । ତୁ ସବୁ କିଛି ଦେଖୁଛୁ, ଜାଣୁଛୁ । ମୁଁ ତ ଏକ ସାମାନ୍ୟ ମାନ । ମୁଁ କପରି ତୋର
କୃଳ ଜାଣିପାରୁନି ? ମୁଁ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଚାହେଁ, ଦେଖେ କେବଳ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ତୁମ୍ଭେ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ ମୁଁ ଫୁଟି
ମରିଯିବି । ମୁଁ କପରି ଜାଣିବି କିଏ କେଉଁ ଓ କିଏ ତାର ଜାଲ । କେବଳ, ହେ ପ୍ରଭୁ, ଦୁଃଖ-ଯାତନା ବେଳେ
ତୁମକୁ ମନେ ମନେ ଡାକେ ।

(୧୫)

: ୨୦ :

ସ୍ଵପ୍ନାବସ୍ଥା ତୋର ସ୍ଵପ୍ନ କରୁଛି, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ତୋର ସୀମା ଜାଣିଛି ବୋଲି କହି ହେବ କି ? ଯଦିଓ
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ-ସବୁ ସମ୍ପଦରେ ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ପାରିବାରିକ ପାର ସେମାନେ ଜାଣିବେ ବା କପରି ? ସାଗରପଥ ଧନ ଓ
ସୁଲଭାତ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଏକ ଏକ କାଟି ମାଟି । ଯାହାଙ୍କ ଚିତ୍ତରୁ ଏପରି ପ୍ରଭୁ କେତେବେଳେ ହେଲେ ବିସ୍ମୃତ
ହୋଇ ନ ଯାନ୍ତି, ଏମାନେ ସେପରି ଭକ୍ତର ତୃଣ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।

(୫)

ଜଗତ୍ ଉତ୍ପତ୍ତି

ତୁକମୀ ହୋବନ ଆକାର, ତୁକମୁ ନ କହୁଆ ଜାର ।
ତୁକମୀ ହୋବନ ଜାଅ, ତୁକମି ମିଳେ ବଡ଼ଆର ॥ ୧

ନମ୍ବ ପଞ୍ଚମା ।

୧ । ତାଙ୍କର ଅଙ୍କରେ ହିଁ ଏ ଜଗତରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ସକଳ ଆକାରର ଆବିର୍ଭାବ, ଯଦିବା ସେହି ଅଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ କେହି ଶୁଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସକଳ ଜୀବର ଉତ୍ପତ୍ତି ସେହି ଅଙ୍କବଳରେ । ଜୀବ-ମାନବର ଯାହାକିଛି ମନୁଷା ତା' ମଧ୍ୟ କେବଳ ତାଙ୍କର ଅଙ୍କରେ ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଯାଏ ।

(୧)

: ୨୯ :

ଅବେଦ ନରବେଦ ଧୂଃଧୂକାରୀ ॥ ଧରଣୀ ନ ଗଗନା ହୃଦୟ ଅପାରୀ ॥
 ନା ଦନ୍ତ ରୈଳ ନ ଚନ୍ଦ୍ର ନ ସୂରକୁ ସ୍ବନ ସମାଧି ଲଗାଇଦା ॥ ୧ ॥
 ଖାଣି ନ ବାଣି ପଛଣ ନ ପାଣି ॥ ଓପତି ଖପତି ନ ଆବଣ ଜାଣି ॥
 ଶ୍ରେ ପତାଳ ସପତ ନନ୍ଦୀ ସାଗର ନଦୀ ନ ନୀରୁ ବହାଇଦା ॥ ୨ ॥
 ନା ତଦ ସୂରରୁ ମହୁ ପକ୍ଷୀୟ ॥ ଦୋଳକୁ ଉପରୁ ନନ୍ଦୀ ଖୋ କାଲ ॥
 ନରକୁ ସୂରରୁ ନନ୍ଦୀ ଜମଣ ମରଣା ନା କୋ ଆଇ ନ ଜାଇଦା ॥ ୩ ॥
 ବହମା ବସନ୍ତ ମହେଷୁ ନ କୋଇ ॥ ଅବରୁ ନ ଦାସେ ଏକୋ ସୋଇ ॥
 ନାର ସୂରଖୁ ନନ୍ଦୀ ଜାତି ନ ଜନମା ନା କୋ ଦୁଖୁ ସୁଖୁ ପାଇଦା ॥ ୪ ॥
 ନା ତଦ ଜଣ ସପା ବନବାସୀ ॥ ନା ତଦ ସିଧ ସାଧୁକ ସୁଖବାସୀ ॥
 କୋଗୀ ଜଙ୍ଗମ ଭେଷୁ ନ କୋଇ ନାକୋ ନାଥୁ କହାଇଦା ॥ ୫ ॥
 ଜପ ତପ ସଞ୍ଜମ ନା ବ୍ରତ ପୂଜା ॥ ନା କୋ ଅଖି ବଞ୍ଚାଣେ ଦୁଜା ॥
 ଆସେ ଅସି ଉପାଇ ବିଗସେ ଆସେ ଜାମତି ପାଇଦା ॥ ୬ ॥
 ନା ସୁତ ସଞ୍ଜମ ଚୁଲସୀ ମାଳା ॥ ଗୋପୀ କାନୁ ନ ଗଉ ଗୋଆଲ ॥
 ତନ୍ତୁ ମନ୍ତୁ ପାଖଣ୍ଡ ନ କୋଇ ନା କୋ ବସୁ ବଜାଇଦା ॥ ୭ ॥
 କରମ ଧରମ ନନ୍ଦୀ ମାଣିଆ ମାଣୀ ॥ ଜାତି ଜନମୁ ନନ୍ଦୀ ଦାସେ ଆଣୀ ॥
 ମମତା ଜାଲୁ କାଲୁ ନନ୍ଦୀ ମାଥେ ନା କୋ କସେ ଧୁଆଇଦା ॥ ୮ ॥

...

ନା କୋ ମୁଲ ନା କୋ କାଜ ॥ ନା କୋ ସେଖୁ ମସାଇକୁ ହାଜ ॥
 ରେଅତି ରାଉ ନ ହୁଅମେ ଦୁମାଆ କୋ କହଣ କହାଇଦା ॥ ୧୧ ॥

...

ବେଦ କତେବ ନ ସିଂହାସନ ସାସନ ॥ ପାଠ ପୁରାଣ ଉଦେ ନନ୍ଦୀ ଆସନ ॥
 କହତା ବଜତା ଅସି ଅଗୋଚରୁ ଆସେ ଅଲଖୁ ଲଖାଇଦା ॥ ୧୩ ॥
 ଜା ତପୁ ଭାଷା ତା ଜଗରୁ ଉପାଇଆ ॥ ବାଝୁ କଲ ଆହାଣ ରହାଇଆ ॥
 ବହମା ବସନ୍ତ ମହେଷୁ ଉପାଏ ମାଇଆ ମୋହୁ ବଧାଇଦା ॥ ୧୪ ॥
 ବିରଲେ କହ ଗୁଣ ସବୁ ପୁଣାଇଆ ॥ କର କର ଦେଖେ ହୃଦୟ ସବାଇଆ ॥
 ଶ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମସନ୍ତ ପାତାଳ ଅରନ୍ଧ୍ର ଗୁପ୍ତତତ୍ତ୍ବ ପରଗଣୀ ଆଇଦା ॥ ୧୫ ॥
 ତା କା ଅନ୍ତ ନ ଜାଣେ କୋଇ ॥ ସୁରେ ଗୁର ତେ ସୋଣୀ ହୋଇ ॥
 ନାନକ ସାତି ରତେ ବସମାଦା ବସମ ଭଏ ଗୁଣ ଗାଇଦା ॥ ୧୬ ॥

—ମାରୁ ସୋଲହେ

ଅର୍ଦ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧ ଯୁଗ ଧରି ଏ ସୃଷ୍ଟି କେବଳ ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରରେ ଅଛନ୍ତି ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ନାହିଁ ନଥିଲା ଏହି ଧରଣୀ ବା ନାହିଁ ନଥିଲା ଏହି ଆକାଶ । ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ରହିଥିଲା କେବଳ ସୃଷ୍ଟାର ଆଜ୍ଞା । ଦବା ବା ଗୁଡ଼ିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ଦେଖା ନଥିଲା, ପ୍ରଭୁ ଶୂନ୍ୟ-ସମାଧିରେ ବିରାଜିତ ଥିଲେ । ସେକାଳରେ ଖଣି, ବାଣି, ପାଣି ବା ପବନ ଲିହୁ ହିଁ ନଥିଲା, ନଥିଲା ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ଓ ମରଣର ଆତ୍ମାତ୍ମ । ନଥିଲା ଏହି ନବଖଣ୍ଡ ମେଢ଼ନା ବା ସପ୍ତ ସାଗର ବା ପାତାଳ । ନଥିଲେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି ସ୍ୱେଦାତପ୍ତ ସକଳ । ସ୍ୱର୍ଗ-ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ପାତାଳ ଏହି ହିଁ ତଳସମନ୍ୱିତ ହିଁ ଲୋକର ଚିହ୍ନ ନଥିଲା ସେତେବେଳେ ଏବଂ ନଥିଲା ସ୍ୱର୍ଗ ନରକ ବା ବିନାଶର କୌଣସି ସଙ୍କେତ । ନଥିଲା ଜନ୍ମ-ମରଣ ବା ସ୍ୱର୍ଗ-ନରକ । କେହି ଆତ୍ମ ନଥିଲେ ବା ଯାହା ନଥିଲେ । ଏପରି କି ନଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ବା ମହେଶ୍ୱର । ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେହି ଏକମେବାଦୀତାତ୍ମ । ଦ୍ୱିତୀୟ କେହି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉ ନଥିଲେ । ସେକାଳରେ ନାଷ୍ଟ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କର ଜନ୍ମ ଯେହେତୁ ଆଦୌ ନଥିଲା, ତେଣୁ କେହି ଦୁଃଖ ବା ସୁଖ ଭୋଗୁ କହିବା ଥିଲା ଏକାନ୍ତ ଅବାହାର । ଏପରିକି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯତ୍ନ, ସତ୍ତା, ବନବାସୀ ବା ନଥିଲେ ସିଦ୍ଧ ବା ସାଧକ ବା ସୁଖବାସୀ ନାଗରିକ । ଯୋଗୀ ବା ଜଙ୍ଗମ ବା କୌଣସି ବେଶଧାରୀ କେହି ନଥିଲେ । କିଏ କହିବ ସେ କାହାର ପ୍ରଭୁ ବା ଅନ୍ୟ କେହି ତାର ଅଧୀନସ୍ଥ ଲୋକ ? ଜପ, ତପ, ସଂଯମ, ପୂଜା ବ୍ରତ ଇତ୍ୟାଦି କିଛି ନଥିଲା ସେକାଳରେ; ତେଣୁ ସେ କାଳରେ କେବଳ ତାଙ୍କର ବିରାଜମାନତା ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇପାରେ ବା ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଏ ବା ଥିଲା ତାଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ? ଏବଂ ଯେହେତୁ ସେ ସ୍ୱୟଂପ୍ରକାଶ, ତେଣୁ ସେ କେବଳ ନିଜେହିଁ ନିଜର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଜଣା ନଥିଲା ଶୁଦ୍ଧ, ସଂଯମ, ଭୁଲସୀମାଳା ଇତ୍ୟାଦି ଏବଂ ନଥିଲେ ଗୋରୁ ବା ଗୋପାଳକ କାହ୍ନୁ, ବା ଗୋପିନାମାନେ । ନଥିଲା ମଧ୍ୟ ତରୁମୟ ବା ନଥିଲେ ନାସ୍ତିକ ଇତ୍ୟାଦି କେହି ବା କେହି ବର୍ଣ୍ଣିବାଦକ । ନଥିଲା କିଛି ଧର୍ମକର୍ମ । ଜନ୍ମ ଘେନ ସମାଜର ଜାତିବିଭାଗ ସେତେବେଳେ ଶୁଣାଇ ନଥିଲା । ନଥିଲା ଏବର ମମତା-ଜାଲ; କାହାର କପାଳରେ ଲିଖିତ ନଥିଲା କାଳରେଖା, କେହି ନଥିଲେ ଧ୍ୟାନରତ । ନଥିଲେ କାମ ବା ମୁକ୍ତି ବା ହାଜା, ନଥିଲେ ଶକ୍ତି, ପ୍ରକା ବା ଏହି ଅହଂମୟ ସଂସାର । କହିବା ବା ଗୁହାରିବାବାଲା କେହି ନଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବେଦ, ପୁରାଣ, କୋଶ, ସୁଦ୍ଧ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି କିଛି ନଥିଲା; ନଥିଲା ଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ବା ରବିର ଉଦୟ ଓ ଅସ୍ତ । ଥିଲେ କେବଳ ସେହି ଅଗୋଚର ବଚନ ଓ ତାର ବକ୍ତା । ସେ ଅଲୋକ । ତାଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣିବାପାଇଁ ସମର୍ଥ କେବଳ ସେହି ନିଜେ । ଯେତେବେଳେ ଏହି ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ସେ ସେତେବେଳେ ଏହି ନିରାଧାର ଆକାଶକୁ ଠିଆକଲେ; ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକଲେ ଏବଂ ସୃଜିଲେ ମଧ୍ୟ ମାୟାର ମୋହ । ସେପରି ଗୁରୁ ବିରଳ, ଯେ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣାଇପାରନ୍ତି, ଯେଉଁ ଆଜ୍ଞାରେହିଁ ଦିଶିଗଲିଛି ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ସର୍ଜନା ଓ ପାଳନ-ପୋଷଣ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟରେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଓ ପାତାଳର ଆରମ୍ଭ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟରେହିଁ ଯାହା କିଛି ଗୁପ୍ତ ଥିଲା ସେ ସମସ୍ତହିଁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତ କାହାଣୀକୁ ହେଲେ ଅଗୋଚର, ଯଦିବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଜ୍ଞାନ ମିଳିପାରେ । ନାନକର କହିବା କଥା ଏହି ଯେ ସତ୍ୟାନୁରକ୍ତ, ବିଧି-ସୁ-ଉନ୍ନାଦ ଦଶାରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ଗୁଣୋନ ଦିଶିଥାଏ ।

ପୃଷ୍ଠି ଅନନ୍ତ

: ୨୨ :

ପାତାଳା ପାତାଳ ଲଣ ଅଗାଧା ଆଗାଧ ॥
 ଓଡ଼କ ଓଡ଼କ ଶୁକ୍ଳ ଅକେ ବେଦ କହନି ଇକ ବାତ ॥
 ସହସ୍ର ଅଠାରହ କହନି କତେବା ଅସୁଲୁ ଇକ ଧାରୁ ॥
 ଲେଖା ହୋଇ ତ ଲିଖିବି ଲେଖେ ହୋଇ ବିଶାସୁ ॥
 ନାନକ ବଡ଼ା ଆଶୀର୍ଷି ଆପେ ଜାଣେ ଆପୁ ॥ ୨୨ ॥

ଜୟ, ପଢ଼ିତୀ ୨୨

: ୨୩ :

କେତେ ପବଣ ପାଣୀ ବୈଷ୍ଣବ କେତେ କାନ ମହେସ ॥
 କେତେ ବରମେ ଦାଡ଼ିବ ଦଢ଼ିଅହୁ ରୂପ ରଙ୍ଗ କେ ବେସ ॥
 କେତେ କରମ ଭୂମୀ ମେର କେତେ କେତେ ଧୁ ଉପଦେସ ॥
 କେତେ ଇଂଦ ତଂଦ ସୂର କେତେ କେତେ ମଂଡ଼ଳ ଦେସ ॥
 କେତେ ପିଧ ରୂଧ ନାଥ କେତେ କେତେ ଦେବୀ ବେସ ॥
 କେତେ ଦେବ ଦାନବ ମୁନି କେତେ କେତେ ରତନ ସମ୍ପଦ ॥
 କେତେ ଶାଣୀ କେତେ ବାଣୀ କେତେ ପାତ ନରଂଦ ॥
 କେତେ ପୁରୁଷ ସେବକ କେତେ ନାନକ ଅଂରୁ ନ ଅଂରୁ ॥ ୩୫ ॥

ଜୟ, ପଢ଼ିତୀ ୩୫

ପୃଷ୍ଠି-କାଳ

: ୨୪ :

କବଣୁ ପୁବେଲ ବଣୁ କବଣୁ କବଣୁ ଥିବ କବଣୁ ବାରୁ ॥
 କବଣି ସି ଚୁଟା ମାଡ଼ କବଣୁ ଜିରୁ ହୋଆ ଆକାରୁ ॥
 ବେଳ ନ ପାରିଆ ପଂଡ଼ିତା ଜନ ହୋବେ ଲେଖୁ ପୁରୁଷ ॥
 ବଣୁ ନ ପାରିବ କାଦାଆ ଜି ଲିଖନି ଲେଖୁ କୁରୁଷୁ ॥
 ଥିବ ବାରୁ ନା ଜୋଗୀ ଜାଣେ ରୁଦ ମାଡ଼ ନା କୋଇ ॥
 ଜା କତୋ ସିରଠୀ କହୁ ସାଜେ ଆପେ ଜାଣେ ସୋଇ ॥
 କବ କର ଆଶା କବ ସାଲୁକି କର ବରନା କବ ଜାଣା ॥
 ନାନକ ଅଣଣି ସବୁ କୋ ଆଣେ ଇକତୁ ଇକତୁ ସିଆଣା ॥

ଜୟ, ପଢ଼ିତୀ ୨୪

ପୃଷ୍ଠି ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ; ସତ୍ୟ ଅଟେ

: ୨୫ :

ସତେ ତେରେ ଖଂଡ଼ ସତେ ବ୍ରହ୍ମମଂଡ଼ ॥ ସତେ ତେରେ ଲେଖ ସତେ ଆକାର ॥
 ସତେ ତେରେ କରଣେ ସରବ ଶାସ୍ତ୍ରର ॥ ସବୁ ତେରୁ ଅମରୁ ସବୁ ଦାବାଶୁ ॥

: ୨୨ :

ବେଦ ଅନୁସାରେ ପାତାଳର ତଳେ ଲକ୍ଷେ ପାତାଳ ଓ ଆକାଶ ଉପରେ ଆକାଶ । ତେଣୁ ମୁଁ ସୀମା ଶୋକ ଅଳ୍ପ ହୋଇଗଲିଣି । କେହି କେହି ସ୍ବାମୀ କହିଥାନ୍ତି ଅଠର ସହସ୍ର ବିଶ୍ୱର କଥା । ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ସହ ଗମୋପୁତ୍ରା ଅଛି ବୋଲି କେହି ଭାବୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଠିକ୍ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖିଦିଅନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଲେଖାଲେଖିରେ କେତେ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ ନାନକ କହେ ଯେ ସେ ଗଣନା ଅନ୍ତର ଦାୟ । ସେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ କେବଳ ଏକା ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଜଣା ।

(*)

: ୨୩ :

କେତେ ଯେ ପବନ, ପାଣି ଓ ମାଟି, ପୁଣି କେତେ କୃଷ୍ଣ, କେତେ ମହେଶ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଓ ବର୍ଣ୍ଣର କେତେ ବ୍ରହ୍ମା କେତେ ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସେ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ତହିଁରେ ଅଗଣିତ କର୍ମଭୂମି ସହ ଅକଲିତ ସତ୍ୟ ଉପଦେଶ ନିହିତ । ଅଗଣିତ ଇନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ସୌର-ଜଗତ । ଅସଂଖ୍ୟ ସିଦ୍ଧ, ବୁଦ୍ଧ, ନାଥ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦେବାଦେବୀ ଓ ଦାନବ ପ୍ରକାଶିତ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅଗଣିତ ମୁନି ଓ ଅକଳମାୟ ଗୁହାକର, ଅଗଣିତ ଜୀବଜଗତ, ବହୁ ଭାଷା, ଅଗଣିତ ନରେନ୍ଦ୍ର, ସମ୍ରାଟ, ଅପରିମିତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଅଗଣିତ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଶାସନରେ ଚଳୁଥିବା ଜନଗଣ । ନାନକ ତେଣୁ କହୁଛନ୍ତି ଯେ—ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ କାହାର ହେଲେ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

(୭)

: ୨୪ :

ପରମେଶ୍ୱର ଯେତେବେଳେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ କେଉଁ ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳା, କେଉଁ ଚିଥ ବା ବାର, କେଉଁ ଋତୁ ବା ମାସ, କିଏ ଏହା କହିପାରିବ ? ଯେଉଁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ପୁରାଣମାନ ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି ସେମାନେ କିମ୍ବା କୋରାଣ ଲେଖିଥିବା କାଳୀ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଶୁଭ ବେଳାଟି ଜାଣିପାରନାହାନ୍ତି । ସେହିପରି ଯୋଗୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବର ଦିବସ-ଚିଥ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାର ଋତୁ ଓ ମାସର କଥା ମଧ୍ୟ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିହି କେବଳ ଜାଣନ୍ତି, ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତା ଏହି ସୃଷ୍ଟି ସଜନା କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ କି ସୁଦି କରିବ ? କଣ କହିବ ? କିପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବ ? ମୁଁ ଅବା କିପରି ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବି ? କିନ୍ତୁ ଚତୁରପଣରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗୁଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଏସବୁ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି ।

(୮)

: ୨୫ :

ସତ୍ୟ ହେ ଶକ୍ତି, ସତ୍ୟ ଏହି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ସତ୍ୟ ଏହି ଲୋକ, ସତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିବ୍ୟାପୀ ରୂପରାମ । ହେ ପ୍ରଭୁ, ସତ୍ୟ ରୂପର କାର୍ଯ୍ୟ, ସତ୍ୟ ରୂପର ସକଳ ବିଭୁର, ସତ୍ୟ ରୂପର ଶାସନ, ସତ୍ୟ ରୂପର ଦରବାର, ସତ୍ୟ ରୂପର ଆଜ୍ଞା, ସତ୍ୟ

ସବୁ କେବେ ହୁଏତ ସବୁ ଫୁଲମାଣୁ ॥ ସବୁ କେବେ କରମୁ ସବୁ ଜାଣୁ ॥
 ସତେ ରୁଧି ଅଖିହୁ ଲଖ କରେଡ଼ି ॥ ସତେ ସର ତାଣି ସତେ ସର କୋର ॥
 ସତୀ କେବେ ସିଂହ ସତୀ ସାଲୁହ ॥ ସତୀ କେବେ କୁଦରତ ସତେ ପାଦସାହ ॥
 ନାନକ ସବୁ ଧ୍ୟାନାନ ସବୁ ॥ କୋ ମର ଜଂମେ ସୁ କରୁ ନିକରୁ ॥ ୧ ॥ ୧ ॥ ୧ ॥
 ବାର ଆସା ପଢ଼ନ୍ତୀ ୧, ସଲେକ ୧

ଏ ପୃଷ୍ଠା କିପରି ହେଲା ?

: ୧୭ :

କରୁ କରୁ ବଧ ଜଗୁ ଉପକେ ପୁରଣା କରୁ କରୁ ଦୁଖି ବନସି ଜାଲ ॥
 ହୁଏତେ ବଡ଼ କରୁ ଉପକେ ପୁରଣା ନାମି ବସନ୍ତେ ଦୁଖୁ ପାଲ ॥
 ଗୁରମୁଖି ହୋବେ ସୁ ଗିଅନୁ ତରୁ ବାବୁରେ ହୁଏତେ ସବଦ ଜଲପ ॥
 କରୁ ମନୁ ନିରମଲୁ ନିରମଲ ବାଣୀ ସାତେ ରହେ ସମାପ ॥
 ନାମେ ନାମି ରହେ ବେଶଗୀ ସାତୁ ରଖିଆ ଉର ଧାରେ ॥
 ନାନକ ବନୁ ନାବେ କୋରୁ କଦେ ନ ହୋବେ ଦେଖନ୍ତୁ ରଦେ ବାବୁରେ ॥ ୨ ॥
 ରାମକଲ ସିଧ ଗୋସଟି, ପଢ଼ନ୍ତୀ ୨

କାହାର ଏ ପୃଷ୍ଠା ?

: ୧୮ :

ଆପେ ହୁଏ ପବାଇ ମଲ୍ଲଖାଡ଼ା ରଡ଼ିଆ ॥
 ଲଥେ ଭଡ଼ିଆ ଗାଲ ଗୁରମୁଖି ମଡ଼ିଆ ॥
 ମନମୁଖ ମାରେ ପଚ୍ଛଡ଼ି ମୁରଖ କଡ଼ିଆ ॥
 ଆପି ଭଡ଼େ ମାରେ ଆପି ଆପି କାରକୁ ରଡ଼ିଆ ॥
 ବାର ମଲ୍ଲର, ପଢ଼ନ୍ତୀ ୪

: ୧୯ :

ଗୁରମୁଖି ଧରଣ ସାତେ ସାଳା ॥ ତସ ମହ ଓପତ ଖପତ ସୁ ବାଳା ॥
 ଗୁର କେ ସବଦ ରପେ ରଂଗୁ ଲାଇ ॥ ସାତ ରଡ଼ି ପଡ଼ି ସିଉ ଦର ଜାଇ ॥
 ସାତ ସବଦ ବନୁ ପଡ଼ି ନହା ପାବେ ॥ ନାନକ ବନୁ ନାବେ କରୁ ସାତ ସମାବେ ॥ ୩ ॥
 ରାମକଲ ସିଧ ଗୋସଟି, ପଢ଼ନ୍ତୀ ୩

: ୨୦ :

ସଂତ ହେଉ ପ୍ରଭୁ ସି ଭୁବଣ ଧାରେ ॥ ଆତମ ଚିନ୍ତେ ସୁ ତରୁ ବରୁରେ ॥ ୮ ॥
 ସାତୁ ରଦେ ସବୁ ପ୍ରେମ ନିବାସ ॥ ପ୍ରଣବତ ନାନକ ହମ ତା କେ ଦାସ ॥ ୧ ॥ ୮ ॥
 ଗଢ଼ନ୍ତୀ ଅସ୍ତପଦ୍ୟା

ରୂମର ଅନୁଶାସନ, ସତ୍ୟ ରୂମର କଥା, ସତ୍ୟ ରୂମର ପ୍ରତୀକ । ଲକ୍ଷ କୋଟି ଲୋକ ରୂମକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି କହିଲେ । ସତ୍ୟ ରୂମର ସବୁ ଜାବୋଜାରଣ, ସତ୍ୟ ରୂମର ସକଳ ଶକ୍ତି । ରୂମର ଗୁଣଗାନହିଁ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ । ସତ୍ୟ ରୂମର ସୁତି । ରୂମେ ସତ୍ୟଗୁଣ୍ୟର ବାଦଣୀ ଓ ସତ୍ୟହିଁ ରୂମର ବଳ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଯେ ସତ୍ୟରେ ଲାଜ, ସେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ । ଯେଉଁ ଲୋକ ମାୟାରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁରେ ଭ୍ରମିହେଉଥାଏ, ନାନକ କହେ ଯେ, ଅସତ୍ୟ କେବଳ ସେହି ଲୋକ । (୪୭୩)

: ୨୭ :

ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ଏ ଜଗତର ସର୍ଜନା କିପରି ହେଲା ? ଏହି ଜଗତରେ ଏତେ ଯେ ଦୁଃଖ ତାହା ବା ନଷ୍ଟ ହେବ କିପରି ? ହେ ପୁରୁଷ, ମନେହୁଏ ଅହଂ ଭିତରେହିଁ ଏ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଅହଂମତ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ନାମ ଭୁଲିଯାନ୍ତେ, ଦୁଃଖର ଆଗମ ହୁଏ । ଯେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଘାସା ନେଇ ନାମ-ତତ୍ତ୍ୱର ବସ୍ତୁର କରନ୍ତି, ତାହାର ଦ୍ୱାରାହିଁ ତାଙ୍କର ଅହଂର ବିନାଶ ଘଟିଥାଏ । ଯେ ସତ୍ୟଲାଜ, ତାଙ୍କର ତନ-ମନ ନିର୍ମଳ ରହେ । ନିର୍ମଳ ତାଙ୍କର ବାଣୀ । ଯେ ନାମ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ିରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ହୃଦୟରେ ସତ୍ୟକୁ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖନ୍ତି, ସେହିହିଁ ସତ୍ୟ ବୈଶ୍ୱାମୀ । ନାନକ କହେ ଯେ, ନିଜ ଅନ୍ତରରେ ସତ୍ୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୃହୀତଥ । ବିନା ନାମ-ଜପରେ ଯୋଗ କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । (୯୪୭)

: ୨୮ :

ସେହିହିଁ ଏହି ମାୟାର ଆଖଡ଼ା ଭିଆଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଆୟୋଜନ କରିଛନ୍ତି ଏହି ମାୟା-ଯୁଦ୍ଧର । ଉଦ୍ଦେଶିକ କାମାଦି ଶିଷ୍ଟ ସବୁଦା ଲାଢ଼ିବାକୁ ତିଆର । ଗୁରୁଦକ୍ଷିତ ସାଧକ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସେପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନିଜେ-ଜଣିଆଉଥାଏ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଯେ କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଦକ୍ଷିତ, ସେ ସେକ୍ତାବୁଦ୍ଧ ମୂର୍ଖକୁ ମନ୍ତ୍ର-ଯୁଦ୍ଧରେ କରୁଡ଼ି ପକେଇଥାଏ । ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥପର ଅହଂତ୍ୱକୁ ପ୍ରଭୁ ନିଜେ ମାରନ୍ତି । ଜଗତର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ସ୍ୱୟଂ ହିଁ କରିଥାନ୍ତି । (୧୮୦)

: ୨୯ :

ଗୁରୁଦକ୍ଷିତର ପ୍ରୟୋଜନ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ହିଁ ସତ୍ୟ ଏହି ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା କଲେ । ଉପୁଡ଼ି ଓ ବିନାଶ ତାଙ୍କର ନିଜର ଖେଳ । ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ନିଜକୁ ରଞ୍ଜିତ କରି ନିଏ, ସେହି ସତ୍ୟଲାଜ ମହାତ୍ମା ସମ୍ମାନର ସହିତ ଘରକୁ ଫେରିଯାନ୍ତି । ସତ୍ୟ ବିନା କାହାକୁ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ମାନ୍ୟତା ମିଳି ନ ପାରେ । ନାନକର କଥନ ଏହିକି, ତାଙ୍କର ନାମ-ଜପ ବିନା କିଏ ବା ସତ୍ୟକୁ ନିଜର ଆଧିଷ୍ଠାତାବାର ଆଶା କରିବ ?

(୯୪୯)

: ୩୦ :

କେବଳ ସହଜନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ପ୍ରଭୁ ଶିଳ୍ପବନ୍ଧୁ ଧାରଣ କରି ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହିହିଁ ପ୍ରକୃତ ସହ ଯେ ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧ କରି ସୃଷ୍ଟିର ତତ୍ତ୍ୱ ଅବଗତ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ହୃଦୟ ସତ୍ୟମୟ, ସେହିଠାରେ କେବଳ ସତ୍ୟପ୍ରେମର ଅଧିବାସ ହୁଏ ଏବଂ ପ୍ରଣତିପୂର୍ବକ ନାନକ ଏହା ଘୋଷଣା କରେ ଯେ, ନାନକ ସେପରି ମହାତ୍ମାର ଦାସ ମାତ୍ର । (୨୨୪)

ଜୀବାତ୍ମା, ଅହଂକାର, କର୍ମ-ଫଳାନ୍ତ ଓ ଆବାଗମନ

ହୃଦୟୀ ହୋବନ ଜାଅ, ହୃଦୟୀ ମିଳେ ବଢ଼ିଥାଉ । ୧

ଜୟ ପଞ୍ଚମୀ ,

୧ । ଉତ୍ତରୀୟ ଆଦେଶରେହିଁ ସର୍ବଜୀବର ଉତ୍ପତ୍ତି,
କେବଳ ତାଙ୍କର ଆଜ୍ଞାରେହିଁ ପ୍ରାଣ ହୋଇଥାଏ ମହୁମା ।

(୧)

ଜବାମ୍ବା ଅମର

: ୩୦ :

ପଢ଼ଣ ପାଣି ଅଗଳ କା ମେଲୁ ॥ ଚଂଚଳ ଚପଳ ବୁଧ କା ଖେଲୁ ॥
 ନଈ ଦରବାଜେ ଦସବା ଦୁଆରୁ ॥ ବୁଝୁ ରେ ଗିଆନ ଏହୁ ବାଗୁରୁ ॥ ୧ ॥
 କଥକା ବକତା ସୁନତା ସୋଇ ॥ ଆସୁ ବିଷ୍ଣୁରେ ସୁ ଗିଆନ ହୋଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ଦେହ ମାଟି ବୋଲେ ପଢ଼ଣୁ ॥ ବୁଝୁ ରେ ଗିଆନ ମୂଆ ହେ କରଣୁ ॥
 ମୂରୁ ସୁରତି ବାଦୁ ଅହଂକାରୁ ॥ ଓହ୍ଲୁ ନ ମୁଆ କୋ ଦେଖହୋରୁ ॥ ୨ ॥
 କି କାରଣି ତଟି ଗରଥ ଜାହା ॥ ରତନ ପଦାରଥ ଘଟ, ସ୍ତା ମାହା ॥
 ପଡ଼ି ପଡ଼ି ପଂଡ଼ିରୁ ବାଦୁ ବଶାନେ ॥ ଶୁଭର ହୋଦା ବସନ୍ତ ନ ଜାଣେ ॥ ୩ ॥
 ହୁଇ ନ ମୁଆ ମେଘ ମୂରୁ ବଲ୍ଲଭ ॥ ଓହ୍ଲୁ ନ ମୁଆ କୋ ରହୁଆ ସମାଇ ॥
 କହୁ ନାନକ ଗୁରୁ ବ୍ରହ୍ମସୁ ଦିଶାଇଥା ॥ ମରତା କାତା ନଦର ନ ଆଇଥା ॥ ୪ ॥ ୪ ॥

ଗଉଡ଼ୀ

ଜବାମ୍ବାର ଆମ୍ବା, ରାମ

: ୩୧ :

ଅତମ ମହୁ ରାମୁ ରାମ ମହୁ ଅତମୁ ଚୀନସି ଗୁରୁ ବାଗୁରୁ ॥
 ଅମୃତ ବାଣୀ ସବେ ପଛୁଣୀ ଦୁଖ କାଟେ ହୁଇ ମାଗୁ ॥ ୧ ॥
 ନାନକ ହୁଇମେ ରୋଗ ବୁରେ ॥
 ଜହୁ ଦେଖାଂ ତହୁ ଏକୋ ବେଦନ ଆପେ ବଖସି ସବେ ଧୁରେ ॥ ରହାଇ ॥

ଭୈରବ ଅସତପଦାଆ

ଅହଂ ଓ ଅହଂକାର

: ୩୨ :

ହୁଇମେ କରତ ଭେଣୀ ନହଂ ଜାନିଆ ॥ ଗୁରୁମୁଖି ଭଗତି ବିରଲେ ମନୁ ମାନିଆ ॥ ୧ ॥
 ହୁଇ ହୁଇ କରତ ନହଂ ସରୁ ପାଇବି ॥ ହୁଇମେ ଜାଇ ପରମ ପଦୁ ପାଇବି ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ହୁଇମେ କର ଗୁଜେ ବହୁ ଧାବହୁ ॥ ହୁଇମେ ଖପହୁ ଜନମି ମର ଆବହୁ ॥ ୨ ॥
 ହୁଇମେ ନବରେ ଗୁରୁ ସବେ ବାଗୁରେ ॥ ଚଂଚଳ ମତି ତଥାଗେ ପଂଚ ସଂଦାରେ ॥ ୩ ॥
 ଅଂତର ସାରୁ ପହଜ ଦର ଆବହୁ ॥ ରଜନୁ ଜାଣି ପରମ ଗତି ପାବହୁ ॥ ୪ ॥
 ସରୁ କରଣୀ ଗୁରୁ ଭରମୁ ଚୁକାବେ ॥ ନିରଭଇ କେ ଧର ତାଡ଼ୀ ଲୁବେ ॥ ୫ ॥
 ହୁଇ ହୁଇ କର ମରଣା କଥା ପାବେ ॥ ପ୍ରଭୁ ଗୁରୁ ଭେଟେ ସୋ ଝଗରୁ ଚୁକାବେ ॥ ୬ ॥
 ଜେଟା ହେ ଜେଟା କହୁ ନାହା ॥ ଗୁରୁମୁଖି ଗିଆନ ଭେଟି ଗୁଣ ଗାହା ॥ ୭ ॥
 ହୁଇମେ ବଂଧନ ବଂଧୁ ଭବାବେ ॥ ନାନକ ରାମ ଭଗତି ସୁଖ ପାବେ ॥ ୮ ॥ ୧୩ ॥

ଗଉଡ଼ୀ ଅସତପଦାଆ

: ୩୦ :

ଏହି ଶରୀର କେବଳ ଜଳ, ବାୟୁ ଓ ଅଗ୍ନିର ସମାହାର ମାତ୍ର । ଏହାରି ଭିତରେ ଖେଳ ଚାଲୁଛି ଚକ୍ଷୁ, ଚପଳ ଗୁଚ୍ଛିର । ନବଦ୍ୱାର ଓ ଦଶ କୋଟ । ବୁଦ୍ଧିରେ ଜ୍ଞାନ, ଏହାର ବାତ୍ । ସେହି ସେ ବକ୍ତା, ସେହି ବ୍ୟାଖ୍ୟାତା ଆତ୍ମବିଷୟରେ ହୁଏ ସେ ଜ୍ଞାତା । ମାଟିର ଏ ଦେହ, ତା' ଭିତରେ କଥା କହେ ବାୟୁ । ତେଣୁ, ବୁଦ୍ଧିରେ ଜ୍ଞାନ, କିଏ ତେବେ ମରେ, କଲବା ତୋର ଆତ୍ମ । ମରେ କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ବୃଥା ଅହଂକାର, ଯେ ସେ ସବୁକୁ ଦେଖିଥାଏ, ମୃତ୍ୟୁ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ତାର । କାହିଁକି କରୁ ରୁରେ ଫାର୍ଥାଟନ ? ତୋରି ଭିତରେ ଅଛି ପରାରେ ସେ ମହତ ରତନ ? ପଶ୍ଚିତ ପଡ଼େ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ କରେ ବିବାଦ କିନ୍ତୁ ଯେ ରହୁ ଅଛି ତା ନିଜ ଭିତରେ, ରଖିଛନ୍ତି ସେ ତାର ସଂବାଦ ? ମୁଁ ତ ମରେନି, ମରେ ମୋର ପିଣ୍ଡଟା । ଯେ ନମରି ଗୁହ୍ୟାଏ, ସେ ବିରାଜିତ ରୂପେ ରୂପେ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଗୁରୁ ମତେ ବ୍ରହ୍ମ ସହିତ ପରିଚିତ କଲ ପରେ, ମୁଁ ଦେଖି ପାରୁନି, କେହି ହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ ମରେ ।

: ୩୧ :

ଆତ୍ମାରେ ରାମ, ରାମରେ ଆତ୍ମା... ଗୁରୁ ଉପଦେଶରେ ଏହି ଆତ୍ମ-ପରିଚୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅ । ଗୁରୁଙ୍କ ଅମୃତ ବାଣୀର ମର୍ମ ବୁଝ, ମନ୍ଦ-ଜପ ଦେଇ, ଯାହା କାଟି ପକାଇବ ତମର ଦୁଃଖ, କାଟି ନେବ ତମର ଅହଂକାର । ନାନକ ଘୋଷଣା କରେ ଯେ, ଅହଂକାରଠୁ ବଳି ମଦ ବ୍ୟାଧି ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଯୁଆଡ଼େ ନେତ୍ରପାତ କରୁଛି, ସେଠି ମୁଁ ଦେଖୁଛୁ କେବଳ ସେହି ବେଦନା । କେବଳ ନିରହଂକାର-ରାବ ହୁଁ ମୁକ୍ତି ଦେଇପାରେ, ଅନ୍ତରରୁ ନିଃସୃତ ଲେ-ବ୍ରହ୍ମ ଦେଇ ।

: ୩୨ :

ଅହଂକାରର ପ୍ରଭେଦନାରେ ବହୁ ବେଶ ଧରିଲି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । କେବଳ ବିଶୁଦ୍ଧ-ଭକ୍ତିରେ ହିଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଗୁରୁ-ବାଣୀତ ସାଧକ, ଜଗତରେ ବିରଳ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛି ତମର ଅହଂକାର, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟ ଅନୁଭବ ଅସମ୍ଭବ । ଅହଂକାରର ବିନାଶ ହେଲେ ଯାଇ, ମିଳିବ ପରମ ପଦ । ଅହଂକାର-ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକ ଆରେକକୁ ଆତ୍ମମଣି କରିନ୍ତି, ଅହଂକାର-ବଶରୁ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ଜଞ୍ଜାଳରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଜନ୍ମ-ମରଣ ଦେଇ ହିମାଗତ ଗତାଗତ ହେଉଥାନ୍ତି । ଗୁରୁପଦେଶ-ବିଚାର ହିଁ ଅହଂକୁ ଦୂରସ୍ଥ କରି ରଖେ, ଚକ୍ଷୁ ମନର ବ୍ୟାଧି ଫଳରେ ହିଁ ହୁଏ ପଞ୍ଚର ବିନାଶ । ସତ୍ୟମୟ ଅନ୍ତର ଓ ସହଜ ସରଳ ଜୀବନ ଦେଇ ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ସେହି ମହାଶକ୍ତିକୁ ଜାଣିଲେ ପରମଗତି ମିଳିଥାଏ । ଗୁରୁ ସଂକଳ ଭ୍ରମକୁ ଗୁଟାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଯା' ଫଳରେ, କର୍ମରେ ସତ୍ୟ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇ ଉଠେ, ଯା ଫଳରେକି, ନିର୍ଭୟ ପଦରେ ମନ ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଯେ ଅହଂକାର-ଜଞ୍ଜିତ ହୋଇ ମରେ ସେ କଣ ପାଇବ ବୋଲି ଆଶା କରିପାରେ ? ସଦ୍‌ଗୁରୁ ଭେଟ ହେଲେ ଏ ସମସ୍ତ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ରକ୍ଷା ମିଳେ । ଏ ଜଗତରେ ଯାହା କିଛି ଆତ୍ମେ ଦେଖ, ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ନାଗଶାଳ, ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁ-ଜ୍ଞାନ ସହିତ ଭେଟ ଯଦି ଘଟେ ତେବେ କେବଳ ତାଙ୍କର ଗୁରୋନ କର । ଅହଂକାର କେବଳ ବନ୍ଧନ, ମନୁଷ୍ୟ ସେହି ବନ୍ଧନରେ କେବଳ ଭ୍ରମୁଥାଏ । ନାନକ କହେ ଯେ, ପ୍ରକୃତ ସୁଖ କେବଳ ମିଳିପାରେ, ରାମ-ଭକ୍ତି ଦେଇ ।

(୨୨-୨୨)

: ୩୩ :

ହୃଦୟେ କଷ୍ଟ ତା ତୁ ନାଶା ତୁ ହୋବହୁ ହୃଦ ନାହିଁ ॥
 ବୃହତ୍ ଗିଆଳ ବୃହତୀ ଏହୁ ଅକଥ କଥା ମନ ମାହିଁ ॥
 ବନ୍ଧୁ ଗୁରୁ କହୁ ନ ପାଇବି ଅଲଗୁ ବସେ ମଲ ମାହିଁ ॥
 ସତଗୁରୁ ମିଳିବି ତ ଜାଣିବି ଜାଁ ସବୁ ବସେ ମନ ମାହିଁ ॥
 ଆସୁ ଗଭୀରା ଭ୍ରମ ଉଭୟ ଗଭୀରା ଜନମ ମରନ ଦୁଖ ଜାହିଁ ॥
 ଗୁରୁମତି ଅଲଗୁ ଲାଗାଇବି ଉତ୍ତମ ମତି ତରାହିଁ ॥
 ନାନକ ସୋହଁ ହଂସା ଜୟ ଜାପହୁ ଯିଉବଣ ଦିଅେ ସମାହିଁ ॥ ୧ ॥ ମଂ ୩ ॥

ବାର ମାରୁ : ସଲେକ ୧, ପଞ୍ଚତୀ ୧୯

କର୍ମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

: ୩୪ :

ଦେବେ ଦୋଷୁ ନ ଦେଉ କସେ ଦୋଷୁ କରମା ଆପଣିଆ ॥
 କେ ମେ ଜାଆ ସୋ ମେ ପାଇଆ ଦୋଷୁ ନ ଦାନେ ଅବର ଜନା ॥ ୧ ॥
 ଧର୍ମେ ଧାର କଲ ଜନ ଶ୍ରେଣୀ ହରି ଚାଳା ଜନ ରଂଗ ଜାଆ ॥
 ତସ ଦା ଦାଆ ସଭନୀ ଲାଆ କରମୀ କରମୀ ହୁକମ୍ ପଇଆ ॥ ୨ ॥

ଆସା ପଟୀ

: ୩୫ :

ନାନକ ଜାଅ ଉପାଇ କେ ଲୁଣି ନାବେ ଧରମ୍ ବହାଲିଆ ॥
 ଓଥେ ସତୋ ହୁ ସତ ନିବଡ଼େ ଚୁଣି ବଣି କଡ଼େ ଜନମାଲିଆ ॥
 ଥାଉ ନ ପାଇନ କୁଡ଼ିଆର ମୁହ କାଲୁ ହେ ଦୋଜକ ଗୁଲିଆ ॥
 ତେବେ ନାଉ ରତେ ସେ ଜଣି ଗପ ହାରି ଗପ ସି ଠଗଣ ବାଲିଆ ॥
 ଲୁଣି ନାବେ ଧରମ୍ ବହାଲିଆ ॥ ୧ ॥
 ଆପାହେଁ ଶ୍ରେଣ ଶ୍ରେଣି କେ ହୋଇ ଉପମଡ଼ ଉତ୍ତରୁ ସିଧାଇଆ ॥
 ବଡ଼ା ହୋଆ ଦୁନିଦାରୁ ଗଲ ସରଲୁ ଧତି ଚଲାଇଆ ॥
 ଅଗେ କରଣୀ ଜାଉତି ବାଚିବି ବହୁ ଲେଖା କରି ସମସାଇଆ ॥
 ଥାଉ ନ ହୋବା ପଞ୍ଚଦାର ହୁଣି ସୁଣିବି କଥା ରୁଆଇଆ ॥
 ମନ ଅଂଧେ ଜନମ୍ ଗବାଇଆ ॥ ୩ ॥
 ପଡ଼ିଆ ହୋବେ ଗୁନହଗାରୁ ତା ଓମୀ ସାଧୁ ନ ମାଣୁଆ ॥
 ଜେହା ଦାଲେ ଧାଲଣା ତେବେହୋ ନାଉ ପରୁଣୁଆ ॥
 ଯିଆଁ କଲା ନ ଶେଡ଼ିଆ ଜିରୁ ଦରଗହ ଗଭୀରା ହାଣୁଆ ॥
 ପଡ଼ିଆ ଅଡ଼େ ଓମୀଆ ଗରୁରୁ ଅଗେ ଗରୁଣୁଆ ॥
 ମୁହ ତଲେ ସୁ ଅଗେ ମାଣୁଆ ॥ ୧ ॥

ବାର ଆସା, ପଞ୍ଚତୀ ୨, ୩ ବ ୧୨

: ୩୩ :

ହେ ପ୍ରଭୁ ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣୁଛି ଯେ, “ମୁଁ” ଥିଲିଯାଏ ତୁମେ ନାହିଁ ଏବଂ ତୁମେ ମୋ ଚିତ୍ତରେ ବିରାଜିତ ହେଲେ “ମୁଁ”ର ଅସ୍ତିତ୍ବ କାହିଁ ? ହେ ଜ୍ଞାନୀ, ବିଚାର କରରେ ତୋ ମନରେ, ଏହି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ତଥ୍ୟକୁ । ସେହି ଅଲେଖ ସବୁ ମଣିଷର ଭିତରେ ବିରାଜିତ; କିନ୍ତୁ ବିନା ଗୁରୁରେ, ତାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ବ ମିଳେନା । ସହଗୁରୁ ମିଳିଲେ ଓ ସହଗୁରୁଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଉପଦେଶରେ ଚିତ୍ତ ରଞ୍ଜିତହୋଇ ଉଠିଲେ ଯାଇ ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥାଏ । ଯାହା ଫଳରେ କି ଅହଂର ବିନାଶ ଘଟେ, ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦ ଦୂରୀଭୂତ ହୁଏ ଏବଂ ଏପରି କି ଜନ୍ମ-ମରଣ-ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ବିଲୁପ୍ତ ହୁଏ । ଗୁରୁପଦେଶକୁ ନିଷ୍ଠାର ସହୃଦ ପାଳନ କଲେ ଅଲେଖଙ୍କ ଲେଖା ଦର୍ଶିଯାଏ, ଏବଂ ସେହି ଉତ୍ତମ ମତ ହିଁ ସାଧକକୁ ଜନ୍ମ-ମରଣର ପାରକୁ ନେଇଯାଏ । ନାନକ ଘୋଷଣା କରେ ଯେ, ସୋହଂ ଜପକରି ଗୁଲ, ନିଶିଲ ହିଁ ଭୁବନରେ ସେହି ସୋହଂ ହିଁ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ।

: ୩୪ :

କାହିଁକି ଅନ୍ୟକୁ ଘୋଷ ଦଥ ? ଘୋଷିତ ତୁମ ନିଜ କର୍ମରେ ? ମୁଁ ଯାହା କରୁଛି ‘ତା’ର ଫଳହିଁ ମୁଁ ଭୋଗୁଛି । ସେ ଘୋଷ ଅନ୍ୟ ଲାଗିବ କିପରି ? ଯେ ନିଜର କଳା ଦେଇ, ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଧରି ଶେଷିଛନ୍ତି, ଏ ଜଗତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବର ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାଙ୍କଠୁ ଆସିଛି, ଆପଣା ଆପଣା କମ୍ପାନୀରେ, ସେ ଯାହା ହୁକୁମ କରନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପ୍ରାପ୍ୟ, ତାହାହିଁ ଆମର ଜୀବନ ।

: ୩୫ :

ନାନକ ଏହା ଘୋଷଣା କରେ କି, ସେହି ଏକ ପ୍ରଭୁ ହିଁ ସକଳ ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି, ସେମାନଙ୍କର କର୍ମର ବିଚାର ପାଇଁ ହିଁ, ଏ ଜଗତରେ ଧର୍ମକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ । ସେଠାରେ ସତ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ, ପାପୀ ଓ ପୁଣ୍ୟବାନଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଏ । ତାଙ୍କର ସେଠି ମିଥ୍ୟାଗୁଣର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ମିଥ୍ୟାଗୁଣ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭଟେ ମୁହଁରେ କଳାବୋଲି ହୋଇ ନରକ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରେ । ସେଠି ସେହିମାନଙ୍କର କେବଳ ଜୟ, ଚେରମାନେ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଲୁନ, ଏବଂ ଇହଜୀବନରେ ଆପାତ ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଠକ ବଳାତମାନଙ୍କର ସେପଟେ ହୁଏ ପରାଜୟ । ଏହି ପ୍ରକାର ଦୂଷାବ-ନିକାଶ ପାଇଁ ହିଁ ସେ ଏ ଜଗତରେ ଧର୍ମକୁ ବସାଇଛନ୍ତି । ନିଜ କର୍ମଫଳ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେଲେ ଯାଇ, ଜୀବର ଏଠୁ ଶେଷଯାହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ବିସ୍ତାପକ୍ତ ଲୋକ ମଲ୍ଲପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଦୂତମାନେ ତା ବେକରେ ଜଞ୍ଜର ଲଗାଇ ଟାଣିଟାଣି ନେଇଥାନ୍ତି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେଠାରେ ନିଜ କର୍ମ ବଳରେ ହିଁ ଜାଣି ପୁଣି ମିଳିଥାଏ । ସେଠି ବସି ଆମକୁ ଆମ ନିଜ ନିଜର କର୍ମର ଦୂଷାବ-ଫଳ ଗୁଣାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ସେଠି ଅପକର୍ମ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ନିଷ୍ଠିତ, ଦଣ୍ଡରୁ ପଳାଇଯିବା ପାଇଁ ସେଠି ଅବକାଶ ନାହିଁ, ଶ୍ରେଦାନ ସେଠି ଅର୍ଥହୀନ । କାରଣ ଦୁଃସ୍ୱାକୁ ସବୁ ସ୍ୱରାଶ କରିବା ଉଚିତ କଥର ଅଜ୍ଞ ଭାବରେ ଜୀବନକୁ ସେମାନେ ନଷ୍ଟ କରିଯାଇଛନ୍ତି, ପୃଥିବୀରେ । ତେଣୁ ଯଦି ସାକ୍ଷର ଲୋକ ହିଁ ପାପ କର୍ମ କରେ, ତାର ଫଳ, ନିରକ୍ଷର ସାଧୁ ଲୋକ କିପରି ଭୋଗିବ ? ଯାହାର କର୍ମ ଯେପରି ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ତାକୁ ଖ୍ୟାତ ମିଳିଥାଏ । ତେଣୁ ହେ ଭାଇ, ଏ ସଂସାରରେ ଏପରି ଖେଳ ଖେଳନ ଯାହା ତୁମକୁ ପରାଭବ ଆଣିବ ପରଲୋକରେ । ସେଠି ସାକ୍ଷର ଓ ନିରକ୍ଷରର ସମାନ ବିଚାର ହୁଏ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗୁଣ ଦଣ୍ଡପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

କର୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱର ଦୁଃଖ ନାମ-ସ୍ତୋତ୍ରରେ ଦୂର ହୁଏ ନାହିଁ

: ୩୭ :

କରଣୀ କାଗଦୁ ମନୁ ମସବାଣୀ ରୁଗ ଭଲ ଦୁଇ ଲେଖ ପଏ ॥
 ଜଉ ଜଉ କରତୁ ଚଳୁଏ ଘର ଚଳୁଅ ଚଉ ଗୁଣ ନାସ୍ତ ହରେ ॥ ୧ ॥
 ଚତ ଚେନସି କା ନହା ବାବରଥା । ହରି ବସରତ ତେରେ ଗୁଣ ଚଲିଥା ॥ ରହାଉ ॥
 ଜଳ ରୈନ ଜାଲୁ ଦିନୁ ହୁଆ ଜେଣ ଦତ୍ତୀ ଫାହା ତେଣା ॥
 ସୈ ରସି ରେଗ ରୁଗହ ନିତ ଫାସହ ଛୁଟି ସୁଡ଼େ କବନ ଗୁଣୀ ॥ ୨ ॥
 କାକଥା ଆଶେ ମନୁ ବଚ ଲେହା ପଞ୍ଚ ଅନନ ଚରୁ ଲଗି ରହା ॥
 କୋଇଲେ ପପ ପଡ଼େ ଚପୁ ଉପରି ମନୁ କାଲିଆ ସଂନା ତଂନ ଭର ॥ ୩ ॥
 ଭଜଥା ମନୁ କୁଷ୍ଠ ନୁ ଫିରି ହୋବେ କେ ଗୁରୁ ମିଲେ ଚିନେହା ॥
 ଏକ ନାମୁ ଅଂସୁତ ଓହ୍ଲ ଦେବେ ତଉ ନାନକ ତୃପଟସି ଦେହା ॥ ୪ ॥ ୩ ॥
 ମାରୁ

॥ ୩୭ ॥

ଘର ଦର ଫିରି ଆକା ବହୁତେରେ ॥ ଜାତି ଅସଂଖ ଅଳ୍ପ ନହାଁ ମେରେ ॥
 କେତେ ମାତ ପିତା, ସୁତ ଧୀଆ ॥ କେତେ ଗୁର ତେଲେ ଫୁନି ହୁଆ ॥
 କାତେ ଗୁର ତେ ମୁକତି ନ ହୁଆ ॥
 କେଣ ନାରି ବରୁ ଏକ ସମାଲ ॥ ଗୁରମୁଖି ମରଣ ଜୀବଣ ପ୍ରଭ ନାଲ ॥
 ଦୟାଦୟ ଡ଼ି଼ ଘରେ ମହ ପାଇଥା ॥ ମେଲୁ ଭଜଥା ସତଗୁରୁ ମିଲଇଥା ॥ ୧ ॥
 ରାମକଲ ଦଟଣୀ, ଓଁ କାର, ପଉଡ଼ୀ ୨୯

: ୩୮ :

ଜୁଡ଼ି ଜୁଡ଼ି ଛୁଡ଼େ ବିଛୁଡ଼େ କୁଡ଼େ ॥ ଜାବି ଜାବି ମୁଏ ମୁଏ ଜାବେ ॥
 କେଡ଼ିଆ କେ ବାପ କେନିଆ କେ ବେଟେ କେତେ ଗୁର ତେଲେ ହୁଏ ॥
 ଆଗେ ପାଛେ ଗଡେ ନ ଆବେ କଥା ଜାଣ କଥା ହୁଣି ହୁଏ ॥
 ସଭୁ କରଣା କରତୁ କର ଲଣୀୟ କର କର କରତା କରେ କରେ ॥
 ମନମୁଖି ମସାଧି ଗୁରମୁଖି ଶେଷି ନାନକ ନଦସ ନଦସ କରେ ॥ ୨ ॥
 ବାର ସାରଙ୍ଗ, ସଲେକ ୨, ପଉଡ଼ୀ ୬

: ୩୬ :

କର୍ମ ହେଲା କାଗଜ, ମନ ହେଲା ସିଂହାସନ, ଆମେ ସେଥିରେ ଲେଖି ଚାଲିଛେ ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଦୁଇକଥା । କିନ୍ତୁ ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ଯେପରି ମୋ କର୍ମକାଳକୁ ଲୋଭର ମୁଁ ସେହୁପରିହିଁ ଜୀବନ ପଥରେ ଗତି କରି ଚାଲିଛୁ; ତୁମର ଗୁଣ ଅନନ୍ତ । ଅପରିଚିତା ବା ଅପର୍ଯ୍ୟବେଶେ, ହେ ପ୍ରଭୁ, ଏହି ପାଗଳ ମନକୁ ଚେତାଇ ନଦେଲ କାହିଁକି ? ହେ ଚିତ୍ତ, ତୁ କି ଜାଣୁ ନାହିଁ ଯେ ହରିଙ୍କ ବସୁରଣ ମାନେ ତୋର ଫକଳ ଗୁଣେ ବିନାଶ ? ସେପରି ଅବସ୍ଥାରେ, ଦିନଟି ତୋପ୍ରତି ଏକ ଜାଲ ଗଢ଼ି, ତୋପ୍ରତି ଏକ ଜାଲ । ଦିନରାତିର ଯେତେ ଯେତେ ଦଣ୍ଡ ସେତେ ସେତେ ଫାଶ । ଅନ୍ୟର ଚାଟୁରୀ କରି ଅନନ୍ତତ ହେଉଛୁ ଓ ନିଜେ ଝୁଲି ମରୁଛୁ ବାଉଁଶର । ରେ ମୃତ, ତୋର କେଉଁ ଗୁଣ ଅଛି, ତୁ ପଳାଳିଥିବୁ କିଣେ ? ତୋର କାୟା ଶାଢ଼ିରେ ମନଲୋଭ-ଧକ୍ ଧକ୍ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ତୋର ପାପର କୋଇଲା ସେ ନିଆଁକୁ ଜଳେଇ ଚାଲୁଛି । ରେ ମନ, ସେହି ଫମେ ତୁ ବି ଜଳୁଛୁ, ଲୋଭପକ୍ଷ ସଖୀ ଆସି ସେ ନିଆଁକୁ ପୁଣି ବରାବର ତେଜାଇ ରଖୁଛି । କିନ୍ତୁ ଜାଣିରଖ ଯେ ତୋର ଚିତ୍ତର ସମସ୍ତ ଲୋଭ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା ପରେ ତାହା ହିଁ ହୋଇଉଠିବ ସ୍ୱର୍ଗ । ନାନକ ଏହା କହେ ଯେ, ଦେହାନ୍ତର ପିପାସା କେବଳ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଫେରିବ, ଯେତେବେଳେ ଏପରି ସଦ୍‌ଗୁରୁ ମିଳିଯିବେ । ଯେକି ନାମାମୃତ ପିଆଇବାକୁ ସୁକ୍ଷମ ।

: ୩୭ :

ମୁଁ ଘର ଘର ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର ଚାଲି ଚାଲିଛି, ଚାଲି ଚାଲି ଅକି ବି ଚାଲିଛି ବନ୍ଦୁକ । ଅଗଣିତ ମୋର ଜନ୍ମ । ସେହୁର ହୁସାବ ପୁଣି ମତେ ଅଜ୍ଞାତ । କେତେ ଯେ ମୋର ପିତା, ମାତା, ପୁଅ, କନ୍ୟା; ଭକ୍ତ ଗୁରୁଠାରୁ ମୁକ୍ତି ନ ପାଇ କେତେ ଗୁରୁର ଯେ ମୁଁ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଆସିଛି, ତାର ହୁସାବ କିପରି ଦେବ ? ଜଗତରେ ନାଶ ଅଗଣିତ, ସେମାନେ ଜୀବନ ଜୀବନେ ଏକ ଏକ ବରକୁ ଅଶ୍ରୁୟ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ଏକ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସେମାନଙ୍କର ଅଶ୍ରୁୟ । ଗୁରୁ ଭକ୍ତଜନର ଜୀବନ ଓ ଫରଶରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ହିଁ ଏକ ସ୍ୱାମୀ ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତି । ଦଶ ଦଶ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାନରେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ । ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କ ଭେଟ ହେଲେ ସେହି ହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସାଥରେ ଭେଟ କରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

: ୩୮ :

ଆମେ ସବୁ ଏକାଠି ହେଉ, ପୁଣି ହୋଇଯାଉ ଅଲଗା ଅଲଗା, ଅଲଗା ଅଲଗା ରହୁ ପୁଣି ଆସି ମିଳିତ ହେଉ । ଜଇଁ ଜଇଁ ଆମେ ମରୁ, ମରି ପୁଣି ପୁନଃ ପୁନଃ ଜନ୍ମ ନେଉ । ଏହି ଫମେରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ କେତେ ଲୋଭର ପିତା ଓ କେତେ ଲୋଭର ପୁଅ-କନ୍ୟା ହୋଇଆସୁଛୁ କିଏ କହିବ ? କିଏ କହିବ କେତେ ଗୁରୁଙ୍କର ଆମେ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଛୁ ? ଆଗ, ପଛ ଓ ଏବେ ମିଶାଇ କିଏ ନିଜର ଜନ୍ମ-ଜାତିର ଗଣନା କରି ପାରିବ ? ଯାହା ଯାହା କର୍ମ ଆମେ କରିପାରିଛୁ ଏବଂ ଯାହା ବା କରିପାରିଛୁ ସେ ସମସ୍ତହିଁ ଆମର ଭାଗ୍ୟଲିଖିତ । ଆମକୁ ବାରମ୍ବାର କର୍ତ୍ତା ବାମ ହେଉଛି; କାରଣ, ଯେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଶୁଣ୍ଠ ସେହି ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମେ ଓ ମରେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁମୁଖୀ ସାଧକ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅବହେଳା କରି ଯାଏ । ନାନକ କହେ ଯେ ଏହୁପରି ସାଧକଙ୍କୁ ହିଁ କୃପାଳୁ ଭଗବାନ କୃପା କରିଥାନ୍ତି ।

(୧୩୮)

ମୁକ୍ତ ଓ ଅଭୟ

କରମୀ ଆବେ କପଡ଼ା, ନବସ ମୋଶୁ ଦୁଆରୁ ॥ ୧ ॥

ଜଗ ପରିତ୍ରୀ ୪

୧ । କର୍ମଫଳରୁ ଆମେ ଏହି ଶରୀର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉ,
ମୁକ୍ତ କରୁ ମିଳେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ । (୨)

: ୩୯ :

ଅଧିଆତମ କରମ କରେ ତା ସାରୁ ॥ ମୁକତି ଭେଦୁ କଥା ଜାଣେ କାରୁ ॥
 ଯିବା ଜୋରୀ ଜୁଗତ ବାବୁରେ ॥ ପଞ୍ଚ ମାରି ସାରୁ ଉଦଧାରେ ॥ ୧ ॥
 ଜସ କେ ଅନ୍ତର ସାରୁ ବସାବେ ॥ ଜୋଗ ଜୁଗତ ଜା ଜମତ ପାବେ ॥ ୨ ॥
 ରବି ସପ୍ତି ଏକୋ ଗୁହ ଉଦଧାରେ ॥ କରଣୀ ଜାଗତ କରମ ସମାନ୍ତେ ॥ ୩ ॥
 ଏକ ସବଦ ଇକ ଉଷିଆ ମାତେ ॥ ଗିଆନୁ ଧିଆନୁ ଜୁଗତ ସତ ଜାଗେ ॥ ୪ ॥
 ଭେ ରତ ରତେ ନ ବାହର ଜଇ ॥ ଜାମତ କଉଣ ରହେ ଲବ ଲଇ ॥ ୫ ॥
 ଆପେ ମେଲେ ଭରମୁ ଚଳାଏ ॥ ଗୁର ପରସାଦ ପରମ ପଦୁ ପାଏ ॥ ୬ ॥
 ଗୁର ଜା ସେବା ସବଦୁ ବାବୁରୁ ॥ ହୃଦମେ ମାରେ କରଣୀ ସାରୁ ॥ ୭ ॥
 ଜପ ତପ ସଞ୍ଜମ ପାଠ ପୁରୁଷୁ ॥ କହୁ ନାନକ ଅପରାପର ମାନୁ ॥ ୮ ॥ ୭ ॥

ଗଉଡ଼ୀ ଅସ୍ତକପଦାଆ

: ୪୦ :

ଲେଖ ଅସଂଖ ଲିଖି ଲିଖି ମାନୁ ॥ ମନ ମାନସି ସତୁ ପୁରତ ବଢାନୁ ॥
 କଥନା ବଦନା ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଭାବୁ ॥ ଲେଖ ଅସଂଖ ଅଲେଖୁ ଅପାରୁ ॥ ୧ ॥
 ଯିବା ସାରୁ ତୁ ଏକୋ ଜାଣୁ ॥ ଜଂମଶୁ ମରଣା ହୁକୁମୁ ପଛାଣୁ ॥ ରହାଉ ॥
 ମାଇଆ ମୋହୁ ଜଗୁ ବାହା ଜମକାଲି ॥ ବାହା ଛୁଟେ ନାମୁ ସମହାଲି ॥
 ଗୁରୁ ପୁଣ୍ୟୋତା ଅବରୁ ନ ଭାଲି ॥ ହଲତ ପଲତ ନିବହା ରୁଧୁ ନାଲି ॥ ୨ ॥
 ସବଦ ମରେ ତାଂଏକ ଲବ ଲବ ॥ ଅତରୁ ତରେ ତ ଭରମୁ ଚଳାଏ ॥
 ଜୀବନ ମୁକତି ମନ ନାମୁ ବସାଏ ॥ ଗୁରମୁଖି ହୋଇ ତ ସତ ସମାଏ ॥ ୩ ॥
 ଜନ ଧର ସାଜା ଗଗନୁ ଆକାସୁ ॥ ଜନ ପର୍ଭ ଆପୀ ଆପି ଉଆପି ॥
 ସରବ ନିରନ୍ତର ଆପେ ଆପି ॥ କସେ ନ ପୂଛେ ବଖସେ ଆପି ॥ ୪ ॥

ଆସା ଅସ୍ତକପଦାଆ

: ୩୯ :

ସତା ଲୋକ ହିଁ ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟାୟ କର୍ମ କରିଗଲେ, ଭ୍ରାନ୍ତ ଅନଭିଜ୍ଞ ଲୋକ ମୁକ୍ତି-ଭେଦର କଥା କି ଜାଣେ ? ସତ୍ୟ ଯାହାର ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ସେ ଅନ୍ତରର ପଞ୍ଚକୁ ଧ୍ୟାନ କରିପାରିବ, ସେହି ହିଁ ସିନା ଯୋଗ-ମୁକ୍ତିର ମୂଲ୍ୟ ଜାଣିବ ? ଏପରି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଘର ଓ ବନ ସମାନ, ଦିନ ଓ ରାତିର ଭେଦ-ଜ୍ଞାନ ସେ ହରାଇଥାଏ । ସେ ଲୋକ ସତ୍ତ୍ବକର୍ମ ଓ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ତୁତିରେହିଁ ବରାବର ମଗ୍ନ ରହୁଛନ୍ତି । ସତ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ଜ୍ଞାନ ଓ ମୁକ୍ତିକୁ ଚାଣିଥାଏ ସଦା ପ୍ରକୃଳିତ । ସେ ସଂସାର ଲୋକଙ୍କ ଭୟରେ ଘରୁ ବାହାରକୁ ନ ଯାଇ ପାରନ୍ତି; କାରଣ ନିତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଠାରେ ସେ ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଏ ସଂସାର ତାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କିପରି କରିବ ? କିନ୍ତୁ ସ୍ବୟଂ ପ୍ରଭୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଭ୍ରମ ଦୂର କରିଦିଅନ୍ତି, ସେ ତାଙ୍କୁ ନିଜେଇ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଆଣନ୍ତି, ଏବଂ କେବଳ ଗୁରୁ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଏ ପ୍ରକାର ପରମପଦ ମିଳିଥାଏ । ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶର ବରାବର ଓ ପାଳନ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁରୁସେବା, ଅହଂ-ନାଶ ସଂକୋଚମ କର୍ମ, ନାନକ ଏହାହିଁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ଅସୀମ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ହିଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭରସା ଓ ଶରାସ ରଖ, ଏବଂ ତାହା ହିଁ ହେଉ ତମର ଜପ, ତପ, ସଂଯମ ଓ ପୁଣ୍ୟ ପାଠ ।

: ୪୦ :

ଶାସ୍ତ୍ର ଅସଂଖ୍ୟ, ସେ ସବୁ ଲେଖି ଲେଖି ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ମନରେ ଗର୍ବ ଆସିଯାଏ, ଯଦି କେବଳ ପ୍ରଭୁ-ଦର୍ଶନ ଆଶା, ତେବେ ଗୁରୁକୁ ଆଗେ ସତ୍ୟମୟ କର । ଶାସ୍ତ୍ର ଅସଂଖ୍ୟ, ତେଣୁ ସେ ସବୁର କଥନ, ପଠନ ଦୁର୍ବଳ କର୍ମ । ପୁଣି ଅଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଲେ ହେଁ ଅଲୋଚ୍ଚଙ୍କର ପାର କିଏ ଦେଖିପାରେ ? ଜାଣି ରଖ ଯେ ସତ୍ୟ ଏକ ଏବଂ ଜନ୍ମ-ମରଣ ଦେଇ ତାଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ହିଁ ପ୍ରଚଳିତ । ଏ ଜଗତ୍ ମାୟା-ମୋହରେ ବଶୀଭୂତ; ହସ-ଦଉଡ଼ରେ ସମସ୍ତେ ବନ୍ଧା । ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ଏ ବନ୍ଧନରୁ ସେ ମୁକ୍ତି କରି ପାରିବ, ସେହି ନାମକୁ ସ୍ମରଣ କର । ଗୁରୁ ହିଁ ସୁଖଦାତା, ଅନ୍ୟ-କେହି ତାହା ଦେଇପାରେ ବୋଲି ଖୋଜିହୁଅନା । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ପରଲୋକରେ କେବଳ ସେହି ଗୁରୁପଦେଶ ହିଁ ଗୁମ ସାଧରେ ଥିବ ଓ ଯିବ । ଶରଦ୍ବାସ ଅହଂକୁ ଧ୍ୟାନ କର, ଏବଂ ଅଦ୍ବିତୀୟ ଏକକଙ୍କଠାରେ ଲୟ ସ୍ଥିର କର । ମନକୁ ସେହିପରି ଅଟଳ ରଖିପାରିଲେ ସକଳ ଭ୍ରମ ଓ ଅବଶ୍ୟାସ ଗୁଚ୍ଛିଯିବ । ମନରେ ନାମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲେ, ଜୀବନମୁକ୍ତି ଲାଭ ହେବ । ନିଷ୍ଠାରେ ଗୁରୁପଦେଶ ପାଳିଲେ, ସତ୍ୟ ଆୟତ୍ତକୁ ଆସିବ । ସେ ଏହି ଧରଣୀ ଏ ଗଗନକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ନିଖିଳ ବିଶ୍ବକୁ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟି କରି କରି ନିଜ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଧ୍ୟାନ କରିଥାନ୍ତି; ସେ ସ୍ବୟଂଭୂ ଓ ଶାଶ୍ବତ । କାହାକୁ କିଛି ନ ପଚାରି, ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ହିଁ ସେ ଗୁମର ସକଳ ଦୋଷ କ୍ଷମା କରିପାରନ୍ତି ।

(୪୧୧)

୪୨

: ୪୧ :

ହୁଁଠେ କର ନାଥ ପତି ନାହିଁ ॥ କବହୁ ନ ସୁବୁ କାଳ କାହିଁ ॥
ପିଞ୍ଜର ପଂଖି ବଧୂଆ କୋଇ ॥ ଛେଷା ଭରମେ ମୁକତି ନ ହୋଇ ॥
ଭେ ଛୁଟେ ଜା ସେମୁ ଛଡ଼ାଏ ॥ ଗୁରମତି ମେଲେ ଭଗତି ଦୃଢ଼ାଏ ॥ ୭ ॥

ବିଲବଲ୍ ଅଞ୍ଜ

: ୪୨ :

ସପତମୀ ପରୁ ସଂତୋଷ ସଂସାର ॥ ସାକ ସମ୍ପଦ ଭରେ ନିରମଳ ନୀର ॥
ମଳକୁ ସୀଲୁ ପରୁ ଶିଦେ ବୀରୁର ॥ ଗୁର କେ ସବଦ ପାବେ ସଭ ପାର ॥
ମନ ପାବୁ ମୁଖି ସାଚଇ ଭଲ ॥ ସବୁ ନାସାଣେ ଠାକ ନ ପାଇ ॥ ୯ ॥

ବିଲବଲ୍ ଅଞ୍ଜ

: ୪୩ :

କୋଇ ସବାଇଡ଼ୀଏ ସି ଭରଣ ସାରେ ରାମ ॥ ଘଟି ଘଟି ରବ ରହୁଆ ଅଲଖ ଅପାରେ ରାମ ॥
ଅଲଖ ଅପାର ଅପାରୁ ସାରୁ ଆବୁ ମାରି ମିଲୁଅଣି ॥
ହରିମେ ମମତା ଲେଉଟୁ କାଳହୁ ସବଦ ମେଲୁ ତୁଳାଇଣି ॥
ଦରି କାଇ ଦରସକୁ କଣ ଭାଣେ ତାରି ତାରହୋରିଆ ॥
ହରି ନାମୁ ଅମୁରୁ ଶୁଣି ତପଣ ନାନକା ଉରଧାରିଆ ॥ ୪ ॥

ବିଲବଲ୍ ଛନ୍ଦ ଦଣ୍ଡୀ

: ୪୪ :

ସଭଳା ଧଟୀ ସହ ବସେ ସହ ଘଟୁ ନ କୋଇ ॥
ନାନକ ତେ ସୋହାଗଣୀ ଜନ୍ମା ଗୁରମୁଖି ପରଗଟୁ ହୋଇ ॥ ୧୧ ॥

ସଲେକ ବାସଂ ତେ ବଧୀକ

: ୪୫ :

ଅଶୀଂ ପରଣେ ଜେ ଫିରୁ ଦେଖା ସଭୁ ଆକାରୁ ॥
ପୁଛା ଗିଆଳ ପଞ୍ଜରୀ ପୁଛୁ ବେଦ ବାଗୁର ॥
ପୁଛା ଦେବୀ ମାଣସା କୋଧ କରହୁ ଅବତାର ॥
ସିଧ ସମାଧୀ ସଭୁ ମୁଣି ଜାଇ ଦେଖା ଦରବାରୁ ॥
ଅଶେ ସବୁ ସତି ନାଇ ନିରଭର ଭୈ ବଣ ସାରୁ ॥
ହୋଇ କରୀ ମଣ କରୁ ପିରୁ ଅଧୁଆ ଅଧୁ ବାଗୁରୁ ॥
ନାନକ କରମୀ ବଂଦଗୀ ନଦର ଲଙ୍ଘାଏ ପାର ॥ ୧ ॥

ବାର ସାରଙ୍ଗ ସଲେକ ୨, ପଦ୍ମା ୧୧

: ୪୧ :

ମିଥ୍ୟାଶ୍ରୟ ଜନ କେବେହେଲେ ନାମର ଚଢ଼ା ଜାଣି ନ ପାରେ । କଳା କାଉ କି କେବେ ଶୁଭ ହୋଇପାରେ ? ପକ୍ଷୀ ପିଞ୍ଜରରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଏପଟ-ସେପଟ ହେଉଛି; ମୁକ୍ତ ପାଇପାରୁନି । ସେ ସେତିକିବେଳେ ମୁକ୍ତ ହେବ, ସେତେବେଳେ ତାର ପ୍ରଭୁ ତାକୁ ପିଞ୍ଜରରୁ ଖୋଲି ଦେବ, ସଦ୍‌ଗୁରୁପଦେଶ ମିଳିଗଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି ଦୃଢ଼ ହୋଇରହିବ ।

: ୪୨ :

ସତ୍ୟ, ସନ୍ତୋଷରେ ନିଜର ଶରୀରକୁ ଯଦି ଭରିରଖ, ଧରିନଥ ସେ ସାତସମୁଦ୍ର ତମ ପାଇଁ ନିର୍ମଳ ନୀରରେ ଭରି-ରହିଛି । ଶୀଳରେ ହିଁ ନିଜକୁ ନିଃକ୍ରିତ କରିରଖ, ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନରେ ସଦା ଗୁଳିତ କରି ରଖ କେବଳ ସତ୍ୟର ବସ୍ତୁର, ଗୁରୁପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଯାହା ଜ୍ଞେୟ ତାହା ଜାଣି ରଖ । ମନ ତମର ସତ୍ୟମୟ ହେଉ, ସତ୍ୟମୟ ହେଉ ଗୁମର ମୁଖ, ମସ୍ତକରେ ଦେଖାଯାଉ ସତ୍ୟର ମୋହର, କିଏ ତେବେ ତମର ଅଗ୍ରଗତିକି ରୋଧ କରିବ ?

: ୪୩ :

ତାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତିର୍ହିଁ ହିଁ ଭୁବନ ଧରି ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଅଲୋକ ଓ ଅପାର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ଘଟେ ଘଟେ ବିରାଜିତ । ନିଜକୁ ଧ୍ୟାନ କଲେ ଯାଇ, ତାଙ୍କ ସହ ମିଳନ ସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ଅହଙ୍କାର, ମମତା ଓ ଲୋଭକୁ ପୋଡ଼ି ଜାଳି ଦିଅ, ମନ୍ଦ-ଜପଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତରୁ ସକଳ ମଳକୁ ବିଦୂରିତ କରି, ହେ ପ୍ରଭୁ ତାରକାଣ୍ଡ ! ଆପଣଙ୍କ କୃପା ଦେଇ ହିଁ ମୋତେ ତାରଣ କରି, ମତେ ତମର ମନ୍ଦିରଦ୍ୱାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଦିଅ, ତମକୁ ଜପଣି ଟିକିଏ ଦର୍ଶନ କରୌ; ନାନନ୍ଦଙ୍କର ବକ୍ଷରେ କେବଳ ସେହି ଭାବନା, ହରିନାମାମୃତ ପାନ ପରେ ତାର ମନ କେବଳ ସେଇଥିରେ ଚଢ଼ି ପାଏ ।

: ୪୪ :

ସବୁ ଘଟରେ ସେହି ସ୍ୱାମୀ ଅଧିଷ୍ଠିତ, ସେହି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠାନ ବନା କୌଣସି ଘଟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ନାନକଙ୍କର କଥନ ଏହିକି, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ନାରାୟଣ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଦେଇ, ଯାହା ନିଃଃଃରେ ସେହି ସ୍ୱାମୀ ନିଜକୁ ପ୍ରକଟିତ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ।

: ୪୫ :

ଆମେ ଆଖି ରୁଲେଇଲ ମାତେ ଦେଖୁଁ ଅଗଣିତ ଆକାର, ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ଜ୍ଞାନ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ସବୁର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପଚାରୁ ତ । ପୁଣି ପଚାରୁ ମଧ୍ୟ ବେଦବିଦମାନଙ୍କୁ, ପରୁର ସେହି ସେହି ବେଦ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ, ସେ ଯୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ଅବତାର ବୋଲି ଧରିନିଅନ୍ତି । ପରୁର ଭାଇ, ସିଦ୍ଧଯୋଗମାନଙ୍କୁ ସମାଧିର ସମ୍ପାଦ, ଯାହା ବଳରେ ତୁମେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦରବାରରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ଓ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ହେ ଭାଇ ! ସେଠାରେ ତୁମେ ଦେଖିବ ଯେ, ସେହିଠାରେ କେବଳ ସେହିମାନେ ଗୁହାତ, ଯେଉଁମାନେ ସତ୍ୟନାମକୁ ନିଜ ଅନ୍ତରରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିଲେ । ତେଣୁ, ହେ ଭାଇ, ସେହି ନିର୍ଭୟ ପୁଷ୍ପଙ୍କର ନାମକୁ ଜପ କରି, ଯାହା ଫଳରେ ଭୟ ହୁଏ ପରାଜିତ ଏବଂ ଶ୍ରୀତିକିତ ଜନହିଁ ଏ ଜଗତରେ ସତ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷ । ଯେ ନିଜେ ଅଜ୍ଞ, ତାର ବସ୍ତୁର ତ ଅନ୍ଧ ପରି ହେବ, ଉପଦେଶ ହେବ କଷ୍ଟ । ନାନକ ତେଣୁ କହେକି, କେବଳ ସତ୍‌କର୍ମ, ଭକ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର କୃପାହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭବପାଗର ପାରି କରାଇପାରେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ

ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ

ଜିନି ନାମୁ ଧୂଆଇଆ, ଗଣ ମସକତି ଘାଲି ।
ନାନକ ତେ ମୁଖ ଉଜଲେ, କେଡ଼ା ଛୁଟି ନାଲି ॥ ୧

କବି, ଅକ୍ତମ ସଲେକ

୧ । ଯେଉଁମାନେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରେ ଚିତ୍ତକୁ ଲଗ୍ନ କରି, ଶ୍ରମପୁରକ
ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିଥାନ୍ତି, ନାନକ କହେ ଯେ,
ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଏବଂ ସେ କାରଣରୁ ଅନେକେ
ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି ।

ସମସ୍ତ ମାନବ-ଜାତି ପାଇଁ ମୁକ୍ତିର ମାର୍ଗ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅଟେ ।

: ୪୭ :

ଦରସନ ଜ୍ଞା ପିଆସ ଜପ୍ତ ନର ହୋଇ ॥ ଏକତ୍ତୁ ରାତେ ପରହର ଦୋଇ ॥
ଦୂର ଦରଦୁ ମଥ ଅମ୍ଭରୁ ଡାକ ॥ ଗୁରୁମୁଖି ବଢ଼େ ଏକ ସମାଇ ॥ ୧ ॥
ତେରେ ଦରସନ କଉ କେଟା ବିଲଲଇ ॥
ବିଲେ କୋ ଚୀନମି ଗୁରୁ ସଦେ ମିଲଇ ॥ ୧ ॥ ଚହାଉ ॥
ବେଦ ବଢ଼ାଣି କହୁଛୁ ଇକୁ କହୁଅ ॥ ଓହ୍ଲ ବେଅଂଚ ଅଂଲୁ କନି ଲହୁଅ ॥
ଏକୋ କରତା ଜନି ଜଗୁ ଜାଆ ॥ ବାଝୁ କଲଧରି ଗଗନୁ ଧରାଆ ॥ ୨ ॥
ଏକୋ ଗିଆନୁ ଧିଆନୁ ଧୁନି ବାଣୀ ॥ ଏକୁ ନିରାଲମୁ ଅକଥ କହାଣୀ ॥
ଏକୋ ସଦକୁ ସବୁ ମାଆଣ ॥ ପୁରେ ଗୁରୁ ତେ ଜାଣେ ଜାଣୁ ॥ ୩ ॥
ଏକୋ ଧରମୁ ଦୁହେଁ ସବୁ କୋଇ ॥ ଗୁରୁମତ ପୂରୁ ଜୁରି ଜୁରି ସୋଇ ॥
ଅନହୁତ ରାତା ଏକ ଲବତାର ॥ ଓହ୍ଲ ଗୁରୁମୁଖି ପାବେ ଅଲଖ ଅପାର ॥ ୪ ॥
ଏକୋ ତଖରୁ ଏକୋ ପାତିସାହୁ ॥ ସରଗୀ ଆଇ ବେପରବାହୁ ॥
ତିସ କା ଜାଆ ହିଉବଣ ସାରୁ ॥ ଓହ୍ଲ ଅଗମୁ ଅଗୋଚରୁ ଏକଂକାରୁ ॥ ୫ ॥
ଏକା ମୂରତି ସାରୁ ନାଉ ॥ ତଥେ ନିବଡ଼େ ସାରୁ ନିଆଉ ॥
ସାତୀ କରଣୀ ପତି ପରବାଣୁ ॥ ସାତୀ ଦରଗହ ପାବେ ମାଣୁ ॥ ୬ ॥
ଏକା ଭରତ ଏକୋ ହେ ଶୁଭ ॥ ବିନୁ ଭେ ଭଗଟା ଆବଇ ଜାଉ ॥
ଗୁରୁ ତେ ସମ୍ପଦେ ରହେ ମିତ୍ରମାଣୁ ॥ ହରି ରସି ରାତା ଜନୁ ପରବାଣୁ ॥ ୭ ॥
ଇତି ଉତ ଦେଖଇ ସହଜେ ରାବଇ ॥ ତୁଟି ବିନୁ ଠାକୁର କହେ ନ ରାବଇ ॥
ନାନକ ହଉମେ ସବଦ ଜଲାଇୟା ॥ ସତିଗୁର ସାରୁ ଦରସୁ ତଖାଇଆ ॥ ୮ ॥ ୩ ॥

ବସନ୍ତ ଅସଟପଣାଆ

: ୪୮ :

ବଦପେଲ୍ଲ ଗୈବାନ ସେମୁ ନ ଜାଣଇ ॥ ସୋ କହୁଅ ଦେବାନା ଆପୁ ନ ପଚାଣଇ ॥
କଲହୁ ଗୁରୁ ସଂସାର ବାଦେ ଖପାଆ ॥ ବିଶ୍ଵ ନାବେ ବେକାର ଭରମେ ପଚାଆ ॥
ରାହ ଦୋବେ ଇକୁ ଜାଣେ ସୋଇ ସିଝିଆ ॥ କୁଞ୍ଜର ଗୋଅ କୁଞ୍ଜରାଣେ ପଇଆ ଦିଶିଆ ॥
ଦଇ ଦୁମାଆ ସୁବହାନୁ ସତି ସମାଇଆ ॥ ସିଝେ ଦରି ଗାବାନ ଅପୁ ଚବାଇଆ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାଝ ପଛଡ଼ୀ ୧

ଯିଏ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ପିପାସୀ, ସେ ଦ୍ଵିତୀୟ କାହାଣୀକୁ ପ୍ରେମ ନକରି କେବଳ ସେହି ଏକକକୁ ହିଁ ପ୍ରେମ କରିବା ଉଚିତ । ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ମହନ ପରେ ଯେ ସେହି ଶାନ୍ତିର ଅମୃତପାନ କରେ, ତାହାର ଜୀବନର ସବୁ ଦରଜ କଟିଯାଏ । ସେ ସଦଗୁରୁ ଘୋଷୀତ, ସେ ସେହି ଏକକଦ୍ଵାରା ହିଁ ସଦା ଆବୃତ ରହନ୍ତି, ଅଥଚ ଅନ୍ୟ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନପାଇଁ ବୃଥା ବଳାପ କରି ଚାଲିଥାନ୍ତି । କେବଳ ଗୁରୁପଦେଶ ନିଷ୍ଠାସହ ଅନୁସରଣ କରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ଯେ ମିଳେ ଏକଥା ଭଲଭାବେ ଦୃଢ଼ସ୍ୱରୂପ କରିବା ଲୋକ ଏ ସଂସାରରେ ବିରଳ । ସମସ୍ତ ବେଦ ଘୋଷଣା କରେ ଯେ ସେ ଏକ, ତେଣୁ ସେହି ଏକକକୁ ହିଁ କେବଳ ଭଜନ କର । ସେ ଅନନ୍ତ, ତାଙ୍କର ଅନ୍ତ ମୁଁ ବା ଜାଣିବ କିପରି ? କେବଳ ଏତିକି ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ, ଏ ଜଗତକୁ ଯେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ସେ କର୍ତ୍ତା କେବଳ ଜଣେ । ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ନିରାଧାର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଧରଣୀ ଓ ଆକାଶ ଅବସ୍ଥିତ । ଏକ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ, ଧ୍ୟାନ, ଧୃତି, ବାଣୀ— କେବଳ ତାଙ୍କର କେବଳ ଏକକ ସେହି ନିରବଳମ୍ବ ପୁରୁଷ ନିଶିଳ ବିଶ୍ଵରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ, ତାଙ୍କର ଚରଣ ସତ୍ୟରେ ଅକମାୟ । ପୃଥିବୀରୁର ଆଶ୍ଵିନେଇ ସେହି ରହସ୍ୟମୟ ଏକକକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର । ସତ୍ୟ ହିଁ ସେହି ଏକକଙ୍କର ଏ ଜଗତରେ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ନିଶାଣ । ତେଣୁ, ସତ୍ୟ ଉପରେ ହିଁ ନିଜକୁ ଦୃଢ଼ ରଖିବା ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମ, ସକଳ ଯୁଗରେ ସତ୍ୟଗୁରୁର ବାଣୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ସେହି ହିଁ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତୁ । ଅନାହତକୁ ନିଷ୍ଠାର ସହଜ ଆଶ୍ରୟ କରି, ଯିଏ ଅଳ୍ପରେ ନିଜକୁ ଲୀନ କରି ପାରେ, ସେହି ଗୁରୁମୁଖୀ ସାଧକ ହିଁ ଜାଣିପାରେ ଅଲୋକ ଓ ଅପାରଙ୍କୁ । ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ରାଜସିଂହାସନ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଏବଂ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଏକ,—ଦୁଇ ନୁହେଁ, ସର୍ବସ୍ଥାନରେ ସେହି ଏକ ହିଁ ବେପରବାରେ ବିରାଜିତ । ସେହି ଏକହିଁ ଏହି ହିଁ ଭୁବନ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ ସେହିହିଁ ପୂଣି ହିଁ ଭୁବନରେ ଧୃତି ଅଗମ୍ୟ ଅଗୋଚର ଏକ ଓଁ କାର । ସତ୍ୟନାମ ହିଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିର୍ଭୟରେ ଠିଆହୋଇ ପାରିବେ କେବଳ ସେହି ଯାହାଙ୍କ କର୍ମରେ ଥିବ ସଦୃଶ୍ୟତା । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଧ୍ୟାନରେ କେବଳ ସତ୍ୟମୟ କର୍ମ ଓ ବିଶ୍ଵାସର ନିଷ୍ଠା ସମ୍ମାନୀତ ହୋଇଥାଏ, ସତ୍ୟର ଦେବାରେ କେବଳ ସେହିପ୍ରକାର ସାଧକ ହିଁ ମାନ୍ୟତା ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେହି ଏକକକୁ ହିଁ ଭାବ ଓ ଭକ୍ତି ଦିଅ, ନିଷ୍ଠାପର ଭକ୍ତି ଭୟବିନା ତମର ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ଦେଇ ଯିବା ଆସିବା କେବେହେଲେ କଟିବ ନାହିଁ । କେବଳ ସେହିପରି ସଜ୍ଜନହିଁ ସମାଜରେ ସ୍ଵୀକାର୍ଯ୍ୟ ହେବେ, ଯେ ଗୁରୁପଦ୍ମ, ଯେ ଅତିଥିକ୍ରମ ପଶ୍ଚିତ ଓ ଯେ ହରିରସରେ ମଗ୍ନ । ରୂପେ ପ୍ରଭୁ, ସହଜରେ ଲବ୍ଧହେବା ସୁଲେ ଆମେ ବୃଥାରେ ଏଣେତେଣେ ଦଉଡ଼ି ଧାପଡ଼ି କରି ଚାଲୁ । ରୂପ ବିନା ପ୍ରଭୁ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରେମ କେଉଁଠି ନରହୁ । ନାନକ କହେ ଯେ ସତ୍ତ୍ଵର ଜପକରି ମୋର ଅହଙ୍କାର ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ମତେ ସତ୍ୟର ଦର୍ଶନ କରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । (୧୮୮—୧୯)

ଯେଉଁ ମନୋରାଜ୍ୟ ଲୋକ ସର୍ବଦା ଲୁଚାଇ ଚୋରାଇ ମନ କାମ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟାସ ସେ ସତ୍ୟମୟ ପ୍ରଭୁକୁ ଜାଣିବ କିପରି ? ଯେଉଁ ମାନେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନି ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଷ୍ଠାସ୍ଥ ପାଗଳ । ଏହି କଳହପୂର୍ଣ୍ଣ ମନସ୍ଥ ସଂସାରରେ ଆମେ ବୃଥାରେ ନାନା ବିବାଦରେ ନିଜକୁ ନଷ୍ଟ କରୁଛେ । ଏବଂ ହରିନାମରେ ନମ୍ର ହିଁ ଭ୍ରମରେ ବୃଥା ଏପଟ-ସେପଟ ହେଉଛେ ? ଦୁଇ ରାସ୍ତା ଭିତରୁ ଯେଉଁ ଲୋକ ଠିକ୍ ଏକ ରାସ୍ତାକୁ ବାଛିନିଏ ସେହିଲୋକ ହିଁ ଜୀବନରେ ସଫଳତା ଲାଭ କରିଥାଏ । ଯେ କାଫେର (ଅବିଶ୍ଵାସୀ, ନାସ୍ତିକ) ର କଥାରେ ଚାଲେ ସେ ମୃତ୍ୟୁରେ କାଫେରାଣୀରେ ଜଳେ । ଅଥଚ ଯେ ସତ୍ୟଲୀନ ହୋଇପାରେ ସମସ୍ତ ଜଗତର ସେ ହୋଇଉଠେ ସୁତ୍ୟ, ଯେତେବେଳେ ଅସ୍ଵର୍ ସମୃଦ୍ଧ ବିନାଶ ଘଟେ ସେତେବେଳେ ଜୀବନର ସକଳ ସାଫଲ୍ୟ ମିଳିଯାଏ ସ୍ଵୟଂ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣ-ପ୍ରାନ୍ତରେ ।

: ୩ :

ସୋ ବ୍ରହ୍ମମଣ୍ଡଳ କୋ ବଂସେ ବ୍ରହ୍ମମୁ ॥ ଜପୁ ତପୁ ସଂଜମୁ କମାବେ କରମୁ ॥
ସୀଲ ସଂତୋଷ କା ରଖେ ଧରମୁ ॥ ବଚନ ତୋଡ଼େ ହୋବେ ମୁକତୁ ॥
ସୋଇ ବ୍ରହ୍ମମଣ୍ଡଳ ପୁରଣ କୃଷକ ॥ ୧୭ ॥

ସଲେକ ବାର୍ତ୍ତା ତେ ବଧୀକ

: ୪୧ :

ଖଣି ସୋ କୁ କରମା କା ସୁରୁ ॥ ସୁନ ଦାନ କା କରେ ସନ୍ଧରୁ ॥
ଖେରୁ ପ୍ରସାଦ ବାଳେ ଦାନୁ ॥ ସୋ ଖଣି ଦରଗହ ପରବାଣୁ ॥
ଲବୁ ଲେଉଟି ଜେ କୃତ କମାବେ ॥ ଅପଣା ଜାତା ଆପେ ପାବେ ॥ ୧୭ ॥

ସଲେକ ବାର୍ତ୍ତା ତେ ବଧୀକ

: ୫୦ :

କାଇଆ କାଗରୁ ମନୁ ପରବାଣା ॥ ସିର କେ ଲେଖ ନ ପଡ଼େ ଇଆଣା ॥
ଦରଗହ ଦଢ଼ିଅହୁ ଶାନେ ଲେଖ ॥ ଖୋଟା କାମି ନ ଆବେ ବେଶୁ ॥ ୧ ॥
ନାନକ ଜେ ବିଚ ରୁପା ହୋଇ ॥ ସେ ଶର ଆଣେ ସବୁ କୋଇ ॥ ରହାଉ ॥
କାଦା କୃତୁ ବୋଲି ମଲୁ ଖାଇ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାବେ ଜାଆ ଦାଇ ॥
ନୋରୀ କରତ ନ ଜାଣେ ଅଛୁ ॥ ଶାନେ ଓକାଡ଼େ କା ବଂଧୁ ॥ ୨ ॥
ସୋ ନୋରୀ କୋ କୁରତ ପ୍ରସାଦେ ॥ ଗୁରୁ ପରସାଦା ଏକୋ ଜାଣେ ॥
କାଳା ସୋ କୋ ଇଲଟୀ କରେ ॥ ଗୁରୁ ପରସାଦା ଜାବରୁ ମରେ ॥
ସୋ ବ୍ରାହ୍ମମଣ୍ଡଳ କୋ ବ୍ରହ୍ମମୁ ବାସୁରେ ॥ ଅପି ତରେ ସଗଲେ ବୁଲି ତାରେ ॥ ୩ ॥
ଦାନସବୁ ସୋଇ ଦଲି ଧୋବେ ॥ ମୁସଲମାଣ ସୋଇ ମଲୁ ଖୋବେ ॥
ପଡ଼ିଆ ରୁହେ ସୋ ପରବାଣୁ ॥ ଜପୁ ସିର ଦରଗହ କା ମାସାଣୁ ॥ ୪ ॥ ୫ ॥ ୬ ॥

ଧନାସରୀ

ସବୁ ମାନବ ସମାନ ଅଟନ୍ତି ।

: ୫୧ :

ସବୁ କୋ ଉର୍ବୁ ଆତ୍ମୀୟ ମାରୁ ନ ଦାସେ କୋଇ ॥
ଇକନେ ଶଂଡ଼େ ସାଜିବି ଇକୁ ଗୁନଶୁ ତହୁ ଲେଇ ॥
କରମି ମିଲେ ସତ୍ତ୍ୱ ପାଇବି ଧୁର ବଖସ ନ ମେଟେ କୋଇ ॥ ୭ ॥

ସିଂହ ରାଗ, ଅସ୍ତକପଦାଆ

: ୩ :

ଯେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ, ସେହି ହିଁ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯାହାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମ କେବଳ ଜପ-ତପ-ସଂଯମାଦ କର୍ମ, ଶୀଳ ଓ ସନ୍ତୋଷହିଁ ତାହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ । ସେ କେବଳ ସେହି ସବୁକୁ ଆଶ୍ରା କରିହୁଁ ସହଜରେ ବନ୍ଧନ ଭାଙ୍ଗି ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବେ । ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁଦା ପୂଜନୀୟ ।

: ୪୧ :

ଯେ କର୍ମବୀର ସେହି ହିଁ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ପ୍ରକୃତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପୁଣି ପୁଣ୍ୟଦାନର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଯଥାର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଦାନର ସ୍ୱାଦ ବସନ କଲେ, ସେହିପରି କ୍ଷତ୍ରିୟ ହିଁ ପ୍ରଭୁଚରଣରେ ସବୁଦା ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଯଥା ଅଭିଳାଷ, ଲୋଭ ଓ ଅସତ୍ୟରେ ମାତ ରହନ୍ତି, ସେ ସେସବୁର ସେହିପ୍ରକାର ପଶୁମାନ ଭୋଗଥାନ୍ତି ।

: ୪୦ :

ଆମର ଏହି କାହା କାଗଜ ଓ ମନ ପରତ୍ରାଣୀ ଏବଂ ତାହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର କପାଳରେ ମରାହୋଇ ରହୁଛି, ଅଥଚ ମୁଣ୍ଡ ତାକୁ କେବେ ସାବଧାନ ହୋଇ ପଡ଼େନା । ସେହି ଲେଖା ଆସିଥାଏ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣରୁ ଯେଉଁଠି କୌଣସି ଖାଦ-ଟଙ୍କା ଆଦୌ ଚଳିବ ନାହିଁ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଟଙ୍କା ଯଦି ଖାଣ୍ଟି ରୂପାରେ ଢିଆରି, ତେବେ ସମସ୍ତେହିଁ ତାକଦେବେ ‘ଖାଣ୍ଟି ଖାଣ୍ଟି’ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ କାଳୀ ମିଥ୍ୟା କଥା କହୁ ମନ-ରକ୍ଷଣ କରୁଛି, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜୀବହତ୍ୟା ରୂପକ ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ କରି ସ୍ଥାନରେ ତାହା ଧୋଇ ହୋଇଗଲ ବୋଲି ଭାବୁଛି । ଯୋଗୀ ବୋଲୁଥିବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି ଅନ୍ଧ, ଯାହାକୁହିଁ ସଦୟତା ଜଣାନାହିଁ । ଏ ଦିନହେଁ ହେଲେ ସମାଜ-ଧ୍ୟୁସର ଏକ ଏକ ଦୃଢ଼ବର । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସେହି ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ଯେ ଯୋଗ-ଯୁକ୍ତ ଜାଣେ, ଏବଂ ଗୁରୁପଦ୍ମ ହୋଇ କେବଳ ଏକର ଭଜନ କରେ । ପ୍ରକୃତ କାଳୀ ସେହି ଯେ ବିଷୟାସକ୍ତରୁ ନିଜକୁ ଓଟାରି ଆଣିପାରିଛି, ଏବଂ ଗୁରୁପ୍ରସାଦରୁ ଜୀବିତ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ବିଷୟାଦ ଲାଗି ମୃତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ । ସେହିହିଁ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମ-ବିଚାରରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଏପରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜେ ତ ଭବ-ସାଗର ପାରି ହୁଏ, ତା ଯୋଗୁଁ ତାର ସମଗ୍ର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର ପାଆନ୍ତି । ତାକୁଇ କୁହାଯିବ ଯେ ଆମର ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଧୋଇ ନିର୍ମଳ କରିପାରେ, ସେହି ପୁଣି ପ୍ରକୃତ ମୁକ୍ତମାନ, ଯେ ନିଜକୁ ସବୁପ୍ରକାର ଦୁଷ୍ଟତାର ମଳଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିଥାଏ । ଯେ ପଠିତ ବସ୍ତୁର ମର୍ମ ଜାଣେ, ତାକୁଇ କୁହାଯିବ ପ୍ରକୃତ ପାଠୁଆ, ତାର କପାଳରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣ-ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ପଟ ଅଙ୍କିତ ରହୁଥାଏ ।

(୭୭)

: ୪୨ :

ଏ ଜଗତରେ ନୀଚ କିଏ ମୁଁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ; ତେଣୁ ସଭୁକୁ ଉଚ୍ଚ ବୋଲୁଛି ଭାବେ ଓ ବ୍ୟବହାର କରେ, ସେହି ଏକକ ରୂପକ ଉପାଦାନରେ ହିଁ ସକଳ ପାତ୍ର ଗଢ଼ା, ସମଗ୍ର ହିଁ ଭୁବନରେ କେବଳ ସେହି ଏକକହିଁ ପ୍ରକାଶିତ । କେବଳ ତାଙ୍କର କୃପାରେ ହିଁ ସତ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସେ କୃପା ଅନ୍ୟ କେହି ଦେଇ ନ ପାରେ ।

(୭୮)

: ୫୨ :

ଫଳତ ନାଶ ଫଳତ ନାଶ ॥ ସଭନା ଜାଆ ଇକା ଗୁଣ ॥

ଅପତ୍ନ କେ କୋ ଭଲ କହାଏ ॥ ନାନକ ତାପରୁ ଜାପେ ଜା ପତି ଲେଖେ ପାଏ ॥ ୧ ॥

ବାର ସିଂହ ରାଗ, ସଲେକ ୧, ପଞ୍ଚମୀ ୩

: ୫୩ :

ଜାଣ ଦେ କଥା ହୁଏ ସବୁ ପରଶାଏ ॥ ମହୁର ହୋବେ ହୁଏ ମନ୍ଦାଏ ଚଣାଏ ॥

ହରେ ଜା ସିରକାର ଜୁଗୁ ଜୁଗୁ ଜାଣାଏ ॥ ହୁକମୁ ମନେ ସିରଦାର ଦରି ଦାବାଣାଏ ॥

ଫୁରମାନ ହେ କାର ଖସି ପଠାଇଥା ॥ ତବଲବାଜ ବାଗୁର ସବଦ ସୁଣାଇଥା ॥

ଇକ ହୋଏ ଅପବାର ଇକନା ଯାଗଡା ॥ ଇକନା ବଧେ ଭାବ ଇକନା ତାଣ୍ଡା ॥ ୧୦ ॥

ବାର ମାଝ ପଞ୍ଚମୀ ୧୦^v

ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ମିଳନର ଉଚିତ ପଦ୍ଧତି

: ୫୪ :

ମୁଁଦା ସଂତୋଷ ସରମ୍ଭ ପରୁ ବୋଲୁ ଧ୍ୟାନ ଜା କରନ୍ତି ବହୁତ ॥

ଖିଆ କାଳୁ ବୁଆସ କାଳିଆ ଜୁଗୁ ଡ଼଼ା ପରଗତି ॥

ଅର ପଂଥୀ ସଗଲ ଜମାଣ ମନ ଜାଣେ ଜଗୁ ଜାଗୁ ॥

ଆଦେସୁ ଦସେ ଆଦେସୁ ॥ ଆଦ ଅମାଲୁ ଅନାଦ ଅନାହତ ଜୁଗୁ ଜୁଗୁ ଏକୋ ବେସୁ ॥ ୨ ॥

ଜଗୁ ପଞ୍ଚମୀ ୨

: ୫୫ :

ମରଣେ ଜା ଚନ୍ଦ୍ରା ନସ୍ତା ଜାବଣ ଜା ନସ୍ତା ଆସ ॥

ତୁ ସରବ ଜାଆ ପ୍ରତିପାଲ୍ୟ ଲେଖେ ସାସ ଗିରାସ ॥

ଅଂତର ଗୁରମୁଖି ତୁ ବସନ୍ତ କରୁ ଭାବେ ଦିଉ ନରଜାସ ॥ ୧ ॥

ଜାଅରେ ରାମ ଜପତ ମନୁ ମାନୁ ॥

ଅଂତର ଲଗି ନଳ ବୁଝି ପାଇଥା ଗୁରମୁଖି ଗିଆନୁ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥

ଅଂତର ଜା ଗତି ଜାଣାଏ ଗୁର ମିଳାଏ ସଂକ ଉତାର ॥

ମୁଲଥା କରୁ ଦରି ନିଶି ଦିଉ ଜାବଦଥା ମରୁ ମାର ॥

ଅନନ୍ଦ ସବଦ ସୁଦ୍ଧାବଣେ ପାଶିଏ ଗୁର ବାଗୁର ॥ ୨ ॥

: ୫୨ :

କାନ୍ଦ-ଅଭିମାନ ଏକାନ୍ତ ଅର୍ଥହୀନ, ଅର୍ଥହୀନ ତମର କାତ୍ୟାଭିମାନ । ସକଳ ଜୀବ ଏକଗ୍ରନ୍ଥାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ।
ତେଣୁ ନିଜକୁ ଉଦ୍ଧମ ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇବାକୁ ଯଦି ଗୁହ୍ୟ ତେବେ ଜାଣି ରଖ ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ଉଦ୍ଧମତାର
ଏକମାତ୍ର ପଣ୍ୟା ହେଲା, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ଆନୁରଜ ପ୍ରେମ । (୮୩)

: ୫୩ :

କାନ୍ଦ ଉପରେ ଏତେ ନିର୍ଭର କରୁଛ କିଆଁ ? ସତ୍ୟର ପଣ୍ୟା ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିର୍ଭର କରିବ, ଯିଏ ବିଷ ଖାଏ
ତାର ମୃତ୍ୟୁ ତ ନିଶ୍ଚିତ । ସତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରତି ଯୁଗରେ ପ୍ରତିଲିପି; ଯେଉଁମାନେ ସେ ଆଜ୍ଞା ପାଳି
ଚଳନ୍ତି ସେମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦରବାରରେ ସର୍ଦ୍ଦାରର ସମ୍ମାନ ପାଆନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସେହି ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ
ଦେଖିବାପାଇଁ ହିଁ ସ୍ୱାମୀ ମୋତେ ପଠାଇଛନ୍ତି । ହାଡ଼ି-ପାଣ୍ଡାଦି ନୀତି ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ବିଚାର
ସହିତ ଗ୍ରହଣ ଦେଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ପଥ-ସାଥୀ କଲେ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି, କେହି ଜୀନ୍
ବାନ୍ଧି ଠିଆ ହେଲେ, କେହି ଠିଆ ହେଲେ ନିଜ ନିଜର ବୋହୂ ଲାଢ଼ି, କେତେକ ବି ପକାଇ ଗଲେ ।

(୧୪)

: ୫୪ :

ହେ ସାଧକ, ତୁମର ବଦନ-ମଣ୍ଡଳରେ ସନ୍ତୋଷର ଚନ୍ଦ୍ର ଫୁଟିଉଠୁ । ତୁମ କାନ୍ଧରେ କେବଳ ଶ୍ରମର ଝୁଲ ଓ
ତୁମ ହୃଦରେ ଭୀଷଣ ଶପଥ ହିଁ ଶୋଭିପାଉ । ଦେହଯାକ କେବଳ ଧ୍ୟାନର ବିଭୂତି ଲେଖି ହୁଅ; କାଳର କନ୍ଥା,
କୁଆଁ ଶା କାୟାର ମୁଣ୍ଡ ଓ ବିଶ୍ୱାସର ଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କର । ବଡ଼ବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଥ ଏହି ଯେ, ସର୍ବଦା ମନେ ରଖିବ,
ଅନ୍ୟ ସକଳେ ଠିକ୍ ତୁମର ପରି । ଯେ ମନକୁ ଜୟ କରେ, ସେହି କେବଳ ଜଗତକୁ ଜିଣେ । ଏହାହିଁ ତାଙ୍କର
ଆଦେଶ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ଯେ ଅତି ଓ ଅନାଦି ଏବଂ ଯେ ଅନାଦିତ ଓ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ । (୧୫)

: ୫୫ :

ମରିବାକୁ ମୋର ଧନ୍ୟା ନାହିଁ, ଜଇଁବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆକାଂକ୍ଷା ନାହିଁ, ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ହିଁ ସକଳ ଜୀବର ପ୍ରତିପାଳକ ।
ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରାସ ଓ ବାସର ହୃଦାଏ ଏକା ତୁମକୁ ହିଁ ଜଣା । ଗୁରୁପଦସ୍ତର ଅନ୍ତରରେ ତୁମେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରହ
ତୁମ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ତାକୁ ପରିଚାଳିତ କରିଥାଅ । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ମାନି, ରାମ ଶବ୍ଦ ଜପ କରି ଚାଲିଲେ ହିଁ
ଚିତ୍ତରେ ଶାନ୍ତି ଆସେ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଗୁରୁମୁଖରୁ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ମିଳେ, ସେଇଥିରେ ହିଁ ଅନ୍ତରର ଜ୍ୱାଳା
ନିବ୍ୟାପିତ ହୁଏ । ଏପରି ଗୁରୁଙ୍କ ସହିତ ନିଃଶଙ୍କ ମିଳନ ହେଲେ, ଅନ୍ତରର ଗତି ଜଣାଯିବ ଓ ନିଜର ହେବ ।
ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତୁମକୁ ଯମପର ଯିବାକୁ ହେବ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହେ ଜୀବିତରେ ହିଁ (ସଂସାରପ୍ରତି) ମର,
ଏବଂ ସେହି ମୃତ୍ୟୁ ଦେଇ ଯମର ଘରକୁ ଆଗହ୍ନ ଧ୍ୟାନ କର । ଗୁରୁର ବିଚାର ଦେଇହୁଁ ତମେ ମନୋଜ୍ଞ ଅନାଦିତ
ଶବ୍ଦ-ବହୁଳ ଲାଭ କରିବ ।

ଅନନ୍ତଦ ବାଣୀ ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ର ହୃଦୟେ ହୋଇ ବନାସୁ ॥
 ସତଗୁରୁ ସେବେ ଆପଣା ହୃଦୟ ସଦା କୁରବାଣେ ତାସୁ ॥
 ଖଡ୍ଗ ଦରବନ୍ଧ ପୈନାଉଁ ପୁଣି ହରିନାମ ନବାସୁ ॥ ୩ ॥
 ଜହ୍ନ ଦେଖା ଜହ୍ନ ରବି ରହେ ସିଦ୍ଧ ସକଳ କା ମେଲୁ ॥
 ଯିହୁ ଗୁଣ ବଧୀ ଦେହୁଣୀ କୋ ଅଇଆ ଜରି ସୋ ଖେଲୁ ॥
 ବନୋଗୀ ଦୁଃଖ ବହୁତେ ମନମୁଖି ଲହୁହୁ ନ ମେଲୁ ॥ ୪ ॥
 ମନୁ ବେରାଗୀ ଘର ବସେ ସତ ଭେ ରାଜା ହୋଇ ॥
 ଗିଆନ ମହାରାସୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ବାହୁଡ଼ି ଭୁଖ ନ ହୋଇ ॥
 ନାନକ ଇନ୍ଦ୍ର ମନୁମାର ମିଲୁ ଶା ଫିରି ଦୁଖ ନ ହୋଇ ॥ ୫ ॥ ୮ ॥

ସିଦ୍ଧ ରାଗ

: ୫୭ :

ଅମଲୁ କରି ଧରଣୀ ବାଜ ସବଦୋ କରି ସତ କା ଆବ ନତ ଦେହ ପାଣୀ ॥
 ହୋଇ କରପାଣୁ ରମାନ୍ତ ଜମାଇ ଲେ ଉପରୁ ଦୋଳକୁ ମୁଡ଼େ ଏବ ଜାଣୀ ॥ ୧ ॥
 ମରୁ ଜାଣ ସହ ଚଳି ପାଇଆ ॥
 ମାଲ କେ ମାଣେ ରୂପ କା ସୋଭାଇରୁ ବଧୀ ଜନମୁ ଗବାଇଆ ॥ ରହାଇ ॥
 ଶିବ ତନ ଚକଡ଼ୋ ଇନ୍ଦ୍ର ମନୁ ମାଡ଼କୋ କମଲ କା ସାର ନୟନ ମୂଲ ପାଇ ॥
 ଭୟରୁ ଉପତାଦୁ ନତ ଭାଷିଆ ବୋଲେ କିଛି ବୁଝେ କା ନହ ବୁଝାଇ ॥ ୨ ॥
 ଆଖଣ୍ଡ ସୁନଣ ପଞ୍ଜି କା ବାଣୀ ଇନ୍ଦ୍ର ମନୁ ରଜା ମାଇଆ ॥
 ସେମ କା ନଦରି ଦଲହୁ ପସିଦେ ଜିମା କରି ଏକୁ ଧୁଆଇଆ ॥ ୩ ॥
 ଶହ କରି ରଖେ ପଞ୍ଜି କରି ସାଥୀ ନାଉ ସେତାନ୍ ମରୁ କଟି ଜାଇ ॥
 ନାନକୁ ଆଣେ ରାହୁ ପେ ଚଲଣା ମାଲୁ ଧନୁ କିତକ୍ ସଞ୍ଜିଆ ॥ ୪ ॥ ୨୭ ॥

ସିଦ୍ଧ ରାଗ

: ୫୭ :

ଏକ ସୁରତି କେତେ ହେ ଜାଅ ॥ ସୁରତି ବହୁଣୀ କୋଇ ନ ଜାଅ ॥
 କେଣ ସୁରତି ତେଣୁ ଦିନ ରାତ୍ର ॥ ଲେଖା ଇକୋ ଆବହୁ ଜାହୁ ॥ ୧ ॥
 କାହେ ଜାଅ କରହୁ ଚରୁରା ॥ ଲେବେ ଦେବେ ଭିଲ ନ ପାଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ତେର ଦଥ ଜାଆ କା ତୋହୁ ॥ କିତ କରି ସାହବ ଆବହୁ ରୋହୁ ॥
 କେ ରୁ ସାହବ ଆବହୁ ରୋହୁ ॥ ତୃପ୍ତନା କା ତେରେ ଓହୁ ॥ ୨ ॥

ଏବଂ ଅନାଦୃତ ବାଣୀ ଶୁଣି ପାରିଲେ ହିଁ ଅହଂର ସମ୍ମୁଳ ବିନାଶ ହୁଏ, ଯିଏ ଏହିପ୍ରକାରେ ସଦ୍‌ଗୁରୁର ସେବାରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି, ମୁଁ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଶତଶତକାର ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଯାହାର ମୁଖରେ ହରିନାମ ବାସ କରି ସାରିଲୁଣି, ତାଙ୍କର ଚରଣ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲୁଣି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ବିଶ୍ଵର ଗୁଣଆଡ଼େ ମୁଁ କେବଳ ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିର ମିଳନ ଦେଖୁଛି ! ଅଥଚ ଏ ଜଗତକୁ ଯେଉଁସବୁ ନରନାରୀ ଅଧିକ୍ଷନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତେ ଜୀବନର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଖେଳ ଜାଣନ୍ତି । ସେ ହେଉଛି, ସିଂଗୁରେ ବନ୍ଦନ ଭିତରେ ହିଁ ଛତର-ପତର-ହେବା, ସେଇଗୁରୀ ଲୋକ ସଫଦା ବସୋଗର ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ, ଭଗବତ୍-ମିଳନର ସୁଖ ତାକୁ କେବେହେଲେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବନାହିଁ, ଅଥଚ ସେହି ଲୋକର ମନ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ବୈଶ୍ଵାତୀ ହୋଇ ଉଠେ ଏବଂ ସତ୍ୟ ଓ ଭବରେ ଲାଜ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ସେ ପାଇବ ନିଶ୍ଚୟ ଜ୍ଞାନ-ମହାରସର ଆନନ୍ଦ, ଯାହାକୁ ଭୋଗ କରି, ନିବୃତ୍ତ ହେବ ତାର ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତରର କ୍ଷୁଧା । ନାନକର କଥନ ଏହି କି ଯେ, ହେ ସଂସାର-ସାହି, ସଂସାର-ବ୍ୟଧନାସକ୍ତ ମନକୁ ଧ୍ଵଂସ କରି, ତୁମେ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ-ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ଯେପରିକି, କେବେହେଲେ ଦୁଃଖ-ଭୋଗ ତମ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିବନି ।

(୨୦-୨୧)

: ୫୭ :

ହେ ଭାଇ, କର୍ମର ଭୁଲରେ ନାମର ମଂଜି ପୋତ ଏବଂ ସତ୍ୟର ଜଳଦ୍ଵାରା ମଂଦାକୁ ନିତ୍ୟ ଅଭିଷିକ୍ତ କରି ଏବଂ ଏହିପରି ନିଷ୍ଠାପର ଗୁଣୀ ହୋଇ ସାଧୁତାର ଫଳ ଉପାପ, ତେବେରେ ମୂର୍ଖ ଜାଣିବୁ, ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ନରକର ପାର୍ଥକ୍ୟ । ମନେକର ନାହିଁ ଯେ କଥାରେ କଥାରେ ହିଁ ଏ ତତ୍ତ୍ଵ ଜାଣି ଯିବୁ । ଧନର ଗର୍ବ ଓ ଶକ୍ତିର ଶୋଭା କରୁ କରୁ ତ ଜୀବନ ଗୁଲିଗଲୁ; କିନ୍ତୁ ଅବଗୁଣପ୍ରକ ପଙ୍କରେ ଜମାହୁଅନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି-ଦର୍ଶନ ଯେଉଁ ମାନସିକ ବେଙ୍ଗ ସବୁ, ପଙ୍କରେ ପଡ଼ି ଯେ ଫୁଟିପାରେ ସେହି ବେଙ୍ଗ ସବୁ ତାର ଖବର ତ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ନିତ୍ୟ ଭୂମର (ଜୀବାତ୍ମା) ଗୁରୁଭାଷା ହିଁ କହୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ନବୁଝାଉଲେ, ତାହା ବୁଝିବୁ କିପରି ? ପୁଣି ବୁଝିବୁ ବା କିପରି, ଯେତେବେଳେ ମନ ରହୁଛି ମାୟା-ପ୍ରସ୍ତ ଏବଂ ସତ୍ୟ-ଜ୍ଞାନର କଥନ-ଶ୍ରବଣ ତୋ ପ୍ରତି ରହୁଛି କେବଳ ପବନ ମାତ୍ର । ଯେଉଁ ଲୋକ ଏକକ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଧ୍ୟାନରେ ଲାଗିଯାଏ, ପ୍ରଭୁ ତାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ଓ କୃପା କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକ ପାଞ୍ଚପର ନୁହେଁ, ଦିନରେ ପଞ୍ଚ-କ୍ରିଣ ନମାଜ୍ କରେ ସରତାନ ଯେତେ ସାବଧାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଲୋକର ସାଧନାକୁ ନିଷ୍ଫଳ କରି ନ ପାରେ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ହେ ଭାଇ, କାହିଁକି କେବଳ ଧନ-ଧାନ୍ୟ ସଂଚୟରେ ଲାଗିଛ ? ଠିକ୍ ମାର୍ଗରେ, ଗୁଲି ଭାଇ !

(୨୩-୨୪)

: ୫୭ :

ଜଗତରେ ଯେତେ ଜୀବ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଅଭିଳାଷ ଜାଗ୍ରତ । ଅଭିଳାଷ-ସ୍ଥାନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଜୀବ ନାହିଁ ଏବଂ ସେପରି ଅଭିଳାଷ, ସେହିପରି ଜୀବନର ମାର୍ଗ, ଏବଂ ସେ ମାର୍ଗରେ ଯାହାର ଏକମାତ୍ର ଫଳ-ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ ଦେଇ ଶେଷସ୍ଥାନ ଆସିବା ଓ ଯିବା । ତାର ଭିତରେ ଯେ ଜୀବ ଚୋରତାର ଖେଳ କାହିଁକି ଖେଳୁଛି ବୁଝି ହେଉନି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ-କବଳିତ ଏହି ଜୀବମାନଙ୍କଠାରେ ଦି'ଦିନିଆ ସାଂସାରିକ ନେଣ-ଦେଣ-କନିକ ସନ୍ତୋଷରେ ଅଭାବ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କିଂତୁ ପ୍ରଭୁ ଏହି ସକଳ ଅଜ୍ଞାନଙ୍କ ତ ଭୋଗ ଏବଂ ତୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅଜ୍ଞାନ ଜୀବମାନଙ୍କର । ତୁମେ ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜ ହୋଇପାର କିପରି ? ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଅପକର୍ମ ସବୁ ପାଇଁ ରାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତମର ଓ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର । ମୁଁ ମୂର୍ଖ ଏପରି କଥା କହୁଛି ହୁଏତ, ଯାହା ଲୋକଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ ହିଁ କରିବ; କିଂତୁ ହେ ପ୍ରଭୁ, ନିଜର କୃପା-ଦୃଷ୍ଟିରେ ହିଁ ମୋର ଏହି କଥନକୁ ପଶ୍ଚାଦ୍ଧା କର ।

ଅଥା ବୋଲିବିଗାଡ଼ ବିଗାଡ଼ ହୁ ବୋଲ ॥ ତୁ ନଦସ୍ତ ଅନ୍ତର ତୋଳି ହୁ ତୋଳି ॥
 ଯହୁ କରଣୀ ତହୁ ପୁଣ୍ୟ ମତ ॥ କରଣୀ ବାଣ୍ଟୁ ଘଟେ ଘଟି ॥ ୩ ॥
 ପ୍ରଣବଦ ନାନକୁ ଗିଆନୀ କୈସା ହୋଇ ॥ ଆପ ପତ୍ରଣେ ବୃହେଁ ସୋଇ ॥
 ଗୁର ପରସାଦ କରେଁ ସାରୁରୁ ॥ ସୋ ଗିଆନୀ ଦରଗହ ପରବାଣ୍ଡ ॥ ୪ ॥ ୩୦ ॥
ସିନ୍ଧୁ ରାଗୁ

: ୫୮ :

ଅଛଇ ଛଲଇ ନହୁ ଛଲେ ନହୁ ଘାଉ କଟାସ କରି ସକେ ॥
 ଜହୁ ସାହୁରୁ ରାଣେ ତହୁ ରହେଁ ଇସୁ ଲେଖା କା ଖାଉ ଟଲପଲେ ॥ ୧ ॥
 ବିନୁ ତେଲ ଘାବା କହୁ ଜଲେ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ପେଥୀ ପୁରଣ କମାଇଅ ॥ ଭଉ ବଟୀ କରୁ ତନ ପାଇଅ ॥
 ସବୁ ବୃହଣ ଅଣି ଜଳାଇଅ ॥ ୨ ॥
 ଇହୁ ତେଲୁ ଘାବା ହୁଇ ଜଲେ ॥ କରି ଗୁନଣ ସାହୁରୁ ତହୁ ମିଲେ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ଇହୁ ତନ ଲଗେ ବାଣୀଆ ॥ ପୁଣ୍ୟ ହୋବେ ସେବ କମାଣୀଆ ॥
 ସବୁ ଦୁନୀଆ ଆବଣ ଜାଣୀଆ ॥ ୩ ॥
 ବିଚ ଦୁନୀଆ ସେବ କମାଇଅ ॥ ତା ଦରଗହ ବେସଣୁ ପାଇଅ ॥
 କହୁ ନାନକ ବାହୁ ଲୁଡ଼ାଇଅ ॥ ୫ ॥ ୩୩ ॥

ସିନ୍ଧୁ ରାଗୁ

: ୫୯ :

ରାମ ନାମି ମନୁ ବେଧୁଆ ଅବରୁ କି କରି ସାରୁରୁ ॥
 ସବଦ ପୁରୁଷ ପୁଣ୍ୟ ଉପକେଁ ପୁରୁ ରାଜହ ପୁଣ୍ୟ ସାରୁ ॥
 ଜହୁ ଭାବେ ତହୁ ରାଗୁ ତୁ ମେଁ ହରିନାମୁ ଅଧାରୁ ॥ ୧ ॥
 ମନ ରେ ସାତୀ ଶସମ ରଜାହୁ ॥
 ଜନ ତନ ମନୁ ସାଜ ସୀଗାଗିଆ ତପୁ ସେଟ ଲବ ଲଇ ॥ ରହାଉ ॥
 ତନୁ ବେସଂଚର ହୋମୀୟ ଭବ ରତା ତୋଳି କଟାଇ ॥
 ତନୁ ମନୁ ସମଧା ସେ କଣ ଅନଦନୁ ଅଗନ ଜଲଇ ॥
 ହରିନାମେ ତୁଲି ନ ପୁଜଇ କେ ଲଖ କୋଟୀ କରମ କମାଇ ॥ ୨ ॥
 ଅରଧ ପ୍ରସାଦୁ କଟାଇଅ ସିରି କରବତୁ ଧରାଇ ॥
 ତନୁ ହେମଂଚଲି ଗାଲୁଅ ଶ୍ରୀ ମନ ତେ ରୋଗୁ ନ ଜାଇ ॥
 ହରିନାମେ ତୁଲି ନ ପୁଜଇ ସଭ ତିଠୀ ଠୋକ ବଜାଇ ॥ ୩ ॥

ସେହି ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ କରଣୀ, ଯେଉଁଠି ଜୀବର ମତ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଲଗ୍ନ ଥାଏ । ନାନକ ପରୁରେ, ଲେକ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାଦ କପର ? ଯେ ଆତ୍ମ-ପରତତ୍ତ୍ଵ ଲଭ କରେ, ସେହି ହିଁ ଜ୍ଞାନ, ସେହି ହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପରତତ୍ତ୍ଵ ଲଭ କରେ, ଏବଂ ଯେ ସତତ ଗୁରୁ-ପ୍ରସାଦ ମନନ କରେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ସେ ବରବର ସ୍ଵୀକାର୍ଯ୍ୟ ।

: ୫୮ :

ମାୟା ସକଳ ଛଳନାର ଉଦ୍ଧୃତ୍ରେ, ତାକୁ କିଏ ଠକ ପାରିବ ? ମାୟା ପ୍ରତି କିଏ ଦା-କଟୁଣ୍ଡ ପ୍ରୟୋଗ କରି ପାରିବ ? ଯାହାକୁ ପ୍ରଭୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି, ସେହି ହିଁ ମାୟାରୁ ରକ୍ଷା ପାନ୍ତି । ଯାର ମନ ଲେଉ-ମେହାନ୍ତ, ସେ କିନ୍ତୁ ସର୍ବଦା ଯେ ବ୍ୟଥାତ ରହେ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ ଅଛି ? ଯୋଥ-ସୁଗଣ-ଲବ୍ୟ ଜ୍ଞାନକୁ ତମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଆଚରଣରେ ଫୁଟାଅ, ପ୍ରଭୁ-ଭୟର ଭୈକା ଜଳାଇ ରଖ, ତମର ଶରୀର ଭିତରେ । ତମେ ନିଜର ପ୍ରାଣ କାଳିରଖ, ନିଜ-ଲବ୍ୟ ସତ୍ୟ-ଜ୍ଞାନର ତେଜ ଦେଇ । ସେହି ପ୍ରାଣର ଆଲୋକରେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ଭେଟ ହେବ । ମନେକର ଯେ ତମର ଶରୀର ମାୟା-ବାଣରେ ବନ୍ଧ, ସୁଖ ମିଳିବ, ଯଦି ସେହି ବାଣର ପା'କୁ ଚିକିତ୍ସା କର । ଦୁନିଆ ଖାଲି ଯିବା-ଆସିବାରେ ଲଗିଛି, ଯଦି ଏପରି ଦୁନିଆର ସେବା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଆଜି ଯାଇ ପ୍ରଭୁ ଚରଣରେ ସ୍ଥର ହୋଇ ବସିରହ । ନାନକ କହେ ଯେ, ତମେ ତମର ବାହୁ ହଲାଇ, ଯାହାରମୁଁ କର, ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବି ।

: ୫୯ :

ଯଦି ରାମ-ନାମ ଦ୍ଵାରା ମନ ବନ୍ଧି ହୋଇ ଯାଉଛି, ତେବେ, ହେ ଭାଇ, ଆଜି କି ବିଚାର ? ସେହି ନାମ-କପର-ଅଭିଳାଷରୁ ହେବ ସୁଖର ଉତ୍ପତ୍ତି, ପ୍ରଭୁ-ପ୍ରେମହିଁ ପରମ ସୁଖ । ହେ ପ୍ରଭୁ ତମେ ମତେ ଯେତକ ପସନ୍ଦ କରିବ, ସେମିତି ରଖ, ଏବଂ ଏପରି କର ଯେ ମୁଁ ଯେପରି ହରିନାମର ଏକ ଆଧାର ହୋଇ ଉଠେ । ହେ ମନ, ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ । ଯେ ଏହି ତନୁ-ମନକୁ ସୃଷ୍ଟିକଲେ ଓ ତାକୁ କଲେ ମଧ୍ୟ ବିଭୂଷିତ, ହେ ମନ, ତାଙ୍କରଠାରେ ନିଜକୁ ଲଗ୍ନ କରିନଅ । ତନୁକୁ ଟିକି ଟିକି କରି କାଟି, ହୋମାଗ୍ନିରେ ପକାଅ, ମନକୁ କର ସମିଧ, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟହ ଜଳାଇରଖ ଏହି ଆତ୍ମା-ଯଜ୍ଞ । କିନ୍ତୁ କାଣିରଖ ଯେ ଏପରି ଲକ୍ଷ ତଥାକଥତ ସୁଖ-କର୍ମ ହରି ନାମର ଗୁଣ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ତନୁକୁ ଷଷ୍ଠି ଚରବାରରେ ଦ'ଗଡ଼ କଲେ, ବା ନିଜକୁ ହିମାଳୟ-ଗୁହାରେ ତପସ୍ୟା କରି ଶ୍ରୀଶ କଲେ ମଧ୍ୟ, ମନର ରୋଗ ଚାଲି ଯିବନି, ମୁଁ ସବୁ ପସନ୍ଦା କରି ଦେଖୁଛି ଯେ, ହରି-ନାମରେ ଗୁଣ୍ୟ କର୍ମ ଆଉ ନାହିଁ । ସୁନାର ଉତ୍ତାପ, ହସବର ଓ ମକବର ଦାନ ଦେଲି, କଲି ଭୂମିଦାନ ଓ ଗୋଦାନ, କିନ୍ତୁ ମନର ଅଭିମାନ ଭୁଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ମୋର ମନକୁ ହରି-ନାମରେ ବନ୍ଧି ସତ୍ୟ ଦାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୁରୁ ମନର ଯେତେ ସାଧନା, ଯେତେ ବେଦ-ବିଚାର, ସେତେ ସେ ସବୁ ଆତ୍ମାର ବନ୍ଧନ,

କନ୍ଧନ କେ କୋଟ ଦନ୍ତୁ କନ୍ଧ ବନ୍ଧୁ ଦ୍ଵେବର ଗୈବର ଦାନୁ ॥
 ଭୂମି ଦାନୁ ଗଭାଥା ଦଣ୍ଡୀ ଭୀ ଅନ୍ତରର ଗରବୁ ଗୁମାନୁ ॥
 ରାମ ନାମ ମନୁ ବେଦିଆ ଗୁରୁ ଗାଥା ସବୁ ଦାନୁ ॥ ୪ ॥
 ମନ ହୁଏ ରୁଧୀ କେଶାଥା କେତେ ବେଦ ବାସୁର ॥
 କେତେ ବନ୍ଧନ ଜାଥ କେ ଗୁରମୁଖି ମୋଖଦୁଆରୁ ॥
 ସତହୁ ଔରେ ସଭୁ କୋ ଉପର ସବୁ ଆରୁରୁ ॥ ୫ ॥
 ସଭୁ କୋ ଉରୁ ଆଖିଆ ମରୁ ନ ଦାସି କୋଇ ॥
 ଜକନେ ଶକ୍ତେ ସାଜିଆ ଜକୁ ଗୁନଶ ଦିହୁ ଲୋଇ ॥
 କରମି ମିଲେ ସବୁ ପାରିଆ ଧୁର ବସାସ ନ ମେଟେ କୋଇ ॥ ୬ ॥
 ସାଧୁ ମିଲେ ସାଧୁ ଜନେ ସଂତୋଷୁ ବସେ ଗୁର ଶୁଭ ॥
 ଅକଥ କଥା ବାସୁରୁ କେ ପତିଗୁର ମାହୁ ସମାଇ ॥
 ପୀ ଅମୁରୁ ସଂତୋଷିଆ ଦରଗହ ପେଧା ଜାଇ ॥ ୭ ॥
 ଦଟି ଦଟି ବାଜେ କଂଗୁରୁ ଅନନ୍ଦନ ସବଦୁ ସୁଭାଇ ॥
 ବରଲେ କହି ସୋଣୀ ପରି ଗୁରମୁଖି ମନୁ ସମଝାଇ ॥
 ନାନକ ନାମୁ ନ ବାସରେ ଛୁଟେ ସବଦୁ କମାଇ ॥ ୮ ॥ ୧୪ ॥

ସିଦ୍ଧା ରାଗୁ ଅସତପଦାଥା

: ୭୦ :

ମିହର ମସୀତି ସିଦ୍ଧକୁ ମୁସଲ ହକୁ ହଲଲୁ କୁରଣ ॥
 କରଣୀ କାବା ସବୁ ପାରୁ କଲମା କରମ ନିବାଜ ॥
 ସରମ ସୁନତି ସୀତୁ ବେଳା ହୋହୁ ମୁସଲମାଣ ॥
 ତସବା ସାତି ସୁଭବସୀ ନାନକ ରଖେ ଲଜ ॥ ୧ ॥
 ହକୁ ପରାଇଆ ନାନକା ଉପୁ ସୁଅର ଉପୁ ଗାଇ ॥
 ଗୁରୁ ପାରୁ ହାମା ତା ଭରେ ଜା ମୁରଦାରୁ ନ ଖାଇ ॥
 ଗଲ୍ଲ ଭିସତି ନ ନାରିଆ ଛୁଟେ ସବୁ କମାଇ ॥
 ମାଗଣେ ପାହୁ ହରମ ମହୁ ହୋଇ ହୁଲଲୁ ନ ଜାଇ ॥
 ନାନକ ଲେ କୃତୀର କୃତୋ ପଲେ ପାଇ ॥ ୨ ॥
 ପଂଜ ନିବାଜା ବଖତ ପଂଜ ପଂଜା ପଂଜେ ନାଉ ॥
 ପହଲ ସବୁ ହଲଲ ଦୁଇ ଫଜା ଖେର ଖୁଦାଇ ॥
 ତଉଥୀ ନାଅତି ରାସି ମନୁ ପଂଜବା ସିଫତି ସନାଇ ॥
 କରଣୀ କଲମା ଆଖି କେ ତା ମୁସଲମାଣ ସଦାଇ ॥
 ନାନକ ସେତେ କୃତୀଆର କୃତେ କୃତୀ ପାଇ ॥ ୩ ॥

ବାବ ମାଝ, ପଞ୍ଜାବୀ, ୧ ସଲେକ ୧, ୨, ୩

ଅଥଚ କେବଳ ଗୁରୁହିଁ ମୋକ୍ଷ-ଦ୍ୱାରରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇପାରନ୍ତି । ସତ୍ୟ ସକଳ କର୍ମଠାରୁ ଉଚ୍ଚ, ଉଚ୍ଚତର ପୁଣି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ, ତେଣୁ ବିନୟରେ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ନିଜଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଦେଖ, କାହାକୁ ମତ ବୋଲି ଦେଖିବ ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁ ହିଁ ଭଲମନ୍ଦ ସବୁ ପାତ୍ର ବନାଇଛନ୍ତି, ତିନି ଲୋକରେ ଏକମାତ୍ର ସେହି ହିଁ ପ୍ରକଟିତ, ତାଙ୍କର କୃପାରେହିଁ ସତ୍ୟ ଲବ୍ଧ ହୁଏ, ସେହି ମୂଳ କୃପା ଅଛି କେହି ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିବେନି । ସଂଯୁକ୍ତ-ସଙ୍ଗ ବା ଗୁରୁ ଭାବ ମନକୁ ହିଏ ସନ୍ତୋଷ । କେବଳ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ମିଳିଗଲେ ଯାହା ଅବିଚଳ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବ ରହିବ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ, ଯଦି ତାଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ନିଜକୁ ଲୀନ କରିଦିଅ । ସେହି ବାଳାମୃତ ପାନକଲେ, ସମ୍ମାନ ମିଳଇ ପ୍ରଭୁ-ଚରଣରେ । ଯଦି ନାମଜପରେ ଅନୁଦିନ ଯୁକ୍ତ ରହ, ତେବେ ଶୁଣିପାରିବ ପ୍ରତି ସତରେ ସେହି ଗୁଞ୍ଜନ । ଏପରି ଜ୍ଞାନଲଭ ଏ ଜଗତରେ ବିରଳ ନିଶ୍ଚୟ; କେବଳ ସଦ୍‌ଗୁରୁହିଁ ଏପ୍ରକାରେ ମନକୁ ତିଆରି ପାରନ୍ତି । ନାନକ କହେ ଯେ, ନାମ ଜପ କେବେହେଲେ ବିଷ୍ଣୁ ତ ହେବନି, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ-ସାଧନାରେହିଁ ମୁକ୍ତି ମିଳିଯିବ ।

: ୭୦ :

ମିତ୍ରରେ ମହାତ୍ମ ବା ନିମାଜର ଆସନରୁ କୁଣ୍ଡଳ ସମ୍ପାଦନ ସତ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଆସେ ନାହିଁ । ଗତାନୁଗତ ବ୍ରତ, ଉପବାସାଦି ପାଳନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ସତ୍‌ସୁସଲମାନର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ ମସ୍ତିକ ହେଉଛି ସତ୍‌ନାଥ, ସତ୍ୟ ମନ୍ଦ-ଧ୍ୟାନ ଓ ସତ୍ୟମାର୍ଗ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତ ନିମାଜ । ଏବଂ ଶାନ୍ତି ସ୍ୱାଦବହି ମାଳା । ନାନକ କହନ୍ତି ଯେ, କେବଳ ଏହିସବୁ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଭୁ ସାଧକକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଘୃଷ୍ଣ ଓ ହିନ୍ଦୁକୁ ଗାଈପାଇଁ ସମାଲୋଚନା କରିବାଟା ଅସାର ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ ମାତ୍ର । ଶିଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ସହାୟକ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସେହି, ଯେ ମୁର୍ଦ୍ଦାର ନ ଖାଆନ୍ତି । କେବଳ ଭାଷଣ ବା ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନ-ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ ନାହିଁ, ଶାସ୍ତ୍ର-ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟକୁ ଯେତେ ମସଲ ଦେଇ ମୁଖ-ସ୍ପର୍ଶକ କଲେହେଁ, ତାହାର ଭୋଜନ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏବଂ ମିଥ୍ୟା ଭାଷଣଦ୍ୱାରା, ସମାଜରେ କେବଳ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ ହେବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ମୁସଲମାନ ପଞ୍ଚଅର ଯେଉଁ ନିମାଜ କରେ ସେ ସବୁର ପ୍ରକୃତ ପଞ୍ଚ-ସଂଜ୍ଞା ହେଲେ, ସତ୍ୟଭାଷଣ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ମପାଳନ, ସନ୍ତୋଷ, ପବିତ୍ରତା ଓ ଶାନ୍ତିନିତା, ଏବଂ ଇଶ୍ୱର-ସ୍ମୃତି । ତେଣୁ ଏହିସବୁ ସତ୍‌ନାଥରେ ମନ୍ଦ-ଗାନ କରିବୁ ରୂପେ ନିଜକୁ ପ୍ରକୃତ ମୁସଲମାନ ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଅ । କାରଣ, ନାନକ କହେ ଯେ, ମିଥ୍ୟାଭାଷା ତାର ଫଳ ନଷ୍ଟ ସ୍ୱପ୍ନ କରାଏ ।

: ୫୧ :

ମୁହଲମାଣ୍ଡ କହାବଣ୍ଡ ମୁହକଲୁ କା ହୋଇ ତା ମୁହଲମାଣ୍ଡ କହାବେ ॥
 ଅବଲି ଅହଲି ଦାନୁ କରି ମିଠା ମହକଲମାନା ମାଲୁ ମୁହାବେ ॥
 ହୋଇ ମୁହଲପୁ ଦାନ ମୁହାଣେ ମରଣ ଜାବଣ କା ଭୟେ ଚୁକାବେ ॥
 ରବ ଜା ଚକାଇ ମନେ ସିର ଉପର କରତା ମନେ ଅପୁ ଗବାବେ ॥
 ତହିଁ ନାନକ ସବେ ଜାଆ ଫିହରଂପଡ଼ି ହୋଇ ତ ମୁହଲମାଣ୍ଡ କହାବେ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାଝ, ସଲେକ, ପଉଡ଼ୀ ୮

: ୬୧ :

କଥା ଟାପେ କଥା ପେଥେ ହୋଇ ॥ କା ମନ ନାସା ସବୁ ସୋଇ ॥
 କଥା ମେବା କଥା ଦିଉ ଗୁଡ଼ ମିଠା କଥା ମେଦା କଥା ମାୟୁ ॥
 କଥା କପଡ଼ୁ କଥା ସେଜ ସୁଫାଲୁ ଜାଜହୁ ଭୋଗ ବଲସ ॥
 କଥା ଲସକର କଥା ନେବ ବୋସୀ ଆବେ ମହଲୀ ବାୟୁ ॥
 ନାନକ-ସତେ ନାମ ବଣ୍ଡ ସତେ ଟୋଲ ବଣାୟୁ ॥ ୨ ॥

ବାର ମାଝ, ପଉଡ଼ୀ ୧୦, ସଲେକ ୨

: ୭୩ :

ଖିମା ଗନ୍ଧା ବ୍ରହ୍ମ ସୀଲ ସଂତୋଷ ॥ ସେବୁ ନ ବସପେ ନା ଜମ ଦୋଷ ॥
 ମୁକତ ଭବ ପ୍ରଭୁ ରୂପ ନ ରେଖ ॥ ୧ ॥
 ଜୋରୀ କଉ କେସା ତରୁ ହୋଇ ॥ ରୁଖି ବଢ଼ି ଗୁଡ଼ ବାହର ସୋଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ନିରଭୟ ଜୋରୀ ନିରଂଜନୁ ଧଆବେ ॥ ଅନନ୍ଦନୁ ଜାଣେ ସତ ଲବ ଲବେ ॥
 ସୋ ଜୋରୀ ମେରେ ମନ ଭାବେ ॥ ୨ ॥
 କାଲୁ କାଲୁ ବ୍ରହ୍ମ ଅଗଳ ଜାରେ ॥ ଜରା ମରଣ ଗରୁ ଗରୁ ନିବାରେ ॥
 ଅପି ତରେ ପିତ୍ତେ ନିସତାରେ ॥ ୩ ॥
 ସଦଗୁରୁ ସେବେ ସୋ ଜୋରୀ ହୋଇ ॥ ଭେ ରେ ରହେ ସୁ ନିରଭୟ ହୋଇ ॥
 କେସା ସେବେ ତେସୋ ହୋଇ ॥ ୪ ॥
 ନର ନିହକେବଲ ନିରଭୟ ନାହିଁ ॥ ଅନାଥୁ ନାଥ କରେ ବଲି ଜାହିଁ ॥
 ପୁନରପି ଜନମୁ ନାସା ଗୁଣ ଗାହିଁ ॥ ୫ ॥
 ଅଂତର ବାହାର ଏକୋ ଜାଣେ ॥ ଗୁରୁ କେ ସବଦେ ଆପୁ ପରୁଣେ ॥
 ସାତେ ସବଦ ଦର ଜାହାଣେ ॥ ୬ ॥
 ସବଦ ମରେ ତପୁ ନିଜ ଦର ବାସା ॥ ଆବେ ନ ଜାବେ ଚୁକେ ଆସା ॥
 ଗୁର କେ ସବଦ କମଳ ପରଗାସା ॥ ୭ ॥

: ୭୧ :

ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ନିଜକୁ ସେ ଜଣେ 'ମୁସଲମାନ' ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇବା ବଡ଼ କଷ୍ଟର କଥା । ପ୍ରକୃତ ମୁସଲମାନ ହେବାକୁ ହେଲେ, ପ୍ରଥମେ ଘାନାଧିପାନ ଭାବରେ ସାଧକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ହେବ । ପୁଣି ନିଜ ମନରୁ ସମୂଳେ ବିଦୂରୀତ କରିବାକୁ ହେବ ହିଂସାସୂଚକ ସଂଗ୍ରାମୀଭାବ ଏବଂ ଅକୃଷ୍ଣିତ ଭାବରେ ସକଳ ସୃଷ୍ଟି ଧନ । ଏ ଜଗତରେ ଘାନ ଦଣ୍ଡର ପ୍ରକୃତ ମାଲିକ ଓ ରକ୍ଷକ ଯେଉଁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ତାଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ କର । ମନରୁ ଦୂର କର ଜୀବନ ଓ ମରଣର ଭେଦ । ଉତ୍ତରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଜୀବନ କେବଳ ପରିଚାଳିତ କର ନୁହେଁ, ତାଙ୍କଠାରେ ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୀନ କରିଦିଅ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଉତ୍ତରଙ୍କ ଆଧାର ଭାବେ ସର୍ବ ଜୀବ-ଜାତି ପ୍ରତି ସମବେଦନାଶୀଳ ହେଲେ ଯାଇ ନିଜକୁ କହ ଏକ ମୁସଲମାନ ବୋଲି ।

: ୭୨ :

ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ ଭିତରେ ସେହି ସତ୍ୟ-ପ୍ରଭୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୋଇଛନ୍ତି, କେବଳ ଭୋଜନ-ବସନର, ଲୋଭ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତମୟ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ କି ଲାଭ ? ସୁଦେ ଶଯ୍ୟା, ଉତ୍ତମ ବିଳାସ ଓ ଫଳ, ଦହ, ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ମଇଦା ଓ ମାଂସାଦିର ଭୋଜନ ସୁଖ ବା କି ବଡ଼ କାମ ? ଭୃତ୍ୟ, ନାଏବ, ଲକ୍ଷ୍ମଣର ପରିଚ୍ଛେଦଣ ବା କିଏ ଲାଭ ଆଣିଦେବ ତୁମକୁ ? କି ଲାଭ ପ୍ରାପ୍ତବୋଧମ ଗୁହ୍ୟରେ ବାସ କର ? ଏ ସମସ୍ତ ହିଁ କେବଳ ବୃଥା ନୁହେଁ, ବିନାଶର ମଧ୍ୟ ହେଉ, ଯଦି ଅଭ୍ୟାସ ନକର କେବଳ ସତ୍ୟ-ନାମ ।

: ୭୩ :

ଯେଉଁ କ୍ଷମାବନ୍ତ ପୁରୁଷ ଶୀଳ ଓ ସନ୍ତୋଷକୁ ଜୀବନର ଦ୍ରୁତ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଅନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେୟ ଓ ଯମ-ଦୋଷ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ସେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ସେହି ମୁକ୍ତ-ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରେ ଯେ ନିରଞ୍ଜନ ଓ ନିରାକାର । ଏହିପରି ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀର କାହାକୁ କି ଡର ? କାରଣ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଘରେ ଓ ବାହାରେ ଓ ଏପରିକି ଶୁଖିଲା ଗଛରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକ ପ୍ରଭୁ ବିରାଜିତ । ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଭୟ ଯୋଗୀ ବରାବର ନିରଞ୍ଜନଙ୍କ ଧ୍ୟାନରେ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସତ୍ୟରେ ଲୀନ ହୋଇ ଅନୁତନ ଜାଗ୍ରତ ରହିଥାନ୍ତି । କେବଳ ଏହିପରି ଯୋଗୀଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେ । ହେ ମନୁଷ୍ୟ, କାଳର ଜ୍ୱାଳାକୁ ବୁଝାଜ୍ୱାଳାରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରି ପକାଅ । ଯା ଫଳରେ କେବଳ ଅହଂଭାବ ଯେ ଲୁପ୍ତ ହେଉଛି ତା' ନୁହେଁ, ତୁମେ ଜଗ-ମୁଖର ଉଦ୍ଧୃତ ମଧ୍ୟ ଉଠିଯିବ । ପୁଣି କେବଳ ତୁମେ ଯେ ମୁକ୍ତ ହେବ ତାହା ନୁହେଁ, ତୁମ ପୁଣ୍ୟ ଢିଠାର କରିବ ମଧ୍ୟ, ତୁମର ପିତୃ-ପୁରୁଷଙ୍କୁ । ଯେ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ସଦ୍‌ଗୁରୁର ସେବା କରେ ସେହି ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ, ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭଜୁ କରି ହିଁ ନିର୍ଭୀକ ହୋଇ ଉଠେ । ଯିଏ ଯାହାର ସେବା କରେ, ସେ ତା'ର ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପରି ହିଁ ଯେ ଗୁପ୍ତକୁ ହେବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କି ଅଛି ? ତେଣୁ ସେହି ନିର୍ଲିପ୍ତ ପୁରୁଷଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରେ, ଯାହାଙ୍କର ନାମ ସତ୍ୟରେ ଆଣିଦିଏ ନିର୍ଭୟ ଏବଂ ଅନାଥକୁ ସ୍ୱନାଥ କରେ । କେବଳ ତାଙ୍କର ଗୁରୁତନ ଫଳରେ ହିଁ ଆଉ ଦୁନର୍ଜନ୍ମ ନ ହୋଇପାରେ । ଅନ୍ତର-ବାହାର ଏକ ବୋଲି ଜାଣିନ, ସଦ୍‌ଗୁରୁ ଶିଷାରୁ ଆତ୍ମ ପରିଚୟ ମିଳିବ ଏବଂ ସତ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆବାସରେ ଯାଇ ବସି ପାରିବ ।

କୋ ଦାସେ ସୋ ଅସ ନରାସା ॥ କାମ କୋଧ ବିଷ ଭୁଷ ପିଆସା ॥
ନାନକ ବିରଲେ ମିଲହୁ ଉଦାସା ॥ ୮ ॥ ୭ ॥

ଗଉଡ଼ୀ ଅସଟପଦୀ

: ୭୪ :

ଅସୌ ଦାସୁ ମିଲେ ସୁଖ ହୋଇ ॥ ଦୁଖ ବିହଲେ ପାବେସରୁ ସୋଇ ॥ ୧ ॥
ଦରସକୁ ଦେଖି ଭଲ ମତି ପୁଣ୍ୟ ॥ ଅଠସଠି ମନକୁ ଚରନହୁ ଧୁଣ୍ୟ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
ନେସ ସନ୍ତୋଷେ ଏକ ଲବ ତାରା ॥ ଜହବା ସୁଚୀ ହରିରସ ସାରା ॥ ୨ ॥
ସରୁ କରଣୀ ଅଭିଅନ୍ତରି ସେବା ॥ ମନୁ ତପତପିଆ ଅଲଗ ଅଭେବା ॥ ୩ ॥
ଜହ ଜହ ଦେଖଇ ତହ ତହ ସାରା ॥ ବିନୁ ବୁଝେ ଝଗରତ ଜଗୁ କାରା ॥ ୪ ॥
ଗୁରୁ ସମର୍ଥାବେ ସୋର୍ଥୀ ହୋଇ ॥ ଗୁରୁମୁଖି ବିରଲ ବୁଝେ କୋଇ ॥ ୫ ॥
କରି କରପା ରାହୁ ରଖବାଲେ ॥ ବିନୁ ବୁଝେ ପସୁ ଭବ ବେତାଲେ ॥ ୬ ॥
ଗୁରି କହୁଆ ଅବରୁ ନସା ଦୁଜା ॥ କସୁ କହୁ ଦେଖି କରଇ ଅନ ପୂଜା ॥ ୭ ॥
ସତ ହୋଇ ପ୍ରଭୁ ସି ଭବଣ ଧାରେ ॥ ଆତମୁ ଚାନ୍ଦେ ସୁ ତରୁ ବିରୁରେ ॥ ୮ ॥
ସାରୁ ରଦେ ସରୁ ପ୍ରେମ ନିବାସ ॥ ପ୍ରଣବତ ନାନକ ହମ ତା କେ ଦାସ ॥ ୯ ॥ ୮ ॥

ଗଉଡ଼ୀ ଅସଟପଦୀ

: ୭୫ :

ଗୁର କା ସବଦୁ ମନେ ମହ ମୁନ୍ଦା ଖିଆ ଖିମା ହତାବଇ ॥
କୋ କହୁ କରେ ଭଲ କରି ମାନଇ ସହଜ କୋଗ ନଧି ପାବଇ ॥ ୧ ॥
ବାବା ଜୁଗତା ଶାହ ଜୁଗହ ଜୁଗ କୋଗୀ ପରମ ତତ ମହକୋଗ ॥
ଅମୁରୁ ନାମୁ ନିରଂଜନ ପାଇଆ ଗିଆନ କାଇଆ ରସ ଶ୍ରେଗ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
ସିବ ନଗରା ମହୁ ଅସଣି ବେସଇ କଲପ ତଥାଗୀ ବାଦ ॥
ସିଂହୀ ସବଦୁ ସଦା ଧୁଳି ସୋହେ ଅହୁଳସି ପୂରେ ନାଦ ॥ ୨ ॥
ପରୁ ବାଗୁରୁ ଗିଆନ ମତି ତତ୍ରା ବରତମାନ ବିରୁତ ॥
ହରି ଶାରତ ରହରାସି ହମାସା ଗୁରମୁଖି ପଂଥୁ ଅଟତ ॥ ୩ ॥
ସଗଲା କୋତ ହମାସା ସଂମିଆ ନାନା ବରନ ଅନେକ ॥
କହୁ ନାନକ ପୁଣି ଭରଥରି କୋଗୀ ପାରବ୍ରହ୍ମ ଲବ ଏକ ॥ ୪ ॥ ୩ ॥ ୩୭ ॥

ରାଗ ଆସା

ଗୁରୁପଦେଶ ଦ୍ଵାରା ଦୃଢ଼-କମଳ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ ଜନ୍ମ-ମରଣରୁ ଆଶାତାତ ଭବରେ ମୁକ୍ତି ପାଇବ । ସୁଆଡ଼େ ଅଖି ପକାଇ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ ଆଶା, ନିରାଶା, କାମ, ହୋଧ ଏବଂ ଦ୍ଵେଷ ଓ କ୍ଷୁଧା-ତ୍ୟାଗ ଲାଗି । ନାନକ କହେ ଯେ, ଏ ସବୁ ପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ଉଦାସୀନ ଲୋକ ଜଗତରେ ସତ୍ୟରେ ବିରଳ ।

: ୭୪ :

ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏପରି ଦାସ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲେ ଜୀବନ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖମୟ ହୋଇଉଠେ । ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖ ଭୁଲିଯାଏ ଓ ସତ୍ୟକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରେ । ତାହାର ଦର୍ଶନରେ ହିଁ ମନୋରଥ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠେ ଏବଂ ତାହାର ଚରଣ-ଧୂଳି ଅଗଣିତ ଘାତ ସ୍ଥାନର ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ । ସେହି ଏକକରେ ଲାଗି ସାଧକର ନେତୃତ୍ଵରେ ସନ୍ତୋଷ ଫୁଟି ବାହାରିଥାଏ ଏବଂ ସର୍ବଦା ହରିର ସ ପାନ କରୁଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କର ରସନା ମଧ୍ୟ ପବିତ୍ର । ଏପରି ସତ୍ୟମୟ କରଣୀ ଏବଂ ସେବାଧର୍ମୀ ଅଭ୍ୟାସର ଦେଇ ସେହି ଅଲୋକ, ଅଭେଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ମିଳନରେ ହିଁ ଏ ମନ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଚିନ୍ତୁ । ଯେଉଁଆଡ଼େ ଗୁହେଁ ଦୃଷ୍ଟି ପଥରେ ପଡ଼ନ୍ତି କେବଳ ସେହି ସତ୍ୟ ପ୍ରଭୁ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ନ ଗୁହେଁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଜଗତ ଓ ଜୀବନ ଅସାର । ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିବ ଏବଂ କେବଳ ସଦ୍‌ଗୁରୁହିଁ ତାଙ୍କୁ ଗୁହାରି ପାରିବେ; ଯଦିବା, ଗୁରୁପଦେଶରେ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ ସତ୍ୟରେ ଜଗତରେ ବିରଳ । ହେ ରସନ ପ୍ରଭୁ, ରକ୍ଷାକର, ଆପଣ ନିଜେ କୃପା ନକଲେ, ମୁଁ କି ତାହା ଦାସ କରି ପାରେ ? ଏବଂ ପ୍ରଭୁ-ଜ୍ଞାନ ବିନା ଆମେ ପଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରେତ ପରି ମାନ୍ୟ । ଗୁରୁ ମତେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ତୁମ ଛଡ଼ା ବିଶ୍ଵରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ବସ୍ତୁ କିଛି ନାହିଁ; ତେଣୁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ଯିବ ? ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ପ୍ରଭୁ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ହିଁ ସନ୍ତାନ ଯିଏ ଆତ୍ମାକୁ ଚିହ୍ନି ତରୁ ବିଶ୍ଵର କରି ବସେ । ସତ୍ୟମୟ ଦୃଢ଼ତାରେ ହିଁ ସତ୍ୟ-ପ୍ରେମ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ନାନକ ପ୍ରତି କରି ଘୋଷଣା କରେ ଯେ, ସେ ଏହିପରି ସନ୍ତାନର ଚର ଦାସ ।

: ୭୫ :

ମନରେ ଗୁରୁପଦେଶକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କରି ଶ୍ରମାଶୀଳତାର-ବ୍ୟସନ ପରିଧାନ କରି ଏବଂ ଏପରି ଯେ କରେ, ତାକୁ ଉତ୍ତମ ଜନ ବୋଲି ବିନା ଦ୍ଵିଧାରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥ । ତା' ସ୍ଵେଲେ ସହଜରେ ହିଁ ଯୋଗ-ନିଧି ଲାଭ କରିବ । ବାବା, ଯେ ପରମ-ତତ୍ତ୍ଵରେ ଗୁଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି, ସେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଯୋଗୀ ହୋଇ ରହିବ, କାରଣ, ନିରଞ୍ଜନଙ୍କ ନାମ ରସାମୃତ ଯେ ପାନ କରିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିର ଜ୍ଞାନ-ରସର ସ୍ଵାଦ ଶ୍ଵେଦ କରୁଥାଏ । ହେ ଭାବ, ଏହିପରି ଭାବରେ ସକଳ କଲ୍ପନା ଓ ବାଦ ବିବାଦ ତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇ ବସ ଶିବ-ନଗରରେ ନିଜର ଆସନରେ ଏବଂ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ସେଠି ଶୁଣ, ଶିବର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁନ୍ଦର ଶିଂଦା-ଧ୍ଵନି । ପାମ-ବିଶ୍ଵର, ଜ୍ଞାନ-ବିଶ୍ଵର ଓ ଦୟାଧାରୀ କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନର ଷଣ୍ଢିକ ବିଭୂତି, ଗୁରୁପଦେଶ ତୁମକୁ ଏ ପଥରୁ ଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ଧୃତ କୁ ନେଇଯିବ । ଯେଉଁ ଏକ ଜ୍ୟୋତି, ଅଗଣିତ ବର୍ଷରେ ଏ ଜଗତରେ ପ୍ରତିଫଳିତ, ସେହି ହିଁ ଯୋଗୀର ଧ୍ୟାନର ଷେଷ ବସ୍ତୁ, ନାନକ ତେଣୁ କହେ, ହେ ରତ୍ନ, ହରି ଯୋଗୀ ପରବ୍ରହ୍ମ ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ ।

(ମନକୁ ଏକାନ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଯୋଗୀ ମନ୍ତ୍ରପାତ୍ର କରୁଥିଲେ । ଯୋଗୀମାନେ ଏହିପରି ଏକ ପାଠ ଗୁରୁନାମକ ଦେବଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ପଦ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗର ଅଟେ ।)

: ୭୭ :

ଗୁଡ଼ୁ କର ଗିଆନୁ ଧ୍ୟାନୁ କର ଧାବେ କର କରଣୀ କମ୍ପ ପାରିଣୀ ॥
 ଶ୍ରୀ ଭବନ୍ ପ୍ରେମ କା ପୋଷ୍ଟ ଇନ୍ଦ୍ର ରସି ଅମିତ୍ତ ରୁଆରିଣୀ ॥ ୧ ॥
 ବାବା ମନୁ ମତବାଚୋ ନାମ ରମ୍ଭ ପୀବେ ସହଜ ରଙ୍ଗ ରତି ରହୁଆ ॥
 ଅହମସି ବଳା ପ୍ରେମ ଲବ ଲବୀ ସବଦୁ ଅନାହତ ରହୁଆ ॥ ୨ ॥ ରହାଉ ॥
 ପୂର୍ବ ସାରୁ ପିଆଲ ସହଜେ ତପସ୍ବ ପୀଆଏ ଜା କର ନଦର କରେ ॥
 ଅମୃତ କା ବାପାଶ ହୋବେ କଥା ମଦ ଛୁଟେ ଶୁଦ୍ଧ ଧରେ ॥ ୩ ॥
 ଗୁରୁ ଜା ସାଣୀ ଅମୃତ ବାଣୀ ପୀବତ ସ୍ବା ପରବାଣୁ ଭଲଆ ॥
 ଦର ଦରପନ କା ପ୍ରୀତିମ୍ ହୋବେ ମୁକତି ବେକୁଣେ କରେ କଥା ॥ ୩ ॥
 ସିଂହା ରତା ସଦ ବେଶରୀ ନୃପୀ ଜନମ୍ ନ ହାରେ ॥
 କହୁ ନାନକ ସୁଣି ଭରପର ଲୋଗୀ ଶୀବା ଅମୃତ ଧାରେ ॥ ୪ ॥ ୪ ॥ ୩ ॥
 ରାଗ ଆସା

: ୭୭ :

ନିଜର ଘରକୁ ଏକ ପୁତୁଡ଼ା ମଦ୍ୟ-ଶାଳା କରି ଗଢ଼ିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଜାନକୁ ଡ଼େ, ବାହ୍ୟ କର୍ମଦିବ୍ୟ ବାଗଲ ଗଛର ବକଳ ଓ ପ୍ରଭୁ-ପ୍ରେମକୁ ଲେପ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି । ଧ୍ୟାନ ପ୍ରତି ସ୍ୱପ୍ନା ନିଜର ରଖି । ତେବେ ଯାଇ ସେଥିରୁ ଅମୃତ-ରସ ଝରିବାର ଦେଖିବ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକାର ମଧୁଆର । ପ୍ରେମ-ରସ ପାନ କରି ସହଜ ପ୍ରେମାନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇ ରହ । ଅନ୍ତର୍ନିଶ୍ଚି ଏହିପରି ପ୍ରେମରେ ମସ୍ତ ରହନ୍ତେ, ସାଧକ ଅନାଦୃତ-ବେଦକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ । ସପୂର୍ଣ୍ଣ-ସତ୍ୟରେ ସହଜ-ପିଆଲା ଭରି ଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରକାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଘଟିଥାଏ, କେବଳ ତାଙ୍କର କୃପାଦୃଷ୍ଟିରୁ । ହେ ଅମୃତର ବେପାରୀ ! ଇତିର ଶ୍ରେଣୀର ମଦରେ ତମେ କିପରି ପ୍ରେମ ଡାଳି ଦେଉଛ ? ସେହି ଅମୃତ-ବାଣୀର ଏକମାତ୍ର ସାକ୍ଷୀ, ସଦ୍‌ଗୁରୁ, ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉକ୍ତି-ରସ ପାନ କରିବା ମାତ୍ରେ ମୁଁ ପ୍ରଭୁ ଚରଣରେ ସ୍ଥାବୃତ ହୋଇ ଉଠିଲି । ସେ ପ୍ରକୃତ ବୈରାଗୀ ସେ ପ୍ରଭୁ-ସ୍ତବରେ ହିଁ ନିଜକୁ ଲୀନ କରି ରଖେ । ନାନକଙ୍କ ଏହା ମଧ୍ୟ ଘୋଷଣା ଯେ, ଯୋଗୀ ହରିରାମୃତ ପାନ କରି ସଦା ଭୋଳ ରହନ୍ତି; ସଂସାରର ନୂଆ-ଖେଳରେ ସେ କେବେହେଲେ ନିଜକୁ ହାଣିବାକୁ ଦିଏନା ।

(୩୭୦)

ଭୂତୀୟ ଭାଗ

ଲକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତିର ସାଧନ

ସଦ୍‌ଗୁରୁ

ଗୁରୁ ଭବ ଦେହ ବୁଝାଉ ।

ସଭଳା ଜାଆ କା-ଇକୁ ଦାତା ସୋ ମେ ବସର ନ ଜାଉ ॥ ୧ ॥

ନବ ପଞ୍ଚମୀ ୭

୧ । “ହେ ଗୁରୁ ସେହି ଏକରହି ଜ୍ଞାନ ଦଥ ମତେ;
ଯେ ସର୍ବଜୀବର ଦାତା,
ଏବଂ ମୁଁ ଯେପରି ତାହା କେବେହେଲେ ଭୁଲି ନ ଯାଏ ।”
(୨)

ଗୁରୁଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା

: ୭୭ :

ବନ୍ଧୁ ସଦଗୁରୁ କନେ ନ ପାଇଉ ବନ୍ଧୁ ସଦଗୁରୁ କନେ ନ ପାଇଆ ॥
 ସଦଗୁରୁ ବିଚି ଆସୁ ରଖିଣୁ କର ପରଗଟୁ ଆଖି ସୁଖାଇଆ ॥
 ସଦଗୁରୁ ମିଳିବି ସଦା ମୁକୁତ ହେ ଜନ ବିଚିତ୍ର ମୋହୁ ବୁଲାଇଆ ॥
 ଉଚମୁ ଏହୁ ଶାସ୍ତ୍ରୁ ହେ ଜନ ପତେ ସିଦ୍ଧ ତନୁ ଲଭିଆ ॥
 ଜଗ ଜୀବନ୍ତ ଦାତା ପାଇଆ ॥ ୭ ॥

ବାର ଆସା, ପଢ଼ନ୍ତୀ ୭

: ୭୮ :

ଜେ ତୁଁ ତାରୁ ପାଣି ତାହୁ ପୁରୁ ଚିତ୍ତନହ କଲ ॥
 ତାହୁ ଖରେ ସୁଜାଣ ବଂଶୀ ଏମା କପସ୍ତ ॥ ୩ ॥

ସଲେକ ବାସ୍ ତେ ବଧୀକ

ଗୁରୁଙ୍କ ଗୁଣ

: ୭୯ :

ସୋ ଗୁରୁ କରଇ ଜି ସାତୁ ଦୃଢ଼ାବେ ॥ ଅକଥୁ କଥାବେ ସବଦ ମିଳାବେ ॥
 ହରି କେ ଲେଗ ଅବର ନଷ୍ଟ କାର ॥ ସାତଉ ଠାକରୁ ସାତୁ ପିଆର ॥ ୨ ॥
 ତନ ମହୁ ମନୁଆ ମନ ମହୁ ସାରୁ ॥ ସୋ ସାରୁ ମିଲି ସାତେ ରାଗୁ ॥
 ସେବକୁ ପ୍ରଭୁ କେ ଲାଗେ ପାଇ ॥ ସଦଗୁରୁ ପୁରୁ ମିଲେ ମିଲଇ ॥ ୩ ॥

ଧନାସର ଅସଞ୍ଜପଦାଆ

: ୮୦ :

ଏକ ମହୁ ସରବ ସରବ ମହୁ ଏକା ଏହୁ ସଦଗୁରୁ ଦେଖି ଦିଶାଇ ॥ ୫ ॥
 ଜନ ଲାଏ ଶଂଡ ମଂଡଳ ବ୍ରହ୍ମମଂଡା ସୋ ପ୍ରଭୁ ଲଖିନୁ ନ ଜାଇ ॥ ୬ ॥
 ଘାପକୁ ତେ ଘାପକୁ ପରଗାସିଆ ହିରବଣ କୋଡି ଦିଶାଇ ॥ ୭ ॥
 ସତେ ତଣ୍ଡ ସତ ମହୁଲ୍ଲ ବୈଠେ ନରଇଇ ତାଡ଼ି ଲଭି ॥ ୮ ॥

: ୭୭ :

ସଦ୍‌ଗୁରୁ ବିନା କେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ଶ୍ଳିଷାକ୍ଷୀଭାବେ ବା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସଦ୍‌ଗୁରୁଠାରେ ହିଁ ସେ ସ୍ୱୟଂ ଅବସ୍ଥିତ, ଗୁରୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେ ପ୍ରକଟିତ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସଦ୍‌ଗୁରୁ ମିଳିଗଲେ ମୁକ୍ତ ନିଷ୍ଠିତ, କାରଣ ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ତରର ମୋହ କଟିଯାଏ । ଏହାହିଁ ଉତ୍ତମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯେ, ଯେ ସତ୍ୟଠାରେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ନିଜ ଚିତ୍ତକୁ ଲଗ୍ନ କରି ପାରନ୍ତି, ସେ ସହଜରେ ଜଗ-ଜୀବନ-ଧାତାଙ୍କୁ ପାଇପାରନ୍ତି ।

: ୭୮ :

ହେ ଭାଇ, ତମେ ଯଦି ପାଣିରେ ପହଁରିବ, ତେବେ ସନ୍ତରଣର କୌଶଳ ଶିଖି ନିଅ ସେହି କୁଶଳୀ ପହଁରାଳିମାନଙ୍କଠାରୁ, ଯେ ଏହି ସଂସାରସାଗରକୁ ମଧ୍ୟ ପହଁରି ପାର ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ।

: ୭୯ :

ଏପରି ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି, ଯେ କି ରୂମକୁ ସତ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଦେବେ ଏବଂ ଯାହା ଥିଲା ଅକଥମାୟ ତାକୁ ରୂମ ଆଗରେ କରିବେ କଥମାୟ, ଏବଂ ରୂମକୁ ଭେଟି କରାଇ ଦେବେ ସତ୍ୟ ସହିତ । ପ୍ରକୃତ ହରିଭକ୍ତର ଏହାଠାରୁ ପ୍ରିୟତର କର୍ମ ଆଉ ନାହିଁ । ସତ୍ୟର ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ । ତନ-ମନରେ ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୟମୟ ବା ସେହି ସତ୍ୟ ସହିତ ପ୍ରକୃତ ମିଳନରେ ଭକ୍ତର ରୂପ ହିଁ ସତ୍ୟମୟ ହୋଇଉଠେ । ସେବକ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣକୁ ହିଁ ଆଶ୍ରୟ କର । ସଦ୍‌ଗୁରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ସେହିହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭେଟାଇ ଦେବେ ।

: ୮୦ :

ସେହି ଏକ ଭିତରେ ସମସ୍ତ ଓ ସମସ୍ତ ଭିତରେ ସେହି ଏକ, ଯେ ସଦ୍‌ଗୁରୁ, ସେ ନିଜେ ଏହା ଦେଖିବା ସାଥେ ସାଥେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଦେଖାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁ ଏହି ବିରାଟ ଶକ୍ତିମଣ୍ଡଳ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ରଚନା କଲେ, ତାଙ୍କୁ କି କେନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ରୂପ ଆବେଶିତ କରି ପାରିବ ? କେବଳ ଗୁରୁ-ପାପରୁ ପାପକୁ ଆଲୋକିତ କରି ଏହି ହିଁ ଭୁବନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଜ୍ୟୋତି ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହି ଭୟାବ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ସତ୍ୟ ମହଲରେ ଦତ୍ୟର ସିଂହାସନ ଉପରେ ବିରାଜିତ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଗୁରୁ ତାହାର ଚିତ୍ତକୁ

ମୋହ ଗଢ଼ିଆ ବୈରାଗୀ ଜୋଗୀ ଦଢ଼ି ଦଢ଼ି କଂଗୁରା ବାରି ॥ ୧ ॥
ନାନକ ସରଣି ହୁଅ ଜା ଛୁଟେ ସଦଗୁର ସବୁ ସଖାଇ ॥ ୧୦ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ଦଶଣୀ

: ୭୧ :

ସୁରେ ଗୁର ତେ ନାମୁ ପାଇଆ ଜାଇ ॥ ଜୋଗ ଜୁଗତି ସତ ରହେ ସମାଇ ॥
ବାରହ ମହ ଜୋଗୀ ଭରମାଏ ସଦାଆର୍ତ୍ତୀ ହୁଅ ଶୁଣ ॥
ଗୁର କେ ସବଦ ଜୋ ମଣି ଜାବେ ସୋ ପାଏ ମୋଖ ଦୁଆରୁ ॥
ବିନୁ ସବଦେ ସଭ ଦୁଜେ ଲଗେ ଦେହେ ଶବେ ବିଶୁଣ ।
ନାନକ ବଡ଼େ ସେ ବଡ଼ଗାଁ ଜନା ସବୁ ରଖିଆ ଉପଧାର ॥ ୩୪ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ସପ ଗୋସଞ୍ଜି

ଗୁରୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

: ୭୨ :

ଗୁରବଂଶ ଗୁଣ ସାଥରେ ଅଭିଗୁଣବଂଶ ଝୁରି ॥
ଜେ ଲେହୁ ବରୁ କାମଣୀ ନହ ମିଳାଏ ପିର କୃଷି ॥
ନା ବେଡ଼ୀ ନା ଚୁଲହଡ଼ା ନା ପାଇଏ ପିରୁ ଦୂର ॥
ମେରେ ଠାକୁର ସୁରେ ତଖତ ଅଡ଼ୋଲୁ ॥
ଗୁରମୁଖି ପୂରା ଜେ କରେ ପାଇଏ ସାରୁ ଅଡ଼ୋଲୁ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
ପ୍ରଭୁ ହରିମନ୍ଦରୁ ସୋହଣୀ ତସୁ ମହୁ ମାଣକ ଲାଲ ॥
ମୋଖୀ ଶୁଭ ନରମଲ୍ଲ କଂଚନ କୋଟ ଶାସାଲ ॥
ବିନୁ ପଛଡ଼ୀ ଗଡ଼ି କଉ ଚଡ଼ଇ ଗୁର ହରି ଧ୍ୟାନ ନହାଲ ॥ ୨ ॥
ଗୁରୁ ପଛଡ଼ୀ ବେଡ଼ୀ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଚୁଲହା ହରିନାଉ ॥
ଗୁରୁ ଗୁରୁ ସାଗରୁ ବୋହୁଆ ଗୁରୁ ଶାରଥ ଦଶଆଉ ॥
ଜେ ଦସୁ ଶ୍ରାବେ ଉଜଲ୍ଲ ସତସର ନାବଶୁ ଜାଉ ॥ ୩ ॥
ପୂରେ ପୂରେ ଆଖିଆ ପୂରେ ତଖତ ନବାସ ॥
ପୂରେ ଆନ ସୁହାବଣେ ପୂରେ ଆସ ନରାସ ॥
ନାନକ ପୂରା ଜେ ମିଲେ କଉ ଦାଟେ ଗୁଣତାସ ॥ ୪ ॥ ୧ ॥

ସରା ରାଗୁ

ତାଙ୍କଠାରେ ଲଗ୍ନ କରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସତ୍ୟ-ସଖା ସଦ୍‌ଗୁରୁ ହେରୁରୁ ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଶରଣାଗତ ହୋଇ, ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରି ପାରିବୁ, ତାର ମୋହ ଗତ ହୋଇବୁ, ସେ ଯୋଗୀ ଓ ବୈରାଗୀ ହୋଇବୁ, ଏବଂ ଘଟ ଘଟରେ ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ମଧୁର ବାଦନ ଶୁଣି ପାରୁଛୁ ।

: ୭୧ :

ତଥାକଥିତ ଯୋଗୀ ବାର ବାରଟା ଓ ତଥାକଥିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦଶ ଦଶଟା ଭୁଲ ବାଟରେ ଭ୍ରମି ଚାଲନ୍ତି, ଅଥଚ କେବଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁହିଁ ନାମ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ଏବଂ ସତ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତ ରହିବାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଯୋଗ-ମୁକ୍ତି । ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ମଣି ପୁଣି ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବୁ, ସେହି କେବଳ ମୋକ୍ଷ-ଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ, ଗୁରୁପଦେଶ ବିନା ଦୌଡ଼-ଭାବର ଯେ ବିନାଶ ଆଦୌ ହୋଇ ନ ପାରେ, ତାହାହିଁ ଦୁଃସଂଗମ କର । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସେ ଅତି ଭାଗ୍ୟବାନ ଯେ ତାର ବକ୍ଷ ଭିତରେ ସତ୍ୟକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବୁ ।

: ୭୨ :

ଗୁଣବତ୍ତା ନାଶ ପ୍ରିୟସ୍ୱାମୀର ଗୁଣକୁ ବିସ୍ତାର କରାଇଥାଏ, ଅଗୁଣବତ୍ତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତନ ଦୂରେଇ ରହନ୍ତି । ଯେଉଁ ନାସ ନିକର ପ୍ରିୟଜନକୁ ନିକର କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ସେ କେବେ ହେଲେ ମିଥ୍ୟାଦ୍ୱାରା ତାହା ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ପ୍ରିୟ ଦୂରରେ ସେପଟେ ଅଛନ୍ତି, ଘାଟରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ନୌକା ନାହିଁ, ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କିପରି ତମେ ପହଞ୍ଚିବ ? ମୋର ଦେବତା ଅତଳ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବିରାଜିତ । କେହି ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ମତେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦେଇ ପାରିଲେ ବା ମୁଁ ପାଇ ପାରନ୍ତି ସେହି ଅମୂଲ୍ୟ ସତ୍ୟକୁ । ପ୍ରଭୁ ସୁନ୍ଦର ହରିମନ୍ଦିରରେ ବିରାଜିତ, ଯେଉଁଠି ଭଗି ରହୁଛୁ ମୋତି-ମାଣିକ୍ୟ । ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱାସ, ମୋତି ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନରେ ରସାଳ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବିନା ନିଶ୍ଚିତରେ ପାଚେଇ ପାର ହେବ କିପରି ? ଗୁରୁ ଯେଉଁ ହରି-ଆନରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେହି ନିଶ୍ଚିତ ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ତମେ ସେ ପାଚେଇ ତେଜିଯାଇ ପାର । ଗୁରୁହିଁ ନିଶ୍ଚିତ, ଗୁରୁହିଁ ହରିନାମଲଦା ନୌକା, ଗୁରୁହିଁ ଏହି ଭବସାଗରର ବୋଇତ, ଏବଂ ଏହି ସାଗରର ଆରମ୍ଭଟେ ଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚସ୍ଥାନ । ଯଦି ତାଙ୍କର କୃପା ହୁଏ, ତେବେ ସେହି ସତ୍ୟ-ସରତରେ ଅବଗାହନ କରି, ଏକାବେଳେକେ ଜର୍ମିନ-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଯାଅ, ଭାଇ । ଯାହାକୁ ପୁଣିତପୁଣି କୁହାଯାଇଥାଏ, ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନ ପରେ ବିରାଜିତ ଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କର ବାସସ୍ଥଳୀ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୁନ୍ଦର, ସେଠାରେ ସକଳ ନୈରାଶ୍ୟ ଦୂରଭୂତ ହୋଇ ସକଳ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଯଦି ଘଟିଯାଏ ତେବେ ତମ ଗୁଣ-ଭଣ୍ଡାର କୌଣସି ଅଂଶରେ ଓ କେବେହେଲେ ଉଠି ହୋଇ ଯିବ ନାହିଁ ।

: ୧୩ :

ଅମ୍ଭରୁ ଜାଣୁ ଗିଆନ ମନ ହଜିବୁ ଅଂସଂ ଶରଥ ସଂଗି ଗହେ ॥
 ଗୁରୁ ଉପଦେଷି ଜବାହର ମାଣକ ସେବେ ସିଂହ ସୋ ଖୋଜି ଲହେ ॥
 ଗୁରୁ ସମାନ ଶରଥ ନହୁ କୋଇ ॥ ସବୁ ସଂତୋଷୁ ତାପୁ ଗୁରୁ ହୋଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ଗୁରୁ ଦଣ୍ଡାୟ ହବା ଜଲୁ ନରମଲୁ ମିଳିଆ ଦୁରମତ ମେଲୁ ହରେ ॥
 ସତଗୁଣ ପାଇବି ପୁରୁ ନାବଣୁ ପପୁ ପରେତହୁ ଦେବ କରେ ॥ ୨ ॥
 ରତା ସତ ନାମି ତଳ ହାଥଲୁ ସୋ ଗୁରୁ ପରମଲୁ କହାଏ ॥
 ଜାଣି ବାପୁ ବନାସପତି ସହରେ ତାପୁ ଚରଣ ଲବ ରହାଏ ॥ ୩ ॥
 ଗୁରୁମୁଖି ଜାଅ ପ୍ରାଣ ଉପଜହୁ ଗୁମୁଖି ସିବ ଦଶ ଜାଣାଏ ॥
 ଗୁମୁଖି ନାନକ ସତ ସମାଣାଏ ଗୁରୁମୁଖି ନିଜ ପଦୁ ପାଣାଏ ॥ ୪ ॥ ୭ ॥

ପ୍ରଭାତ

ଗୁରୁଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାର ଫଳ

: ୧୪ :

ଗୁରୁ ବନ୍ଧୁ ସମସରି ସହଜ ସୁଖଇ ॥ ଦୁରମତ ଗୁରୁ ଭଲ କାରତ ଠାଇ ॥
 ସତ ପଛଡ଼ା ସାତଇ ମୁଖି ନାହି ॥ ସତଗୁରୁ ସେବ ପାଏ ନିଜ ଆଉ ॥ ୧ ॥
 ମନ ଚାରେ ଖଟୁ ଦରପନ ଜାଣୁ ॥ ସରବ ଜୋତି ପରନ ଭଗବାନୁ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ଅଧିକ ତଥାସ ଭେଷ ବଡ଼ କରେ ॥ ଦୁଖୁ ବିଷିଆ ସୁଖୁ ତଳ ପରହରେ ॥
 କାମୁ ନୋଧୁ ଅଂତରି ଧନ ହରେ ॥ ଦୁବିଧା ଗୁଣି ନାମି ନପତରେ ॥ ୨ ॥
 ସିଂହତି ସଲହଣୁ ସହଜ ଅନଂଦ ॥ ସତା ସେନୁ ପ୍ରେମୁ ଗୋବିନ୍ଦ ॥
 ଆପେ କରେ ଆପେ ବଶସିଂହ ॥ ତନୁ ମନୁ ହରି ପଦୁ ଅଗେ ଜିଂହ ॥ ୩ ॥
 ଝୁଠ ବିକାର ମହା ଦୁଖ ଦେହ ॥ ଭେଷ ବରନ ଗାସହ ସମି ଶେହ ॥
 କୋ ଉପକେ ସୋ ଅବେ ଜାଇ ॥ ନାନକ ଅପଥୁରୁ ନାମୁ ରଜାଇ ॥ ୪ ॥ ୧୧ ॥

ଆସା

: ୧୫ :

ନାନକ ଗୁରୁ ସଂତୋଷୁ ବୁଝୁ ଧରମୁ ଫୁଲୁ ଫଲୁ ଗିଆନୁ ॥
 ରସି ରସିଆ ହରିଆ ସଦା ପକେ କରମି ଧୁଆନ ॥
 ପତି କେ ସାଦ ଖାଦା ଲହେ ଦାନା କେ ସିରି ଦାନ ॥ ୧ ॥ ମଂ ୧ ॥
 ସୁଲନେ କା ବିରଣୁ ପତ ପରବାଲୁ ଫୁଲୁ ଜବେହର ଲଲ ॥
 ତହୁ ଫଲ ରତନ ଲଗହୁ ମୁଖି ଶୁଖିତ ହରିଦେ ରଦେ ନହାଲୁ ॥

: ୭୩ :

ଜ୍ଞାନର ଅମୃତଧାରାରେ ତମର ମନ ଯଦି ସ୍ଥାନ କରିପାରେ, ତାହା ହିଁ ସମାନ୍ତଦେବ ଅଗଣିତ ଗର୍ଭସାକ୍ଷୀ ସଦୃଶ; କାରଣ ସେହି ଜଳରେ ବହୁ ଗର୍ଭର ସଜମ । ଗୁରୁପଦେଶ ମଣି-ମାଣିକ୍ୟଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସେବା କରିପାରେ, ସେହି ହିଁ କେବଳ ଖୋଜି ପାଏ ସେହି ମଣି-ମାଣିକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ, କୌଣସି ହେଲେ ଗର୍ଭ ଗୁରୁଙ୍କ ସଦୃଶ ଭୂମିମୟ ନୁହେଁ, ଗୁରୁ ସନ୍ତୋଷର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରୋବର, ଗୁରୁ ଏପରି ଏକ ସମୁଦ୍ର, ଯାର ଜଳ ଭର ନିର୍ମଳ ଏବଂ ସେହି ଜଳ ହିଁ ଆମର ସକଳ ଦୁର୍ମତ ରୂପକ ମଇଳାକୁ ସଫା କରି ଦେଇ ପାରେ, ତେଣୁ ମନେକର ଯେ, ସଦ୍‌ଗୁରୁ ଲଭ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ, ପୁଣି ମନୁଷ୍ୟ କଥା କି କହିବା, ଗୁରୁ, ପଣ୍ଡ-ପିଣ୍ଡାତକୁ ମଧ୍ୟ ଦେବତାରେ ପରିଣତ କରି ପାରନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁ ନାମରେ ଗହନରେ ସଂଦ୍ଧା ବୁଝି ରହିଥାନ୍ତି, ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜାଣିବ ପୁଣ୍ୟ ପରିମଳ, ଯେଉଁ ସୌରଭରେ କି ମନ ବନସ୍ଥ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ତମେ ସେହି ଗୁରୁଙ୍କ ଚରଣରେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ରହ । ଗୁରୁକୃପାରେ ତୁମର ସୁନର୍ଜନ ହେବ, ଗୁରୁକୃପାରେ ହିଁ ତୁମେ ଶିବଲୋକକୁ ଯାହା କରି ପାରିବ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, କେବଳ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୟା ହେଲେ ହିଁ ସାଧକ ସତ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଲୀନ କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନିଜର ନ୍ୟାୟୀ ପଦ ।

: ୭୪ :

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଗୁଣଗାନରେ ମନ ଠିକ ବାଟରେ ରହେ, ଏବଂ ଦୁର୍ମତର ଅତ୍ୟାଚାର ଅପସନ୍ନ ହୋଇ, ସେତେବେଳେ ସାଧକକୁ ଘର ଓ ବନ ସହଜ ଭାବରେ ସମାନ୍ତ ମନେ ହୁଏ । ମୁଖରେ ସଂଦ୍ଧା ସତ୍ୟନାମ-ଉଚ୍ଚାରଣ ହିଁ ସତ୍ୟର ନିଶ୍ଚିତ ଏବଂ କେବଳ ସଦ୍‌ଗୁରୁର ସେବାରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିଥାଏ, ଓ ମନର ବଣାତାକୁ ଆସେ ଷଟ୍‌ଦର୍ଶନର ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ନିକଟ ହୋଇ ଆସନ୍ତି ସର୍ବଲୋକପିଣ୍ଡ ଭଗବାନ । ଭୋଗ କେବଳ ବିଷୟ-ତୃଷ୍ଣାକୁ ହିଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବଳାଇଥାଏ, ବିଷୟାସକ୍ତ ଆଶେ ଦୁଃଖ, ଏବଂ ସୁଖ ଶରୀରରୁ ଖସି ପଳାଏ । କାମ, କ୍ରୋଧ ଆମର ସକଳ ଆତ୍ମାନ୍ତରାଶ୍ରୟ ସମ୍ପଦକୁ ଲୁଚି ନେଇଯାନ୍ତି, ହେ ମନୁଷ୍ୟ ସକଳ ଦୁଃଖ ପରିତ୍ୟାଗ କରି, ନାମରେ ନିଜକୁ ଲୀନ କଲେ ହିଁ ନିସ୍ତାର ଲାଭ କରିବ । ପ୍ରଭୁଗୁଣଗାନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦିଏ ସହଜ ଆନନ୍ଦ, ପ୍ରଭୁପ୍ରେମହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ରହ୍ମତ ସଖା ଓ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ସେହି ପ୍ରଭୁ, ଯେ ଆମକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି, କେବଳ ତାଙ୍କରିଠାରୁ ଆମେ କୃପା ଆଶା କରିବା, ସେହି ଦୃଶ୍ୟଠାରେ ତନୁ-ମନୁ-ଧନ ଅପିତ କରିଦିଅ, ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରାଣଟିକୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ଥୋଇ ଦିଅ । ଜାଣିରଖ ଭାଇ, ଅସତ୍ୟ ଓ ବିଷୟାସକ୍ତ ଏହି ଦେହକୁ କେବଳ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଦେଇଥାନ୍ତି, ତମର ବେଶବାସ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରିଣତ ହୁଏ ବ୍ୟର୍ଥତାରେ । ଯାହା ତୁମର ଶ୍ରମରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ, ସେ କେବଳ ଆସେ, ଯିବାପାଇଁ । ନାନକର କଥନ ତେଣୁ ଏହି ଯେ, କେବଳ ନାମର ସ୍ବାକୃତି ଉପରେ ଯାହା ରଖାଯାଇଥାଏ, ତାହା ହିଁ କେବଳ ସ୍ଥିର ରହେ ।

: ୭୫ :

ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଗୁରୁ ହିଁ ସନ୍ତୋଷର ବୃକ୍ଷ, ଯାହାର ଫୁଲ ଧର୍ମ ଓ ଫଳ ହେଲା ଜ୍ଞାନ । ସେ ବୃକ୍ଷ ସଂଦ୍ଧା ଶାବନ୍ତ-ଶ୍ୟାମଳ ଓ ରସପୂର୍ଣ୍ଣ, ସତ୍‌କର୍ମ ଓ ଧ୍ୟାନ ଯୋଗେହିଁ ସେ ବୃକ୍ଷର ଫଳ ପାରିଥାଏ । ଯେ ସେ ଫଳ ଖାଏ, ସେ ନାଶ୍ୱର ପଦ-ସଜମ ସୁଖ ପରି ସୁଖ ପାଏ । ତେଣୁ ହେ ଭାଇ, ଗୁରୁଙ୍କ ଦାନକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ମଣିବ । ଗୁରୁ ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ବୃକ୍ଷ ପରି, ଯାହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଳର ଏବଂ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଲଲ୍ ଲଲ୍ ରତ୍ନାବଳର, ସେଠି ଝୁଲୁଥାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଫଳ-ରହୁ ସତ୍ । ଗୁରୁଙ୍କ ଅନ୍ତର ଓ ମୁଖରୁ ଯେଉଁ ବାଣୀ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ତାହା ଶିଷ୍ୟର ହୃଦୟକୁ ହରି-ପ୍ରସନ୍ନ କରି ରଖେ ।

ନାନକ କରମୁ ହୋବେ ମୁଖି ମସତକ ଲିଖିଆ ହୋବେ ଲିଖୁ ॥
 ଅଠସଠି ଶରଥ ଗୁର କା ଚରଣୀ ପୁକେ ସଦା ବସେଖୁ ॥
 ହଂସ ହେରୁ ଲେଖୁ କୋପୁ ଗୁରେ ନଦୀଆ ଅଗି ॥
 ପବହ ଦେହ ନାନକା ତସା କରମୀ ଲଗି ॥ ୨ ॥

ବାର ମାଝ ପଉଡ଼ୀ ୨୦ ସଲେନ ୧, ୨

: ୭୭ :

ସତଗୁର ବଟହ ବାରିଆ ଜରୁ ମିଲିଯି ଖସମୁ ସମାଲିଆ ॥
 ଜନ କର ଉପଦେସୁ ଗିଆନ ଅଂଜନୁ ଦୀଆ ଇନ୍ଦ୍ରା ନେନ୍ଦ୍ରୀ ଜଗରୁ ନିହାଲିୟା ॥
 ଖସମୁ ଗ୍ରେଡ଼ ଦୁକେ ଲଗେ ଡୁବେ ସେ ବଜୋରିଆ ॥
 ସତଗୁରୁ ହେ ବୋହୁଆ ବରଲେ କନେ ଗାଗୁରିୟା ॥
 କର କରପା ପାରି ଉତାରିଆ ॥ ୧୩ ॥

ବାର ଆସା ପଉଡ଼ୀ ୧୩

: ୭୭ :

ସବୁ ସତଗୁରୁ ସେବ ସବୁ ସମ୍ଭାଲିଆ ॥ ଅଂତ ଖଲେଆ ଆଇ ଜି ସତଗୁର ଅଗେ ଦାଲିଆ ॥
 ପୋହୁ ନ ସକେ ଜମକାଲୁ ସବୁ ରଖବାଲିଆ ॥ ଗୁର ସାଖୀ ଜୋଡ଼ ଜଗାଇ ଦାବା ବାଲିଆ ॥
 ମନମୁଖ ବଣ ନାବେ କୃଷ୍ଣାର ଫେରହ ବେତାଲିଆ ॥ ପତ୍ର ମାଣସ ଚଂମି ପଲେଟେ ଅଂଦରହୁ କାଲିଆ ॥
 ସବେ ବରତେ ସବୁ ସତେ ସବହ ନିହାଲିଆ ॥ ନାନକ ନାମୁ ନିଧାନୁ ହେ ପୁରୈ ଗୁର ଦେଖାଲିଆ ॥ ୧୪ ॥
 ବାର ମଲର, ପଉଡ଼ୀ ୧୪

ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପାଳନ କରନ୍ତି

: ୭୮ :

ଗୁରମୁଖି ନାଦଂ ଗୁରମୁଖି ବେଦଂ ଗୁରମୁଖି ରହୁଆ ସମାରି ॥
 ଗୁରୁ ଭସରୁ ଗୁରୁ ଗୋରଖୁ ବରମା ଗୁରୁ ପାରବତୀ ମାରି ॥
 ନେ ହରି ଜାଣି ଆଖି ନାସା କହଣା କଥନୁ ନ କାରି ॥
 ଗୁରୁ ଇକ ଦେହ ବୁଝାରି ॥ ସରଣା ଜାଆ କା ଇକୁ ଦାତା ସୋ ମେ ବସର ନ କାରି ॥ ୫ ॥

ଜପୁ ପଉଡ଼ୀ ୫

: ୭୯ :

ସତଗୁର ସବଦା ପାଧରୁ ଜାଣି ॥ ଗୁର କେ ତଜାସି ସାଚେ ତାଣି ॥
 ନାମୁ ସମ୍ଭାଲସି ରୁଡ଼ି ବାଣି ॥ ଯେ ଶବେ ଦରୁ ଲହସି ପିରଣି ॥ ୬ ॥

ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଯଦି ଏପରି ଗୁରୁଙ୍କ କୃପା କାହାକୁ ମିଳିଯାଏ ତେବେ ମନେ କରି ଯାକୁ ହେବ ଯେ, ତାର ମସ୍ତକରେ ଉତ୍ତମ ଭାଷ୍ୟ-ରେଖା ଅଙ୍କିତ ରହିବ । ସେହି ଗୁରୁଚରଣରେ ହିଁ ସେ ପାଇଯିବ ଅଗଣିତ ଖର୍ଚ୍ଚର ପୁଣ୍ୟ, ଗୁରୁଙ୍କର ଏହି ବିଶିଷ୍ଟତାକୁ ତେଣୁ ପୂଜା କରିବାର କଥା । ହଂସା ଓ ମୋହ ଏବଂ ଲୋଭ ଓ ହୋଷ, ମନେ କର ଭାଇ, ଏମାନେ ଗୁରୁଟି ଆଗ୍ରସ୍ୟ ନଦା । ନାନକ-ଦୋଷଣା କରେ ଯେ, ଏ ନଦରେ ଯେ ବୁଡ଼ି ଦିଏ ସେ ତ ଜଳ ମଣିବକ ମଣିବ; କିନ୍ତୁ ଯଦି କେବଳ ଗୁରୁ-କୃପା ମିଳିଯାଏ, ତେବେ ଏହି ଭୀଷଣ ନଦୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ସହଜରେ ପାରି ହୋଇଯାଇପାରେ ।

: ୭୭ :

ସେହି କେବଳ ସଦ୍‌ଗୁରୁ, ଯାହାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେବାରୁ, ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁରଣ କଲି, ଏବଂ ଯିଏ ମୋ ଆଖିରେ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ ଲେପି ଦିଅନ୍ତେ, ଆଖି ମେଲାଇ ମୁଁ ଏ ଜଗତକୁ ଭଲଭାବରେ ଦେଖି ପାରିଲି, ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ତେଣୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କୃତଜ୍ଞ । ସେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯେ ଅନ୍ୟଠାରେ ପ୍ରେମ ନିବେଶିତ କରେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭବସାଗରରେ ତ ବୁଡ଼ଇ ତ ବୁଡ଼, ତାକୁ କୁହାଯିବ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟାନ୍ତର ବଣିକ ମାତ୍ର । ସଦ୍‌ଗୁରୁ ହିଁ ଏହି ଭବସାଗରର ପ୍ରକୃତ ବୋଇତ; କିନ୍ତୁ କିଏ ଏକଥା ବିଚାରକୁ ନେଉଛି ? ସଦ୍‌ଗୁରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା କୃପାରେ ହିଁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର ନେଇଯାନ୍ତି ।

: ୭୭ :

ସଦ୍‌ଗୁରୁ-ସେବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସତ୍ୟ କ'ଣ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି, ଏବଂ ଗୁରୁସେବାରେ ସକଳ ଶ୍ରମ ଶେଷରେ ମୋର ହିଁ କଲ୍ୟାଣରେ ପରିଣତ ହେଲା । ସତ୍ୟହିଁ ମୋର ରକ୍ଷକ; ତେଣୁ ଯମ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରସବରୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁକ୍ତ, ଗୁରୁପଦେଶ ମୋର ଦୀପ ଜାଳି ଦେଇଛି, ଯାହା ଫଳରେ ମୁଁ ଆଜି ଉଦ୍‌ଭୁକ୍ତ । ନାମ-ବିହୀନ ସେଇାଗୁଣ ସଂସାରାସକ୍ତ ଲୋକ ପ୍ରେତପରି ଏ ଧରଣେ ଖାଲି ଏଣେ ତେଣେ ଭ୍ରମୁଥାନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ମାନବ-ଚର୍ମ-ଧାରୀ ପଶୁମାତ୍ର । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ଗନ୍ଧାର କାଳିମାମସ । ସତ୍ୟ ଯେ ସବୁ ଜଗତରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ, ନାମ ବଳରେ ମୁଁ ଏହା ଦେଖି ପାରିଛି । ନାନକ ତେଣୁ କହେ ଯେ, ନାମ ଏକ ଗନ୍ତାଘର ଯାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଗୁରୁ ମତେ ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

: ୭୮ :

ଗୁରୁ-ଶବ୍ଦହିଁ ନାଦ, ଗୁରୁ-ଶବ୍ଦହିଁ ବେଦ, ଗୁରୁ ଏହି ଶବ୍ଦରେ ଏ ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତ । ଗୁରୁହିଁ ଶିବ, ଗୋରଖ, ବ୍ରହ୍ମା ଓ ମାତା ପାଟଙ୍ଗ ଏବଂ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲେ ହେଁ, ମୁଁ ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଅଗତ୍, କାରଣ, ସଦ୍‌ଗୁରୁର ଚରିତ୍ର-ବର୍ଣ୍ଣନା ମନୁଷ୍ୟ-ବାଣୀରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ହେ ଗୁରୁ, ମତେ ସେହି ଏକକଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଦିଅ, ଯେ ସକଳ ଜୀବନର ଦାତା—ମୁଁ ଯେପରି କେବେହେଲେ ତାଙ୍କୁ ବିସ୍ମୃତ ନ ହୋଇଯାଏ ।

: ୭୯ :

ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ସଦ୍‌ଗୁରୁର ଉପଦେଶରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧନାର ମାର୍ଗ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଯାଅ । ଗୁରୁ-ଅବଲମ୍ବନରୁ ସତ୍ୟ-ଶକ୍ତି ଆସେ, ଗୁରୁଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ବାଣୀ ଅନୁସାରେ ନାମକୁ ସବଦା ସୁରଣ ରଖ । ହେ ଗୁରୁ, ତୁମର

ଉଡ଼ାଂ ବୈସା ଏକ ଲବ୍ଧାର ॥ ଗୁରୁ କେ ସବଦ ନାମ ଆଧାର ॥
 ନା ଜଲୁ ଡୁ ଗୁରୁ ନ ଉଚି ଧାର ॥ ନିଜ ଘର ବାସୀ ତହୁ ମଗୁ ନ ଗୁଲୁଣହାର ॥ ୩ ॥
 ଜଗୁ ଘରୁ ବସନ୍ତ ତୁହେ ବଧୁ ଜାଣହୁ ବାଜଇ ମହଲୁ ନ ଜାଣେ ॥
 ସତଗୁର ବାଣହୁ ସମର୍ଥ ନ ହୋଷା ସବୁ ଜଗୁ ଦବିଆ ଗୁଣେ ॥
 କରଣ ପଲ୍ଲବ କରେ ବଳଲବଇ ବିନୁ ଗୁରୁ ନାମୁ ନ ଜାଣେ ॥
 ପଲ ପଂକଜ ମହୁ ନାମୁ ଛଡ଼ାଏ ଜେ ଗୁରୁ ସବଦୁ ସିଞ୍ଚାପେ ॥ ୪ ॥
 ଇକ ମୃଗଶ ଅଂଧେ ମୁଗଧ ଗବାର ॥ ଇକ ସତଗୁରୁ କେ ଭେ ନାମ ଆଧାର ॥
 ସାଚୀ ବାଣୀ ମୀଠୀ ଅଂମୁତ ଧାର ॥ ଜନ ପୀତ ତପୁ ମୋଖଦୁଆର ॥ ୫ ॥
 ନାମୁ ଭେ ଭଲ ରଦେ ବସାସା ଗୁରୁ କରଣୀ ସବୁ ବାଣୀ ॥
 ଇଂଦୁ ବରସେ ଧରତ ସୁହାସା ଦଟି ଦଟି ଜୋଡ଼ ସମାଣୀ ॥
 କାଲର ବାଜସି ଦୁରମତ ସାଣୀ ନିଗୁରେ ଶା ନାସାଣୀ ॥
 ସତଗୁର ବାଣହୁ ଘୋର ଅଂଧାର ତୁଟି ମୁଦ ବିନୁ ପାଣୀ ॥ ୬ ॥

ମଲର ଅସ୍ତପଦ୍ୟାଆଂ

ଗୁରୁ-ଗଜ ଦ୍ଵି ଗୁରୁ ଅଟେ

: ୮୦ :

ସବଦୁ ଗୁରୁ ପୀର ଗହର ଗଂଗାସ ବନୁ ସବଦେ ଜଗୁ ବଛବନଂ ॥
 ପୂର୍ବ ବେରଣୀ ସହଜ ସୁରାଣୀ ସତ ନାନକ ମନୁ ମାନଂ ॥ ୮ ॥ ୧ ॥

ସୋରଠ ଅସ୍ତପଦ୍ୟାଆଂ

: ୮୧ :

ଭନତ ନାନକୁ କରେ ଶାସୁରୁ ॥ ସାଚୀ ବାଣୀ ସିଦ୍ଧ ଧରେ ପିଆରୁ ॥
 ତା କୋ ପାବେ ମୋଖ ଦୁଆରୁ ॥ ଜଗୁ ତପୁ ସବୁ ଇନ୍ଦ୍ର ସବଦୁ ହେ ସାରୁ ॥ ୫ ॥ ୨ ॥ ୪ ॥

ଧନାସର

ଆରତୀ *

: ୮୨ :

ଗଗନ ମେ ଆଲୁ ରବି ଚଂଦୁ ପାପକ ବନେ ତାରକା ମଂଡଲ ଜନକ ମୋଖା ॥
 ସୁଧୁ ମଲଆନଲେ ପବଣ ତବରେ କରେ ସଗଲ ବନରାଜ ଫୁଲୁତ ଜୋଖା ॥ ୧ ॥

* ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବ ଯେତେବେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲେ, ସଂଧ୍ୟା ସମୟରେ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା ନେ
 ତାଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଆରତୀରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଗୋଟିଏ ଥାଲୀରେ ଆରତୀର ନିଆଁ ଜାଳି
 ରଖାଯାଇଥିଲା । ଧୂପ ମଧ୍ୟ ଜଳାଯାଇଥିଲା । ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗାଯିବା ପାଇଁ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ରଖାଯାଇଥିଲା ।
 ଗୁରୁ ନାନକ ଦେବଙ୍କ ଏହି ଶବ୍ଦ ରଚନା କଲେ ଯେ ମୋର ଶ୍ଵଶୁରଙ୍କର ଆରତୀ ତ ମନକୁ ମନ ହେଉଅଛି ।

କୃପାରୁହିଁ ଜୀବକୁ ମିଳିଥାଏ ମୋକ୍ଷ-ଦ୍ଵାରର ପରିଚୟ, ଏବଂ ସେହି ଏକକଠାରେ ଲସ୍ ରଖିଲେ, ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସି ମଧ୍ୟ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବାର ଅନୁଭବ ପାଇବ । ଗୁରୁପଦେଶ ନାମର ଆଧାର, ସେହି ନାମର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ, ତମକୁ ଘର ଗୁଡ଼ିକାହିଁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଜଳ, ପର୍ବତ ବା ବର୍ଷା ତମର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ସ୍ଵେଧପାରିବେନାହିଁ । ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ଯେଉଁ ଘରେ ବାସ କର, ତାହାର ଅବସ୍ଥା କେବଳ ତୁମକୁହିଁ ଜଣା, ତୁମ-ଶୂନ୍ୟ ଦ୍ଵିତୀୟ ଆଶ୍ରୟ ବା କାହିଁ ? ସଦ୍‌ଗୁରୁ ବିନା ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆମ ମନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ନାହିଁ ଯେ, ସମଗ୍ର ଜଗତ ତମର ଆସନ ତଳେ ଶୁଣି ହୋଇ ରହିଛି । ହେ ମନୁଷ୍ୟ, ଜାଣିରଖ ଯେ, ଯେତେ ବିଳାପ କଲେ ହେଁ ଗୁରୁ ବିନା ନାମର ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ଅସମ୍ଭବ । ଅଥଚ, ଯଦି ସୌଭାଗ୍ୟବଶରୁ ସଦ୍‌ଗୁରୁଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଘଟିଯାଏ, ତେବେ ନିମିଷ ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କ-ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ ତୁମକୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଇ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ । ଆମ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ଅନ୍ଧ, ମୂଢ଼ ଓ ଅସଭ୍ୟ; କାରଣ, ଯେଉଁ ସଦ୍‌ଗୁରୁହିଁ ନାମର ଆଧାର ତାଙ୍କୁ ବୁଝାବେ ଭୟକରି ଆମେ ପଛଇ ରହୁ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟର ବାଣୀ ସୁମିଷ୍ଟ ଅମୃତ-ଧାର । ଯେ ତାହା ପିଇନାଏ, ତା'ପାଇଁ ଖୋଲିଯାଏ ମୁକ୍ତିର ଦ୍ଵାର । ନାମର ଭୟ ଓ ଅସଭ୍ୟ ସମ୍ମାନ କରି, ଗୁରୁ-ସ୍ମୃତି ଉପଦେଶ ଓ ଗୁରୁ-ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କର୍ମକୁ ଯଦି ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଯାଏ, ତେବେ କାନ୍ଦୁ ଯଥାକାଳେ ବର୍ଷା କରିଥାଏ, ଧରଣୀ ଶସ୍ୟ-ଶ୍ୟାମଳ ରହେ, ଏବଂ ପ୍ରତି ନରନାରୀଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଦେବତା ଜ୍ୟୋତି ବ୍ୟକ୍ତିତ ହୋଇ ଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଜ୍ଞାନ ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ରେ ଉପର ମାଟିରେ ଦୁର୍ମୁଖର ବାନ୍-ବସନ ପରି । ସଦ୍‌ଗୁରୁ-ଜ୍ଞାନ ଜୀବନ ଘୋର-ଅନ୍ଧକାରମୟ, ଯେଉଁଠି ଲୋକ ବିନା ପାଣିରେହିଁ ବୁଡ଼ି ମରେ ।

: ୮୦ :

ପ୍ରକୃତରେ ନାମହିଁ ଗୁରୁ ଓ ସିଦ୍ଧ ଏବଂ ଗହନ-ଗନ୍ଧୀର । ନାମଜ୍ଞାନ ସମାଜ, ଏକ ପାଗଳର ଗୋଷ୍ଠୀପରି । ନାମଯୁକ୍ତ ଜନ ଯେ ପ୍ରକୃତ ବେଗୁରୀ ଓ ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ, ଏହାହିଁ ନାନକର ସ୍ଵୀକାର ।

: ୮୧ :

ନାନକ କହେଯେ ନାମହିଁ ଜପତପର ସାର, ନାମହିଁ ଆମକୁ ପହଞ୍ଚିବ ପାରିବ ମୋକ୍ଷଦ୍ଵାର ପାଖେ, ତେଣୁ ସେହି ସତ୍ୟ ବାଣୀକ ପ୍ରେମ କର ଏବଂ ସବୁବେଳେ ତାହାର ମର୍ମକୁ ବିଚାର କର ।

: ୮୨ :

ଆକାଶ ଏକ ଥାଲି, ଯେଉଁଠି ଚନ୍ଦ୍ର ଏକ-ପ୍ରକାଶ ଓ ତାରାମାନେ ମଣି-ମାଣିକ୍ୟ ପରି, ମଳୟାଳିଳ ଧୂପ, ପବନ ଚର୍ଚ୍ଚର ସମ୍ମାନନ କରେ; ସକଳ ବନସ୍ପତିର ସ୍ଵରହିଁ ଜ୍ୟୋତି । ହେ ଭବ-ତାପ-ଶଗୁନ ପ୍ରଭୁ, ଏ ତୁମ୍ଭର କି ସୁନ୍ଦର ଆରତି, ଯେଉଁଠି ମନେହୁଏ କି ଅନାହତ ଶବ୍ଦ ଭେଦ ବଜାଉଛି । ତମର ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଆଖି ନାହିଁ, ଅଥଚ ତୁମେ ସହସ୍ର-ନେତ୍ର, ନାହିଁ ତୁମର କୌଣସି ବିଶେଷ ମୂର୍ତ୍ତି, ଅଥଚ ତୁମେ ସହସ୍ର-ମୂର୍ତ୍ତି, ତମେ ପାଦଦ୍ଵାରା ହେଲେ ହେଁ, ତମର ସହସ୍ର ନିର୍ମଳ ପାଦ ଆମେ ଦେଖି ପାରୁଛୁ ।

କୈସୀ ଅରଣ ହୋଇ ଭବ ଶଂଭନା ତେଣୁ ଆରଣା ॥
 ଅନନ୍ତତା ସବଦ ବାଜିତ ଭେଷ୍ୟ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ସହସ୍ର ତବ ନେନ ନନ ନେନ ହେଁ ତୋହୁ କହ ସହସ୍ର ମୃତ ନନା ଏକ ତୋଷା ॥
 ସହସ୍ର ପଦ ବିମଳ ନନ ଏକ ପଦ ଗଂଧ ବାନ୍ଧୁ ସହସ୍ର ତବ ଗଂଧ ଭବ ଚଳିତ ମୋଷା ॥ ୨ ॥
 ସତ୍ତ୍ୱ ମହୁ କୋଡି କୋଡି ହେଁସୋଇ ॥ ତସ କୈ ଶୁନଣି ସତ୍ତ୍ୱ ମହୁ ଶୁନଣୁ ହୋଇ ॥
 ଗୁର ସାଣୀ କୋଡି ପରଗଟୁ ହୋଇ ॥ କୋ ତସୁ ଶାବେ ପୁ ଆରତି ହୋଇ ॥ ୩ ॥
 ହରି ଚରଣ କମଳ ମକରନ୍ଦ ଲେଉଟ ମନୋ ଅନନ୍ଦନୋ ମୋହୁ ଆହା ପିଆସା ॥
 କୃପା ଜଳ ଦେହ ନାନକ ସାର୍ବଗ କହ ହୋଇ ଜା ତେ ତେରେ ନାମି ବାସା ॥ ୪ ॥ ୧ ॥ ୨ ॥ ୩ ॥ ୪ ॥
 —ଧନାସର

ସାଂସାରିକ ବସ୍ତୁ ସବୁ ଅସ୍ତି ର

: ୮୩ :
 ଧନୁ କୋବନୁ ଅରୁ ଫୁଲଡ଼ା ନାଠୀଅଡ଼େ ଦିନ ଗୁଣ ॥
 ପବଣି କେରେ ପତ ଜିଉ ତଳି ତୁଳି ଜୁମୁହାର ॥ ୧ ॥
 ରଙ୍ଗ ମାଣି ଲେଁ ପିଆରିଆ ଜା କୋବନୁ ନଉ ହୁଲ ॥
 ଦିନ ଥୋଡ଼ଡ଼େ ଅକେ ଭଲଆ ପୁରଣା ଶ୍ରେଲ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ସଜଣ ମେରେ ରଙ୍ଗୁଲେଁ କାଇ ସୁତେ ଜାଗଣି ॥
 ହଂମୀ ବଞ୍ଚା ତୁମଣୀ ରେବା ଶାଣି ବାଣି ॥ ୨ ॥
 ଜା ନ ପୁଣେସେ ଗେରାଏ ଅପଣ କଂନା ସୋଇ ॥
 ଲଗା ଆବହୁ ସାହୁରେ ନିତ ନ ପେଇଆ ହୋଇ ॥ ୩ ॥
 ନାନକ ସୁଖ ପେରାଏ ଜାଣୁ ବିରଡ଼ା ସଂନ ॥
 ଗୁଣା ଗବାଇ ଗଂଠୀ ଅବଗଣ ଚଲୁ ବଂନ ॥ ୪ ॥ ୨୪ ॥

ସିନ୍ଧୁଗୁ

: ୮୪ :
 ଦର ଧର ମହଲ ସୋହାଣେ ପକେ କୋଟ ହଜାର ॥
 ହସତା ଦୋଡ଼େ ପାଖରେ ଲସକର ଲଖ ଅପାର ॥
 କସତା ନାଲି ନ ଚଲିଆ ଖସି ଖସି ମୁଏ ଅପାର ॥ ୩ ॥
 ସୁଇନା ରୁପା ସଞ୍ଜୀବି ମାଲୁ ଜାଲୁ ଜମ୍ବୁଲୁ ॥
 ସର ଜଗ ମହୁ ଦୋହୁ ଫେରାଏ ବିନୁ ନାବେ ସିରି କାଲୁ ॥
 ପିଣ୍ଡୁ ପଡ଼େଁ ଜାଉ ଖେଲସୀ ବଦଫେଲୁ କଥା ହାଲୁ ॥ ୪ ॥

ରୂମେ ଏକାଧାରେ ଗନ୍ଧସ୍ନାନ ଓ ସହସ୍ର ଗନ୍ଧମୟ । ହେ ପ୍ରଭୁ ତମର ଏହି ଲାଲା ଦେଖି ଦେଖି ଶେଷ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଉଠେ । ଜଗତରେ ଯାହା ଯେଉଁଠି ଜ୍ୟୋତିର୍ମାନ ସେ ସବୁ ରୂମର ହିଁ, ପ୍ରଭୁ ରୂମର ଆଲୋକରେ ହିଁ ଏ ସୃଷ୍ଟି ଆଲୋକିତ । ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ହିଁ ରୂମର ଏହି ଜ୍ୟୋତିକୁ ପ୍ରକଟିତ କରାଏ, ତାଙ୍କର ସ୍ୱୀକୃତି ହିଁ ଏକ ଆରତି । ମୋର ଚିତ୍ତ ହରି-ଚରଣ-କମଳ-ମଧୁପାନରେ ଲୁହୁଧ, ଅନୁହନ ତାହାହିଁ ପାନ କରିବାକୁ ମୋର ଅସମ୍ଭବ ଚାହୁଁ । ହେ ପ୍ରଭୁ, ନାନକରୂପୀ ଗୁଡ଼ିକକୁ ଏପରି ଜଳ ଦାନ କର, ଯାହାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ତମର ନାମ ବରାବର ବାସ କରି ରହିବ ।

: ୮୩ :

ଧନ ଓ ଯୌବନ କେବଳ ଫୁଟିଲ ଫୁଲ ପରି, ଗୁଣହୀନ ମଧ୍ୟ ଲଗିବନି ସେସବୁ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ, ପାଣି ନ ପାଇଲେ କୋମଳ ପତ୍ର ଝାଉଁଳି ପଡ଼େ ଯେପରି । ଯେତେକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୌବନ ଆଏ ନୂତନ ଓ ପ୍ରିୟ ଆନନ୍ଦ ଭୋଗ କେବଳ ସେତିକି, କ୍ଷଣ ମାତ୍ର କେତୋଟି ଦିନ ପରେ ଯୌବନ ଅକ୍ରିୟ, ଏବଂ ଦେହ ହୋଇଯିବ ପୁରୁଣା, ବା, ରୂମର ସେହି ପ୍ରିୟ ମିତ୍ର ସେତେବେଳକୁ କବର ନେଇ ସାରିଥାଏ । ହେ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ! ରୂମ କାନକୁ ଏ ଡବର କଣ ଆସିନି ଯେ, ରୂମକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ଶୁଶୁରାଳୟକୁ—ମା' ଘରେ କେହି ସବୁଦିନ ରହେ ନାହିଁ ? ନାନକ କହେ ଯେ, ରୁ ତ ଏବେ ମା' ଘରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇ ରହିଛୁ; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେୟ ସିଦ୍ଧିକାଞ୍ଚି, ଘରେ ପଣି, ତୋର ଗୁଣେ ଶ୍ରେୟ ଚିଟି ନେଇ ପଳେଇବ, ଏବଂ ତୋ ପାଖରେ ଥିବ କେବଳ ତୋର ଅବଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ପୃଡ଼ାଟି ।

: ୮୪ :

ସୁନ୍ଦର ଦ୍ଵାର, କଷ୍ଟ-ମହଲ-ସମନ୍ୱିତ ସହସ୍ର ଦୁର୍ଗ, ଜାନ-ହାଉସ- ସମନ୍ୱିତ ଅଗଣିତ ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା ଓ ଅଗଣିତ ଲୋକଲସ୍ତର; କିନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତ ସାରସ୍ଵତ, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତେ ମରିବେ, କେହି କ'ଣ ସାଥରେ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ହେ ଭାଇ, ଜାଣିରଖ ଯେ, ସୁନା, ରୂପାର ସମ୍ପଦ ଓ ଧନ ମାଲ ଆଦି, ସମସ୍ତହିଁ ଜଞ୍ଜାଳ । ସାରା ଦୁନିଆରେ ବହୁବିଧ ଆତ୍ମଜପରବ୍ୟସ୍ତ, ଏବଂ ଯେ ସବୁ ନାମ-ବିସ୍ତାର । ସେହିମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେହିଁ କାଳର ସହଜ ଆସନ । ସମସ୍ତଙ୍କର ତ ପିଣ୍ଡ ଧୂସ ହୋଇ ଯିବ ଓ ଜୀବ ଗୁଲିଯିବ । କିନ୍ତୁ ଯେ ଅପକର୍ମୀ ତାହାର ହାଲ ତେବେ କଣ ହେବ, ବିଗୁଣି କି ? ପୁଣି ଦେଖି ପିତାଙ୍କ ମନ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଉଠୁଛି, ଶଯ୍ୟାପରେ

ପୁତା ଦେଖି ବିଗ୍ରହୀଣ ନାଶ ସେନ ଭଜାର ॥
 ଶ୍ରେୟା ଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାପଡ଼ୁ ରୂପ ସୀମାରୁ ॥
 ହେତୁ ଖେଦ ରକ୍ଷାଣୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଳେ ଘର ବାରୁ ॥ ୫ ॥
 ମହର ମଲ୍ଲକ କହାଣୀ ଶକା ରାଜ କି ଖାନୁ ॥
 ଚନ୍ଦ୍ରପୁର ରାଜ ସଦାସି ଜଳବଳୀସି ଅଭିମାନ ॥
 ମନମୁଖି ନାମୁ ବିଷାକ୍ଷୀ ଜିଉ ଡବ ଦଧା କାନୁ ॥ ୬ ॥
 ହରିମେ କର କର ଜାଇଣୀ କୋ ଆଇଆ ଜଗ ମାହୁ ॥
 ସବୁ ଜଗୁ କାଜଲ କୋଠା ଚନ୍ଦ୍ର ମନୁ ଦେହ ସୁଆହୁ ॥
 ଗୁଣ ରାଖେ ସେ ନରମଲେ ଧବଦ ନବାଗ ରାହୁ ॥ ୭ ॥
 ନାନକ ତେଜସି ସତ ନାମି ସିରି ସାହା ପାତସାହୁ ॥
 ମେ ହରିନାମୁ ନ ବାସରେ ହରିନାମୁ ରଜନୁ ବେସାହୁ ॥
 ମନମୁଖ ଭଉଜଲ ପତି ମୁଏ ଗୁରୁମୁଖି ତରେ ଅଥାହୁ ॥ ୮ ॥ ୧୭ ॥

ସିନ୍ଧୁ ରାଗ ଅପଃପଦ୍ୟା

ମାୟାଜାଲରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବ କିପରି ?

: ୮୫ :

ମାଇଆ ମାଇଆ କର ମୁଏ ମାଇଆ କିସେ ନ ସାଥ ॥
 ହଂସୁ ଚଳେ ଉଠେ ତୁମଣେ ମାଇଆ ଭୁଲ୍ଲ ଆଥ ॥
 ମନୁ ଝୁଠା ଜମି କୋହୁଆ ଅବଗଣ ଚଲହ ନାଲ ॥
 ମନ ମହୁ ମନୁ ଉଲଟେ ମରେ କେ ଗୁଣ ହୋବହ ନାଲ ॥
 ମେଣ୍ଡ ମେଣ୍ଡ କର ମୁଏ ବିଶୁ ନାବେ ଦୁଖୁ ଭଲ ॥
 ଚଡ଼ ମନ୍ଦର ମହଲ କହା ଜିଉ ବାଜା ଦାବାଣୁ ॥
 ନାନକ ସତେ ନାମ ବିଶୁ ଝୁଠା ଆବଣ ଜାଣୁ ॥
 ଆପେ ଚରୁରୁ ସରୁରୁ ହେ ଆପେ ଜାଣୁ ପୁକାଣୁ ॥ ୪୨ ॥

ରାମକଳ ଦଶଶୀ ଓଠକରୁ

: ୮୬ :

ସମ୍ବେ ଧରମୁ ଦୁଇ ନାନକା କେ ଧନୁ ପଲେ ପାଇ ॥
 ସୋ ଧନୁ ମିଶ୍ର ନ କାଂଡ଼ାସି ଜିଉ ସିରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖାଇ ॥
 ଜନ କେ ପଲେ ଧନୁ ବସେ ତନ କୋ ନାଉ ଫକାର ॥
 ଜନହ କେ ହରଦେ ତୁ ବସହ ତେ ନର ଗୁଣୀ ଗହାର ॥ ୧ ॥ ମଂ ୧ ॥

ପତ୍ନୀ କି ଦେଖି ପଡ଼ିବ ମନ ସେହୁପରି ! ଚୁଆ, ଚନ୍ଦନ ଶରୀରରେ ବୋଲି ହେଉଛନ୍ତି ଲେକେ, ନାନା ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରୁଛନ୍ତି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ, ରୂପର ଶୃଙ୍ଖାର ଗୁଲୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମାଟିର ପିଣ୍ଡ ମାଟିରେ ମିଶି ଯାଉଛି । ଜୀବ, ‘ମୋର—ମୋର’ କହୁଥିବା ଘରଦ୍ୱାର ଗୁଡ଼ି ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି ଏଠାରୁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ । ସର୍ଦ୍ଦାର, ବାଦଶା, ରାଜା ଓ ଖାଁ ବୋଲି ଉତ୍ସବା ଅଭିମାନୀ ସେହିମାନେ ନାମକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲି ରହୁଛନ୍ତି, ଏବଂ ନିଜର ଅହମିଆକୁ ବରାବର ଉଦ୍ଦେଶିତ କରି ଚାଲିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମନେକରିବାକୁ ହେବ, ଏ ଏକ କାନନ ଯେଉଁଠି ଧୂସରାଣି ଦାବାଗ୍ନିର ଝୁଲି ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ଏ ଜଗତକୁ ଯିଏ ଆସୁଛି, ସେ କିଛିକାଳ ଏଠି ବହୁତ ଅହଙ୍କାର-ଅଭିମାନ ଦେଖାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଶେଷକୁ ଏଠୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଏହି ସାରା ଜଗତ ଏକ କାଳିମାମୟ କୋଠରୀ, ଏବଂ ଏଠି ଆତଯାତ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ତନ-ମନ ଦେହ ପାଉଁଶରେ ଭର୍ତ୍ତି । କେବଳ ଗୁରୁ ଯାହାକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ସେହୁହିଁ ନିର୍ମଳ ରହନ୍ତି, ତାଙ୍କ-ପ୍ରଦତ୍ତ ମନ୍ଦୋପଦେଶ ଦ୍ୱାରାହିଁ ଭବାଗ୍ନି ନିବାରଣ ହୁଏ । ତେଣୁ ନାନକ ଘୋଷଣା କରେ ଯେ, କେବଳ ସତ୍ୟନାମହିଁ, ଏହି ଭବ-ସମୁଦ୍ର ପାର କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ, ଏବଂ ତେଣୁ ସେହି ନାମ ହିଁ ଏ ଜଗତରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବାଦଶା । ହେ ପ୍ରଭୁ, ମୁଁ ଯେପରି ହରିନାମରୂପକ ରତ୍ନକୁ ଭୁଲି ନ ଯାଏ, ମତେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ କଣି ସାଇତି ଶୁଣିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ନାନକ ଦୁର୍ଗି କହେ ଯେ ନିଜର ଅହମିଆ ଓ ମନ ଖୁସିକୁ ସବୁବେଳେ ଉଦ୍ଦେଶିତ କରି ରଖେ, ସେ ଭବ-ଜଳରେ ନିଶ୍ଚୟ ଗୁଡ଼ି ମରିବ; କିନ୍ତୁ ଗୁରୁପଦ୍ମ ସାଧକ ସହଜରେ ଭବସାଗରକୁ ପାର ହୋଇଯିବ ।

: ୮୫ :

ମାୟା ମାୟା କହୁ କହୁ ଲୋକ ମଣିଯାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମାୟା କାହାର ହେଲେ ସାଥରେ ଯାଏ ନାହିଁ । ଆତ୍ମାରୂପକ ହଂସ ଉଡ଼ିଗଲିଯାଏ, ଏଠି ରହୁଯାଏ ମାୟା, ମିଥ୍ୟାମୟ ମନର ପଥ-ଦ୍ରବ୍ୟର ହୁଏ ଯମ, ସାଥରେ ଆନ୍ତ କେବଳ ନିଜର ଅବଗୁଣ ସବୁ, ଅଥଚ, ସାଥରେ ଯଦି କିଛି ସଦ୍‌ଗୁଣ ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ମାୟା-ପ୍ରଭାବର ବିପକ୍ଷରେ, ମନ ରହେ ମନରେ ଲୁନ । ଯିଏ ‘ମୋର’ ‘ମୋର’ କହୁ ମରେ, ସେହି ନାମ-ବିସ୍ମୃତ ଲୋକ କେବଳ ଦୁଃଖକୁ ଖୋଜି ଆଣିଥାଏ ବୋଲି, କହିବାକୁ ହେବ । କୁଆଡ଼େ ରହନ୍ତି ଦୁର୍ଗ, ପ୍ରାସାଦ ଓ ଗୁଳଦରବାର ? ଏସବୁ ତ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ମାତ୍ର, ନାନକର କଥନ ତେଣୁ ଏହିଯେ ସତ୍ୟନାମ ବିନା, ଜନ୍ମମରଣ ଦେଇ ଏହି ସବୁ ଗମନାଗମନ ଏକାନ୍ତ ମିଥ୍ୟା, ଏ ବିଧାତାର ଚତୁର ଖେଳ ମାତ୍ର, ସୁଜ୍ଞାନୀ ଏ ଚତୁରତାକୁ ସର୍ବାଂଶରେ ଗୁରୁପାରି, ଭିନ୍ନ ଭାବରେ କାମ କରେ ।

: ୮୬ :

ନାନକ ଏହି ଘୋଷଣା କରେକି, ଲୋକେ ପରସ୍ପର ଖାତିର ପାଇଁ, ସ୍ୱରମ ଓ ଧର୍ମ ଉଭୟକୁ ହିଁ ସହଜରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଦେଇପାରୁଛନ୍ତି । ଯାହା ହେଉ ଗୁମ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏତେ ଚୋଟି ସହକରୁ ପଡ଼ୁଛି । ହେ ଭାଇ, ସେ ଧନକୁ ଆଦୌ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ମନେ କର ନାହିଁ, ବରଂ ଯାହାଙ୍କ ପାଖରେ ଧନ ଅଛି, ତାକୁ ଜାଣିବ ଫକୀର ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ ଦୃଢ଼ତ୍ୱରେ ପ୍ରଭୁ (ତୁ?) ବାସ କରନ୍ତି, ସେ ଗମ୍ଭୀର ଓ ଗୁଣବାନ୍ । ଧନ-ସମ୍ପଦ କେବଳ ଦୁଃଖ, ଅଧିକ

ଦୁର୍ଗା ଦୁର୍ଗା ସହେଡ଼ୀଠି ଜାଇ ତ ଲଗହୁ ଦୁଖ ॥
 ନାନକ ସତେ ନାମ ବିନ୍ଦୁ କସେ ନ ଲାଏ ଭୁଖ ॥
 ରୂପୀ ଭୁଖ ନ ଉତରେ ଜାଂ ଦେଖାଂ ତାଂ ଭୁଖ ॥
 କେତେ ରସ ସସାର କେ କେତେ ଲଗହୁ ଦୁଖ ॥ ୨ ॥ ମଂ ॥
 ଅଂଧୀ କଂମୀ ଅଂଧୁ ମନୁ ମନ ଅଂଧେ ତନୁ ଅଂଧୁ ॥
 ଚକଡ଼ ଲଭିଅ କଥା ଥାଏ ଜାଂ ରୁଟେ ପଥର ବଂଧୁ ॥
 ବଂଧୁ ରୁଟା ବେଡ଼ୀ ନସ୍ତା ନା ରୁଲହା ନା ହାଥ ॥
 ନାନକ ସତେ ନାମ ବିଶୁ କେତେ ଭୁବେ ସାଥ ॥ ୩ ॥ ମଂ ୧ ॥
 ଲଖ ମଣ ପୁରନା ଲଖ ମଣ ରୂପା ଲଖ ସାହା ସିରି ସାହ ॥
 ଲଖ ଲସକର ଲଖ ବାଜେ ନେଜେ ଲଖୀ ଦୋଡ଼ୀ ପାଡ଼ିସାହ ॥
 ଜିଅେ ସାଇରୁ ଲଂଘଣା ଅଗନ ପାଣୀ ଅସଗାହ ॥
 କଂଧୀ ଦସି ନ ଆବଇ ଧସା ପବେ କହାହ ॥
 ନାନକ ଓଅେ ଜାଣୀଅହୁ ସାହ କେଇ ପାଡ଼ିସାହ ॥ ୪ ॥

ବାର ମଲର ପଉଡ଼ୀ ୨୧, ସଲେକ ୧, ୨, ୩, ୪

ନାମ

: ୮୭ :

ସାରୁ ସାହରୁ ସାରୁ ନାଇ ଭାଷିଆ ଭାଉ ଅପାରୁ ॥
 ଆଖହୁ ମଂଗହୁ ଦେହ ଦେହ ଦାଡ଼ି କରେ ଦାଡ଼ାରୁ ॥
 ଫେରି କ ଅଗେ ରଖାଏ ଜିହୁ ଦସେ ଦରବାରୁ ॥
 ମୁହେଁ କ ବୋଲଣୁ ଜିହୁ ପୁଣି ଧରେ ପିଆରୁ ॥
 ଅଂମୁତ ବେଲ ସତୁ ନାଉ ବଡ଼ିଆଇ ବାବୁରୁ ॥
 କରମୀ ଆବେ କପଡ଼ା ନଦସା ମୋଖୁ ଦୁଆରୁ ॥
 ନାନକ ଏବେ ଜାଣୀଏ ସବୁ ଆସେ ସଡ଼ିଆରୁ ॥ ୪ ॥

ଜବୁ ପଉଡ଼ୀ ୪

: ୮୮ :

ମୋଡ଼ା ତ ମୁଂଦର ଉପରହୁ ରଜନୀ ତ ହୋହୁ ଜଡ଼ାଉ ॥
 କସତରୁ ଲୁଂଗୁ ଅଗର ଚଂଦନ ଲୁପି ଆବେ ଗୁରୁ ॥
 ମରୁ ଦେଖି ଭୁଲ ବାସରେ ତେରୁ ଚିତ ନ ଆବେ ନାଉ ॥ ୧ ॥
 ହରି ବିନୁ ଜାଉ ଜଲି ବଲି ଜାଉ ॥
 ମେଂ ଆପଣା ରୁରୁ ପୁରୁ ଦେଖିଆ ଅବରୁ ନାସା ଧାଉ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥

ଧରଣ ତ ଶ୍ଵରେ ଲଳ ଜଡ଼ଣ ପଲଦି ଲଳ ଜଡ଼ାଉ ॥
 ମୋହଣୀ ମୁଣି ମଣୀ ସୋହେ କରେ ରଜି ପସାଉ ॥
 ମରୁ ଦେଖି ଭୁଲ୍ ସାସରେ ତେର ଚିତ ନ ଆବେ ନାଉ ॥ ୨ ॥
 ସିଧୁ ହୋବା ସିଧୁ ଲଭ ରଧି ଆଖା ଆଉ ॥
 ଗୁପ୍ତ ପରଗଟୁ ହୋଇ ଦେସା ଲେବୁ ରାଣେ ଶୁଭ ॥
 ମରୁ ଦେଖି ଭୁଲ୍ ସାସରେ ତେର ଚିତ ନ ଆବେ ନାଉ ॥ ୩ ॥
 ସୁଲତାକୁ ହୋବା ମେଲି ଲକ୍ଷକର ତଣ୍ଡ ଶୁଖା ପାଉ ॥
 ହୁକମ୍ ହାସଲୁ କଣ ବେଠା ନାନକା ପର ବାଉ ॥
 ମରୁ ଦେଖି ଭୁଲ୍ ସାସରେ ତେର ଚିତ ନ ଆବେ ନାଉ ॥ ୪ ॥ ୧ ॥

ସିନ୍ଧୁ ରାଗ

: ୧୧ :

ଭଗ୍ନୀ ହୁଅ ସେବୁ ତରୁ ଦେହ ॥ ପାଣି ଧୋତେ ଉତ୍ତରସୁ ଖେହ ॥
 ମୃତ ପଲ୍ଲୀ କପଡ଼ ହୋଇ ॥ ଦେ ହାବୁଣ ଲଭିବି ଓହ୍ଲ ଧୋଇ ॥
 ଭଗ୍ନୀ ମତ ପାଏ କେ ସଂଗି ॥ ଓହ୍ଲ ଧୋପେ ନାବେ କେ ରଜି ॥
 ଦୁଃଖ ପାପୀ ଆଖଣ ନାହି ॥ କର କର କରଣା ଲଖି ଲେ ଜାହୁ ॥
 ଆପେ ବାଜି ଆପେ ଶ୍ଵ ଶାହୁ ॥ ନାନକ ହୁକମୀ ଅବହୁ ଜାହୁ ॥ ୧୦ ॥

ଜୟ ପଦ୍ମିନୀ ୨୦

: ୧୦ :

କୋଟି କୋଟି ମେଘ ଆରଜା ପବଣ ପୀଞ୍ଜ ଅପିଆଉ ॥
 ଚଂଦୁ ପୂଜିବୁ ଦୁଇ ଗୁଡ଼େ ନ ଦେଖା ସୁପନେ ସଉଣ ନ ଆଉ ॥
 ଶ୍ଵ ତେଣୁ ଜାମତି ନା ପବେ ହୁଇ କେବଡ଼ୁ ଆଖା ନାଉ ॥ ୧ ॥
 ସାରୁ ନିରଂକାରୁ ନିଜ ଆଇ ॥
 ସୁଣି ସୁଣି ଆଖଣୁ ଆଖଣା ଜେ ଶୁବେ କରେ ତମାଇ ॥ ୧ ॥ ରଜାଉ ॥
 କୁସା କଟୀଆ ବାର ବାର ପୀପଣି ପୀସା ପାଇ ॥
 ଅରୀ ସେଠା ଜାଲୁଆ ଭସମ ସେଠା ରଲି ଜାଉ ॥
 ଶ୍ଵ ତେଣୁ ଜାମତି ନା ପବେ ହୁଇ କେବଡ଼ୁ ଆଖା ନାଉ ॥ ୨ ॥
 ପଂଖି ହୋଇ କେ ଜେ ଭବା ସେ ଅସମାଜି ଜାଉ ॥
 ନଦସ କହେ ନ ଆବଇ ନା କିଛି ପୀଆ ନ ଖାଉ ॥
 ଶ୍ଵ ତେଣୁ ଜାମତି ନା ପବେ ହୁଇ କେବଡ଼ୁ ଆଖା ନାଉ ॥ ୩ ॥
 ନାନକ କାରଦ ଲଖ ମଣା ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଲାଗେ ଶୁଭ ॥
 ମସୃ ତୋଟି ନ ଆବଇ ଲେଖଣି ପଇଣୁ ଚଲଇ ॥
 ଶ୍ଵ ତେଣୁ ଜାମତି ନା ପବେ ହୁଇ କେବଡ଼ୁ ଆଖା ନାଉ ॥ ୪ ॥ ୨ ॥

ସିନ୍ଧୁ ରାଗ

ବସି ଥାଉ; କିନ୍ତୁ ହେ ପ୍ରଭୁ, ସେଥିରେ ଭ୍ରମି ଯାଇ, ମୁଁ ଯେପରି ତୋର ନାମକୁ ଭୁଲି ନ ଯାଏ । ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ସିଦ୍ଧି ସବୁକୁ ଏପରି ଆସୁଥିବୁ ଆଶେ, ଯେପରିକି ତାଙ୍କର ମାତେ ସେ ସବୁ ଆସିଯିବେ, ଇଚ୍ଛାକୁସାଧୀ ମୁଁ ହୋଇ ପାରେ ଗୁପ୍ତ ବା ପ୍ରକଟ, ବା ହେ ପ୍ରଭୁ, ପାଏ ମୁଁ ଲୋକମାନ୍ୟତା, କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କାହିଁରେ ହେଲେ ମୁଁ ଯେପରି ଭ୍ରମିତ ହୋଇ ମୁଁ ତୁମର ନାମକୁ ଯେପରି ଭୁଲି ନଯାଏ । ମୁଁ ସୁଲତାନ ହୋଇ ଓ ଲୋକ-ଲସ୍ତରର ମାଲିକ ହୋଇ, କେବଳ ଖଟରେ ଗୋଡ଼ ଥୋଇ ବସିଲେ, ଓ ଅଗଣ ଜନ ମୋର ହୃଦୟ ମାନ୍ୟତା ମଧ୍ୟ, ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଏ ସମସ୍ତ କେବଳ ବାସ୍ତବ ଦମକା ମାତ୍ର, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭୁଲି ନଯାଇ ମୁଁ ଯେପରି ତୁମ ନାମକୁ କହୁ ନି କାଲେ ବିସ୍ମୃତ ନ ହୋଇ ଯାଏ, ହେ ପ୍ରଭୁ !

: ୮୧ :

ତମର ହାତ, ଗୋଡ଼, ଦେହ ପଙ୍କରେ ଲଟପଟ ହୋଇଥିଲେ, ପାର୍ଶ୍ଵ ଆଖି ଧୋଇ ଦିଅ, ସବୁ ପଙ୍କ-ଧୂଳି ଚାଲି ଯିବ । ତମର ଲଗା-ପଟା ମଳମୁତରେ ମଇଳା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ସାବୁନ ଲଗାଇ କାତ ଦେଲେ ତାହା ସଫା ହୋଇଯିବ, ପାପ ସେହୁପରି ମନକୁ ମଇଳା କରି ପକାଏ, କିନ୍ତୁ ନାମାନୁରକ୍ତି ସେ ମଇଳାକୁ ଧୋଇ ନେଇଯିବ । ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟ କେବଳ କଥାରେ ନଥାଏ, ମୁଁ ଯାହା କରେ ତାହା ହିଁ ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟ ହୋଇ ଲିଖିତ ରହେ, ମୁଁ ନିଜେ ଯାହା ଗୁଣିବି, ତାହା ହିଁ ମୋତେ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାନକର କଥନ ଏହିଯେ, ମୁଁ କେବଳ ଗୁରୁଙ୍କ ହୃଦୟର ଅଧୀନ ହୋଇ ଗତାଗତ ହୋଇଥାଏ ।

: ୯୦ :

କୋଟିବର୍ଷ ହେଉ ମୋର ଆୟୁ, ପିଇନିଏ ଅପେୟ ପବନ, ଗୁଣ୍ଡାରେ ରହେ ଓ ନଦେଶେ କେବେ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ବା ଅନ୍ୟ ରହେ ଜୀବନଯାକ, ତେବେ ବି କି ମୁଁ ତୁମର ମୂଲ୍ୟ ଆଜି ପାରିବି, ହେ ପ୍ରଭୁ ? ତୁମର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ମୁଁ କିପରି କଲି ପାରିବି ? ତୁମର ସ୍ଥାନ ସତ୍ୟ ଓ ନିରାକାର, ଯାହା ମୁଁ କେବଳ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶୁଣି ଶୁଣି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାଏ, ସେଇଥିରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ, କାଲେ ବା ତମେ ମତେ କୃପା କରିପାର; ଯଦି ବାରମ୍ବାର ମୁଁ ହୁଏ କହିବି, ଓ ହୁଏ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଓ ତଳରେ ମୋତେ ଏକାବେଳେକେ ପେସି ଦିଆଯାଏ, ଏବଂ ଅନ୍ତରେ ପୋଡ଼ି ମତେ ଭସିଭୁତ କରି ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ବି ମୁଁ, ତୁମର ମୂଲ୍ୟ କଣ, କହୁ ନପାରେ । କିପରି କହୁବି, ହେ ପ୍ରଭୁ ତୁମର ନାମ କେତେ ବଡ଼ ! ମୁଁ ବି ଯଦି ଏକ ପକ୍ଷୀ ହୋଇଯାଇ ଶତ ଶତ ଆକାଶ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ପାର ହୋଇପାରେ, ଯେପରିକି କେହି ମତେ ଦେଖି ନପାରିନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ନିଶାଲ ନପିଇ ଖାଲି ଉଡ଼ୁଥାଏ, ତେବେ ବି ମୁଁ ଆଜି ନପାରେ ତୁମର ମୂଲ୍ୟ, କିପରି ବା କହୁବି ତୁମର ନାମ କେତେ ବଡ଼ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଲକ୍ଷ ମହାଶ କାଗଜ ପଡ଼େ ପଛେ, ଏବଂ ପରୁର ରୁହେଁ ସେ ସବୁର ଭାବ, ଅଥବା, ପବନ ସରି ଲେଖନୀ ମୋର ଚାଲିଥାଉ, ଓ ମସି ହେଉ ଅସମାପ୍ୟ, ତେବେ ବି ମୁଁ ତମର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରି ନପାରେ, ତମର ନାମ କେତେ ବଡ଼ ମୁଁ କିପରି କହୁପାରେ, ହେ ପ୍ରଭୁ !

: ୧୧ :

ସୋ ଜଣିଆ ଜିପୁ ମନ ବସିଆ ସୋଇ ॥ ନାନକ ଅବରୁ ନ ଜାବେ କୋଇ ॥
ନେ ଜାବେ ପଡ଼ି ଲଥୀ ଜାଇ ॥ ସବୁ ହସମୁ ଜେତା କହୁ ଖାଇ ॥
ରଜି ରଜୁ ମାଲି କୋ ରଜୁ ରଜା ନଚେ ନଂରୁ ॥ ନାନକ ଠଗିଆ ମୁଠା ଜାଇ ॥
ବଣୁ ନାବେ ପଡ଼ି ଗଇଆ ଗବାଇ ॥ ୧ ॥ ମ: ୧ ॥
କଥା ଖାସେ କଥା ପୋସେ ହୋଇ ॥ ଜା ମନ ନାସ୍ତା ସବୁ ସୋଇ ॥
କଥା ମେବା କଥା ଦିଉ ଗୁଡ଼ ମିଠା କଥା ମୋଦା କଥା ମାସୁ ॥
କଥା କପଡ଼ୁ କପ୍ତା ସେନ ସୁଖାଲ୍ଲ ଜଳନ୍ତୁ ଶ୍ରେଣ ବଲ୍ଲସ ॥
କଥା ଲସକର କଥା ନେବ ଖବାସୀ ଆବେ ମହଲ୍ଲ ବାସୁ ॥
ନାନକ ସଚେ ନାମ ବିଶୁ ସତେ ଟୋଲ୍ ବିଶାସୁ ॥ ୨ ॥

ବାର ମାଝ ପଉଡ଼ୀ ୧୦, ସଲେକ ୧,୨

: ୧୨ :

ପହୁର ଅଗନ ହୁବେ ଘରୁ ବାଧା ଶ୍ରେଜନୁ ସାରୁ କରାଇ ॥
ସଗଲେ ଦୁଃ ପାଣୀ କର ପୀବା ଧରଣ ହାକ ଚଲାଇ ॥
ଧର ତାରାଜ ଅବରୁ ତୋଲ୍ ପିଛେ ଟଂକୁ ଚଡ଼ାଇ ॥
ଏବଡ଼ୁ ବଧା ମାବା ନାସ୍ତା ସତସେ ନଥୁ ଚଲାଇ ॥
ଏତା ତାଣୁ ହୋବେ ମନ ଅଂଦର କରୀ ଭୁ ଆଶି କରାଇ ॥
ଜେବଡ଼ୁ ସାହୁରୁ ଜେବଡ଼ୁ ଦାଠା ଦେ ଦେ କରେ ରଜାଇ ॥
ନାନକ ନଦରି କରେ ଜିପୁ ଉପରି ସତ ନାମି ବଡ଼ଥାଇ ॥ ୧ ॥ ମ: ୨ ॥

ବାର ମାଝ ପଉଡ଼ୀ ୧୧, ସଲେକ ୧

: ୧୩ :

ଦୁଇ ଘାବେ ଚଉଦହ ହଟ ନାଲେ ॥ ଜେତେ ଜାଅ ତେତେ ବଣିଜାରେ ॥
ଖୁଲହେ ହଟ ହୋଆ ବାପାରୁ ॥ କୋ ପହୁଚେ ସୋ ଚଲଣହାଉ ॥
ଧରମୁ ଦଲଲୁ ପାଏ ଜାସାଣୁ ॥ ନାନକ ନାମୁ ଲହା ପରବାଣୁ ॥
ଘରି ଆଏ ବଜା ବାଧାଇ ॥ ସତ ନାମ କୋ ମିଲ୍ଲ ବଡ଼ଥଇ ॥ ୧ ॥ ମ: ୧ ॥

ବାର ସୂଆ ପଉଡ଼ୀ ୧୩, ସାଲେକ ୧

: ୧୪ :

ଜନି ନ ପାଇଓ ପ୍ରେମ ରୁପ କଂତ ନ ପାଇଓ ସାଉ ॥
ସୁଂଡେ ଘରକା ପାହୁଣା ଜିଉ ଆଇଆ ଦିଉ ଜାଉ ॥ ୧ ॥ ମ: ୧ ॥

: ୧୯ :

ତାକୁ କେବଳ ଜୀବିତ କୁହାଯିବ ଯାହାର ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ନାନକ କହେ ଯେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଜୀବିତ କୁହାଯାଇ ନପାରେ । ଯଦିବା ଏପରି ଲୋକ ଜୀବିତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ସେ ନିଷ୍ଠିତ ମଣିବ, ନିଶ୍ଚୟତ ହୋଇ, ସେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିଛୁ, ସେ ସମସ୍ତ କେବଳ ହାସ୍ୟ, ଭୂମି ଓ ସମ୍ପଦଦ୍ୱାରା ଯେ ପ୍ରଭବିତ ଧର୍ମଯିବ ଯେ ସେ ନିଗୁନତ୍ୟରେ ଭୋଗ ଅତେଜନ ଥିଲାବେଳେ, ସେ ଲୋକକୁ ଠଗମାତେ ଲୁଟିକରି ନେଉଛନ୍ତି, ନାମ-ବିସ୍ମୃତ ସେହି ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମ-ପ୍ରମାନ ହରାଇ ଚାଲିଛୁ । ଉତ୍ତମ ଖାଇଲେ ପିଇଲେ କି ଲାଭ, ଯଦି ଲୋକର ମନରେ ସତ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହନ୍ତି ? ଏପରି ଲୋକର, ଭୋଗବିଳାସ ବା ଦିଅ-ଫଳ-ମଇଦା-ମାଂସ-ଭକ୍ଷଣର କି ମୂଲ୍ୟ ? କି ସୁଖ ଦେବେ ଲୋକ-ଲସ୍ତର, ନାଏବ ଆଉ ପରିଶ୍ରମକ ଦଳ ? କି ଲାଭ ପ୍ରାପ୍ତରେ ବାସ କରି ? ନାନକର କଥନ ଏହିକି ଯେ, ସତ୍ୟ ନାମ ବିନା ସାରା ପାର୍ଥବ ଆଡ଼ମ୍ବର କେବଳ ବିନାଶର ହେବୁ ।

: ୨୦ :

ମୁଁ ଅନ୍ନ-ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରେ, ସୁଖରେ ବାସ କରେ ବରଫ-ଗୃହରେ, ପାଣି ପରି ପିଇିଯାଏ ସକଳ ତଥାକଥିତ ଦୁଃଖକୁ, ସମସ୍ତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଆଦେଶାନୁସାରେ ତଲ୍ଲବ, ତରଳର ଏକ ପାଖେ ଗୋଟିଏ ମାଝ ମୋର ଟଙ୍କା ଓ ଆରପାଖେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ତାରା-ସମନ୍ୱିତ ସମସ୍ତ ଆକାଶକୁ ରଖି, ତାକୁ ଗୁଚ୍ଛ ପ୍ରମାଣିତ କରେ, ଏପରି ବଡ଼ଲୋକ ହୁଏ ଯେ, ମୋର ସମାନ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କାହାକୁ ନ ଦେଖେ, ନାକରେ ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ଏ ଧରାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯେପରି ମୁଁ ଟାଣିପାରେ । କିନ୍ତୁ ନାନକ କହେ ଯେ, ଦାତା ଯେତେ ବଡ଼ ତାର ଦାନ ହୁଏ ସେହିପରି ବଡ଼, ଏବଂ ସେ ଦିଅନ୍ତି ତାଙ୍କର ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଯାହା ପ୍ରତି ହୁଏ କୃପା, ସେ ତାକୁ କେବଳ ଦେଇଥାନ୍ତି ସତ୍ୟନାମର ଗୁଣଗାନ କରିବାର ସମତା ।

: ୨୩ :

ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀ, କିନ୍ତୁ ଚଉଦ ହାଟ, ଯେତେ ଜୀବ, ସେତିକିଟି ବ୍ୟବସାୟ, ହାଟ ତ ବସିଛୁ, ବେପାର ତ ଚାଲିଛୁ, ସେଠି ଯେତେ ଲୋକ ଏକତ୍ର ହେଲେ, ସମସ୍ତେ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିଗଲେ । ଏଇ ହାଟରେ ଧର୍ମହିଁ ଦଲ୍ଲଲ, ଯେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ କରିଥାଏ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଯେଉଁ ବେପାରୀ କେବଳ ନାମରୂପକ ଲାଭ ନେଇଥାଏ, ସେହିହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦରବାରରେ ପାଇଥାଏ ମାନ୍ୟତା । ଗୃହ-ପ୍ରବେଶ କଲେ ଯେ ପାଏ ଯଥାର୍ଥ ଅଭିନନ୍ଦନ, ସତ୍ୟନାମ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସେ ପାଏ ଯଥାର୍ଥ ଫଳ ।

: ୨୪ :

ଯେ ପ୍ରେମ-ରସ ପାନ କରିନାହିଁ, ମନେ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ତାକୁ କହର ସ୍ୱାଦ ହିଁ ଜଣାନାହିଁ, ସେ ଏକ ଶୂନ୍ୟ-ଗୃହର ଅତିଥି ବୋଲି ଜାଣ, ସେ ଯେମିତି ଆସିଥିଲେ, ସେଇମିତି ଯିବେ ଫେରି ଖାଲି ହାତରେ, ଏବଂ

ସଉ ଓଲମ୍ବେ ଦିନେ କେ ରାଗା ମିଳନ ସହଂସ ॥
 ସିଫତି ସଲହଣୁ ଛଡ଼ କେ କରଂଗୀ ଲଗା ହଂସ ॥
 ଫିଟୁ ଇବେହା ଜାବିଆ କରୁ ଖାଇ ବଧାଇଆ ପେଟୁ ॥
 ନାନକ ସତେ ନାମ ବିଶୁ ସତେ ଦୁସମନ୍ତ ହେବୁ ॥ ୨ ॥

ବାର ସୂକ୍ତ ୧୭, ସଲେକ ୧, ୨

: ୧୫ :

ଖରଥ ନାବଣ ଜାଉ ଖରଥ ନାମୁ ହେ ॥
 ଖରଥ ସବଦ ବାଗୁରୁ ଅଂତର ଗିଆନୁ ହେ ॥
 ଗୁର ଗିଆନୁ ସାର୍ଥ ଆନୁ ଖରଥ ଦସ ପୁରବ ସଦା ଦସାହର ॥
 ହୁଅ ନାମୁ ହରି କା ସଦା ଜାତଉ ଦେହୁ ପ୍ରଭ ଧରଣୀଧର ॥
 ସସାରୁ ଶ୍ରେଣୀ ନାମୁ ଦାରୁ ମୈଲୁ ଲଗେ ସତ ବିନା ॥
 ଗୁରବାକୁ ନରମଲ ସଦା ଶୁନଣୁ ନିତ ସାରୁ ଖରଥ ମଜନା ॥ ୧ ॥

ଧନାସରା ଛନ୍ଦ

: ୧୬ :

ଚଂଚଲୁ ଚୀରୁ ନ ରହଇ ଠାଇ ॥ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମିରଗୁ ଅଂଶୁଷ ଖାଇ ॥
 ଚରନ କମଲ ଉରଧାରେ ଚୀତ ॥ ଚରୁ ଜୀବନୁ ଚେତନୁ ନିତ ମାତ ॥
 ଚଂଚଳ ସ୍ତ୍ରୀ ଗାସିେ ସବୁ କୋଇ ॥ ଚେତହ ଏକୁ ତହୁ ପୁଣୁ ହୋଇ ॥
 ଚିତ ବସିେ ରାତେ ହରି ନାଇ ॥ ମୁକତି ଭାଇଆ ପତି ସିଦ୍ଧି ଦର ଜାଇ ॥ ୨ ॥

ରାମକଲ୍ୟ ଦଶଶୀ, ଓଂକାର

: ୧୭ :

ଇହୁ ଧନୁ ସରନ ରହୁଆ ଭରପୁର ॥ ମନମୁଖି ଫିରହୁ ସି କାହେଁ ଦୂର ॥ ୧ ॥
 ସୋ ଧନୁ ବଖରୁ ନାମୁ ଶିବେ ହମାରେ ॥ ଜିସୁ ତୁ ଦେହୁ ତସେ ନିସତାରେ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ନ ଇହୁ ଧନୁ ଜଲେ ନ ତସକରୁ ଲେ ଜାଇ ॥ ନ ଇହୁ ଧନୁ ଡୃବେ ନ ଇସୁ ଧନ କର ମିଲେ ସଜାଇ ॥ ୨ ॥
 ଇସୁ ଧନ ଜା ଦେଖହୁ ବଡ଼ଥାଇ ॥ ସହଜେ ମୋତେ ଅନନ୍ଦନୁ ଜାଇ ॥ ୩ ॥
 ଇକ ବାତ ଅନୁପ ସୁନହୁ ନର ରାଇ ॥ ଇସୁ ଧନ ବିନୁ କହୁହୁ କନେ ପରମ ରତି ପାଇ ॥ ୪ ॥
 ଭଣିତ ନାନକୁ ଅକଥ ଜା କଥା ସୁନାଏ ॥ ସତିଗୁରୁ ମିଲେ ତ ଇହୁ ଧନୁ ପାଏ ॥ ୫ ॥ ୮ ॥

ମାରୁ

ସେ ଦିନରେ ଯଦି କରବସନ୍ତ ଶହେଟି ନିନ୍ଦାମୟ କର୍ମ ରାତିରେ କରନ୍ତି ସହସ୍ରଟି । ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ସ୍ତୁତି ଓ ଗୁଣାନୁବାଦ ନକରି, ସେ ଲୋକ ଜୀବନଟା ତାର କଟାଇ ଦିଏ, ଖାଲି ଅସ୍ଥି-ପଞ୍ଜର ଟାଣିବାରେ, ଖାଇ ଖାଇ କେବଳ ପେଟ ମୋଟା କରେ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଏପରି ଜୀବନ କେବଳ ଧୂଳିକାରଯୋଗ୍ୟ ଏବଂ ନାମ-ଭକ୍ତି ବିନା ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ୟ ସକଳ ଆସକ୍ତି କେବଳ ତାର ଶତ୍ରୁ ।

: ୧୫ :

ଫାର୍ଥଯାତ୍ରୀ କରବାକୁ ଚାହୁଁଛ କି ? ଶୁଣ ଭାଇ, ନାମ ହିଁ ଫାର୍ଥ । ସତ୍ୟ ଫାର୍ଥ ହେଉଛି ଶବ୍ଦ-ବିଚାର ଓ ଅନୁଜ୍ଞନ । ଗୁରୁ-ଜ୍ଞାନ ହିଁ ସତ୍ୟ ଫାର୍ଥ ସ୍ଥାନ, ଦଶପଦ ଓ ଦଶମୀ-ସ୍ଥାନର ଫଳ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ତମେ ପାଇବ । ମୁଁ କେବଳ ଦଶନାମ ହିଁ ଭୁକ୍ଷା କରେ । ହେ ପ୍ରଭୁ ଧରଣୀଧର, ମତେ କେବଳ ସେହି ଦାନ ହିଁ ଦିଅ । ଏହି ସଂସାରରୁପକ ଶେରର ତାହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ଔଷଧ, ସତ୍ୟାଶ୍ରୟ ବିନା ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ-ମନରେ ମଳ କମିଯାଏ, ଗୁରୁବାକ୍ୟ ହିଁ ନିର୍ମଳ ଓ ନିତ୍ୟାଲୋକ, ହେ ଭାଇ ଶୁଭିଚା ପାଇଁ ସ୍ଥାନ କର ତେବେ ସେହି ସତ୍ୟ ଫାର୍ଥରେ ।

: ୧୬ :

ଚଞ୍ଚଳ ଚିତ୍ତ, ଧ୍ୟାନରେ ସ୍ଥିର ରହି ପାରେନା, ମିଶର ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵ ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵ ଅଙ୍ଗୁର ଖାଇଲପରି ମନର ବ୍ୟବହାର, କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଚରଣକମଳ ଯଦି ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରହିଯାଏ, ତେବେ ମିଳିଯିବ ନିତ୍ୟ-ଚେତନା ଓ ଅମରତ୍ଵ । ମୁଁ ଦେଖେ ଯେ ଜଗତର ସବୁଲୋକ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତିତ; କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଚିତ୍ତ ଏନାଶ୍ଚ, ସେହି କେବଳ ସୁଖୀ, ଯାହାର ଚିତ୍ତରେ ଦଶନାମ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସେ ଦୁଃଖମୁକ୍ତ, ସେ ଅଦର ସହିତ ଘରକୁ ଫେରେ ।

: ୧୭ :

ସେ ଧନ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ରହିଛି, ଅଥଚ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଭାବେ ସଂସାରସର୍ବେ ଯେ ତାହା ଦୂର ଓ ଦୁଃସ୍ଥାପ୍ୟ, ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଭ୍ରମି ହେଉଥାଏ ଏଣେତେଣେ, କିନ୍ତୁ ମୋର ହୃଦୟରେ ସେହି ନାମର ସଜ୍ଜାହୀ ଗୁଲିଛି, ପ୍ରଭୁ ସେ ପଣ୍ୟ ଯାହାକୁ ଦେବେ, ତାର ହେବ ନିଶ୍ଚିତ ଉଦ୍ଧାର । ଏ ଧନ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ଯାଏନା, ଶ୍ଵେତ ଏହାକୁ ନେଇ ପଳାଇ ଯିବନି, ଏ ଧନ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଯିବନି, ଏହା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ହେଲେ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ଧନର ଗାରମା ଏହି ଯେ, ଏହା ପ୍ରତ୍ୟହ ବଢ଼ି ଗୁଲେ, ଏବଂ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ କେବଳ ସହକାନନ୍ଦ ଆଣିଦେବା ପାଇଁ । ଏଣୁ ଏହି ଅନୁପମ କଥା ଶୁଣ ଭାଇ, ଏହି ଧନ ସଂଚୟ ନ କରି ପରମଗତି ପାଇବ ବୋଲି ଆଶା କର କିପରି ? ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଏଇ ଯେ ମୁଁ ଶୁଣାଉଛି ତୁମକୁ, ଯାହାକି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ, ତାହା ମିଳେ କେବଳ ସଦ୍‌ଗୁରୁଠାରୁ ।

: ୧୮ :

ହୁଏ ଗୁରୁ ପୁରୁଷ ଆପଣେ ଗୁରୁ ପୁରୁ କାର କମାଉ ॥
 ସବଦ ସଲ୍ଲୀ ମନ ବସେ ହୁଏମେ ଦୁଖ ଜଳ ଜାଉ ॥
 ସହଜେ ହୋଇ ମିଳବଡ଼ା ସାତେ ସାତ ମିଳଇ ॥ ୫ ॥
 ସବଦ ରତେ ସେ ନରମଲେ ତଳ କାମ ହୋଧୁ ଅହଂକାରୁ ॥
 ନାମୁ ସଲ୍ଲୀ ସଦ ସଦା ହରି ଶୁଣୁ ଉପଧାର ॥
 ସୋ କହ ମନକୁ ବିପାଶି ସଭ ଜାଆ କା ଆଧାରୁ ॥ ୬ ॥
 ସବଦ ମରେ ସୋ ମର ରହେ ଫିରି ମରେ ନ ଦୁଖ ବାର ॥
 ସବଦେ ସା ତେ ପାଶି ହରିନାମେ ଲଗେ ପିଆରୁ ॥
 ବିନୁ ସବଦେ ଜଗୁ ଭୁଲ ଫିରେ ମର ଜନମେ ବାସେ ବାର ॥ ୭ ॥
 ସଭ ସାଲହେ ଆପ କହ ବଡ଼ଦୁ ବଡ଼େଷ ହୋଇ ॥
 ଗୁରୁ ବିନୁ ଆପ ନ ଚୀନି କହେ ପୁଣେ କଥା ହୋଇ ॥
 ନାନକ ସବଦ ପଞ୍ଚାଶି ହୁଏମେ କରେ ନ କୋଇ ॥ ୮ ॥ ୮ ॥

ସିଦ୍ଧା ଶୁଣୁ ଅସଂପଦାଆ

: ୧୯ :

ବାରହ ମହୁ ଶୁକଳ ଖସି ଜାବହୁ ଚହୁ ହୁଅ ମହୁ ସଂନିଆସୀ ॥
 କୋଗୀ କାପଡ଼ୀଆ ସିର ଶୁଧେ ବିନୁ ସବଦେ ଗଲ ଫାସୀ ॥ ୧ ॥
 ସବଦ ରତେ ପୁରେ ବେଶିଗୀ ॥
 ଅଛନ୍ତି ହସତ ମହୁ ଶୁଣିଆ ଜାଗୀ ଏକ ଭାଇ ଲବ ଲଗି ॥ ୨ ॥
 ବହୁମଣ ବାଦୁ ପଡ଼ହୁ କର କରଣୀ କରଣୀ କରମ କରାଏ ॥
 ବିନୁ ବୁଝେ କହୁ ପୁଝେ ନାଥା ମନମୁଖୁ ବିଛୁଡ଼ୁ ଦୁଖ ପାଏ ॥ ୩ ॥
 ସବଦ ମିଲେ ସେ ପୁରୁଷ ସାଗୀ ଦରଗହ ମାନେ ॥
 ଅନନ୍ତ ନାମି ରତନ ଲବ ଲଗେ କୁରି କୁରି ସାତ ସମାନେ ॥ ୪ ॥
 ସଗଲେ କରମ ଧରମ ପୁତ ସଂଜମ ଜପ ତପ ଶାରଥ ସବଦ ବସେ ॥
 ନାନକ ସତଗୁର ମିଲେ ମିଲଇଆ ଦୁଖ ପରାନ୍ତ କାଲ ନସେ ॥ ୫ ॥ ୧୭ ॥

ପରଭାଷା

: ୧୮ :

ମୁଁ ସବଦା ଗୁରୁକୁ ସବୁ ସମସ୍ୟାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ, ଏବଂ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ କର୍ମରତ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଶେର ସୁବନ କରିଥାଏ, କାଶୀ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଶେଷି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ ଅହଂକାରରୂପକ ଦୁଃଖ ଜଳ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ସହଜ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହ ମିଳନ, ସତ୍ୟ ମିଳିଥାଏ ସତ୍ୟଦ୍ୱାରା । ଯେଉଁ ଲୋକ ଶବ୍ଦରତ, ସେ ନିର୍ମଳ ଚରିତ୍ର, ସେ କାମ-କ୍ରୋଧ ଅହଂକାରରୁ ମୁକ୍ତ, ସେ ନିତ୍ୟ ନାମର ପ୍ରଶସ୍ତି କରିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥାନ୍ତି ସବଦା ହରିକୁ, ଯେ କି ସର୍ବଜ୍ଞବର ଅଧାର, ତାଙ୍କୁ ମନରୁ ବିସୋରି ଦେବ କିପରି ? ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜର ଅହଂକାରକୁ ମାରିଦେବ, ତାର ଏପରି ଭାବରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, ଯେପରିକି ମୃତ୍ୟୁକ ସେ ଅଛି ଭେଟେନା । ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରାହିଁ ପ୍ରଭୁ-ପ୍ରାପ୍ତି ଘଟେ, ଶବ୍ଦହିଁ ଆଶେ ହରିନାମ ପ୍ରତି ଅଦର । ଶବ୍ଦ ବିନା ସମସ୍ତ ଜଗତ ଭ୍ରାନ୍ତ, ଏବଂ ସେହି ଯୋଗୁଁ ବାରବାର ମରେ, ଜନ୍ମେ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ମରେ । ସମସ୍ତେ ଅସ୍ତ-ପ୍ରାଣରେ ରତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ମନେ କରେ ଯେ, ସେ ବଡ଼ରୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମାର ପ୍ରକୃତ ପରିଷ୍ଠେ କେହି ପାଇପାରେନା ବିନା ଗୁରୁରେ; କେବଳ କହ୍ନିବା-ଶୁଣିବା ବୃଥା । ନାନକ ତେଣୁ ଘୋଷଣା କରେ କି, କେବଳ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରାହିଁ ଅସ୍ତ-ପରିଚୟ ମିଳେ, କେବଳ ଶବ୍ଦ-ପ୍ରାପ୍ତି ପରେହିଁ ଅହଂକାର ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ।

: ୧୯ :

ରାଜା ବାର ବାଟରେ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନଷ୍ଟ ଯାଏ ଛ-ଗୁଣ ବାଟରେ; ଶବ୍ଦ-ବିହୀନ କାପାଳକ, ଯୋଗୀ ଓ ଜେନା ଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ବେକରେ ଫାଶ ବନ୍ଧା, ଜାଣିବ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗିନୀ ସେହି ଯେ କେବଳ ଶବ୍ଦବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀ । ହାତରେ ଗୋଟେଇ ଆଣିଥିବା ଓପରା ଧରି ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିଲେହିଁ, ସେ କେବଳ ଏକ ପ୍ରେମରେ ଲିଙ୍ଗ-ଚିତ୍ତ । ବେଦବେଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଜ୍ଞ କରେ ଓ କରାଉଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ-ବ୍ରହ୍ମର ମର୍ମ ନ ବୁଝିଲେ, ସେ ରହୁଥାଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞ, ଏବଂ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଶୁଣ୍ଠ ସଂସାରୀ ଲୋକ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହୁବା ଫଳରେ ବରାବର ପାଉଥାଏ ଦୁଃଖ । ଯେ ଶବ୍ଦକୁ ଜାଣିପାରିଲେଣି, ତାଙ୍କର ସକଳ ଆଶ୍ଚର୍ୟ ଆପେ ଆପେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଅନୁଦିନ ନାମ-ରତ୍ନରେ ଜ୍ୟୋତି ଝଟକିଛି, ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ସତ୍ୟ ସେହିଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ, ସକଳ କର୍ମ, ଧର୍ମ, ଶୁଦ୍ଧିତା ଓ ସଂସାର, ସକଳ ଜପ, ତପ ଓ ଉର୍ଥଯାତ୍ରାର ଫଳ, ସମସ୍ତହିଁ ଶବ୍ଦ-ବ୍ରହ୍ମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସହଗୁରୁଙ୍କ ଭେଟ ହେଲେହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଭେଟ ହେବ, ଏବଂ ସେହି ସାଥେ ହେବ ପାପ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଅବସାନ ।

ଗୁଣ-ଗାନ

: ୧୦୦ :

ବଣକୁ କହୁ ବଜୋରିହୋ ବଢ଼ୁ ଲେହୁ ସମାଲ ॥
 ତେସୀ ବସରୁ ବିସାହୁ ଲେସୀ ନବହେ ନାଲ ॥
 ଅଗେ ସାହୁ ସୁକାଶ ହେ ତେସୀ ବସରୁ ସମାଲ ॥
 ଭଲ ରେ ସମୁ କହୁଡ଼ୁ ଚିତ ଲଲ ॥
 ହରିଜୟ ବଢ଼ୁ ଲେ ଲେହୁ ସହ ଦେଖେ ପଟଅଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ଜନା ସାସି ନ ଦରୁ ହେ କିଉ ଦିନା ସୁଖ ହୋଇ ॥
 ଖୋଟେ ବଜେ ବଢ଼ୁଜିଆ ମନୁ ତନୁ ଖୋଟା ହୋଇ ॥
 ଫାହା ଫାଥେ ମିରଗ ଜିଉ ଦୁଖ ଘଣୋ ନିତ ରୋଇ ॥ ୨ ॥
 ଖୋଟେ ପୋତେ ନ ପବହୁ ଦିନ ହରିଗୁର ଦରପୁ ନ ହୋଇ ॥
 ଖୋଟେ ଜାତ ନ ପଡ଼ ହେ ଖୋଟି ନ ସୀର୍ଷି କୋଇ ॥
 ଖୋଟେ ଖୋଟୁ କମାବଣ ଅଇ ଗଇଆ ପଡ଼ ଖୋଇ ॥ ୩ ॥
 ନାନକ ମନୁ ସମସାହିସି ଗୁର କେ ସବଦ ସାଲହ ॥
 ସମନାମ ରଂଗି ତେଆ ସାରୁ ନ ଭରମୁ ଦିନାହ ॥
 ହରି ଜପି ଲହା ଅଗଲ ନିରଭଇ ହରି ମନ ମାହ ॥ ୪ ॥

ସିଂହ ରାଗ

: ୧୦୧ :

ତୁ ପୁଲତାନୁ କହା ହୁଇ ମୀଆ ତେଣୁ କବନ ବଢ଼ାଇ ॥
 ନା ତୁ ଦେହୁ ସୁ କହା ପୁଆମୀ ମେ ମୁରଖ କହଣୁ ନ ଜାଲ ॥ ୧ ॥
 ତେରେ ଗୁଣ ଗାବା ଦେହୁ ରୁହାଇ ॥
 ଜେସେ ସତ ମହ ରହଇ ରଜାଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ଜୋ କହୁ ହୋଆ ସବୁ କହୁ ରୁହ ତେ ତେଣୁ ସଭ ଅସନାଇ ॥
 ତେବ ଅଂରୁ ନ ଜାଣା ମେରେ ସାହବ ମେ ଅହଲେ କଥା ଚରୁରାଇ ॥ ୨ ॥
 କଥା ହଇ କଥୀ କଥେ କଥ ଦେଖା ମେ ଅକଥ ନ କଥନା ଜାଲ ॥
 ଜୋ ରୁଧୁ ସବେ ସୋଇ ଆଖା ଦଲୁ ତେଣୁ ବଢ଼ଅଇ ॥ ୩ ॥
 ଏତେ କୃକର ହଇ ବେଗନା ଭଉକା ଇସୁ ତନ ତାଇ ॥
 ଭଗଦ ହୁଣ ନାନକୁ ଜେ ହୋଇଗା ତା ସେମେ ନାଉ ନ ଜାଲ ॥ ୪ ॥ ୧ ॥

ବିଲବଲୁ

: ୧୦୦ :

ହେ ବ୍ୟବସାୟୀ, ସାବଧାନରେ ସତ୍ତ୍ୱା କରି, ଏପରି ପଦାର୍ଥ କଣ, ଯାହା ତମ ସାଥରେ ଯିବ । ପରଲୋକରେ ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରଭୃତି ଏକମାତ୍ର ସାହୁକାର ତେଣୁ ସେ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ନେବେ, ନେବଳ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପରଖ କରି କଣ । ହେ ଶ୍ରାବ, ତାହାକୁ ଏକାଞ୍ଚ କରି, ମୁହଁରେ ରାମ-ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି, ଏବଂ ଏପ୍ରକାର ହରି-ସଖା କଣ୍ଠିରଖି, ଯେପରିକି ପରଲୋକର ସାହୁକାର ଆଖି ପକେଇଲେହିଁ ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ । ଯାହାପାଖରେ ସତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ନାହିଁ, ସେ କେବେହେଲେ ସୁଖ ଲାଭ କରିବ ନାହିଁ । ମନ୍ଦ ଶାଢ଼ୀରେ ବଣିଜ କଲେ, ଲୋକର ତନମନ ମନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ, ଜାଲରେ ପଡ଼ିଥିବା ମୃଗ ସମାନ ସେ ଲୋକ ଗଭୀର ଦୁଃଖ ପାଏ ଓ ନିତ୍ୟ କରିଥାଏ ଭିଳାପ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଖଳଶାଖାନାରେ ଖରାପ ଜନସ୍ତ ତମେ ତ ଦାଖଲ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ବା ହରି ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳିବ କିପରି ? ମନ୍ଦ ଲୋକ ସମାଜରେ ଅପାଂକ୍ତେୟ ଓ ସମ୍ମାନସ୍ଥାନ, ମନ୍ଦକର୍ମ କରି ଏ ଜଗତରେ କିଏ ବା ସଫଳ ହେବାକୁ ଆଶା କରିପାରେ ? ଖରାପ ଲୋକ ଖରାପ କାମ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯା-ଆସ କରିଥାନ୍ତି ଅପମାନର ବୋହୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଧରି । ନାନକର କଥନ ତେଣୁ ଏହି ଯେ, ଗୁରୁଦତ୍ତ ନାମକୁ ଭଲଭାବରେ ରୁହିଁ କେବଳ ପ୍ରଭୁ-ଗୁଣ ଗାନ କରି, ଯେ ରାମନାମର ରଙ୍ଗରେ ନିଜକୁ ରଞ୍ଜିତ କରିପାରନ୍ତି ସେ ହୋଇଛନ୍ତି ଶ୍ରବ-ଶୂନ୍ୟ ଓ ଭ୍ରମ-ଶୂନ୍ୟ । ହରିନାମ ଜପରେ ଲାଭ ଛଡ଼ା କିଛି ନାହିଁ; ତେଣୁ ହରିଙ୍କି ମନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ସଂସାରରେ ନିଉଁସୁ ହୋଇ ଚଳ-ପ୍ରଚଳ ହୁଅ ।

: ୧୦୧ :

ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ତ ସୁଲଭାନ; ତେଣୁ ମୁଁ ଯେ ତୁମକୁ କହେ ମିଆଁ ବୋଲି, ସେଥିରେ ତୁମର ବଡ଼ାଇ ବଞ୍ଚିତ ହେଲ କିପରି ? ତମେ ଯେପରି କୁହାଉଛ, ମୁଁ ତାହାହିଁ କହୁଛି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ଏକ ମୂର୍ଖ, ମୁଁ କ'ଣ ବା କହୁପାରେ ? ମତେ ତମେ ଜ୍ଞାନ ନ ଦେଲେ, ମୁଁ ତମର କି ଗୁଣ କିପରି ଗାଇପାରେ ? ତଳିବ ବା କିପରି ସତ୍ୟାନୁଶାସୀ ହୋଇ ? ଯାହା କହୁ ହୋଇଛି, ସେ ସମସ୍ତ କେବଳ ତୁମଠାରୁ ଆସିଛି ସିନା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତୁମର ମହିମା କେବଳ । ତୁମର ଅଳ୍ପ ଖୋଜି ପାଇବ, ଏ ଶକ୍ତି କାହିଁ ମୋର ? ମୁଁ ଯେ ଏକ ଅକ୍ଷ ଓ ଗୁରୁପ୍ରିୟ ଲୋକମାତ୍ର, ମୁଁ କି କଥନ କହୁପାରେ ? ବରଂ ବହୁ କଥନ ପରେ ଏହାହିଁ ଜାଣିଛୁ ଯେ, ଅନିଷ୍ଟକୋଷର କଥନ ମୋର ସ୍ତବ୍ଧ ଶକ୍ତିର ବାହାରେ । ତୁମକୁ ଯାହା ଭଲ ଲାଗିବ, ତାହାହିଁ ଅନୁମାନ କରି ମୁଁ କହୁଗୁଲୁଛି—ତାହା କିନ୍ତୁ ତୁମ ଗୁଣ-କୀର୍ତ୍ତନର ଚଳ ମାତ୍ର । ଏଠି ବହୁତ କୁକୁର ସଦାବେଳେ ଭୁଲିଲିଭିଲୁ, କେବଳ ନିଜ ଦେହର ଆବଶ୍ୟକତା ଦେଖ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏଠି ଏକପ୍ରକାର ବିଦେଶୀ ବୋଲି ନିଜକୁ ମନେନେରେ । ନାନକ କହେ କି, ଯେ ଭକ୍ତସ୍ଥାନ, ତା'ଠାରେ ସ୍ୱାମୀର ମହିମା କିପରି ପ୍ରକଟିତ ହେବ ?

ସହସ୍ରଗତି, ସାଧୁ, ସନ୍ତ, ଗୁରୁମୁଖ

: ୧୦୨ :

ଭବମ ସଂଗୀତ ଭବମୁ ହୋବେ ॥ ଗୁଣ କରୁ ଧାବେ ଅବଗଣ ଧୋବେ ॥
ବିନୁ ଗୁର ସେବେ ସହଜୁ ନ ହୋବେ ॥ ୭ ॥

ଆସା, ଅସଃପଦାଆ

: ୧୦୩ :

କଲର ବେଷ ଛପଡ଼ୀ କରୁଆ ମଲ୍ ମଲ୍ ନାଲ ॥
ମନୁ ତନୁ ମେଲ ଅବଗଣୀ ଚଂକୁ ଭସା ରକ୍ଷାଆଇ ॥
ସରବରୁ ହଂସ ନ ଜାଣିଆ କାଗ ବୁଝଂଶୀ ସଙ୍ଗୀ ॥
ସାକତ ସିନ୍ଧୁ ଯିଶୀ ପ୍ରୀତି ହେ ବଂସହୁ ରେଆନା ରଙ୍ଗୀ ॥
ସନ୍ତ ସକ୍ଷ ଜେକାରୁ କର ଗୁରମୁଖି କରମ କମାଉ ॥
ନରମଲ୍ ନାବଶୁ ନାନକା ଗୁରୁ ଡାରଥୁ ଦକ୍ଷଆଇ ॥ ୧୦ ॥

ସଲେକ ବାସ୍ ତେ ବଧୀକ

: ୧୦୪ :

ବୋଲହୁ ସାବୁ ମିଥୁଆ ନଞ୍ଚଂ ରାଉ ॥ ଶୁଲହୁ ଗୁରମୁଖି ହୁକମି ରଜାଉ ॥
ରହୁହୁ ଅତୀତ ସତେ ସରଣାଉ ॥ ୧ ॥
ସତ ଦର ବେସେ କାଲୁ ନ ଜୋହେ ॥ ମନମୁଖ କରୁ ଆବତ ଜାବତ ଦୁଖ ମୋହେ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
ଅପିହୁ ପୀଥଉ ଅକଥୁ କଥୁ କଥୁ ରହାଉ ॥ ନିଜଧର ବେସେ ସହଜ ଦରୁ ଲହାଉ ॥
ହରି ରସି ମାତେ ଲହୁ ସୁଖୁ କହାଉ ॥ ୨ ॥
ଗୁରୁଂଦ ଶୁଲ ନିହତଲୁ ନଞ୍ଚୁ ଡୋଲେ ॥ ଗୁରମତ ସାତ ସହଜ ହରି ବୋଲେ ॥
ପୀବେ ଅମୃତୁ ତରୁ ବିରୋଲୋ ॥ ୩ ॥
ସତଗୁରୁ ଦେଖିଆ ଦାଖିଆ ଲୁଲ ॥ ମନୁ ତନୁ ଅରପିଠ ଅନ୍ତରଗତ ଲୁଲ ॥
ଗତ ମିତି ପାଇ ଆତମ ଚୀନ ॥ ୪ ॥
ଶେକନୁ ନାମୁ ନରଞ୍ଜନ ସାବୁ ॥ ପରମ ହଂସ ସବୁ ଜୋତି ଅପାର ॥
ଜହୁ ଦେଖଇ ତହୁ ଏକଂକାରୁ ॥ ୫ ॥
ରହେ ନିଶାଳସୁ ଏକା ସତକୁରଣୀ ॥ ପରମ ପଦୁ ପାଇଆ ସେବା ଗୁର ଚରଣୀ ॥
ମନ ତେ ମନୁ ମାନିଆ ବୁଝାଅହଂ ଭ୍ରମଣୀ ॥ ୬ ॥
ଜନ ବିଧି କରଣ କରଣୁ ନଞ୍ଚୁ ଜାଣିଆ ॥ ହରି ଜସି ସନ୍ତ ଭଗତ ନିସତାରଣୀ ॥
ପ୍ରଭ ପାଏ ହୁମ ଅବରୁ ନ ଲାଣିଆ ॥ ୭ ॥

: ୧୦୨ :

କେବଳ ଉତ୍ତମ ସଙ୍ଗରେ ମୁଁ ଉତ୍ତମ ଦେବାର ଆଶା କରେ, ସତ୍ତ୍ୱଜନ-ସଙ୍ଗ ପ୍ରଶୋଦିତ କରେ ଗୁଣ ପାଇଁ ଉତ୍ତମ ଏବଂ ଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଦିଏ ଅବଶୁଦ୍ଧ ମଇଳା, କିନ୍ତୁ ଗୁରୁସେବା ବିନା ଏସବୁ ସହଜରେ ଘଟେ ନାହିଁ ।

: ୧୦୩ :

ନାନା ଅବଗୁଣ ହେଉ ମନ ଓ ଦେହ ମଇଳାରେ ଭର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ ମଇଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଉଠୁଛୁ ଦୂର୍ଗନ୍ଧ । କୁ-ପକ୍ଷୀର ସଙ୍ଗରେ ମାଢ଼ି ରହୁବାରୁ ମାନସଭୋବରର ହଂସ ସହୃଦ ପରିତପ୍ତ ଘଟି ପାଶଲ ନାହିଁ । ହେ ଜ୍ଞାନ, ତେଣୁ ଜାଣିରଖ ଯେ, ପାପୀ ଜନଙ୍କ ସହୃଦ ପ୍ରୀତିର ଏହି ଫଳ । ସନ୍ଥମାନଙ୍କର ଜୟ ଜୟ କହ, ଅନୁଭୂତ କର୍ମ କର । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଗୁରୁହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫାର୍ଥ ଓ ନିର୍ମଳ ସ୍ଥାନ ।

: ୧୦୪ :

କେବେହେଲେ ସାମାନ୍ୟତମ ମିଥ୍ୟା ନ କହ, ଯେ ସଦା ସତ୍ୟହିଁ କହେ, ଏବଂ ଗୁରୁସାକ୍ଷିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ଅନୁଯାୟୀହିଁ ନିଜକୁ ପରିଗ୍ରାହିତ କରେ । ସତ୍ୟଶରଣାଗ୍ରତ ହୋଇ ସେହି ସଜ୍ଜନ ସମାଜରୁ ନିଜକୁ ଭିନ୍ନ ରଖେ । ସତ୍ୟର ଘର ଚଳାଚଳି ହୁଅନ୍ତି, କାଳର ପ୍ରସବ ସେପରି ଲୋକଭିତରେ ପଡ଼େନା । କିନ୍ତୁ ଯେ ସେଛାଭାଷୀ, ସେ ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁର ଯିବା ଆସିବା ଦେଇ ମୋହ-ଜନିତ ଦୁଃଖରେ ବସବର ପୀଡ଼ିତ ହୁଏ । ଯେ ଗୁରୁ-ସାକ୍ଷିତ ସେ ଅପେକ୍ଷା ପାନ କରେ, ଏବଂ ସ୍ବାହା ଅକଥମାୟ, ତାହା ପ୍ରକଟିତ ହୁଏ ତାର ବଚନରୁ, ସେ ନିଜର ଗୁହ-ସଂସାରରେ ରହି ମଧ୍ୟ ସହଜର ଘରକୁ ପାଇଥାଏ, ଯେଉଁ ସହଜ-ସୁଖ କେବଳ ମିଳିଥାଏ ଲୋକ ହରି-ରସରେ ମନ୍ତ୍ର ହେଲେ । ଗୁରୁନିଷ୍ଠ ଜନ ଚଞ୍ଚଳ ବା ଏତେତେଣେ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ରହନ୍ତି ନିଶ୍ଚଳ, ନିର୍ବିକାର, ଏବଂ ତାଙ୍କର ସତ୍ୟମୟ ବଚନ ଦେଇ ସ୍ବର ସହଜରେ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେହି ଲୋକହିଁ ଡ଼ାକ୍ଷ-ସମୁଦ୍ର-ମନ୍ଥନ କରି ଅମୃତ ପାନ କରିଥାଏ । ସତ୍ତ୍ୱଗୁରୁ ଭେଟି, ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାକ୍ଷିତ ହୋଇ ତାଙ୍କଠାରେ ତହିଁ ସମର୍ପିତ କରି ଦେଇ, ଅନ୍ୟକରଣରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ସେହି ସଜ୍ଜନ ପାଆନ୍ତି ଆସ୍ତ-ପରିତପ୍ତ ଓ ଗତି-ମୁକ୍ତ । ନିରଞ୍ଜନ-ନାମହିଁ ସେ ଲୋକର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୋଜନ, ସେ ପରମହଂସ ଓ ସତ୍ୟର ଅପାର ଜ୍ୟୋତି । ସେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଦେଖନ୍ତି କେବଳ ଏକ ଓଁ କାର । ତାଙ୍କର କର୍ମଯାନ ପରିଗ୍ରାହିତ ହୁଏ ସେହି ଏକ ସତ୍ୟଦ୍ୱାରା, ସେ ରହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସକଳ କର୍ମ ଭିତରେ ନିର୍ଲିପ୍ତ, ଗୁରୁସେବା ଭିତରେ ପାଇଥାନ୍ତି ପରମପଦ ।

ସାତ ମହଲ ଗୁର ଅଲଗୁ ଲଖାଇଥା ॥ ନହତଲ ମହଲୁ ନଷ୍ଟ ଗୁରୁଥା ମାଇଥା ॥
 ସାତ ସଂତୋଷେ ଭରମୁ ଚୁକାଇଥା ॥ ୮ ॥
 ଜନ କେ ମନ ବସିଥା ସବୁ ସୋର ॥ ତନ ଜା ସଂଗତ ଗୁରମୁଖି ହୋଇ ॥
 ନାନକ ସାତ ନାମ ମଲୁ ଖୋଇ ॥ ୯ ॥ ୧୫ ॥

ଗଉଡ଼ୀ ଅସ୍ତପଦ୍ୟା

: ୧୦୫ :

ଗୁରମୁଖି ସାତେ କା ଭର ପାବେ ॥ ଗୁରମୁଖି ବାଣୀ ଅସ୍ତୁ ଘଡ଼ାବେ ॥
 ଗୁରମୁଖି ନରମଲ ହରି ଗୁଣ ଗାବେ ॥ ଗୁରମୁଖି ପବନୁ ପରମ ପଦୁ ପାବେ ॥
 ଗୁରମୁଖି ସେମି ସେମି ହରି ଧ୍ୟାବେ ॥ ନାନକ ଗୁରମୁଖି ସାତ ସମାବେ ॥ ୨୭ ॥
 ଗୁରମୁଖି ଧରଣ ସାତେ ସାଜା ॥ ତସ ମହ ଓପତ ଖପତ ସୁ ବାଜା ॥
 ଗୁର କେ ସବଦ ରପେ ରଂଗୁ ଲଇ ॥ ସାତ ରତନ ପତ ସିଦ୍ଧ ଘର ଜାଇ ॥
 ମାତ ସବଦ ବନୁ ପତ ନଷ୍ଟ ପାବେ ॥ ନାନକ ବନୁ ନାବେ କଉ ସାତ ସମାବେ ॥ ୩୦ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ସିଧଗୋସ୍ତି

୧୦୬ :

ଗୁରମୁଖି ନାମୁ ଦାନୁ ଇସନାନୁ ॥ ଗୁରମୁଖି ଲାଗି ସହଜ ଧ୍ୟାନୁ ॥
 ଗୁରମୁଖି ପାବେ ଦରଗହ ମାନୁ ॥ ଗୁରମୁଖି ଭର ଉଠନୁ ପରଧାନୁ ॥
 ଗୁରମୁଖି କରଣୀ କାର କରାଏ ॥ ନାନକ ଗୁରମୁଖି ମେଲ ମିଲାଏ ॥ ୩୧ ॥
 ଗୁରମୁଖି ସାସନ ସମୁଦ ବେଦ ॥ ଗୁରମୁଖି ପାବେ ଘଟ ଘଟି ଭେଦ ॥
 ଗୁରମୁଖି ବେର ବସୋଧ ଗବାବେ ॥ ଗୁରମୁଖି ସଗଲ୍ଲ ଗଣେ ମିଟାବେ ॥
 ଗୁରମୁଖି ରାମ ନାମ ରଂଗି ରାଜା ॥ ନାନକ ଗୁରମୁଖି ଖସମ ପଛା ॥ ୩୨ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ସିଧଗୋସ୍ତି

: ୧୦୭ :

ଗୁରମୁଖି ଅସ୍ତପଦ୍ୟା ସଭ ରୂପୀ ॥ ଗୁରମୁଖି ଭବଜଳୁ ତସାସି ସତ ସୁଧୀ ॥
 ଗୁରମୁଖି ସର ଅପସର ବଧ ଜାଣେ ॥ ଗୁରମୁଖି ପରବରତ ନରବରତ ପଛାଣେ ॥
 ଗୁରମୁଖି ତାରେ ପାର ଉତାରେ ॥ ନାନକ ଗୁରମୁଖି ସବଦ ନସତାରେ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ସିଧଗୋସ୍ତି

ତାଙ୍କୁ ଗୁଲିଯାଇଛି ଅହଙ୍କାର ଓ ମୋହ-ଭ୍ରମ, ମନରୁ ଗୁଲିଯାଇଛି ସକଳ ଅଭିମାନ । ଏ ପଥରେ ଗଲେ ଉଦ୍ଧାର ନ ହେବ କିପରି ? କେବଳ ହରି-ଯଶ-ଗାନ ହିଁ ଅନେକ ସହ-ଭକ୍ତଙ୍କୁ ଦେଇପାରିଛି ମୁକ୍ତି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭେଟ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ, ସେ ମିଳିଗଲେ ଯଦି, ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଶକ୍ତି କେବଳ ବୃଥା ନୁହେଁ କି ? ଅଲୋକ ଗୁରୁ କେବଳ ସତ୍ୟ-ମନ୍ଦିରରେ ଦେଖାଦିଅନ୍ତି, ସେ ମନ୍ଦିର ନିଶ୍ଚଳ ଓ ଛାୟା-ମାୟା-ଶୂନ୍ୟ, ସତ୍ୟ ଦିଏ ସନ୍ତୋଷ ଏବଂ ଭ୍ରାନ୍ତିକୁ ଦୂରଭୁତ କରେ । ଯାହାର ଚିତ୍ତରେ ସତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଯାଏ, ସେହି ସତ୍ୟର ସହବାସ ଦେଇ ହିଁ ହୋଇଯାଏ ତାଙ୍କର ଗୁରୁପୀଠ । ନାନକର କଥନ ଏହି କି, ସତ୍ୟ ନାମଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତର ସକଳ ମଳ ବିଦୂରିତ ହୋଇଯାଇଥାଏ ।

: ୧୦୫ :

ଗୁରୁପୀଠିତ ସଙ୍କଳର ଚିତ୍ତରେ ସର୍ବଦା ରହିଥାଏ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଭୟ, ଗୁରୁନିଷ୍ଠ ସଙ୍କଳ, ଗୁରୁର ବାଣୀ ନେଇ ଅନ୍ତର୍ମାନ ଓ ଦୁର୍ବିନୀତ ମନକୁ ଶାନ୍ତି, ନିର୍ମଳ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଗୁରୁନିଷ୍ଠର ନିର୍ମଳ ମନ କେବଳ ହରି-ଗୁଣ ଗାଏ, ପବିତ୍ର ଗୁରୁନିଷ୍ଠ ପରମ ପଦବୀ ପାଇଥାନ୍ତି ଗୁରୁନିଷ୍ଠର ପ୍ରତିଟି ପ୍ରେମ ହରିଧାନରେ ଲମ୍ବ, ନାନକର କଥନ ଏହି କି, ଗୁରୁନିଷ୍ଠ ଜନ ସତ୍ୟରେ ହିଁ ଅଧିବାସ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରଭୁ ଏ ଧରଣୀ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଗୁରୁନିଷ୍ଠ ସଙ୍କଳମାନଙ୍କପାଇଁ ସେହି ପ୍ରଭୁ, ଉତ୍ପତ୍ତି-ନାଶ ଯାହାଙ୍କର ସହାୟ ଲାଲା, ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ମଜ୍ଜିତ କରିଦିଅନ୍ତି, ସେହି ସତ୍ୟଲାଭ ସଙ୍କଳମାନେ ସହଜରେ ଘରକୁ ଫେରିଥାନ୍ତି । ସତ୍ୟ ବିନା ମାନ୍ୟତା ମିଳେନା । ନାନକ ପରାରେ, ନାମ ବିନା ସତ୍ୟ ଅଛି କେଉଁଠି ଥାଏ କି ?

: ୧୦୬ :

ଗୁରୁପଦସ୍ତ ଲେକର ଲକ୍ଷଣ ହେଲା ହରିନାମ ଭଜନ, ଦାନ ଓ ସ୍ନାନ, ନିଷ୍କାର ସହୃଦ ଗୁରୁପଦେଶ ପାଳନ କରୁଥିବା ଲୋକକୁ ଧ୍ୟାନ ସହଜଯାଏ ହୋଇଥାଏ, ଏବଂ ଏହିପରି ଗୁରୁପଦସ୍ତ ଲେକ ଭଗ୍ନରଙ୍ଗ ପାଦତଳେ ସମ୍ମାନ ଲଭ କରିଥାନ୍ତି, ସେ ଭବଭୟଭଞ୍ଜନ ଓ ସମାଜରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି । ଗୁରୁମୁଖୀ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କେବଳ କନ୍ଥେ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ନାନକର କଥନ ତେଣୁ ଏହି ଯେ, ଗୁରୁମୁଖୀ ଲୋକହିଁ ଭଗ୍ନର-ସାକ୍ଷାତ କରାଇ ପାରିବେ । ଗୁରୁମୁଖୀ ଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ତୁତି ଓ ବେଦର ସହଜଜ୍ଞତା ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ଭଗ୍ନର ପ୍ରତି ଘଟରେ ବିରାଜମାନ ସେ ସେହି ଘଟ ଓ ଘଟସ୍ଥ ପ୍ରଭୁର ଭେଦ ଦେଖି-ପାରେ । ଗୁରୁମୁଖୀର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବୈର-ବିରୋଧ-ଭାବ ଏକାବେଳକେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ଲୁପ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ-ଅନ୍ୟ-ଗଣନା-ଭାବ ଓ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ-ଭେଦ ଭାବ । ସେ ହୋଇଉଠନ୍ତି ଏକାନ୍ତରେ ରାମ ନାମ ଅନୁରାଗୀ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଗୁରୁମୁଖୀ ହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହୃଦ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

: ୧୦୭ :

ଗୁରୁମୁଖୀହିଁ ସହଜରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଅଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ଏବଂ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ବୁଦ୍ଧି, ସେ କେବଳ ସତ୍ୟ ଓ ଶୌଚ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିହିଁ ପାରହୋଇଥାନ୍ତି ଏହି ଭବସାଗର । ଗୁରୁମୁଖୀ ଜାଣନ୍ତି କର୍ମର ବେଳା ଓ ବ୍ୟୟ ଏବଂ ପ୍ରବୃତ୍ତି-ଓ-ନିବୃତ୍ତି-ଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସୁପରିଚିତ । ସେ ତେଣୁ ଏହି ଭବସାଗରର ପାର-ଉତ୍ତର-ଓ-ସ୍ତ୍ରୀରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସହାୟକ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେ ତାହା କରିଥାନ୍ତି କେବଳ ଶବ୍ଦ-ବ୍ରହ୍ମ ସାହାଯ୍ୟରେ ।

: ୧୦୮ :

ଜୟ ତବ ସଂଜମୁ ସାଧୀନି ଗରଥ ଜାତେ ବାସୁ ॥
ପୁନ ଦାନ ଚଂଗିଅଇଆ ବିନୁ ସାବେ କଥା ତାସୁ ॥
ଜେହା ରାଧେ ତେହା ଲୁଣେ ବିନୁ ଗୁଣ ଜନମୁ ବଣାସୁ ॥ ୧ ॥
ମୁଂଧେ ଗୁଣ ଦାସୀ ପୁଣି ହୋଇ ॥ ଅବଗୁଣ ଦିଅନ୍ତି ସମାଜି ଗୁରମତି ପୁର ସୋଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
ବଣ ରାସୀ ବାପାଣିଆ ତଳେ କୁଂଡା ଗୁଣି ॥ ମୁଲୁ ନ ବୁଝେ ଆପଣା ବସରୁ ରହା ଘରବାରି ॥
ବଣ ବଢ଼ର ଦୁଷ୍ଟ ଅଗଲ କୃତ୍ତି ମୁଠୀ କୃତ୍ତିଆରି ॥ ୨ ॥

ସିଂହ ରାଗୁ ଅସଂକଳିତା

: ୧୦୯ :

ସିଦ୍ଧକୁ ସବୁକ୍ଷା ସାଦକା ସବରୁ ତୋହା ମଲଇକାଂ ॥
ଦାଦାରୁ ପୂରେ ପାଇହା ଆଉ ନାହା ଖାଇକା ॥ ୧ ॥

ବାର ସିଂହ ରାଗୁ ପଉଡ଼ୀ ୨, ସଲେକ ୨

: ୧୧୦ :

ଗଲ୍ଲଂ ଅସୀ ଚଂଗିଆ ଆଗୁଣ ବୁଝାଆହୁ ॥
ମନହୁ କୁସୁଧା କାଲ୍ଲିଆ ବାହର ଚଟଣାଆହୁ ॥
ରାସା କରହୁ ଦିନାଡ଼ିଆ କୋ ସେବହୁ ଦରୁ ଖଡ଼ିଆହୁ ॥
ନାଲ ଖସମେ ରଘାଆ ମାଣହୁ ପୁଣି ଲେଆହୁ ॥
ହୋଦେ ତାଣି ନିତାଣିଆ ରହୁ ନିମାନଣିଆହୁ ॥
ନାନକ ଜନମୁ ସକାରଥା ଜେ ଦିନ କେ ସଂଗି ମିଲୁହୁ ॥ ୨ ॥

ବାର ସିଂହ ରାଗୁ ପଉଡ଼ୀ ୨, ସଲେକ ୨

: ୧୧୧ :

ଗୁଣା କା ହୋବେ ବାସୁଲ କଡ଼ି ବାସୁ ଲଭିଲେ ॥
ଜେ ଗୁଣ ହୋବନ ସାଜନା ମିଲି ସାଝ କଷଜେ ॥
ସାଝ କଷଜେ ଗୁଣହ କେଶା ଗ୍ରେଡ଼ି ଅବଗୁଣ ତଲ୍ଲିଆ ॥
ପହୁରେ ପଟଂବର କର ଅଡଂବର ଆପଣା ପିଡ଼ୁ ମଲ୍ଲିଆ ॥
ଜିଅେ ଜାଇ ବହାଏ ଭଲ କହାଏ ଝୋଲି ଅଂମୁଡ଼ୁ ପୀଜେ ॥
ଗୁଣା କା ହୋବେ ବାସୁଲ କଡ଼ି ବାସୁ ଲଭିଲେ ॥ ୩ ॥ ୧ ॥ ୪ ॥

ସିଂହ ରାଗୁ

: ୧୦୮ :

ସାଧନା ନାମରେ ଯେତେ ଜପ, ତପ କର ବା କର ପାର୍ଥବୀୟ ବା କର ଦାନାଦି ତଥାନୁସ୍ଥାନ ଶୁଭକର୍ମ, କିନ୍ତୁ ଯଦି ସତ୍‌ରହୁତ ହେଲା, ତେବେ ଏସବୁରୁ କି ଲାଭ ଆଶା କର ? ତମେ ଯେ ପ୍ରକାର ବାଳ ବସନ କର, କେବଳ ସେହି ପ୍ରକାର ଶଯ୍ୟ ପାଇବାହିଁ ଆଶା କରିପାର ଏବଂ ଗୁଣର ବାଳ ବସନ ନ କଲେ, ତମର ସମସ୍ତ ମାନବ-ଜନ୍ମ ହିଁ ନଷ୍ଟ ହେଲା ବୋଲି ଜାଣିବ । କେବଳ ଗୁଣାବଳିର ଦାସତ୍ବ ହିଁ ତୁମକୁ ଦେଇପାରେ ପୁଣି, ଯେ ଅବଗୁଣମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଗୁରୁପଦେଶ ମାନ ଚଳନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ହିଁ ଆଶା କରିପାରନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଯେଉଁ ବେପାରୀର ପୁଞ୍ଜି ନାହିଁ ସେ ଚରୁଦିଗି ବୃଥାରେ ଏଣେତେଣେ ଧା-ଧନ୍ଦୁଡ଼ କରିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ କରିପାରେ ? ଅଥଚ ସାଧକର ପୁଞ୍ଜି ତା'ର ନିଜ ଘରେ ଅଛି, ସେ ତା'ର ସଂଧାନ ନେଇନାହିଁ, ସେହି ମୂଳ-ପୁଞ୍ଜିର ଅସବରୁ ଦୁଃଖ ହୁଏ ଘନାଭୂତ, ଯେ ମିଥ୍ୟାକୁ କରେ ପୂଜା, ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ, ତାକୁ ଠକି ନେଇଥାଏ ଆଉ ଏକ ମିଥ୍ୟାବାଣୀ ।

: ୧୦୯ :

ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ଲୋକର ପାଥେୟ ହେଲା ସତ୍ୟତା; ଦେବଦୂତର ପ୍ରମୋଦ ହେଲା ସନ୍ତୋଷ । ଏହିପରି ଲୋକ ପାଇଥାନ୍ତି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭିକ୍ଷୁରକୁ ଯେଉଁ ଧାମରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ଅଜ୍ଞାନ ମୂର୍ଖଙ୍କର ।

: ୧୧୦ :

ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଚନ-ପଟୁ, କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଗୁର ଅତି ମନ୍ଦ, ବାହାରେ ମୁଁ ବେଶ ସଫା-ସୁଗୁର ନିଜକୁ ରଖିଲେହେ, ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଓ କାଳିମାମୟ । ମୁଁ ତେଣୁ ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜକୁ ସେହି ଭାଗ୍ୟବାନମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଭୁଲିନା କରିଥାଏ, ଯେଉଁମାନେ ଦାଶତ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ମୋ ଦ୍ବାରରେ ଭିକ୍ଷା କଲେ ମଧ୍ୟ, ପରସେବାରେ ନିୟତ ଓ ଭିକ୍ଷୁଗୁରୁତ୍ବରେ ବଢ଼ି ତାଙ୍କ ସହ ଲାଲା-ରଙ୍ଗରେ ସୁଖମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କଟାଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ନିୟାଶ ଓ ମାନସ୍ଥାନ । ନାନକର କଥନ ଏହିକି ଯେ, କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ସଫଳ, ଯେଉଁମାନେ ଦାଶତ୍ୟ ସତ୍ତ୍ବେ ଭିକ୍ଷୁ-ଭକ୍ତମୟ ଶିଶୁଙ୍କ ଜୀବନ ସାପନ କରନ୍ତି ।

: ୧୧୧ :

ମୋ ପାଖରେ ଗୁଣର ପେଡ଼ି ଯଦି ଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ ଖୋଲି କେବଳ ଗୁଣର ସୌରଭହିଁ ଗ୍ରହଣ କର । କେବଳ ଗୁଣ ଥିବା ଲୋକ ସହୃଦହିଁ ମିଶ୍ରତା କର ଏବଂ ତାର ସ୍ବଜାୟ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜସ୍ବ କର । ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଗୁଣର ଭାଗଦାର ହେବାପାଇଁ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ରହ, ଏବଂ ଯେଉଁଠି ଅବଗୁଣର ସଂଧାନ ପାଇଲ, ତାକୁ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସେହି ସ୍ଥାନରେହିଁ ଗ୍ରହଣ ପଳାଅ । ତମେ ନିଜ ସ୍ଥାନରେହିଁ ନିଜ ଗୁଣର-ପଟ୍ଟ-ସ୍ବ ପରିଧାନ କରି ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଦକ୍ଷାସୁମାନ ରହ, ତମର ଗୁଣରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନେ ଆସିବେ ତମ ପାଖକୁ, ଏବଂ ତମେ ନିଜ ଆସ୍ଥା ନ ଗ୍ରହଣ କେଉଁଠିକି ଯିବ; ମନେ ରଖ ଯେ ସେଠି ତମର ଗୁଣ ଜାଣିତ ହେଉଛି । ଏହା ସମ୍ଭବ ହେବ କେବଳ ଅସାର ସ୍ତେ ତ୍ୟାଗ କରି, ଆମେ ଯଦି କେବଳ ଅମୃତ ହିଁ ସର୍ବଦା ପାନ କରୁଁ ଏବଂ ଆମେ ସେ ପ୍ରକାର ଗୁଣ-ପିଟକର ଅଧିକାଂଶ ହେଉଁ, ଯାହାକୁ ଖୋଲି ଅନ୍ୟମାନେ ସୁଖର ଉପଭୋଗ କରିବେ ।

ସଦାଶୁର

: ୧୧୨ :

ଗୁରୁ ସାଗରେ ରତନାଗରୁ ତରୁ ରତନ ଘଣ୍ଟେରେ ରାମ ॥
କରି ମଜନୋ ସପତ ସରେ ମନ ନିରମଳ ମେରେ ରାମ ॥
ନିରମଳ କଲି ନାଏ କା ପ୍ରଭା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମିଳେ ବାସୁରେ ॥
କାମୁ କରୁଥି କପଟୁ ବଞ୍ଚିଆ ତଳି ସରୁ ନମୁ ଉରି ଧାରେ ॥
ହୃଦୟେ ଲେଉ ଲହରି ଲବ ଆକେ ପାଏ ଘନ ଦଇଆଲ ॥
ନାନକ ଗୁରୁ ସମାଜ ଝରଥୁ ନହୁଁ କୋଇ ସାଚେ ଗୁରୁ ଗୋପାଲ ॥ ୩ ॥

ଆସା ଛନ୍ଦ

: ୧୧୩ :

ଅଗ୍ରେ ଛୋଡ଼ି ଗୁଣା କରୁ ଧାବନ୍ତୁ କରି ଅଗ୍ରେ ପଛୁଡ଼ାନ୍ତୁ ଜାଉ ॥ ୧ ॥
ଦର ଅପହର ଶା ସାର ନ କାହେ ଫିରି ଫିରି ଜାତ ବୁଡ଼ି ସୁ ଜାଉ ॥ ୨ ॥ ୨୨ ॥
ଅଂତର ମେଲୁ ଲେଉ ବହୁ ଝୁଠେ ବାହରି ନାହୁଁ କାହା ଜାଉ ॥
ନିରମଳ ନାମୁ କପଟୁ ସଦା ଗୁରୁମୁଖି ଅଂତର ଜାଗତ ତାହା ଜାଉ ॥ ୩ ॥
ପରହରି ଲେଉ ନିନ୍ଦା କୃତୁ ତଥାଗତୁ ସଦା ଗୁରୁବଚନ ଫଳୁ ପାହା ଜାଉ ॥
କିଉ ଶାବେ ଦିଉ ରାଖନ୍ତୁ ହରି ଜଉ ଜନ ନାନକ ସବଦ ସଲ୍ଲୀ ଜାଉ ॥ ୪ ॥ ୧ ॥

ସୋରଠି

[ସିଂହଳ ଦ୍ଵୀପର ରାଜା ଶିବନାଥ ଗୁରୁନାନକଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନାରେ ଥିଲେ । ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଚିନ୍ତା କଲେ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କର ପରଚୟ ମୁଁ କିପରି ପାଇବି ? ସେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କଲେ । ତାର ନଗରକୁ କୈଣସି ସାଧୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ ତାକୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିବାକୁ ରାଜା ସୁନ୍ଦରୀ ନର୍ତ୍ତକୀମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲା ଗୁରୁଙ୍କୁ ଏ ନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିପାରିବେନି; କାରଣ ଗୁରୁଙ୍କର ଏହି ରଚନା ଏହିପରି ସୁନ୍ଦରୀ ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ।]

: ୧୧୪ :

ଗାହେ ପୁଣି ରାଜକୁଅରି ॥ ନାମୁ ଭଣ୍ଡୁ ସଦା ଦୋରୁ ସବାରି ॥
ପ୍ରତି ସେହେ ପ୍ରତ ପ୍ରେମ ଅଧାର ॥ ଗୁରୁ ସବଦା ବଞ୍ଚୁ ତଥାସ ନିବାର ॥ ୨ ॥
ମୋହନ ମୋହ ଲାଆ ମନୁ ମୀହି ॥ ଗୁରୁ କେ ସବଦ ପଛୁନା ତୋହୁ ॥
ନାନକ ଠାହେ ରହୁ ପ୍ରଭୁ ଦୁଆରି ॥ ତେରେ ନାମି ସଂତୋଷେ କରପା ଧାର ॥ ୮ ॥ ୧ ॥

ବସନ୍ତ ଅସଞ୍ଜପଦ୍ୟା

: ୧୧୨ :

ସଦ୍‌ଗୁରୁର ଅନ୍ୟ ନାମ ରତ୍ନାକର; ତାଙ୍କଠାରେ ରତ୍ନ ସବୁ ଘନାତ୍ମକ ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତି । ଗୁରୁ ହିଁ ସପ୍ତ-ସ୍ଵରର ଯେଉଁଠି, ହେ ମନ, ସ୍ଥାନ କଲେ ତତ୍ତ୍ଵ ନିର୍ମଳ ହୋଇଉଠେ । ଭିକ୍ଷୁରଜର କୃପା ହେଲେ ହିଁ ସେ ପ୍ରକାର ନିର୍ମଳ ଜଳରେ ସ୍ଥାନ କରିବାର ଓ ପଞ୍ଚ ସହସ୍ର ବିଶ୍ଵର କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ଏଥିପାଇଁ, ହେ ମନ, ପରିତ୍ୟାଗ କର କାମ, କୋଧ, କପଟାଭାବ, ଛୁଡ଼ ବିସ୍ତ୍ୟାସତା, ଏବଂ ନିଜ ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କର ସତ୍ୟ ନାମକୁ । କେବଳ ଅହମିକା ଓ ଲୋଭର ତଞ୍ଚଳ ତରଙ୍ଗସମୂହ ତମଠାରେ ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଯାଇ, ତମେ ଭେଟିବ, ହେ ମନ, ସେହି ଘନ-ଦୟାଳୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ । ନାନକ ତେଣୁ କହେ ଯେ, ଗୁରୁ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫର୍ଥ, ଗୁରୁ ହିଁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

: ୧୧୩ :

ହେ ଭାଇ, ଅବଗୁଣକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି, ସର୍ବଦା କେବଳ ଗୁଣାନନ୍ଦ ପାଇଁ ଗତି କର, କାରଣ ଅବଗୁଣର ଶେଷ ଫଳ ହିଁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ, ଯେଉଁମାନେ ଗୁଣେ ସୁ ଅବସର ଓ ଅବଗୁଣର କୁ-ଅବସର ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନହୀନ, ସେମାନେ ଗୁଡ଼ନ୍ତି ବାରମ୍ବାର ପଙ୍କରେ । ଭିତରେ ତ ଭଗବନ୍ନୁ ଯାବତ୍ତା ଲୋଭ ଓ ମିଥ୍ୟାର ମଇଳା, ବାହାରେ ଦେହକୁ ବାରମ୍ବାର ଧୋଇଲେ କି ଲାଭ ? ଗୁରୁଦତ୍ତ ନିର୍ମଳ ମନ୍ତ୍ର ଜପିଗଲିଲି ହିଁ ଜାଣିପାରିବ ଅନୁରସ ରଚିବଧି । ତ୍ୟାଗ କର ତେଣୁ ଲୋଭ ଓ ଅସତ୍ୟ, ଯଦି ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସତ୍ୟର ଫଳ । ହେ ହରି, ମତେ ସେହିପରି ରଖ, ଯେପରି କେବଳ ତମର ଇଚ୍ଛା । ନାନକର କଥନ ଏହି କି ମୁଁ ତମର କେବଳ ଦାସ ମାତ୍ର, ହେ ପ୍ରଭୁ ! ନାମ-ମନ୍ତ୍ର ଦେଇ ହିଁ କେବଳ ଗୁମର ଗୁଣ-ଗାନ କରିପାରେ ଯଦ୍‌କିହୁ ।

[ସିଂହଳ ଦ୍ଵୀପରେ ରାଜା ଶିବନାଥ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ରବଣାନ୍ତ କପରି ତାଙ୍କ ସହସ୍ର ପରିଚିତ ହେବେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଏକ ଉପାୟ ପାହୁଲେ । ତାଙ୍କ ନଗର ଭିତରକୁ କୌଣସି ସାଧୁ ପ୍ରବେଶ କଲମାତ୍ରେ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଲେଭିତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ନର୍ତ୍ତକୀମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ରଖିଲେ । ତାଙ୍କର କିନ୍ତୁ ଏ ବିଶ୍ଵାସ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଯେ, କୌଣସି ନର୍ତ୍ତକୀ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କୁ ପ୍ରଲେଭିତ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଇଁ ହିଁ ଜାଣିବେ ଯେ ଗୁରୁ ନାନକ ତାଙ୍କ ନଗରକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ରାଜପ୍ରେସିଡିଟ ସୁନ୍ଦରୀ ନର୍ତ୍ତକୀ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କୁ ପ୍ରଲେଭିତ କରିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ, ନିମ୍ନର ଗୀତଟି ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

: ୧୧୪ :

ହେ ପୁଣି, ହେ ରାଜକୁମାରୀ, ତମେ ଗୁଲିଯାଅ ଏଠି, ଏବଂ ନିଜକୁ ଘରେ ଯାଇ ଅଳଙ୍କୃତ କର କେବଳ- ନାମ-ମନ୍ତ୍ରର ଜପ ନେଇ । ତମର ପ୍ରିୟ-ସ୍ଵାମୀର ହିଁ ସେବା କର ଏବଂ ନିଜକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ କର ଧୂଳି-ପ୍ରେମର । ଗୁରୁଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ସମଗ୍ର ବିସ୍ତ୍ୟାସତା ପରିତ୍ୟାଗ କର । ମୋର ମନ ମୁଁ ସମସ୍ତଭାବରେ ଭିକ୍ଷୁରରୂପକ ମୋହ-କୁ ଦେଇ-ଦେଇଛି, ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ତାହା ଦେଇପାରିବନି, ଏବଂ ଗୁରୁଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର-ଜ୍ଞାନ ବଳିଦେ ହିଁ ହେ ପୁଣି, ମୁଁ ତମକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲି ପାରିଲି । ନାନକ କେବଳ ଭିକ୍ଷୁରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଦେଶରେ ହିଁ ସର୍ବଦା ଛଡ଼ାଉଥିବାକୁ ଚାହେଁ । ତେଣୁ ହେ ପ୍ରଭୁ, କୃପା କର, ଯେପରି ସେପ୍ରକାର ସ୍ଵାମୀ-ସେବାରୁ ହିଁ, ମୁଁ ପ୍ରାଣର ସକଳ ସନ୍ତୋଷ ପାଇପାରେ ।

ଦୈନ୍ୟ

ମାୟା ଅଂଦର ମାର କାତ ମରୀ ହୁ ଅତ ମରୁ ॥
ନାନକ ତନ କେ ସଜି ସାଥ ବଡ଼ିଆ ସିଞ୍ଚ କଥା ଶାସ ॥
ଜଥେ ମାର ସମାଲ୍ ଅନ ତଥେ ନଦର ତେର ବଖାସି ॥ ୧

ସିଂହ ରାଗୁ

୧. ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମରେ ମାୟାତମ୍ଭଟ, ନାନକ ସେହୁମାନଙ୍କର ହିଁ
ସଖା, ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣ-କାତମ ନଙ୍କ ସହୃଦ ନାନକର ନେତ୍ର-ଦେଖ କ
ଅଛୁ ' ହେ ପ୍ରଭୁ, ଯେଉଁଠି ମାର ଜନର ରକ୍ଷା ହେଉଛି, ତୁମର
କୃପା ମୁଁ ସେଇଠି କେବଳ ଦେଖିପାରେ ।

: ୧୧୫ :

ହୁଏ ତାହା ବେଳାରୁ କାରେ ଲଭିଥା ॥ ରାତି ଦିହେ କେ ବାର ଧରନ୍ତୁ ଫୁଲମାଳିଆ ॥
ତାହା ପଡ଼େ ମହଲ ଖସି ଚାଲିଥା ॥ ସର୍ବୀ ସିଂହ ପାଲଟି କପଡ଼ା ପାଲିଆ ॥
ସବୁ ମୁଖ ନାମୁ ଶେଳକୁ ଆଇଥା ॥ ଗୁରମଣ ଖାସୁ ରଜି ତନୁ ସୁଖ ପାଲିଆ ॥
ତାହା କରେ ପସାରି ସବୁ କଳାଥା ॥ ନାନକ ସବୁ ସାଲୁ ପୁରୁ ପାଲିଆ ॥ ୨୭ ॥

ବାର ମାଟ ପଡ଼ି ୨୭

: ୧୧୬ :

ସିଂମଳ ବୁଣୁ ସରାଇର ଅତି ଦାରଦ ଅତି ମୁରୁ ॥
ଓଲ କି ଆବହୁ ଅପ କରି ଜାହୁ ନରାସେ କରୁ ॥
ଫଲ ଫିକେ ଫୁଲ ବକବକେ କମି ନ ଆବହୁ ପତି ॥
ମିଠରୁ ମାଗ ନାନକା ଗୁଣ ଚଂଦ୍ରାଲିଆ ତରୁ ॥
ସବୁ କୋ ନବେ ଆପ କରୁ ପରକର ନବେ ନ କୋଇ ॥
ଧର ତାରକ ତୋଳୁ ନବେ ସୁ ଗଉରୁ ହୋଇ ॥
ଅପରାଧୀ ଦୁଷ୍ଟ ନବେ କୋ ହଂତା ମିରଗାହୁ ॥
ସୀସ ନବାଇ କଥା ଥାଏ ଜା ରବେ କୁସୁଧେ ଜାହୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ଆସା ପଡ଼ି ୧୪ ସଲେକ ୧

: ୧୧୭ :

ନା ଜାଣା ମୁରଖୁ ହେ କୋଇ ନା ଜାଣା ସିଆଣା ॥
ସଦା ସାହବ କେ ରଙ୍ଗେ ରାଜା ଅନନ୍ତରୁ ନାମୁ ବଖାଣା ॥ ୧ ॥
ବାବା ମୁରଖୁ ହା ନାବେ ବଲି ଜାହୁ ॥
ତୁ କରତା ତୁ ଦାନା ବାନା ତେରେ ନାମି ତରାହୁ ॥ ୧ ॥ ରହାହୁ ॥
ମୁରଖୁ ସିଆଣା ଏକୁ ହେ ଏକ କୋତି ଦୁଇ ନାହୁ ॥
ମୁରଖା ସର ମୁରଖୁ ହେ କି ମନେ ନାହା ନାହୁ ॥ ୨ ॥

ମାରୁ ଅସ୍ତପଦାଆ

: ୧୧୫ :

ମୁଁ ଜଣେ ସକଳ ଯୋଗ୍ୟତାହୀନ ବଡ଼ପାଟିଆ ଗାୟକ ମାତ୍ର, ଅଥଚ ପ୍ରଭୁ ମତେ ଗାନ-କର୍ମରେ ନିୟୋଜିତ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଦରବାରରୁ ମୋ ନିକଟକୁ ଆଦେଶପତ୍ର ଆସିଲା, ଦିନରାତି କେତେ ଥର ମୋର ଯଶୋଗାନ କର, ଏବଂ ଏହି ଭାଟକୁ ପଥୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ ସତ୍ୟର ପ୍ରାସାଦରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ । ତାଙ୍କର ଗୁଣଗାନ ପରେ ପ୍ରଭୁ ମତେ ପିନ୍ଧାଇଦେଲେ ଔପାଧିକ ବସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଖୁଆଇଲେ ନାମର ସତ୍ୟାମୃତ । ଗୁରୁପ୍ରଦେଶ ଦେଇ ମୁଁ ତାହା ଖାଇ ତୃପ୍ତ ଓ ସୁଖୀ । ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଭାଟ ଉପରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏହା ମହାନୁଗ୍ରହ ଯେ, ମୁଁ ତାଙ୍କର ନାମ-ବାଦନ କରୁଁ କରୁଁ ତର୍କିନ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଯେ କେହି ସତ୍ୟର ଗୁଣଗାନ କରିବ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପୁଣ୍ୟଭାବରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପାଇବ ।

: ୧୧୬ :

ଶିମୁଳୀ ଗଛ ଅତି ସୁଧା ଓ ଝିରୁ, ମନରେ ନାନା ଆଶା ଧରି ପକ୍ଷୀମାନେ ତା'ଠିକି ଆସନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେଠି ନିରାଶ ହେଲେ, ସେମାନେ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠିକି ଯିବେ ? ଶିମୁଳୀ ଗଛ ଫଳ ଫିକା, ଫୁଲ ଗନ୍ଧହୀନ ଓ ପତ୍ର ଚୌଣସି ହେଲେ ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ଅନାବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ଗୁଣ ଅଛି ଶାଳୁଳୀର, ଯାହା ହେଉ ସେ ବେଳେ ପକ୍ଷୀର ଆଶ୍ରୟ ହୋଇଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ନମ୍ରତା ଚାହୁଁଲେ ମଧ୍ୟ, କେହି ଅନ୍ୟପ୍ରତି ସହକରେ ନମ୍ର ହୋଇନଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱରାଶ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ନିକଟର ତହିଁଲ ବେଳେ, ତଳକୁ ଝୁଲି ପଡ଼ିବାକୁ ଡ଼କେଇର ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ସାଧାରଣ ଅପରାଧ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ, ପରର ମୃଗ ମାରାଜପର ଦୁଇଗୁଣ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ବାହାରଦେଖା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଲେ କି ହେବ, ଯଦି ହୃଦୟ ରହିଥାଏ ଅଶୁଦ୍ଧ ?

: ୧୧୭ :

ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ କିଏ ସତ୍ୟରେ ମୁଖ ଓ କିଏ ଗୁଳ୍ମ ମାନ୍, ମୁଁ ଜାଣେନା । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ମୁଁ ଅନୁଦିନ କେବଳ ତାଙ୍କର ନାମ-କର୍ତ୍ତନ କରି ଚାଲୁଛି । ମୁଁ ଏକ ମୂର୍ଖ ବୋଲୁଛି ନିଜକୁ ମନେ କଲେ ହେଁ, ମୁଁ ସେହି ନାମର ହିଁ ସେବକ । ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ କର୍ତ୍ତା, ତୁମେ ଦୂରଦର୍ଶୀ, ତୁମର ନାମଗାନ ଦେଇ ହିଁ ମୋର ଯାଣ ସମ୍ଭବ ଏବଂ ମୂର୍ଖାତମୂର୍ଖ ନିଶ୍ଚୟ ସେହି ଲୋକ, ଯାହାର ଆତ୍ମା ନାହିଁ ତୁମର ନାମରେ ।

ଲୋକସେବା

ସବୁ କରଣୀ ଅଛ ଅଂଚଳ ସେବା ।
ମନୁଷ୍ୟପଦାୟିଆ ଅଲଗ ଅଭେଦା ॥ ୧

ଗଉଡ଼ୀ ଅସଫଳା

୧. ହେ ଭାଇ, ତମର କର୍ମ ଶୁଭ ହିଁ ହେଉ ସର୍ବଦା, ଏବଂ ବନ୍ଧରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କର ସେବା-ଭାବକୁ, ତେବେ ହିଁ ସମ୍ପ୍ରୋକ୍ତ ପାଇବ ତମେ
ମନରେ, ଏବଂ ସାକ୍ଷାତ୍ ପାଇବ ପ୍ରଭୁ ଅଲୋକଙ୍କର ।

: ୧୧୮ :

ସେବ ଜଗା ସନ୍ତୋଷୀର ଜନ୍ମ ସବେ ସବୁ ଧ୍ୟାୟା ॥
 ଓନ୍ତା ମନ୍ତେ ପେରୁ ନ ରଖିଓ କର ସୁକୁରୁ ଧରମୁ କମାଇଆ ॥
 ଓନ୍ତା ଦୁମା ତାଡ଼େ ବଧନା ଅନୁ ପାଣୀ ଥୋଡ଼ା ଢାଳିଆ ॥
 ତୁ ବଞ୍ଚିଯାଣୀ ଅଗଳ ନିତ ଦେବହୁ ଚଡ଼ହୁ ସକାଇଆ ॥
 ବଡ଼ଥର ବଡ଼ା ପାଇଆ ॥ ୭ ॥

ବାର ଆସା ପଛଡ଼ି ୭

: ୧୧୯ :

ସେବା ସୁରତ ରହସି ଗୁଣ ଚାବା ଗୁରମୁଖି ଗିଆନୁ ବାସୁରା ॥
 ଖୋଜା ଉପକେ ବାଦା ବିନପେ ହୁଇ ବଲ୍ ବଲ୍ ଗୁର କରତାରା ॥
 ହୁମ ନୀତ ହୋତେ ହୁଣ ମତ ଝୁଠେ ତୁ ସବଦ ପକାରଣହାରା ॥
 ଅତମ ଚୀନ ତହା ତୁ ତାରଣ ସବୁ ତାରେ ତାରଣହାରା ॥ ୩ ॥

ମଲ୍ଲର

: ୧୨୦ :

ଇତୁ ତନ ଲଗେ ବାଣୀଆ ॥ ପୁଣି ହୋବେ ସେବ କମାଣୀଆ ॥
 ସତ ଦୁମାଆ ଆବଣ ଜାଣୀଆ ॥ ୩ ॥
 ବିଧି ଦୁମାଆ ସେବ କମାଇଥି ॥ ତା ଦରଗହ ବେସଣୁ ପାଇଥି ॥
 କହୁ ନାନକ ବାହୁ ଲୁଡ଼ାଇଥି ॥ ୪ ॥ ୨୩ ॥

ସିଦ୍ଧ ରାଗୁ

: ୧୨୧ :

ହୁଇମେ ଗରବୁ ଗବାଇ ପାଇଥି ବାସୁରୁ ॥
 ସାହବ ସିଦ୍ଧ ମନୁ ମାନିଆ ଦେ ସାରୁ ଅଧାରୁ ॥ ୨ ॥
 ଅହନସି ନାମି ସନ୍ତୋଷୀଆ ସେବା ସବୁ ସାଇ ॥
 ତା କହୁ ବିଦନୁ ନ ଲଗଇ ଗୁଲେ ହୁକମି ରଜାଇ ॥ ୩ ॥

ଆସା ଅସଞ୍ଜପଦାଆ

: ୧୨୨ :

ବ୍ରହ୍ମମ, ବିସନୁ ଶଶୀ ମୁନୀ ପଙ୍କରୁ ଇନ୍ଦୁ ତପେ ଭେଖାସା ॥
 ମାନେ ହୁକମୁ ସୋହେ ଦରି ସାଚେ ଆଜା ମରହୁ ଅଜାସା ॥
 ଜଜମ ଜୋଧ ଜଗା ସଂନଥୀ ଗୁର ପୁରେ ବିରାସା ॥
 ବିନୁ ସେବା ଫଲୁ କବହୁ ନ ପାବସି ସେବା କରଣୀ ସାସା ॥ ୨ ॥

ମାରୁ

: ୧୮ :

ସେହି କେବଳ ପ୍ରକୃତ ଜନସେବା କରିପାରେ ଯାହାର ମନରେ ଅଳ୍ପ ସନ୍ତୋଷ, ଏବଂ ଯେ ଧ୍ୟାନ କରିଥାନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟହ ସତ୍ୟାବସ୍ଥା ଭଗବାନଙ୍କର । ଏପରି ଲୋକ ଚିତ୍ତରେ କେବେ କୁଳମିତ୍ର କୁମାରୀଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଏବଂ ସର୍ବଦା ରକ୍ତଥାନ୍ତି ସ୍ୱକୃତ ଓ ଧର୍ମପାଳନରେ । ଏହିପରି ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଗ୍ରହ-ବନ୍ଧନକୁ ସହଜରେ ଗ୍ରାସିତେଇ ପାରିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ଅତି ଅଳ୍ପ ହିଁ ରହିଥାଏ ତାଙ୍କର ପାନ-ଭୋଜନର ଆବଶ୍ୟକତା । ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ମହାଦାନୀ, ତମେ ଜିଅୁଛୁ ଦାନକରି ଗୁଲିବ କେବଳ, ତମର ଦାନର ପରିମାଣ ଯେ ବଢ଼ିଗଲେ ପ୍ରତ୍ୟହ । କେବଳ ଗୁଣ-ଗାନଦ୍ୱାରା ହିଁ ଯେ ତୁମପରି ମହାଗୁଣୀଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ମିଳେ, ଏଥିରେ ଶ୍ରେୟ କି ଅଛି ?

: ୧୯ :

ଗୁରୁଦେବ ଏହି ଜ୍ଞାନ ମନରେ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ, ଜନସେବାରେ ଆଗ୍ରହ ରଖି ସବୁଙ୍କ ଗୁଣଗାନ କରି ଗୁଲିଲେ ହିଁ ମିଳିବ ଜୀବନରେ ସକୃତ ଆନନ୍ଦ । ଜ୍ଞାନ ବଢ଼େ ଜିଜ୍ଞାସା ଯେ ଗୁଁ, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ ହୁଏ ବିବାଦରେ, ମୋର କନ୍ତୁ କେବଳ ଗୁରୁରୂପୀ କର୍ତ୍ତା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଅଶ୍ରୁୟ । କାରଣ ମୁଁ ଥିଲି ନୀତି, ମତବସ୍ତୁ ଓ ମିଥ୍ୟାଗୁଣ, ଗୁରୁ ହିଁ ଶବ୍ଦ-ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ ମତେ ସଜାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି, ଆତ୍ମ-ପରିଚୟର ସେହି ହିଁ କର୍ତ୍ତୃଧାର, ସେହି ହିଁ ସତ୍ୟ ଯାତା, ଯେ ଭବ-ସମୁଦ୍ରକୁ ପାରକରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

: ୨୦ :

ଏହି ଶରୀର ପାପ-ବାଣ-ବନ୍ଧ, କେବଳ ସେବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ପାପ-ବାଣର କ୍ଷତି ଶୁଦ୍ଧି ଅଧିକନ୍ତୁ ସୁଖ ମିଳିବ । ନିଖିଳ ସଂସାର ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେବଳ ଯାଉଛି ଓ ଅସୁଖ, ତମେ ଏହି ଦ୍ରୁତ ଚଳନଶୀଳ ଦୁନିଆର ସେବା କରି ପାରିଲେହିଁ ପାଇବ ସ୍ଥାନ, ପ୍ରଭୁ ଚରଣରେ । ନାନକ କହେ ଯେ, ସେବାର ଧନ୍ୟତାରେ ହିଁ ତମେ ହାତ ହଲାଇ, ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଯିବ ।

: ୨୧ :

ଋଷ ଓ ଅହଙ୍କାରର ବିନାଶ ହେଲେହିଁ ଚିତ୍ତରେ ବିବେକ-ବିଭୀର ବିକଶିତ ହୁଏ ଏବଂ ମନକୁ ଯଦି ସତ୍ୟର ଆଧାର ମିଳିଯାଏ, ତେବେ ସେ ମନ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ହିଁ ମାନିବ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ପ୍ରକୃତ ସେବା ହେଲା ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଯେତେବେଳେ ମନ ଅହଂକାର ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ ନେଇ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରାପ୍ତ କରେ । ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନି ଚଲେ, ତା'ର ସାଧନମାର୍ଗରେ କୌଣସି ବାଧା-ବନ୍ଧ ଘଟେନାହିଁ ।

: ୨୨ :

ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଋଷି, ମୁନି, ଶଙ୍କର ଆଦି ତପସ୍ୟା କରି କରି ମଧ୍ୟ ଭୁକାର ସମାନ ହୋଇଯାନ୍ତି, ପ୍ରଭୁ-ଚରଣ-ପ୍ରାନ୍ତରେ ସେହି ହିଁ କେବଳ ଅଳଙ୍କୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ମାନ ଚଳିଥାନ୍ତି । ଏବଂ ଅହଙ୍କାରୀ ଅଙ୍ଗେକାରୀ ବାଟବଣା ହୋଇ ଚାଲୁଥାନ୍ତି । ଜଙ୍ଗମ, ଯୋଦ୍ଧା, ଯ., ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗୁରୁପଦେଶ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକ । ଶୁଣି ବିନା ସେବାରେ ମଧ୍ୟ ଫଳ ମିଳେ ନାହିଁ । ସେବା ହିଁ ତେଣୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାଧନା ।

ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସହ ପ୍ରେମ

: ୧୨୩ :

କିନ୍ତୁ ତହିଁ ପ୍ରେମ ଖେଳଣି କା ଶୁଭ ॥ ସିନ୍ଧୁ ଧରି ତଳେ ଗଲେ ମେଘ ଆସି ॥
କିନ୍ତୁ ମାରଣୀ ପୈରୁ ଧସିଲେ ॥ ସିନ୍ଧୁ ଘାଟେ କାଣି ନ ଜାଣେ ॥ ୨୦ ॥

ସଲେକ ବାସୀ ତେ ବଧୀକ

: ୧୨୪ :

ରେ ମନ ଯିବୀ ହରି ପିଇ ପ୍ରୀତି କରି କୈଶୀ ଜଳ କମଳେହୁ ॥
ଲହରୀ ନାଲ ପତ୍ରତୀକା ଶ୍ରୀ ବିଗ୍ରହେ ଅସନେହୁ ॥
ଜଳ ମହୁ ଜାଅ ଉପାଇ କୈ ବିନ୍ଦୁ ଜଳ ମରଣୁ ଦିନେହୁ ॥ ୧ ॥
ମନ ରେ କିନ୍ତୁ ଛୁଟିବୁ ବିନ୍ଦୁ ପିଆର ॥
ଗୁରୁମୁଖି ଅନ୍ତର ରବି ରହୁଆ ବସସେ ଭରତ ଭଣ୍ଡାର ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
ରେ ମନ ଯିବୀ ହରି ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରୀତି କରି କୈଶୀ ମୃଦୁଳ ମାର ॥
କିନ୍ତୁ ଅଧିକାର ଦିଉ ମୁଖ ଘଣ୍ଟା ମନ ତଳି ସାନ୍ତି ସଂସାର ॥
ବିନ୍ଦୁ ଜଳ ଘଡ଼ି ନ ଜାବର ପଦ୍ମ ଜାଣେ ଅର ପୀର ॥ ୨ ॥
ରେ ମନ ଯିବୀ ହରି ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରୀତି କରି କୈଶୀ ଶୁଦ୍ଧି କ ମେହୁ ॥
ସର ଭର ଅଳ ହସିଆବଲେ ଭକ ବୁଦ୍ଧ ନ ପବର କେହୁ ॥
କରମୀ ପିଲେ ଶୋ ପାଉଁଶି କରରୁ ପଇଆ ସିନ୍ଧୁ ଦେହୁ ॥ ୩ ॥
ରେ ମନ ଯିବୀ ହରି ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରୀତି କରି କୈଶୀ ଜଳ ଦୁଧ ହୋଇ ॥
ଆବଟଣ ଆପେ ଖବେ ଦୁଧ କିନ୍ତୁ ଖପଣି ନ ଦେଇ ॥
ଆପେ ମେଲ ବିଛୁନିଆ ସତ ବଡ଼ିଆଇ ଦେଇ ॥ ୪ ॥
ରେ ମନ ଯିବୀ ହରି ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରୀତି କରି କୈଶୀ ଚକ୍ର ସୂର ॥
ଖିନ୍ତୁ ପଲୁ ମାଦ ନ ସୋବର ଜାଣେ ଦୂର ହଜୁର ॥
ମନମୁଖୀ ସୋରୀ ନା ପବେ ଗୁରୁମୁଖି ସଦା ହଜୁର ॥ ୫ ॥

ସିନ୍ଧୁ ଶୁଭ ଅସଂଖ୍ୟପାଆ

: ୧୨୫ :

ନାନକ ଗାଲୁ କୁଡ଼ିଆ ବାଟୁ ପସନ୍ଦ କରେଇ ॥
ତଳରୁ ଜାଣେ ଭଲ କରି ଜିତରୁ ଲେବେ ଦେଇ ॥ ୨ ॥

ବାର ବଡ଼ହଂସ ପଞ୍ଜଡ଼ୀ ୨୦ ସଲେକ

: ୧୨୩ :

ଯଦି ଚୁମ୍ବିତରେ ପ୍ରେମ-କ୍ରୀଡ଼ା ପାଇଁ ସତ୍ୟରେ ଆଗ୍ରହ ଅଛି, ତେବେ ଆପଣ ମୋ ପାଖକୁ ଏବଂ ପୂର୍ବରୁ ତମ ମଥା ହରିକାଠରେ; କାରଣ ଏ ମାର୍ଗରେ ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ତରାତ୍ମାରେ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଣି ଛଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟି ନ କରିବାରହିଁ ଅଶା କରାଯାଏ ।

: ୧୨୪ :

ରେ ମନ, ସେହିପରି ପ୍ରେମ କର କେବଳ ହରିଙ୍କ ସାଥରେ ଯେପରି ପ୍ରେମ ଜଳ ଓ କମଳର । ଜଳ କମଳକୁ ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ ଧଳା ଦେଲେହେଁ କମଳର ସ୍ୱେଦରୁ ଅଧିକ ବିକଶିତ ହୋଇ ରହେ । କମଳର ଜନ୍ମ ହିଁ ହେଲେ ଜଳରେ, ଜଳ ବିନା କମଳର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚିତ । ସେହିପରି ରେ ମନ, ପ୍ରଭୁ-ପ୍ରେମ ବ୍ୟତୀତ ତମେ କିପରି ବଞ୍ଚିପାର, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଉ ? ଗୁରୁଙ୍କ କୃପାରୁ ଚୁମ୍ବିତ ଅନ୍ତର ଯେତେବେଳେ ହୋଇଉଠେ ପ୍ରଭୁମୟ, ସେତେବେଳେ ତନ୍ତ୍ରର ସମସ୍ତ ଭଣ୍ଡାରକୁ ତାଙ୍କ ପଦତଳେ ଦାନ କରିଦିଅ । ରେ ମନ, ଜଳ-କମଳ ପରି ଜଳ-ମୟୀ ନ୍ୟାୟରେ ମଧ୍ୟ ହରି ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରେମ କର । ଜଳ ଯେତେ ଅଧିକ, ମୟୀର ମନରେ ସେତିକି ସୁଖ ଓ ଶରୀରରେ ସେତିକି ଶାନ୍ତି । ଜଳ ବିନା ମୟୀ ଏକ ଘଡ଼ି ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିପାରେ ନାହିଁ । ତାର ଓ ସକଳର ଅନ୍ତରର ପୀଡ଼ା ପ୍ରଭୁ ଜାଣନ୍ତି । ରେ ମନ, ଜଳ-କମଳ ଓ ଜଳ-ମୟୀର ପ୍ରେମ ପରି ମେଘ-ଗୁଡ଼ିକ ଶାନ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମ କର ହରିଙ୍କ ସାଥରେ । ଜଳରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସବୁ ପୁଣି ଓ ଜଳପ୍ରାପ୍ତ୍ୟ ଯୋଗୁ ମରୁଦେଶ ଶସ୍ୟ-ଶ୍ୟାମଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ ମଧ୍ୟ, ଗୁଡ଼ିକକୁ ବୁଝାଏ ଜଳ ମିଳେନା କିପରି ? ଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତର-କୃପା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ହିଁ ତା' ପାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ତାର କପାଳ-ଲିଖନ ଅନୁଯାୟୀ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ରେ ମନ, ଜଳ-କମଳ, ଜଳ-ମୟୀ ଓ ମେଘ-ଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଜଳ-ଦୁର୍ଗ୍ଧା ବୁଝାଏ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମ କର ହରିଙ୍କ ସହିତ । ଦୁର୍ଗ୍ଧା ଆଛାଡ଼ି ଦେଲେ ପାଣି ନିଜକୁ ନଷ୍ଟ କରେ ଦୃଢ଼ ରକ୍ଷାକରି । ଉତ୍ତର-ବିପ୍ଳବ ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁ ନିଜେ ଶିଖାଇଥାନ୍ତି ସତ୍ୟର ମହିମା । ରେ ମନ, ଜଳ-କମଳ, ଜଳ-ମୟୀ, ମେଘ-ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଜଳ-ଦୁର୍ଗ୍ଧା ପରି ପ୍ରେମ କର ମଧ୍ୟ ହରିଙ୍କ ସାଥରେ । ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ ପରି ଚନ୍ଦ୍ରବାକ ତାର ପ୍ରିୟ ଅତି ନିକଟରେ ହିଁ ତା' ବଢ଼ିଥାଏ ଥିଲେହେଁ ସେ ବହୁଦୂର ଶୁଦ୍ଧିପାଇଁ ମନେକରି ବିରହ-ଅନିଦାରେ କାଳ କାଟେ । ମନସ୍ତାପ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ ଯେ, ଗୁରୁମୁଖି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ହରିଙ୍କ ନିତ୍ୟ ତା' ନିକଟରେ ଥିବାର ଅନୁଭବ କରେ ।

: ୧୨୫ :

ନାନକର ଘୋଷଣା ଏହି ଯେ, ପ୍ରେମ ବିନା ସକଳ ଉପଦେଶ ବାକ୍ୟ କେବଳ ଅସତ୍ୟ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପ୍ରେମର ସହିତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିପାରିବି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ବରାବର ସହାୟତା ପାଇଥିବି ବୋଲି ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ।

: ୧୭ :

ସୁଦ୍ଧା ରଜୁ ପୁପନେ ନିଶି ବିନ୍ଦୁ ତାରେ ଗଲି ହାରୁ ॥
ସବୁ ରଜୁ ମନଠି କା ଗୁମୁଖି ବହମ ବାବୁ ॥
ନାନକ ପ୍ରେମ ମହା ରସୀ ସବୁ ବୁଝାଉଥା ଗୁରୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ସୁଦ୍ଧା ପଢ଼ିତୀ ୪ ସଲେକ

: ୧୭ :

ମୋର ରୁଣ୍ଡେ ଲାଜିଆ ଭେଣେ ସାବଣୁ ଆଇଆ ॥
ତେରେ ମୁଁଧ କଟାରେ ଜେବଡ଼ା ତନି ଲେଖି ଲେଖି ଲେଖିଆ ॥
ତେରେ ଦରସନ ବିଟନ୍ତୁ ଖମାସି ଗଞ୍ଜା ତେରେ ନାମ ବିଟନ୍ତୁ କୁରବାଣୋ ॥
ଜା ତୁ ତା ମେ ମାଣୁ ଜିଆ ହେ ତୁଧୁ ବିନ୍ଦୁ କେହା ମେରା ମାଣୋ ॥
ତୁଡ଼ା ଭଂନୁ ପଲଂଦ ସିନ ମୁଁଧ ସଣୁ ବାହା ସଣୁ ବାହା ॥
ଏତେ ବେସ କରେଣାଏ ମୁଁଧେ ସହୁ ରାଜୋ ଅବେହା ॥
ନା ମନାଆରୁ ନ ଚୁଡ଼ିଆ ନା ସେ ବଂଗୁଡ଼ିଆହା ॥
ଜୋ ସହୁ କଣ୍ଠି ନ ଲଗାଆ ଜଳନ୍ତୁ ସି ବାହୁଡ଼ିଆହା ॥
ସବୁ ପସାଆ ସହୁ ରାବଣି ଗରୁଆ ହୁଇ ଦାଧୀ କେ ଦର ଜାବା ॥
ଅମାଲୁ ହୁଇ ଶୋ ପୁରଜା ତେ ସହୁ ଏକ ନ ରାବା ॥
ମାଠି ଗୁଲାଇ ପଟୀଆ ଭଣ୍ଡାସି ମାଗ ସଂଧୁରେ ॥
ଅଗେ ତରୁ ନ ମଂନାଆ ମରଇ ବିସ୍ମର ବିସ୍ମରେ ॥
ମେ ରେବଂଦା ସହୁ ଜଗୁ ବୁନା ରୁଁନଡ଼େ ବଣନ୍ତୁ ପଂଖେରୁ ॥
ଇକୁ ନ ରୁନା ମେରେ ତନ କା ବିରହା ଜନ ହୁଇ ପିରହୁ ବିଗ୍ରେଡ଼ି ॥
ପୁପନେ ଆଇଆ ରା ଗଇଆ ମେ ଜଲୁ ଭରିଆ ରେଇ ॥
ଆଇ ନ ସକା ରୁଝ କନ ପିଆରେ ଭେଜି ନ ସକା କୋଇ ॥
ଆଉ ସରାଜୀ ମଦଡ଼ିଏ ମରୁ ସହୁ ଦେଖା ସୋଇ ॥
ତେ ସାହୁବ ଜା ବାତ ଜି ଆଣେ କହୁ ନାନକ କଥା ଗାଜେ ॥
ସାପୁ ବଡ଼େ କର ବେଣେ ଗାଜେ ଶଣୁ ସିର ସେବ କଣ୍ଠାଜେ ॥
କଇ ନ ମଗ୍ଗଜେ ଜାଅଡ଼ା ନ ଗାଜେ ଜା ସଂହୁ ଭଇଆ ବିଡ଼ାଣା ॥ ୩ ॥

ବଡ଼ହଂସ

: ୧୮ :

ଜାଁ ହୁଇ ତେରା ତା ସବୁ କହୁ ମେରା ହୁଇ ନାହା ତୁ ହୋବହୁ ॥
ଆପେ ସକତା ଆପେ ପୁରତା ସକତା ଜଗରୁ ପରୋବହୁ ॥

: ୧୨୭ :

ନାନକ ଘୋଷଣା କରେ ଯେ, ପ୍ରକୃତ ଲାଲରଙ୍ଗ ତାର ବିନା କଣ୍ଠହାରର କଳ୍ପନା ପରି ଓ ଶାନ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନ ପରି । ପ୍ରକୃତ ଲାଲରଙ୍ଗ କେବଳ ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାରେ ଥାଏ ଏବଂ ସେହିପରି ମିଳିଥାଏ ବନ୍ଧୁ-ବନ୍ଧୁର, କେବଳ ସବୁରୁଙ୍କଠାରେ । ସେହିପରି ପ୍ରେମ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ମହାରସ ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ, ଯାହା ସଜଳ ଦୁର୍ଗୁଣ ଓ ଦୁଷ୍ଟମୂର୍ତ୍ତି ବିନଷ୍ଟ କରିପାଏ ।

: ୧୨୮ :

ହେ ଭଗିନି, ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଆସିଗଲା, ମୁହୂର୍ତ୍ତମନା ମୟୂରକୁଳ କେକା ରବ କଲେଖି, ରୂପେ ଶୁଣିପାରୁନା କି ? ପ୍ରିୟ ମତେ ତାଙ୍କ ଗୁହ୍ୟ ଶିରେ ମୁରୁଧ କରି ବାନ୍ଧିରଖିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ଏକ ଦଉଡ଼ିରେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେହି କଟାକ୍ଷ କଟାରି ହୋଇ ଯେପରି ମୋର ହୃଦୟକୁ କାଟିଗଲିଛି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ନାମୋଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ, ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ମୋ ମନରେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରେମ-କଟାରିରେ ମୁଁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, କାରଣ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମ ବିନା ମୋର ଆଉ ଗଟ୍ଟ କରିବାର କି ଅଛି ? ହେ ମୁରୁଧ, ପୁଷ୍ପ-ଚୂଡ଼ାକୁ ଫେରିଦେ, ସଜ୍ଜା ଦେ ସଜ୍ଜିତ ପଲଙ୍କ, କାରଣ ମୁଗଧା ମୁଁ, ମୋର ପ୍ରିୟ ଅନ୍ୟଠାରେ ଅନୁରକ୍ତ ନ ହେଉନୁ ଶବ ନିକକୁ କେତେ ଶବରେ ଅଳଙ୍କୃତ ନ କରିଥିବି । କିନ୍ତୁ, ମୋର ମଣିହାର, ରତ୍ନର ଚୂଡ଼ା ଓ ସୃଷ୍ଟିର ବାଜିଆ—ଏ ସମସ୍ତହିଁ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା ଯେ । ପ୍ରିୟ କଣ୍ଠରେ ଯେଉଁ ବାହୁସୁଗଳ ଆଲିଙ୍ଗନବଦ୍ଧ ନ ହୋଇପାରିଲା, ତାହା ଆଉ କି ଲାଭ ? ସେହି ପ୍ରିୟଙ୍କର ଚମ୍ପୁନ-ସ୍ନାଦନ ପାଇଁ ମୋର ସଖିମାନେ ଗୁଲିଗଲେ, ମୁଁ ପୋଡ଼ାମୁଆଁ କିନ୍ତୁ ଯାଏ ଏବେ କେଉଁ ଗାଡ଼କୁ ? ସଖିରେ, ମୋର ଏକ ଅହମିକା ଥିଲା ଯେ, ମୁଁ ବଡ଼ ଚରୁଣୀ, କିନ୍ତୁ ପତିଙ୍କ ପସନ୍ଦ ଆଣିବାରେ ମୋର ଗୁରୁତ୍ୱ କି କାମ ଦେଲା ? କେଶବିନ୍ଦ୍ୟାସ କଲି ଯନ୍ତ୍ରରେ, ମାଙ୍ଗରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେଲି, ତଥାପି ମୁଁ ତାଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ମାନ୍ୟତା ନ ପାଇ, ଏଠି ଝୁରି-ଝୁରି ମରୁଛି । ମୁଁ କାନ୍ଦୁଛି, ସାରା ଜଗତ କାନ୍ଦୁଛି, କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ବନପକ୍ଷିଗଣ ମୋ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତିରେ । କିନ୍ତୁ ମୋ-ବିରହ ଦୁଃଖରେ ଶାନ୍ତି କାହିଁ ?

ମୁଁ ଯେ ପ୍ରିୟ-ବିଚ୍ଛିନ୍ନା ଏକ ଦୁର୍ଭାଗା ନାହିଁ । ପ୍ରିୟସଙ୍ଗମୁଖ, କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆସିଲା ଓ ଗୁଲିଗଲା, ଆଖି ଭରିଉଠିଲା ଅଶ୍ରୁରେ, ବିରହ-ବିଧୁର ମୁଁ ବିଳାପ କରି ମରୁଛି । ହେ ସୋହାଗିନୀ ନନ୍ଦା, ତୁ ଆଉ ଅରେ ହେଲେ ମୋ ପ୍ରିୟଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖା, କିନ୍ତୁ ଯେ ମୋର ପ୍ରିୟ-ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସମ୍ବାଦ ମତେ ଦେବ, ନାନକ, ତୁ ତାକୁ କି ବ୍ୟାଇ ଦେବୁ ? ସେହି ପରମୋପକାଶର ଆସନ ପାଇଁ ତୋର ମୁଣ୍ଡଟା ତୁ କାଟିଦେବୁ ନାହିଁ କି ? ଏବଂ ନ କରିବୁ କି ତା'ର ସେବା, ତୋର ଶିରସ୍ତନ ଶଶର ଦେଇ ତୁ ଯେବେ ହେଲେ ମରୁନୁନି କି ନାନକ ? ପ୍ରିୟ ପତି ଯେତେବେଳେ ପରହୋଇଗଲେ, ତେବେ ପ୍ରାଣର ଲୋଭ କାହିଁକି ?

: ୧୨୯ :

ମୁଁ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁମର, ହେ ପ୍ରଭୁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ସବୁ ଅଛି, କାରଣ ସେତେବେଳେ ‘ମୁଁ’ ନଥାଇ କେବଳ ‘ତୁ’ ଥାଉ । ତୁମେଇ ପ୍ରଭୁ, ସର୍ବଶକ୍ତିମୟ ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ । ଏହି ନିଖିଳ ସହାର ରୁମର ଶକ୍ତିରୂପକ ସୁପରେହିଁ ଗୁଞ୍ଜା ।

ଆପେ ଭେଜେ ଆପେ ସଦେ ରଚନା ରଚି ରଚି ଦେଖେ ॥
ନାନକ ସବୁ ସତୀ ନାହିଁ ନରୁ ପବେ ଧୁରି ଲେଖେ ॥ ୨ ॥

ବାର ସାରଙ୍ଗ ପଞ୍ଚତୀ ୧୩ ସଲେକ

: ୧୨୯ :

ବେଦୁ ବୁଲୁଇଆ ବେଦନୀ ପକଡ଼ି ଉଣ୍ଡୋଲେ ବାଂହୁ ॥
ଭୋଲ ବେଦୁ ନ ଜାଣଇ କରକ କଲେଜେ ମାହୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ମଲର ପଞ୍ଚତୀ ୧୩ ସଲେକ

ଆଦେଶ ଏବଂ ସମ୍ମତି

: ୧୩୦ :

ସୋଚେ ସୋଚି ନ ହୋବଇ ଜେ ସୋଚୀ ଲଖ ବାର ॥
ଚୁପି ଚୁପି ନ ହୋଇବ ହୋବଇ ଜେ ଲଇ ରହା ଲବତାର ॥
ଭୁଞ୍ଜିବା ଭୁଞ୍ଜି ନ ଉତସ୍ତ ଜେ ବନା ପୁରୀ ଭାର ॥
ସଦସ ସିଆଣପା ଲଖ ହୋହୁ ତ ଭଜି ନ ଚଲେ ନାଲି ॥
କବ ସଚିଆର ହୋଇଯି କବ କୁଡ଼େ ରୁଟେ ପାଲି ॥
ହୁକମି ରଜାଇ ଚଲଣା ନାନକ ଲିଖିଆ ନାଲି ॥ ୧ ॥
ହୁ.ମ ହୋବନ ଆକାର ହୁକମ ନ କହୁଆ ନାହିଁ ॥
ହୁକମୀ ହୋବନ ଜାଅ ହୁକମି ମିଲେ ବଞ୍ଚିଆଇ ॥
ହୁକମୀ ଉତମ୍ଭ ମାରୁ ହୁକମି ଲିଖି ଦୁଖ ସୁଖ ପାଇଅହୁ ॥
ଇକନା ହୁକମୀ ବଖାସି ଇକ ହୁକମୀ ସଦା ଭବାଇଅହୁ ॥
ହୁକମେ ଅନ୍ଧରୁ ଶୁ କୋ ବାହର ହୁକମ ନ କୋଇ ॥
ନାନକ ହୁକମେ ଜେ ବୁଝେ ତ ସହମେ କହେ ନ କୋଇ ॥ ୨ ॥

ଜଗୁ ପଞ୍ଚତୀ ୧ ଓ ୨

: ୧୩୧ :

ହୁକମେ ଅଇଆ ହୁକମି ସମାଇଆ ॥ ହୁକମେ ଦାସି ଜଗରୁ ଉପାଇଆ ॥
ହୁକମେ ସୁରଗୁ ମହୁ ପଇଆଲ ହୁକମେ କଲ ରହାଇଦା ॥ ୧୦ ॥
ହୁକମେ ଧରଣୀ ଧଧଲ ସରି ଭାର ॥ ହୁକମେ ପଞ୍ଚଣ ପାଣି ଗୋଷାର ॥
ହୁକମେ ସିବ ସକଳ ଘର ବାସୀ ହୁକମେ ଖେଲ ଖେଲାଇଦା ॥ ୧୧ ॥

ରୂମେଇ ପ୍ରଭୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଏଠିକି ପଠାଇଛ ଏବଂ ନିଜେଇ ଏଠି ତାଙ୍କନେଇ ଯାହୁଛ, ସୃଷ୍ଟି କରୁଛ ଏବଂ ସୃଷ୍ଟିକୁ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରୁଛ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ଓ ତୁମର ନାମ ହିଁ ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ, ତମର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏକମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବସ୍ତୁ କେବଳ ସେହି ସତ୍ୟ ।

: ୧୨୯ :

ବ୍ୟାଧିର ନିଦାନ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବୈଦ୍ୟକୁ ଡକାଗଲା, ଏବଂ ବୈଦ୍ୟ ଅଣ୍ଟାଳି ଅଣ୍ଟାଳି ହାତର ନାଡ଼ି ଚପିଲା; କିନ୍ତୁ ବୈଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକେ ଭୋଲା । ତାକୁ ଏତିକି ମାଲୁମ୍ ନାହିଁ ଯେ, ରୋଗପୀଡ଼ା ତ ମୋର ବାହାରେ ନାହିଁ, ଅଛି ଭିତରେ ।

: ୧୩୦ :

ଲକ୍ଷ ଥର ଚନ୍ଦ୍ରା କରି ବସିଲେହେଁ, ରାବନାର ଶେଷ ନାହିଁ, ତୁମ୍ଭ ରହୁବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭ ରହୁପାରୁନ; କାରଣ ଅନ୍ତରରେ ମୋର ଅନ୍ତଃଶିଖା ଜଳୁଛି, ଅନ୍ତରର ସତ୍ୟର ଛାୟା ମେଣ୍ଟିବାକୁ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ସହସ୍ର ଚତୁରତା ମନରେ ଉଠୁଛି, କିନ୍ତୁ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ସତ୍ୟର ଛାୟା ମେଣ୍ଟାଇବାରେ ସମର୍ଥ ନୁହେଁ । କପରି ସତେ ମୁଁ ସତ୍ୟରୂପ ହେବି ? କପରି ତେଜସାଗରି ଅସତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀର ? ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଓ ହୁକୁମ୍ ହିଁ ମୋର ରାଜପଟରେ ବିଧି-ଲିପିରୂପେ ଲିଖିତ ରହିଛି । ଏହାହିଁ ନାନକର କଥନ ଯେ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଆମର ଏ ଜନ୍ମ ଓ ଦେହ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ ମତ୍ତମା କିଏ ବଞ୍ଚିପାରିବ ? ସେହି ହୁକୁମ୍ରେ ତ ଜୀବ ଯାଏଛି ଓ ଆସୁଛି ଏବଂ ଗୋରବ ଲାଭ କରିବାକୁ ଆମେ ଆଶା କରିପାରୁ କେବଳ ସେହି ହୁକୁମ୍ ବଳରେ । ଲୋକ ଉତ୍ତମ ବା ଅଧମ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ସେହି ହୁକୁମ୍ ଯୋଗୁଁ, ସେହି ହୁକୁମ୍ ହିଁ ଦିଏ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ, ସେହି ହୁକୁମ୍ରେ ସାଧକ ହିଁ ପାଏ ଉଦ୍‌ବେଗନରୁ ମୁକ୍ତି ବା ଜନ୍ମ-ମୃତ୍ୟୁ ଦେଇ ଯଦ୍‌ଗାମୟ ଆବର୍ଜନ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ ଉପରେହିଁ ନିର୍ଭର କରେ ନିଖିଳ ସୃଷ୍ଟିରୁ ସିଦ୍ଧି । ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ କେହି ହିଁ ସେ ହୁକୁମ୍ରେ ବାହାରେ ରହୁବା ଅସମ୍ଭବ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ରେ ଯାହାଠାରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ହୁଏ ଅନୁଜ୍ଞାନ, ସେ ସର୍ବାଦୌ ହୋଇଉଠେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରହଙ୍କାର ।

: ୧୩୧ :

ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ରେ ହିଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏଠାରେ ସମାବିଷ୍ଟ, ଏହି ନିଖିଳ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତର ଅସ୍ତିତ୍ବ କେବଳ ସେହି ହୁକୁମ୍ରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ପ୍ରଭୁ ଆଜ୍ଞାରେ ସର୍ବ, ନର୍କ, ପାତାଳର ଜନ୍ମ ସିଦ୍ଧି । ସେହି ଆଜ୍ଞାରେ ହିଁ ବାସୁଳା ଟେକି ଧରେ ତା' ଫଣାରେ ଏହି ବିପ୍ଳବା ଧରଣୀକୁ । ସେହି ଆଜ୍ଞାକୁ କାତ ହୋଇଛି ପବନ, ଜଳ ଓ ଆକାଶ । ସେହି ଆଜ୍ଞା-ବଳରେ ଶିବ ଆସି ଶକ୍ତିର ଘରେ ଗୃହସ୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହି ଆଜ୍ଞା ଚାଲିତ କରୁଛି ସମୟର ସବୁ ଖେଳ । ନିରାଲମ୍ବ

ହୁକମେ ଆଡ଼ାଣେ ଆଗାସୀ ॥ ହୁକମେ ଜଳ ଥଳ ଶିଖରଣ ବାସୀ ॥
 ହୁକମେ ସାସ ଗିରୀସ ସଦା ଫୁଲ ହୁକମେ ଦେଖି ଦିଶାଇଦା ॥ ୧୨ ॥
 ହୁକମି ଉପାଏ ଦସ ଅଭିଭାବ ॥ ଦେବ ଦାନବ ଅଗଣିତ ଅପାବ ॥
 ମାନେ ହୁକମୁ ପୁ ଦରଗହ ପେଟେ ସାତ ମିଲଇ ସମାଇଦା ॥ ୧୩ ॥
 ହୁକମେ ଜୁଗ ଛଟାହ ଗୁଦାରେ ॥ ହୁକମେ ସିଧ ସାଧକ ଶାସୁରେ ॥
 ଆପି ନାଥୁ ନାଥୀ ସଭ ଜା ଶା ବଖସେ ମୁକତି କରାଇଦା ॥ ୧୪ ॥

ମାରୁ ସାଲହେ

: ୧୩୨ :

ନାନକ ବୋଲଣୁ ଝୁଣା ଦୁଖ ଛଡ଼ି ମଂଗିଅହୁଁ ସୁଖ ॥
 ସୁଖ ଦୁଖ ଦୁଇ ଦରି କପଡ଼େ ପହରଇ ନାଇ ମନୁଖ ॥
 କଥେ ବୋଲଣି ହାସ୍ୟା ତଥେ ଚଂଗି କୁପ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାଟ୍ ପଛଡ଼ୀ ୨୪ ସଲେକ

ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ସଦାଗୁରୁ

: ୧୩୩ :

ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଗଡ଼ି ଲଗାଅହୁଁ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଭଗାଅହୁଁ ସାଥ ॥
 ପଡ଼ି ପଡ଼ି ବେଡ଼ି ପାରିବି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଗଡ଼ିଅହୁଁ ଖାତ ॥
 ପଡ଼ିଅହୁଁ ଜେଜେ ବରସ ବରସ ପଡ଼ିଅହୁଁ ଜେଜେ ମାସ ॥
 ପଡ଼ିବି ଜେଜା ଆରଜା ପଡ଼ିଅହୁଁ ଜେଜେ ସାସ ॥
 ନାନକ ଲେଖେ ଭକ ଗଲ ହୋରୁ ହୁଇମେ ଝୁଣା ଝୁଣା ॥ ୧ ॥

ବାର ଆସା ପଛଡ଼ୀ ୧

: ୧୩୪ :

ଉଚ୍ଚଡ଼ି ଆଦ ପୁରଣୁ ହେ ଦାତା ଆପେ ସବୁ ସୋଇ ॥
 ଏକା ଅଖର ମହୁ ଜୋ ଗୁରମୁଖି ବୋଲେ ତପୁ ସିରି ଲେଖୁ ନ ହୋଇ ॥ ୧ ॥
 ତଂତେ ଉଆରୁ ବୃହେ କେ କୋଇ ॥ ପଡ଼ିଆ ପଂଡ଼ିରୁ ସୋଇ ॥
 ସରବ ଜାଆ ମହୁ ଏକୋ ଜାଣେ ତା ହୁଇମେ କହେ ନ କୋଇ ॥ ୪ ॥

ଆସା ପଟୀ

ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବିପ୍ଳବ ବ୍ୟୋମ ଠିଆହୋଇଛି କେବଳ ସେହି ହୁକୁମ୍ ବଳରେ; ସେହି ହୁକୁମ୍ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ଜନ ଓ ସ୍ଥଳରେ ଯି ଭୁବନର ସକଳ ଜୀବକୁ, ସେହି ହୁକୁମ୍ ଦେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜୀବକୁ ତାର ଗ୍ରାସ ଓ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ । ବିଷ୍ଣୁର ଦଶାବତାର ସେହି ଯୌଗୀ ଆଜ୍ଞାରୁ ଏବଂ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଅଗଣିତ ଦେବ-ଦାନବ । ଯିଏ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ ମାନି ନିଲେ, ସେ ପ୍ରଭୁ-ଚରଣରେ ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସତ୍ୟ ସହୃଦ ମିଳିତ ହୋଇ, ହେଉଯାଏ ସତ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ । ଏକ ପରେ ଏକ ଛଦିଶ ଯୁଗ ଚଳିଣି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୁକୁମ୍ରେ । ଏ ପୃଥିବୀର ସିଦ୍ଧ-ସାଧକବୃନ୍ଦ କେବଳ ସେହି ହୁକୁମ୍ରେ ବିଚାର କରିଥାନ୍ତି । କାରଣ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ନାଥ; ତାଙ୍କଗଠାରେ ଗୁପ୍ତା ସକଳ ଭୁବନ, ଏବଂ କେବଳ ତାଙ୍କର କୃପା ହେଲେହେଁ, ଆମେ ମୁକ୍ତି ଆଶା କରିପାରୁନା ।

: ୧୩୨ :

ନାନକ କହେ ଯେ, ଦୁଃଖ ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ପୁଣ୍ୟ ମାଗିବା ବାଣୀର ଅବ୍ୟୟ ମାତ୍ର । ବିଧାତାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଦୁଃଖ ଓ ପୁଣ୍ୟର ଦୁଇଟି ପୋଷାକ ମିଳେ, ଆମେ ସେ ଦୁଇଟିକୁ ପିନ୍ଧି ଏଠାକୁ ଆସିଯାଇଥାଉ । ଯେଉଁଠି ଜିଜ୍ଞାସାର କେବଳ ନିରୁତ୍ତର ପରାଜୟ ହୁଏ, ସେଠି ମୌନ ହିଁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ।

: ୧୩୩ :

ପୁସ୍ତକ ଉପରେ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଗାଡ଼ି ଓ ଓଟପିଠିରେ ଲଦି ଚାଲିଲେ, ପଢ଼ା ବହୁ ସବୁ ଭଞ୍ଜିକଲେ ନାଆ, ନାଆ, ପଢ଼ି ଚାଲି ଯଦି ମାସ ମାସ ବର୍ଷସାରା, ଏବଂ ସେହି ଖାଲି ପଢ଼ାରେହିଁ ଟଣିଯାଏ ଆମର ଆତ୍ମା ଓ ଶ୍ୱାସ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଶେଷ ହସାବ-ପତର କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା ଜଣାଯିବ ଯେ ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବିନା ମନୁଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଅଧିକାରରେ ଡୁବିଛନ୍ତି ।

: ୧୩୪ :

ସେ ପ୍ରଭୁ ଆଦିପୁରୁଷ, ସେ ସ୍ୱୟଂ ସତ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦାତା, ସେହି ଅକ୍ଷର-ସ୍ୱରୂପକୁ ଯେ ଗୁରୁପଦସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଜାଣିପାରେ, ସେ ପୁଣ୍ୟ ଦୁଃଖମୟ ଅଦୃଷ୍ଟର ମୁକ୍ତ । ସେହି ଜ୍ଞାନମୟକୁ ଯେ ଜାଣିରଖେ, ସେହିହି ପ୍ରକୃତ ସାକ୍ଷର ଓ ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡିତ । ଯେ ସକଳ ଜୀବ-ଜାତି ଭିତରେ ଦେଖନ୍ତି କେବଳ ସେହି ଏକକଙ୍କୁ, ସେହି କେବଳ ଅଧିକାରମୁକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯିବେ ।

: ୧୩୫ :

ପାଧା ପଡ଼ିଆ ଆଣିବି ବଦିଆ ବରରେ ସହଜ ସୁସଜ୍ଜ ॥
 ବଦିଆ ସୋଧେ ତରୁଁ ଲହେ ରାମ ନାମ ଲବ ଲଭ ॥
 ମନମୁଖ ବଦିଆ ବଦିଆ ବିଶୁ ଝଟେ ବିଶୁ ଖାଇ ॥
 ମୁଖେ ସବେ ନ ଚିନଇ ସୁଖ ବୁଝ ନହୁ କାଇ ॥ ୫୩ ॥
 ପାଧା ଗୁମୁଡ଼ି ଆଣିବି ଗୁମୁଡ଼ିଆ ମତି ଦେଇ ॥
 ନାମ ସମାଲହ ନାମ ହେବେ ଲହା ଜଗ ମହ ଲେଇ ॥
 ସତୀ ପତି ସତ ମନ ପତିଆ ସବଦୁ ସୁ ସାରୁ ॥
 ନାନକ ସୋ ପଡ଼ିଆ ସୋ ପଂଡ଼ିରୁ ସାନା ଜିପୁ ରାମ ନାମୁ ଗଲୁ ହାରୁ ॥ ୫୪ ॥ ୧ ॥

ରାମକଲ ଦଶଶୀ, ଓଁ କାର

: ୧୩୬ :

ମାହା ବୁଝା ସଭା ତୁ ଘଡ଼ି ମୁରତ ବାସୁରା ॥
 ତୁ ରଣତେ କିନେ ନ ପାଇଓ ସଚେ ଅଲଗ ଅପାରା ॥
 ପଡ଼ିଆ ମୁଖେ ଆଣିବି ଜିପୁ ଲହୁ ଲେଇ ଅହଂକାରା ॥
 ନାଉ ପଡ଼ିଆ ନାଉ ବୁଝିବି ଗୁରମତ ବାସୁରା ॥
 ଗୁରମତ ନାମୁ ଧନୁ ଖଟିଆ ଭରଣ ଭରେ ଭଣ୍ଡାରା ॥
 ନିମେଲ ନାମୁ ମଂନଥା ଦର ସଚେ ସଚିଆରା ॥
 ଜିହବା ଜାଉ ପରାଣୁ ହେ ଅଂତର ଜ୍ୟୋତି ଅପାରା ॥
 ସବୁ ସାହୁ ଭବୁ ତୁ ହୋରୁ ଜଗରୁ ବଜୋରା ॥ ୨ ॥

ବାର ମାଝ, ପଞ୍ଜାବୀ ୨

ଆନୁରାଗ ପରବର୍ତ୍ତନ ବିନା ବେଶ, ଶାନ୍ତି, ମତି, ସୁଜା, ଜପ, ତପ, ଶ୍ରୀଧୀନ
 ଓ ସଂଯମ ବୃଥା

: ୧୩୭ :

ଭଜ କର ମୂଲୁ ଚାଣି ଖାଦୁ ବଣ ଖଣି ବାସା ॥
 ଭଜ ଭବବା ଦେସୁ କର ଫେଡ଼େ କୋରୀ ସଂନଥାସା ॥
 ଅଂଦର ତୁମ୍ଭା ବହୁରୁ ଗୁରୁ ଶ୍ରେକନ ଗା ଆସା ॥
 ବିରଥା ଜନମୁ ବଦାଇ ନ ରିହେ ନ ଉଦାସା ॥
 ଜମ କାଲୁ ପିରହୁ ନ ଉତରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷି ମନସା ॥
 ଗୁରମତ କାଲୁ ନ ଆବେ ନେଡ଼େ ଜା ହୋବେ ଦାସ ନିଦାସା ॥

: ୧୩୫ :

ଯିଏ ସହଜ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟା ବିତରଣ କରିଥାନ୍ତି, କରିଥାନ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଆହରଣ କରିନ୍ତି ବିବିଧ ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ର ହେନ୍ତି ରାମନାମରେ, ତାଙ୍କୁ ହିଁ କୁହାଯିବ ପ୍ରକୃତ ଉପାଧ୍ୟାୟ । ସେ ବିଦ୍ୟା ବିତରଣ କରେ, ସେ କେବଳ ବିଷ ଘୋଜିଗାର କରୁଛି ଓ ବିଷ ଖାଇଛି, କହିବାକୁ ହେବ । ଏ ପ୍ରକାର ମୂର୍ଖ ଘେ-ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଜାଣିବ କପରି ? ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେହି ତାକୁ ବିଚାରକୁ ମଧ୍ୟ ଆଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହି କେବଳ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ, ସେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିଖାନ୍ତି, ରାମନାମ ସ୍ମରଣ ଓ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ, ତାହା ଇହଲୀନରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲାଭ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି—ହେ ଶ୍ରୀ, ସତ୍ୟର ଗନ୍ତାକୁ ସତ୍ୟ ମନରେ ପଡ଼ି ଏବଂ ମନେଇଣ ସେ ଏ ଜଗତରେ ଶର-ବୁଦ୍ଧ ହିଁ ସାର ପାଠ । ନାନକର କଥନ ଏହି ସେ, ସେହି ପ୍ରକୃତ ବିଦ୍ୱାନ, ପଣ୍ଡିତ ଓ ବ୍ୟାଖ୍ୟାପକ, ସାହାର ଗଳାରେ ସବଦା ରାମନାମର ମାଳା ପ୍ରଲମ୍ବିତ ।

: ୧୩୬ :

ମୁଁ ସକଳ ରତ୍ନ, ମାସ, ଘଣ୍ଟ ଓ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଧରି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଧ୍ୟାନ କରିଛି; କିନ୍ତୁ ହେ ସତ୍ୟ, ଅଲୋକ, ତୁ ଅପାର; ତତେ କିଏ ଜାଣିପାରିବ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ? ସେ ଲୋଭ, ମୋହ, ଅହଙ୍କାରକୁ ଗୁଡ଼ିପାରିବ, ସେ ଲୋଖାପଡ଼ା ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, କହିବାକୁ ହେବ ସେ ସେ ମୂର୍ଖ । ଗୁରୁଙ୍କର ଉପଦେଶ ଏହିକି, ଅନ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ କେବଳ ନାମହିଁ ପଡ଼ି ଓ ନାମକୁହିଁ ରୁଟିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର । ଗୁରୁପଦେଶରେ ହିଁ ଏହି ରାମନାମ ରୂପକ ସଂପଦ ଅର୍ଜନ କରାଯାଇ-ପାରେ ଏବଂ କେବଳ ଭକ୍ତିରେ ଭକ୍ତର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇପାରେ । ନାମକୁ ମାନିନେଲେହିଁ ଲୋଭ ନିର୍ମଳ ହୋଇ-ଉଠେ, ସତ୍ୟାଗୁଣ ପହଞ୍ଚେ ଯାଇ ସତ୍ୟର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ । ହେ ପ୍ରଭୁ, ରୁହୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ଭିତରର ପ୍ରାଣ, ସକଳର ଅନ୍ତର କେବଳ ତୁମର ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ । ତୁମେଇ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟର ସାହୁକାର, ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ ହିଁ ତୋର ପଟ୍ୟଶାଳା ।

: ୧୩୭ :

ଯୋଗୀ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି କଳମୂଳ ଖାଆନ୍ତି ଓ ବଟରେ ରହନ୍ତି । କେତେକ ଗୋରକ ବସନ-ଧାସୀ ଓ ନିତ୍ୟ ଭ୍ରମଣୀ । କିନ୍ତୁ ଚକ୍ଷୁଷ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବହୁତ ତନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭୋଜନ-ବସନର ଆଶା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ସେମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ବୃଥା ଗଲା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ; କାରଣ ସେମାନେ ନାହିଁ ହେଲେ ଉତ୍ତମ ଗୃହସ୍ଥ ବା ଉତ୍ତମ ବୈରାଗୀ । ସେମାନଙ୍କ ଭାଲପଟରୁ ଯମଦଣ୍ଡଲିଖନ ଲିଭିନାହିଁ, ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ମନ ତୁ ଗୁଣର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ରହିଛି । କେବଳ ଗୁରୁପଦେଶ ମାନି ତଳିଲେ ଓ ନିଜକୁ ମନେ କଲେ ପ୍ରଭୁ ଦାସର ଦାସ, ତେବେ ଯାଇଁ କାଳ ପାଖ ପଶିପାରେନା । କେବଳ ସତ୍ୟମୟ ଚିତ୍ତରେହିଁ ସତ୍ୟବ୍ରହ୍ମ ଅଧିବାସ କରିପାରନ୍ତି; ତେଣୁ

ସବୁ ସବୁ ସବୁ ମନ ଦର ସ୍ବା ମାତ୍ର ଉଦାସୀ ॥

ନାନକ ସଦଗୁରୁ ସେବନ ଆପଣା ସେ ଆସା ତେ ନିଶ୍ଚୟା ॥ ୫ ॥

ବାର ମାଟ ପଉଡ଼ୀ *

: ୧୩- :

କିନ୍ତୁ ପରବୋଧକୁ ମଞ୍ଜୀ ବଧାବହୁ ॥ ଆସନ୍ତୁ ତଥାଗି କହେ ସବୁ ପାବହୁ ॥

ମମତା ମୋହ କାମଣୀ ହୃଦକାୟ ॥ ନା ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥା ନା ସଂସାରୀ ॥ ୧ ॥

ଜୋଗୀ ବେସି ରହନ୍ତୁ ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖୀ ଭାଗେ ॥ ଦର ଦର ମାଗତ ଲୁକ ନ ଲୁଗେ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥

ଗାବହୁ ଚୀତ ନ ଚୀନହୁ ଅପୁ ॥ କହ ଲଗା ନବରେ ପରତାପୁ ॥

ଗୁର କେ ସବେ ରତେ ମନ ଭାଇ ॥ ଭୂଖିଆ ସହଜ ବାସୁଷା ଖାଇ ॥ ୨ ॥

ଭସମ ତଡ଼ାଇ କରହୁ ପାଖଂଡ଼ୁ ॥ ମାଜଆ ମୋହ ସହଜ କମ ଡଂଡ଼ୁ ॥

ଫୁଟେ ଖପରୁ ସ୍ବାସ ନ ଭାଇ ॥ ବଜନା ବାଧୁଆ ଆବେ କାଇ ॥ ୩ ॥

ବନ୍ଧୁ ନ ରାବହୁ କାମ କହାବହୁ ॥ ମାଉ ମାଗତ ଦେ ନେଷାବହୁ ॥

ନିରଦଭଆ ନନ୍ଦା ଜୋଡ଼ ଉଜଲ ॥ ବୃତ୍ତ ବୃତ୍ତେ ସଭବ ନଂଜାଲ ॥ ୪ ॥

ଭେଷ କରହୁ ଖିଆ ବହୁ ଅଟୁଆ ॥ ଝୁଠୋ ଖେଲୁ ଖେଲେ ବହୁ ନଟୁଆ ॥

ଅନ୍ତର ଅନନ ଚନ୍ଦ୍ରା ବହୁ କାରେ ॥ ବନ୍ଧୁ କରମା କେସେ ଉତରସି ପାରେ ॥ ୫ ॥

ମୁଁଦ୍ରା ଫଟକ ବନାଇ କାନ ॥ ମୁକତ ନନ୍ଦା ବହୁଆ ବଗଥାନ ॥

କହବା ଭକ୍ତୀ ସାଦ ଲେଖନା ॥ ପସୁ ଭବ ନନ୍ଦା ମିତେ ମାୟାନା ॥ ୬ ॥

ହ ବଧୁ ଲେଖା ହ ବଧୁ ଜୋଗା ॥ ସବୁ ବୀରୁରେ ଚକ୍ରସି ସୋଗା ॥

ଉଜଲ ସୋରୁ ସୁ ସବୁ ହୋଇ ॥ ଜୋଗୀ ଜୁଗତ ବୀରୁରେ ସୋଇ ॥ ୭ ॥

ଭୁବ ପହ ନଉନଧି ତୁ କରଣେ କୋରୁ ॥ ଅପି ଉଆପେ କରେ ସୁ ହୋରୁ ॥

କରୁ ସବୁ ସକ୍ଷମ ସବୁ ସୁ ଚୀରୁ ॥ ନାନକ ଜୋଗୀ ହିଉବଣ ମୀରୁ ॥ ୮ ॥ ୧ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ଅସଟପଦାଆ

: ୧୩୧ :

ଭକ ବନ ମାତ୍ର ବେସହୁ ଉଗର ଅସଥାନୁ ॥ ନାମୁ ବସାଗ ପଚହୁ ଅଭମାନୁ ॥

ନାମ ବିନା କଥା ରିଆନୁ ଧୁଆନୁ ॥ ଗୁପ୍ତମୁଖି ପାବହୁ ଦରଗହ ମାନୁ ॥ ୩ ॥

ହଠୁ ଅହଂକାରୁ କରେ ନନ୍ଦା ପାବେ ॥ ପାଠ ପଢ଼େ ଲେ ଲେନ ସୁଖାବେ ॥

ଗରଥ ଭରମସି ବଧାଧି ନ କାବେ ॥ ନାମ ବିନା କେସେ ସୁଖୁ ପାବେ ॥ ୪ ॥

ଜତନ କରେ ବିନ୍ଧୁ କବେ ନ ରହାଉ ॥ ମନୁଆ ତୋଲେ ନରକେ ପାଉ ॥

କମପୁର ବାଧୋ ଲହେ ସଜାଇ ॥ ବିନୁ ନାବେ ନାଉ ଜଲ ବଲ କାଇ ॥ ୫ ॥

ସଂସାର ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଯେ ସଦ୍‌ଗୁରୁସେବାରେ ମନ ଦିଏ, ସେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ସାଂସାରିକ ଆଶା-ବନ୍ଧନରୁ ।

: ୧୩୮ :

ଯେ ମଠାଧୀଶ ହୋଇ ଦୁନିଆକୁ ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେ ଆତ୍ମନ ତ୍ୟାଗ କରିପାରିବ ନା ଶାନ୍ତି ପାଇବ ? ସେ ହୃତକାଞ୍ଚ ମମତା, ମୋହ ଓ କାମିନୀମାନଙ୍କର; କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ ଗୁଡ଼ସ୍ଥ ବା ନୁହେଁ ଅବଧୂତ । ଯେ ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ସେ ନିଜ ଆତ୍ମନରେ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ବସିରହୁ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଆସେ ଆସେ ଗୁଲିଯିବ; ଅଥଚ ହେ ଯୋଗୀ, ତମେ ଯେ ଘର ଘର କରି ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଛ, ତୁମକୁ ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁନ ? ବହୁ ଭଜନ ତ ଗାଉଛ, କିନ୍ତୁ ନିଜେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିଲଣି କି ? ତା ଯଦି ନ ହୋଇଛି, କିପରି ଶୁଭୁଛ ଯେ ଗୁଲିଯିବ ତମର ପରିତାପ ସବୁ ? ହେ ଯୋଗୀ, ମନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରି ପ୍ରେମକୁ, ପ୍ରଭୁ ନାମରେ ତନ୍ମୟ କରିଦିଅ ନିଜକୁ, ତେବେ ସହଜରେ ମିଳିଯିବ ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱରତ୍ନ ଭିକ୍ଷା । ଖାଲି ବାହାରେ ଭୟ-ବିଲେପିତ ହୋଇ ନିଜକୁ କାହିଁକି ବନାଉଛ ଏକ ପାଷଣ କରି ? ମାୟା-ମୋହ ପ୍ରତି ଆସନ୍ତୁ ରହୁଲେ, ବେଗିନୀର ସମସ୍ତ ଆଭରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ଯମର କଠୋର ଦଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚୟ ସହ୍ୟ । ଫଟା ଖପରରେ ଭିକ୍ଷା ବି ତ ଗଲିଯିବ, ଏବଂ ବନ୍ଧନ ଆସିବଲ ଆସିବ କପଟତା ହେବ । ଯଦି ବୋଲାଇ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ତ ରକ୍ଷାକରି ପାରୁନା, ମା'ମାନଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଛ, ଫେରୁ ସେଇମାନଙ୍କୁ ଲେଉଟାଇ ? ତମ ନିଜ ଭିତରେ ଆଲୋକ ନାହିଁ, ତାହା ଅନ୍ଧକାରମୟ; ତେଣୁ ମଥାରୁ ପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତମେ ଗୁଡ଼ରହୁଛ ଜଞ୍ଜାଳରେ । ଚରକଦାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ନଟ ସାଜୁଛ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଚିତ୍ତ ଜଳୁଛି ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀରେ, ସହର୍ମସ୍ତ ବିନା ଭବସାଗର ପାଶହେବୁ ରେ ମୃତ ? କାନରେ ପିନ୍ଧିଛୁ ଷ୍ଟିକ-ମଣି-ମୁନ୍ଦା; କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତକୁ ବିଦ୍ୟା-ବିଜ୍ଞାନ-ସ୍ଥାନ, କିପରି ତେଣୁ ଆଶା କରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବୁ ବୋଲି ? ତୋର ରସନା ସବୁବେଳେ ଖୋଜୁଛି ସାଦ, ତାହା କେବଳ ପଶୁର ଲକ୍ଷଣ । ହାୟ, ଯୋଗୀ ଓ ଯୋଗୀତର ଲୋକ, ସମସ୍ତେ ସିଂଗୁରେ ବଶୀଭୂତ ରହୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ଲୋକେ ଭୁଲି ଯାଉଛନ୍ତି ଯେ, ପ୍ରଭୁନାମ ସମସ୍ତ ଶୋକକୁ କାଟି ପକାଇବ; ପ୍ରଭୁନାମ ଅନ୍ତରକୁ କରେ ପବନ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ଯୋଗର ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି । ହେ ଭାଇ, ତମ ପାଖରେ ଗଢ଼ିତ ରହୁଛି ନବନୟ ରୂପେ, ସକଳ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ସମଥ, ତୁମେ ନିଜକୁ ନିଜେ କରିପାରିବ ସ୍ଥାପିତ ବା ବିସ୍ଥାପିତ, ତେଣୁ ଚିତ୍ତରେ ହୁଅ ସତ୍ୟ-ଜପ-ତପ-ସଞ୍ଜମ-ସଂପନ୍ନ । ନାନକ କହେ ଯେ, ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ହେଉଛି ସିଦ୍ଧବନର ମିତ୍ର ।

: ୧୩୯ :

ଯୋଗୀ ବଣ-ପର୍ବତରେ ବାସ କରି ମଧ୍ୟ ମାନ-ଅଭିମାନରେ ଜଳିବାର ଦେଖାଯାଇଛି; କାରଣ ସେମାନେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସ ଭାବରେ ପ୍ରଭୁନାମକୁ ପ୍ରସଂସା କରି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରଭୁନାମ ବିନା କି ଜ୍ଞାନ, କି ଧ୍ୟାନ ? ଗୁରୁପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଚଳି ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଭୁନାମରେ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ରହନ୍ତି ସେହିମାନେହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସମୀପରେ ପାଇଥାନ୍ତି ମାନ୍ୟତା । ଜିଦ୍ ବା ଅହଂକାରରେ ପ୍ରଭୁ ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କର ବା ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣାଅ, କର ବା ଠାର୍ଥାଟନ; କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଦ୍ୱାରା ମନର ବ୍ୟାଧି ଦୂଷିତବନ । ପ୍ରଭୁ-ନାମ ବିନା ଏ ସଂସାରରେ ସୁଖ କାହିଁ ? ପ୍ରକୃତରେ ନିଷ୍ଠାବାନ ରହୁଲେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟରେ ହାନି ଦଟନ୍ତା କି ? ଏପ୍ରକାର ଅଧ୍ୟାପକନ ଯା'ର ଦଟେ ତାହାର ଚିତ୍ତ ବସୁନ୍ତର ବିଚଳିତ ରହୁଛି ଏବଂ ଏହାର ନିଶ୍ଚିତ ଫଳ ହେବ—ନରକ-ଭୋଗ । ପ୍ରଭୁନାମ ବିନା ଜୀବ ଯମପୁରରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ କେବଳ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିହେଉଥିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଯେତେ ବଡ଼ ପିତ୍ତ, ସାଧକ, ମୁନି ବା ଦେବ ହେଉଛନ୍ତି, କେବଳ ହଠ-ଯୋଗର କାରଯାଦରେ ସେ କେବେହେଲେ ଆହାର ତୃପ୍ତି ପାଇପାରିବେ

ସିଧା ଯାଏକ କେତେ ମୁନ ଦେବା ॥ ହୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ନ ଚପଟାବନ୍ଧୁ ଭେବା ॥
 ସବୁ ବାନ୍ଧୁ ଗହ୍ୱର ଗୁରୁ ଦେବା ॥ ମନ ତନ ନରମଲ ଅଭିମାନ ଅଭେବା ॥ ୭ ॥
 କରମି ମିଳେ ପବେ ସବୁ ନାହିଁ ॥ ରୁମ ସରଣାଗତ ରହୁଛୁ ସୁସାହି ॥
 ରୁମ ତେ ଉପକିଞ୍ଚ ଭରଣା ସାହି ॥ ଜୟ ଜାପଇ ଗୁରୁମୁଖ ଦୂର ନାହିଁ ॥ ୮ ॥
 ହୃଦୟେ ଗରୁଜ ଜାଇ ମନ ଶାନ୍ତ ॥ ଝୁଁ ନ ପାବସି ପାଖଡ଼ ଶାନ୍ତ ॥
 ବନ୍ଧୁ ଗୁରୁ ସବଦ ନକ୍ଷ ଘରୁ ବାରୁ ॥ ନାନକ ଗୁରୁମୁଖି ତରୁ ବିରୁରୁ ॥ ୯ ॥ ୭ ॥ ରାମକଲ୍ୟାଣପଦ୍ୟା
 : ୧୦ :

ହୃଦୟ କେ ଦଶ ହୃଦୟ ଆବେ ॥ ପୂରୁ ଜନେଉ ପଡ଼ି ଗଲ ପାବେ ॥
 ପୂରୁ ପାଇ କରେ ଗୁରୁଆଇ ॥ ନାଟା ଧୋଡ଼ା ଥାଇ ନ ପାଇ ॥
 ମୁସଲମାନୁ କରେ ବଞ୍ଚିଆଇ ॥ ବିଶୁରୁପୀରେ କୋଥାଇ ନ ପାଇ ॥
 ରାଜ ଦସାଇ ଓଥେ କୋ ଜାଇ ॥ କରଣୀ ବାଝୁ ଉପଦ ନ ପାଇ ॥
 ଜୋରୀ କେ ଦଶ ନୁଗତି ଦସାଇ ॥ ତିତ କାରଣି କନ ମୁଦ୍ରା ପାଇ ॥
 ମୁଦ୍ରା ପାଇ ଫିରେ ସଂସାର ॥ ଜଥେ କଥେ ସିରକଣହାର ॥
 କେତେ ଗଥ ତେତେ ବାଟାଉ ॥ ଚାଷ ଆଇ ତିଲ ନ କାଉ ॥
 ଏଥେ ଜାଣେ ସୁ ଜାଇ ସିଞ୍ଚାଣେ ॥ ହୋରୁ ଫକଡ଼ ହୃଦୟ ମୁସଲମାଣେ ॥
 ସରନା କା ଦଶ ଲେଖା ହୋଇ ॥ କରଣୀ ବାଝୁ ତରେ ନ କୋଇ ॥
 ସବେ ସବୁ ବଞ୍ଚାଣେ କୋଇ ॥ ନାନକ ଅଗେ ପୁଛ ନ ହୋଇ ॥ ୧ ॥

ବର ରାମକଲ୍ୟାଣପଦ୍ୟା ୧୧ ସଲେକ

: ୧୧ :

କୁରୁଧ ତୁମଣୀ କୁଦଇଆ କସାଇଣି ପର ନନ୍ଦା ସଟ ରୁଦ୍ରଣୀ ମୁଠୀ ହୋଧ ଚଣ୍ଡାଳ ॥
 କାଶା କଡ଼ି କଥା ଧୀସି ଜାଁ ଶୁରେ ବୋଧା ନାଲ ॥
 ସବୁ ସଂଜମୁ କରଣୀ କାଶା ନାବଶୁ ନାହିଁ ଜପେଷ ॥
 ନାନକ ଅଗେ ଉତ୍ତମ ସେଇ ଜ ପାପାଂ ପଂଦ ନ ଦେଷ ॥

ବାର ସିଂହ ରାଗୁ ପଦ୍ୟା ୧୦ ସଲେକ

: ୧୨ :

ସୂତେ ଏହି ନ ଆଣିଅହି ବହନ ଜ ପିଂଡ଼ା ଧୋଇ ॥
 ସୂତେ ସେଇ ନାନକା ଜନ ମନ ବସିଆ ସୋଇ ॥ ୨ ॥

ବାର ଆସା ପଦ୍ୟା ୧୭

ନାହିଁ । କେବଳ ପ୍ରଭୁନାମ ନେଇ ଯିଏ ଗୁରୁପେକାରେ ନିଜକୁ ଲଗାଇପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଜନ, ମନ ନିର୍ମଳ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ମଧ୍ୟ ଅହଙ୍କାର । ପ୍ରଭୁଙ୍କର କୃପା ହେଲେ ହିଁ ଲୋକ ସତ୍ୟନାମ ପାଇଥାଏ, ଏବଂ ସେ ସହକରେ ହୋଇଯାନ୍ତି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସଂପ୍ରମ ଶରଣାଗତ । ଗୁମଠାରେ ବି ହରିଗୁରୁଙ୍କ କାନ୍ତତ ହେବ, ଯଦି ଗୁରୁପଦସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଜପ କରି ହରିନାମ ଏବଂ ମନ ଯଦି ନାମରେ ଆଦି ହୋଇଉଠେ, ତେବେ ଦୁଷ୍ଟିବ ରବ, ଅହଙ୍କାର ଓ ମିଥ୍ୟା । ପାଷଣତାରେ କହୁ ହିଁ ଲଭ ମିଳିବ ନାହିଁ, ଗୁରୁ-ମନ୍ତ୍ର ବିନା କେହି ନିଜର ସର ଫେରିପାଇବେନି । ନାଚକ କହେ ଯେ, ଗୁରୁପଦେଶର ଏହାହିଁ ହେଲା ସାରକଥା ।

: ୧୪୦ :

ହୃଦ୍ ଧର୍ମରେ ଯେତେବେଳେ ଲୋକ ହୃଦ୍‌ହୃରେ ପ୍ରବେଶ କରେ, ସେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନ୍ତ୍ର ପାଠକର ବେଳରେ ସୂତାର ଏକ ପଇତା ଗୁଡ଼ାକହାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ପଇତା ପିନ୍ଧି ହୃଦ୍ ଧରି ବସି ଦୁଷ୍ଟ କରୁଲେ, ଯାହା କୌଣସି ବାହ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଧୋଇ ଦେଇ ନପାରେ । ସାଧାରଣ ମୁସଲମାନ ତାର ଧର୍ମକୁ ସାଧାରଣ ହୃଦ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭଲପାଏ; ତଥାପି କୌଣସି ମୁସଲମାନ ସଦୃଶ-ଗୁରୁର ଉପଦେଶ ବିନା ଦରଗାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବାର ଆଶା କରି ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ମାର୍ଗ ଧରି ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ଠାରେ ଚାଲନ୍ତି କେତେ ଜଣ ? ଏବଂ ଗୁରୁପଦସ୍ତ୍ର ଶ୍ରବଣେ ସତ୍‌କର୍ମାଦି ନ କରି, ସ୍ୱର୍ଗମନର ଆଶା ବା କରିବ କପରି ? ଯୋଗୀର ମାର୍ଗରେ ଯିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁଟ ସାଧକର କାନରେ ଯେଉଁ-ରହସ୍ୟ ଲୁହାଯାଇଥାଏ । କାନରେ ମୁଦ୍ରା ଧାରଣର ଏହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ନିର୍ଗୁଣ-ଶରୀର କର୍ତ୍ତା ଶରୀର ଏଠି, ସେଠି ଓ ସବୁଠି ଥିଲେବେଳେ, କାନରେ ଯୋଗ-ପଥ-ଗୁରୁଣର ପ୍ରଶଂସାରୁପେ ମୁଦ୍ରା ଧାରଣ କରି, ଲୋକ ଦେଖାଟନ କରିଯିବ କାହିଁକି ? ଜୀବନ-ପଥରେ ଯେତେ ଅଗଣିତ ପ୍ରାଣୀ ତଳମାନ ଅଛନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟର ପରଦାନା ଆସିଯିବ, କେହି କି ତାକୁ ଶ୍ରେୟାପାରିବ ? କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଲୋକ ଶରୀରକୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଜାଣିଥାଏ, ସେ ତାକୁ ପରଲୋକରେ ଚିହ୍ନି ପାରିବ, ଅନ୍ୟଥା ହୃଦ୍ ଓ ମୁସଲମାନ ଉଭୟର ଧର୍ମ-ହଙ୍କାର ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟର୍ଥ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରଦ୍ୱାରରେ ଏହା ଉତ୍ତମାସ୍ତି ରହୁଛି ଯେ, ସତ୍‌କର୍ମ ବିନା ହୃଦ୍ ମୁସଲମାନ କେହି ହିଁ ମୁକ୍ତ ପାଇବାର ଆଶା କରି ନ ପାନ୍ତି । କେବଳ ସତ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଲୋକ ସତ୍ୟରେ ଏ ଜଗତରେ ଏକାନ୍ତ ବିରଳ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଏ ପ୍ରକାର ସତ୍ୟବନ୍ତା ଓ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ସାଧକ ପରଲୋକରେ କୌଣସି ହେଲେ ପଶ୍ଚାତରେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି ।

: ୧୪୧ :

ମନୁଷ୍ୟର କୁକୁଟ ଏକ ଡୋମଣୀ, ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଦେଖାଦେବା ନିଷ୍ଠୁରତା ଏକ ଦୃଶ୍ୟ କଂସେଇ, ପରନିନ୍ଦା ଏକ ହାତୁଆଣୀ, ବୋଧପୁଷ୍ପ ତଣ୍ଡୁଳୀ ବାରମ୍ବାର ଆସାକୁ ଠକାନ୍ତି । ଏ ଗୁଣ ବିଭିନ୍ନତା ଘର ଭିତରେ ତମର ସଜୀ-ସଜି ମା ହୋଇ ବାସ କରୁଥିଲେବେଳେ, ଘରର ବାହାରଟାକୁ ନାନା ନକସା ଟାଣି ସଜେଇବାରେ କି ଲାଭ ? ସତ୍ୟ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସଂଯମ, ସତ୍‌କର୍ମ ଚପ୍ପରେଣା, ଏବଂ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ-ଜପ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥାନ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ପାପ-ପଥର ଶିକ୍ଷା କେବେହେଲେ ଦିଅନାହିଁ, ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ହେଲେ, ପରଲୋକରେ ତମେ ଉତ୍ତମ ମାନଂତା ପାଇବାକୁ ଆଶା କରିପାରି ।

: ୧୪୨ :

ବାହ୍ୟ ଶ୍ରବଣେ ଶରୀରଟିକୁ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରି ସେ ଯେଉଁ ଲୋକ ବସିଛନ୍ତି, ସେ ଆଦୌ ନିର୍ମଳ ନୁହେଁ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, କେବଳ ସେହି ଲୋକ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ଯାହାର ଚିତ୍ତରେ ଶରୀର ଅଧିଷ୍ଠିତ ।

: ୧୪୩ :

ଜେ ରତ୍ନଲଗେ କପଡ଼େ ଜାମା ହୋଇ ପଲ୍ଲବୁ ॥
ଜୋ ରତ୍ନ ପୀବହୁ ମାଣସା ତନ କଉ ନରମଲୁ ଚାତୁ ॥
ନାନକ ନାଉ ଖୁଦାଇ କା ଦଲ ହୁଇଁ ମୁଖି ଲେହୁ ॥
ଅବର ହବାଜେ ଦୁମା କେ ଝୁଠେ ଅମଲ କରେହୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାଝ ପଉଡ଼ୀ ୬ ପଲ୍ଲବ

ମନକୁ ଜିଣିଲେ ଜଗତ ଜିଣିବ

: ୧୪୪ :

ମନୁ ମେରଲୁ ସାକରୁ ଦେବାନା ॥ ବନଶଂଖ ମାଈଆ ମୋହୁ ହେଁ ବନା ॥
ଇଡ଼ ଝଡ଼ ଜାହୁ କାଲ କେ ରୁପେ ॥ ଗୁରମୁଖି ଖୋଜି ଲହେଁ ଦରୁ ଆପେ ॥ ୧ ॥
ବିନୁ ଗୁର ସବଦେ ମନୁ ନସା ଠଉରା ॥
ସିଫରହୁ ରାମ ନାମୁ ଅତି ନରମଲୁ ॥ ଅବର ତଥାଗହୁ ହୁଇଁମେ କଉରା ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
ଇହୁ ମନୁ ମୁରଧୁ କହୁ କଉ ରମପୀ ॥ ବିନୁ ସମସେ ଜମ କା ଦୁଖୁ ହୁହୁ ॥
ଆପେ ବସେପେ ପଡ଼ିବୁ ମେଲେ ॥ କାଲୁ କଂଟକ ମାରେ ପତ ପେଲେ ॥ ୨ ॥
ଇହୁ ମନୁ କରମା ଇହୁ ମନୁ ଧରମା ॥ ଇହୁ ମନୁ ପଂଚ ତତ୍ତ୍ୱ ତେ ଜନମା ॥
ସାକରୁ ଲେଉଟା ଇହୁ ମନୁ ମୂଢ଼ା ॥ ଗୁରମୁଖି ନାମୁ ଜପେ ମନୁ ରୁଢ଼ା ॥ ୩ ॥
ଗୁରମୁଖି ମନୁ ଅସଥାନେ ହୋଇ ॥ ଗୁରମୁଖି ତୁଭବଣି ସୋଣୀ ହୋଇ ॥
ଇହୁ ମନୁ ଜୋଗୀ ବୋଗୀ ଢପୁ ତାପେ ॥ ଗୁରମୁଖି ଚାନ୍ଦିହେ ହରି ପ୍ରଭୁ ଆପେ ॥ ୪ ॥
ମନୁ ବେରଗୀ ହୁଇଁମେ ତଥାଗୀ ॥ ଦଟି ଦଟି ମନସା ଦୁବଧା ଲଗୀ ॥
ରାମ ରହାଉଣୁ ଗୁରମୁଖି ଗୁଣେ ॥ ଦରି ଦରି ମହଲୁ ହରି ପତି ରାଣେ ॥ ୫ ॥
ଇହୁ ମନୁ ରାଜା ଗୁର ସଂଗ୍ରାମି ॥ ଇହୁ ମନୁ ନିରତହୁ ଗୁରମୁଖି ନାମି ॥
ମାରେ ପଂଚ ଅପୁରେ ବସି ଜାଏ ॥ ହୁଇଁମେ ଗୁଣି ଇକରୁ ଆଇ ଜାଏ ॥ ୬ ॥
ଗୁରମୁଖି ରାଗ ପୁଆଦ ଅନ ତଥାଗେ ॥ ଗୁରମୁଖି ଇହୁ ମନୁ ଭଗଟା ଜାଗେ ॥
ଅନହୁଦ ପୁଣି ମାନସା ସବଦୁ ବାଗୁଣ ॥ ଆତମୁ ଚାନ୍ଦିହେ ଭବ ନରକାଣ ॥ ୭ ॥
ଇହୁ ମନୁ ନରମଲୁ ଦରି ଦରି ସୋଇ ॥ ଗୁରମୁଖି ଭଗତ ବାହୁ ଧୁନି ହୋଇ ॥
ଅହୁନସି ହରି ଜମୁ ଗୁପେରହାଦ ॥ ଦଟି ଦଟି ପ୍ରଭୁ ଆଦ ଜୁଗାଦ ॥ ୮ ॥
ରାମ ରହାଉଣି ଇହୁ ମନୁ ମାତା ॥ ସରବ ରହାଉଣୁ ଗୁରମୁଖି ଜାତା ॥
ଭଗତ ହେଉ ଗୁର ତରଣ ନବାସା ॥ ନାନକ ହଜେନ କେ ଦାସନଦାସା ॥ ୯ ॥

ଆସା ଅସଟପଣାଆ

: ୧୪୫ :

ତରରେ କାଈଆ ପଂଖି ମନୁ ତରବରି ପଂଖି ପଂଚ ॥
ତରୁ ରୁଗହୁ ମିଲ ଏକ ସେ ତନ କଉ ଆସ ନ ରଂଚ ॥

: ୧୪୩ :

ତମର ବସ୍ତ୍ରରେ ରକ୍ତ ଲାଗିଗଲେ, ତାହା ଅପହୃତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ତମେ ମନେ କର । କେବେ ଯେଉଁ ଲୋକ ପ୍ରତ୍ୟହ ମନୁଷ୍ୟ-ରକ୍ତ ପାନ କରୁଥିଲେ, ସେ ପବିତ୍ର ହେବା ଦୂରେ ଥାନ୍ତି, ନିର୍ମଳତ୍ୱ ହେବ ସେ କିପରି ? ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ତମେ କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଖୋଦାର ନାମ ନେଇପାରିବ, ଯେତେବେଳେ ତମର ଅଭ୍ୟାସର ବିଶୁଦ୍ଧ ଥିବ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ କେବଳ ଦୁନିଆକୁ ଭୁଲିଲବା ପାଇଁ ରଖିରଖି ଦେଖିଲ ହେବା, ଅକ୍ଷମଣୀୟ ମିଥ୍ୟା କର୍ମ ।

: ୧୪୪ :

ଶକ୍ତି-ଉପାସକର ମନ-ହସ୍ତି ସର୍ବଦା ମଞ୍ଜୁ ରହୁଥାଏ, ଏବଂ ମାୟା-ମୋହର ଜଙ୍ଗଲରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଅନ୍ଧ-ତନ୍ତ୍ର ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁପଦେଶରେ ନିଷ୍ଠାବାନ ସାଧକ ନିଜର ଗୁଣ ଓ ଘର ସମ୍ବଳରେ ଖୋଜି ପାଇଥାଏ । ଗୁରୁପଦେଶ ବିନା ମନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି ପାରେନା । ହେ ଭ୍ରାତା ! ତେଣୁ ସୁରକ୍ଷା କରି ବରାବର ଅତି ନିର୍ମଳ ରାମ-ନାମ; କାରଣ ରାମନାମ ବଂଶୀତ ଏ ସଂସାରର ସବୁ କିଛି କେବଳ କହୁ ଅହଙ୍କାର, ଯାହା ସର୍ବଥା ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ । ଏପ୍ରକାର ମନ ତ ସାଂସାରିକ ମୋହ-ମୂଢ଼, ସେ ସ୍ଥିତି ରହିବ କିପରି ? ଯେଉଁ ମନ ଅଜ୍ଞତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ତାହା ସେ ବାରମ୍ବାର ମୃତ୍ୟୁ-ହତ୍ୟା ଭୋଗ କରିବ, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର କୃପା ହେଲେ ହିଁ ତେଜ ହୋଇଥାନ୍ତି ସଦାବ୍ରହ୍ମ, ସେ କି ସତ୍ୟ ଦେଇ କାଳରୂପକ କଣ୍ଠକ କିପରି ବିନଷ୍ଟ ହେବ, ତା ବଚାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଆମର ମନ, କର୍ମ-ଧର୍ମର ସଂଗୁଳକ, ଏହା ନିର୍ମଳ ପଞ୍ଚ-ତତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ, ଏବଂ ଏହା ଶାକ, ଲେଘୁ ଓ ମୃତ; କିନ୍ତୁ ଏପ୍ରକାର ଶାକସ୍ତ୍ର ମନ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଉଠିବ ଯଦି ତାହା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ-ଜପ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଏ । ଗୁରୁପଦେଶର ମନ ଆପଣା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ସ୍ଥାନ ସହଜରେ ପାଇପାରିବ, ଏବଂ ସାଧକ ସିଦ୍ଧିବନ୍ଧର ଜ୍ଞାତା ହୋଇଉଠିବ, — ଏପ୍ରକାର ମନ ଯୋଗୀ, ଭୋଗୀ ଓ ତପସ୍ତୀ । ଗୁରୁ-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏ ମନ ଚିତ୍ତପାରେ ନିଜକୁ ଓ ରଖିରଖି । ପ୍ରକୃତ ବୈରାଗୀ ମନ ସକଳ ଅହମିକାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ ଏବଂ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ ଘଟ-ଘଟରେ ଥିବା ମାନସିକ ଦ୍ୱିଧାକୁ । ଗୁରୁପଦେଶ ଲୋକ ହିଁ ରାମ-ରସାୟନର ସ୍ବାଦ ପାଇଥାଏ । ଇହ ଓ ପର ଉଭୟ ଲୋକର ଏ ଲୋକର ସମ୍ମାନ ସ୍ବୟଂ ହରି ରକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ଜାଣ ଭ୍ରାତା, ଏପରି ମନ ରାଜା ଓ ସଂଗ୍ରାମ-ଶୂର, କେବଳ ନାମବଳରେ ଓ ଗୁରୁକୃପାରେ ସେ ହୋଇଉଠେ ଅକୁତୋଭୟ । ସେ ଲୋକ ଆତ୍ମାନ୍ତରୀୟ ସଂତକ୍ତ ପରାଜିତ କରି ନିଜର ବଶୀଭୂତ କରି ରଖେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାସରେ ଭକ୍ଷଣ କରିପାରେ ଅହଂଭାବକୁ । ଗୁରୁମଣି ଅନ୍ୟ ସକଳ ରାଗ-ସ୍ବାଦକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚିତ୍ତକୁ ରଖେ କେବଳ ତତ୍ତ୍ୱରେହିଁ ସଦା-ଜାଗ୍ରତ । ସେ କରୁଥିଲେ ଅନାହତ ଧନର ଶ୍ରବଣ, ମନନ, ଚିନ୍ତନ, ଏବଂ ଆତ୍ମଦର୍ଶନ କରି ହୋଇଉଠେ ସ୍ବୟଂ ନିରଙ୍କାର । ସେ ପ୍ରକାର ମନ ନିର୍ମଳ ଭାବରେ ସର୍ବତ୍ର ଦେଖିପାରେ କେବଳ ସେହି ଏକତତ୍ତ୍ୱ । ଗୁରୁପଦେଶ-ନିଷ୍ଠା ତାକୁ ତନ୍ମୟ କରି ରଖାଏ ଭାବ-ଭକ୍ତିରେ । ଗୁରୁକୃପାରେ ସେ ମନ ଅହନିଶି ମଗ୍ନ ରହେ ହରିନାମ-ଯଜ୍ଞରେ ଏବଂ ଆଦି ଯୁଗାଦିରୁ ଘଟ-ଘଟରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହରିଙ୍କୁ ସେ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ସେ ମନ ରାମ-ରସାୟନପାନରେ ହିଁ ମଞ୍ଜୁ ହୋଇଉଠେ, ଏବଂ ଗୁରୁକୃପାରୁ ସେ ଜାଣିପାରେ ସର୍ବ-ରସାୟନର ସ୍ବାଦ । ଏପ୍ରକାର ଭକ୍ତି ପାଇଁ, ଯାଅ ସଦ୍‌ଗୁରୁଚରଣରେ ଆଶ୍ରୟ ନଅ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସେ ଏପ୍ରକାର ହରିଜନର ବିଶଦ ଦାସୀଦାସ ମାତ୍ର ।

: ୧୪୫ :

ଆମର ଏହି କାୟା ଏକ ବୃକ୍ଷ ମାତ୍ର; ମନ ତହିଁରେ ପକ୍ଷୀ, ଆଉ ପାଞ୍ଚଟି ପକ୍ଷୀ ସହିତ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଯଦି କେବଳ ତତ୍ତ୍ୱ-ଫଳ ଖାଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଜୀବ କେବେହେଲେ ସଂସାର-କାଳରେ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି

ଉଡ଼ୁଡ଼ୁ ତ ବେଗୁଲ ବେଗୁଲେ ତାକଡ଼ୁ ଶ୍ରେଣ ଘଣୀ ॥
 ପଂଖ ରୁଟେ ଫୁଲ ପଡ଼ି ଅବରୁଣି ଶୁଭ ବଣୀ ॥
 ବନ୍ଧୁ ସାତେ କିଛି ଛୁଟିଯି ଦୂର ଗୁଣ କରମି ମଣୀ ॥
 ଆସି ଛଡ଼ାଏ ଛୁଟିଯି ବଡ଼ା ଆସି ଧଣୀ ॥
 ଗୁରପରସାଦା ଛୁଟିଯି କରପା ଆସି କରେଇ ॥
 ଅପଣେ ହୁଏ ବଡ଼ାଇଆ ଜେ ଶାବେ ତେ ଦେହ ॥ ୩୩ ॥

ରାମକଲ୍ୟ ଦଶଶୀ, ଓଂକାର

: ୧୪୭ :

ଭୁଲ୍ ଭୁଲ୍ ମୋ ଡେଇ ପାଧରୁ କହେ ନ କୋଇ ॥
 ପୂଜୁଛୁ କାଲି ସିଆଣିଆ ଦୁଖ କାଟେ ମେର କୋଇ ॥
 ସଦିଗୁରୁ ସାତା ମନ ବସେ ସାଜକୁ ଉଡ଼ୁ ଘା ଠାଇ ॥
 ନାନକ ମନୁ ତପକାଶୀଆ ସିଫଟା ସାତେ ନାଇ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାରୁ ପଞ୍ଚତୀ ୩ ସଲେକ

: ୧୪୮ :

ହୁକମି ରକାଉ ସାଖଟା ଦରଗହ ପରୁ କବୁଲୁ ॥
 ସାହରୁ ଲେଖା ମଂଗସୀ ଦୁନିଆ ଦେଖି ନ ଭୁଲୁ ॥
 ଦଲ ଦରବଂଳା କୋ କରେ ଦରବେଶୀ ଦଲୁ ରାସି ॥
 ଇସକ ମୁହବଦି ନାନକା ଲେଖା କରତେ ପାସି ॥ ୧ ॥
 ଅଲଗଉ କୋଇ ମଧୁକଡ଼ୁଇ ସାରଂଗପାଣି ସବାଇ ॥
 ସାରେ ସାର ବେଧିଆ ନାନକ କଠି ସମାଇ ॥ ୨ ॥

ବାର ମାରୁ ପଞ୍ଚତୀ ୧୨ ସଲେକ

: ୧୪୯ :

ଶେଲକଣି ଭେ ମନ ବସେ ହେକେ ପାଧର ସାଡ଼ୁ ॥
 ଅତି ଡାହପଣି ଦୁଖ ଘଣେ ଡାନେ ଆବ ଭରଡ଼ୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାରୁ ପଞ୍ଚତୀ ୧୪ ସଲେକ

: ୧୫୦ :

ଅଜୁରୁ ଜରୋ ତ ନଉ ବୁଲ ବଂଧୁ ॥ ପୁଜେ ପ୍ରାଣ ହୋବେ ଥରୁ କଂଧୁ ॥
 କହୁ ତେ ଆଜିଆ କହା ଏହୁ ଜାଣୁ ॥ ଜୀବତ ମରତ ରହେ ପରବାଣୁ ॥
 ହୁମେ ବୃହେ ତରୁ ପରାଣେ ॥ ଇହ ପରସାଦୁ ଗୁରୁ ତେ ଜାଣେ ॥
 ହେଂଦା ଅଡ଼ିଅରୁ ନାନକ ଜାଣୁ ॥ ନା ହୁଇ ନା ମୋ ଜୁନା ପାଣୁ ॥ ୨ ॥

ବାର ମଲର ପଞ୍ଚତୀ ୨୪ ସଲେକ

ଅନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଏମାନେ ଦୁଇବେଗରେ ଖାଲି ଏଠିକି-ସେଠିକି ଉଡ଼ିବୁଲିବେ, ତେବେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ହୁଏତ ତେଣା ଭାଙ୍ଗି ଯିବ, ନଚେତ୍ କାଲିରେ ଧରାପଡ଼ିଯିବେ, ଅଥବା ଏହି ଅବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ହେବେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ । ଏ ଜଗତରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ବଳା କେହି ପାଇବେ ନାହିଁ ମୁହଁ, ଏବଂ ଏଠି ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଗାନଠାରୁ ଉଦ୍ଧମତର କର୍ମ ଆଉ ନାହିଁ । ଶେଷ କର୍ତ୍ତାହିଁ ଏକ ଭୟାନକ ସ୍ବାମୀ, ମୁକ୍ତି ସମ୍ଭବ କେବଳ ତାଙ୍କର କୃପାରୁ । ଗୁରୁ ଏହି କୃପା ଆସ୍ଥାପନ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ କୃପାର ଉତ୍ସ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଭଗବାନ । ସକଳ ବରଦାନ କେବଳ ତାଙ୍କର ହାତରେ । ଯାହାଠି ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି, ସେହି କେବଳ ପାଇଥାଏ କୃପା ।

: ୧୪୭ :

ମତେ କେହି ଠିକ୍ ଗୁପ୍ତା ବତାଇ ନ ଦେଇଥାନ୍ତା ହେବୁ, ମୁଁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ବହୁକାଳ ଏଣେତେଣେ ଘୁରିଲି, ବହୁ ଆପାତ-ଭୁକ୍ତି ମାନ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଏ ଭାଇ, ମୁଁ ଏ ଅସୁବିଧାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବି କିପରି ?” ସେମାନେ କହିଲେ, “ତମ ମନରେ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ, ସ୍ବୟଂ ସଫସ୍ବାମୀ ତମକୁ ଉପାଦେୟ ହେବେ ।” ନାନକର କଥନ ଏହି କି, ସତ୍ୟର ନାମର ଗୁଣଗାନରେ ହିଁ ମନର ପ୍ରକୃତ ତୃପ୍ତି ଆସେ ।

: ୧୪୮ :

ମୋର ଏହି ସକଳ ରଚନା, କେବଳ ଉତ୍ତରାଦେଶର ଫଳ, ଏବଂ ସେହି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ଚରଣତଳେ ଏକମାତ୍ର ମାନ୍ୟ ଗୁଣ ହେଲା ସତ୍ୟ । ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସେହି ପରମେଶ୍ବରଙ୍କ ନିକଟରେ ଇହଜୀବନର ଜମା-ଶୁଦ୍ଧି-ଫଳ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ହେ ଭାଇ, ଦୁନିଆର ବାହ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ଭୁଲିଯାଅନି । ମନଦ୍ବାରା ପରିଗୁଳିତ ନ ହୋଇ, ବରଂ ମନର ଦରଓ୍ଵାନ ହୁଅ ଏବଂ ତାକୁ ସଫଳା ପରିଗୁଳିତ କରି କେବଳ ସନ୍ତୋଷରେ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, କର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୁ ଆମର ସେହି ଜମା-ଶୁଦ୍ଧି-ଫଳରୁ ବୁଦ୍ଧିନେଇଥାନ୍ତି ଆମମାନଙ୍କର ଧନ-ପ୍ରାଧାନ୍ୟର ନୁହେଁ, କେବଳ ପ୍ରେମ-ପ୍ରୀତିର ସଞ୍ଚୟ ହିଁ ସେ ଲେଖିରଖିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ସଂସାରଲୋଭରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ନ ଡେଇ, ମଧୁକର ପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେହିଁ ପ୍ରେମର ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଚାଲ; ଦେଖିବ, ତମେ ସଫସ୍ଥାନରେ ହିଁ ଉପଲବ୍ଧ କରିପାରୁଛ ଶାରଂଗପାତ୍ରୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଶ୍ରାବକୁ କେବଳ ଶ୍ରାବଦ୍ବାରା କଣା କରିହେବ, ଏବଂ କେବଳ ତାହାହିଁ କରିପାରିଲେ ତାହା ଗଳାରେ ମାଲା ହୋଇ ଆମକୁ ଅଲଂକୃତ କରିବ ।

: ୧୪୯ :

ହେ ଭାଇ, ଏ ଜଗତରେ ଉତ୍ତରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାର ମାର୍ଗ କେବଳ ଗୋଟିଏ, ଏବଂ ଏହି ପଥ ହେଲା ମନକୁ ଭାବ ଓ ସ୍ବେଦରୁ ମୁକ୍ତ ରଖ । ଅନ୍ୟପ୍ରତି ଉର୍ଷା ଆଣିଦିଏ କେବଳ ଘୋର ଦୁଃଖ,—ସେଥିରେ ମନ, ବଚନ ଓ କର୍ମ ଏ ତିନିହେଁ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯାନ୍ତି ।

: ୧୫୦ :

ଯାହା ଅସହଜାୟ ବୋଲି ଭାବୁଛ, ତାକୁ ସହଜଲେ, ପ୍ରଭୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କର ପୂଜା କରି ଜାଣିଲେ, ତୁମର ତନ୍ତୁ ହୋଇଯିବ ଆସେ ଆସେ ସ୍ଥିର । କେବେ ତନ୍ତା କରିଛ କି କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ଓ ଯିବ ପୁଣି ଏଠୁ କେଉଁଠି ? ଜୀବନ ଓ ମରଣ ଉଭୟରେ, ସେହି ଜିଜ୍ଞାସାହିଁ ତୁମକୁ ଦେବ ମାନ୍ୟତା । କେବଳ ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରସାଦରେହିଁ ତମେ ଜାଣିପାରିବ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶ, ଓ ଜୀବନ-ମରଣର ତତ୍ତ୍ବ । ନାନକ ପୁଣି କହେ ଯେ, ଯେଉଁ ସାମର ସଫଳା ‘ମୁଁ’ ‘ମୁଁ’ ହୁଏ, ସେ ରହୁବ ସେହି ଅହମିକାରେ ବନ୍ଧ । ସେ ଲୋକକୁ ଜୀବନ-ମରଣର କାଲି ବାନ୍ଧିପାରିବନି, ଯେ କହିପାରେ “ମୁଁ ନୁହେଁ, ମୁଁ ନୁହେଁ, ସକଳ କର୍ମର କର୍ତ୍ତା କେବଳ ଏକ ପରମେଶ୍ବର ।”

ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ

ଅନୁଚିତ ସାଧନା

ମିଥ୍ୟା ଅଗୁଆ

: ୧୫୦ :

ଜା ହୁଏ ନାହିଁ ତା କଥା ଆଜା କହୁ ନାହିଁ କଥା ହୋବା ॥
କାତା କରଣା କହୁଆ କଥା ଭରଣା ଭର ଭର ଧୋବା ॥
ଅପି ନ ବୁଝା ଲେଗ ବୁଝାଇ ଯିବା ଆଗ ହୋବା ॥
ନାନକ ଅଂଧା ହୋଇ କେ ଦସେ ରୁହେ ସଭସୁ ମୁହାଏ ସାଥେ ॥
ଅଗେ ଗଇଆ ମୁହେ ମୁହ ପାହୁ ସୁ ଯିବା ଆଗ କାପେ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାଟ ପଛଡ଼ୀ ୬ ସଲେକ

: ୧୫୧ :

ଅଂଧା ଆଗ ଜେ ଥାଏ କହ ପାଧରୁ ଜାଣେ ॥
ଅପି ମୁହେ ମତ ହୋଇଥାଏ କହ ରହୁ ପଛରେ ॥
କହ ରହୁ ଜାବେ ମହଲୁ ପାବେ ଅଂଧ ଜା ମତ ଅଂଧଲୁ ॥
ବଣୁ ନାମ ହରି କେ କୁହ ନ ସୁରେ ଅଂଧୁ ବୁଝେ ଅଂଧଲୁ ॥
ଦିନୁ ରାତି ରୁନଣୁ ରୁହ ଉପଜେ ସବୁ ରୁର କା ମନ ବସେ ॥
କରି ଜୋଡ଼ି ରୁର ପହୁ କରି ବିନଂଡ଼ା ରହୁ ପାଧରୁ ରୁରୁ ଦସେ ॥ ୨ ॥

ସୁଖ ଛନ୍ଦ

ମର୍ତ୍ତିପୂଜା

: ୧୫୨ :

ହୁନୁ ମୂଲେ ଭୁଲେ ଅଟଟୀ ଜାହା ॥ ନାରଦ କହୁଆ ସି ପ୍ରକ କରାଣା ॥
ଅଂଧେ ରୁଂଗେ ଅଂଧ ଅଂଧାରୁ ॥ ପାଥରୁ ଲେ ପୁଜୁ ମୁଗଧ ଗବାରୁ ॥
ଓହୁ କା ଅପି ଡ଼ବେ ରୁମ କହା ଭରଣହାରୁ ॥ ୩ ॥

ବାର ବିହାଗଡ଼ା ପଛଡ଼ୀ ୧୦ ସଲେକ

: ୧୫୦ :

ମୁଁ ତ ମୁଁ ନୁହେଁ, 'ମୋର' ବୋଲି କି ଉପଦେଶ ଦେବ ଅନ୍ୟକୁ ? ମୁଁ ତ କହୁଛି ନୁହେଁ । ମୁଁ ତେଣୁ କଣ ହେବ ବୋଲି ଅଣା କରିପାରେ ? ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ତାହାହିଁ ମୋର କର୍ମ, ସେ ମତେ ଦେପରି କୁହାଉଛନ୍ତି, ତାହାହିଁ ମୋର କଥନ । ମୋଠି ପୁଣି ଏତେ ପୋରୁ ମନ ଭର୍ତ୍ତିରହୁଛି ଓ ଭରଭର ଗନ୍ଧାହୁଛି ସେ ତାକୁ ମୁଁ ବାବୁଲାର ଧୋଇଗୁଲିଛି । ନିଜେ ତ କିଛି ଜାଣେନା, ଅଥଚ ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଦେଉଛି ଜ୍ଞାନ—ମୁଁ ଏଇ ପ୍ରକାର ପଥ-ପ୍ରଦର୍ଶକ । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଏ ଜଗତରେ ବହୁ ଅନ୍ଧଙ୍କୁ ମାର୍ଗ-ପ୍ରଦର୍ଶନର କାମ କରିଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏପ୍ରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଯୋଗୁ ଶିଷ୍ୟ ସବୁ ଲୋଟା ସହୃଦ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିମରିବାର ଅଶଙ୍କା । ଏସବୁ ପରଲୋକରେ ନିଶ୍ଚୟ ଦଣ୍ଡିତ ହେବେ; କାରଣ ଏ ପ୍ରକାର ଅଜ୍ଞ ନେତାମାନଙ୍କର ତାହାହିଁ ଉପଦ୍ରବ ଦଣ୍ଡ ।

: ୧୫୧ :

ଯଦି ବାଟ-କଡ଼ାଳି ନିଜେ ଅନ୍ଧ, ସେ ରୁମକୁ ମାର୍ଗ ବତାଇବ କିପରି ? ସେ ତ ନିଜେ ବାଟବଟା ହେବ, ସେ କାହାଁ ରୁମକୁ ଠିକ୍ ରାସ୍ତାକୁ ନେଇପାରିବ ? ତେବେ କିପରି ଠିକଣା ରାସ୍ତାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରାସାଦରେ ? ଅନ୍ଧ ଲୋକର ମତିହିଁ ଅନ୍ଧ, ଏବଂ ଦୁର୍ଗମାମ ବନା ଏ ଜଗତର ରହସ୍ୟ କିଏ ଜାଣିପାରିବ ? ମତି-ଅନ୍ଧ ଲୋକ ନିଜେଇ ଉବେଇ-ଟୁବେଇ ହୋଇ ମରିବ ଜଞ୍ଜାଳ ଜଳରେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁପ୍ରଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉପଦେଶ ଅନ୍ତରରେ ପ୍ରଦେଶିତ ହୋଇଗଲେ, ଅନ୍ଧୋରାସ ଉତ୍ତପାଦିତ ହେବ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରକଟିତ ହେବ ଆତ୍ମା । ହେ ଭାଇ, ଗୁରୁଙ୍କୁ ସ୍ମାତ ଯୋଡ଼ି ବିନୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ସେହିହିଁ ରୁମକୁ ସାଧନାର ମାର୍ଗ ଠିକ୍ ବତାଇ ଦେବେ ।

: ୧୫୨ :

ହୃଦୟ ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଇଛି, ଯାଇଛି ସେ ଭୁଲି, ଏବଂ ଗୁଲୁଛି କେବଳ କୁମାରୀରେ । କେଉଁ କାଳେ ନାରଦ କ'ଣ କହିଯାଇଥିଲେ, ସେ ସେହି ଅନୁଗାହେଁ କିଛି ନ ବିଚାରି ପୂଜା କରିଗୁଲିଛି—ମୃତ, ମୂର୍ଖ ହୃଦୟ ଅଜି ପୂଜା କରୁଛି ପଥରକୁ । ନିଜେ ଅନ୍ଧ ଓ ବଧୂର; ସେ ତେଣୁ ଦୂରକୁଲୁଛି ଗହନ ଅନ୍ଧକାରରେ । ଯେ ସନ୍ତରଣ ନ ଜାଣି ନିଜେ ବୁଝିମରିବା ଉପରେ, ସେ କିପରି ଅନ୍ୟକୁ ବୁଝିମରିବାରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରିବ ?

: ୧୫୩ :

ଘର ନାଶକଣ୍ଠ ସର ନାଲି ॥ ପୂଜ କରେ ରଖେ ନାବାଲି ॥
କୁଂବ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ର ଫୁଲ ଢୋଏ ॥ ପିଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡ ବହୁତ ମନାଏ ॥
ମାଣିଆ ମଞ୍ଜି ମଞ୍ଜି ପେନ୍ଦ୍ରୋ ଖାଇ ॥ ଅଧୀ କାମୀ ଅଧ ସଜାଇ ॥
ଭୂଷିଆ ଦେହ ନ ମରହୁଆ ରଖେ ॥ ଅଧା ଝଗଡ଼ା ଅଧା ସଞ୍ଜେ ॥ ୧ ॥

ବାର ସାରଙ୍ଗ ପଞ୍ଚତୀ ୧, ସଲେକ

ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଶାଳି-ମାତ

: ୧୫୪ :

ଜେ ମୋହନା ଘରୁ ମୁହେଁ ଘରୁ ମୁହେଁ ପିତଳ ଦେଇ ॥
ଅଗ୍ନି ବଦନ ସିଂହାଣୀର ପିତଳ ଗୁର ଚରେଇ ॥
ବଢ଼ିଅହୁ ହୁଅ ଦଲାଇ କେ ମୁହେଁ ଏହ କରେଇ ॥
ନାନକ ଅଗେ ସୋ ମିଲେ ଜି ଝଟେ ଘାଲେ ଦେଇ ॥ ୧ ॥

ବାର ଆସା ପଞ୍ଚତୀ ୧୧, ସଲେକ

: ୧୫୫ :

ଗାବା ମେର ଏକ ନାମ ଦୁଖୁ ବଡ଼ ପାଇଆ ତେଲୁ ॥
ଉନି ଗୁନଣି ଓହ୍ଲ ସୋଡ଼ିଆ ଚୁକା ଜମ ସିଦ୍ଧ ମେଲୁ ॥ ୧ ॥
ଲୋକା ମତ କୋ ଫକଡ଼ ପାଇ ॥
ଲୁଗା ମଡ଼ିଆ କରି ଏକଠେ ଏକ ରଖା ଲେ ରାହୁ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
ପିଂଡ଼ୁ ପତଲ ମେରା କେସର କରିଆ ସରୁ ନାମ କରତାରୁ ॥
ଏଥେ ଓଥେ ଆଗେ ପାଛେ ଏହ ମେରା ଆଧାରୁ ॥ ୨ ॥
ଗଂଗ ବନାରସ ସିଂହ ଚୁମାସ ନାବେ ଆତମ ରାଉ ॥
ହରୁ ନାବଣ ଡଂ ଥାଏ କା ଅହୁବସି ଲଗେ ରାଉ ॥ ୩ ॥
ଲକ ଲୋକା ହୋରୁ ଛମିଛରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଟି ପିଂଡ଼ୁ ଖାଇ ॥
ନାନକ ପିଂଡ଼ୁ ବଣସୀସ କା କବହୁ ନିଶ୍ଚୟ ନାହୁ ॥ ୪ ॥ ୧୨ ॥ ୩୨ ॥

ଆସା

: ୧୫୬ :

ଜେ କରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ମଂନାସ ସର ତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ ॥
ରୋହେ ଅତେ ଲକଡ଼ୀ ଅଂଦର ଜଡ଼ା ହୋଇ ॥

: ୧୫୩ :

ଘରେ ଘରେ ନାରାୟଣ-ପ୍ରତିମା, ଯାହା ହୃଦୟ ପ୍ରତ୍ୟହ ଗାଧୋଇ-ପାଧୋଇ ପୁନଃ କରେ, ସାଙ୍ଗ-ସାଥୀଙ୍କି ନେଇ ଭେଟିଦିଏ କେଶର, ଚନ୍ଦନ ଓ ଫୁଲ; ପ୍ରତିମାକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ଦେଖିବେ ବନ୍ଦୁକ ତାର ଚରଣ । ସେହି ପୁନଃ ନାରାୟଣ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭିକ୍ଷାକରି ପାଟବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧୁଛି ଓ ଭୋଜ୍ୟ ଖାଉଛି । ତେଣୁ ଅନ୍ଧକର୍ମର ଅନ୍ଧ ଦଣ୍ଡ ପାରିବୁ ହୃଦୟ; କାରଣ ମୁଁ କେଉଁଠି ସୁଧାରୁରକୁ ଅନ୍ନ ଦେଇପାରିବି ? ବା ମରିଯାଉଥିବା ଲୋକକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବି ? ଅନ୍ଧ ଅଜ୍ଞାନଙ୍କର ସଭାରେ ବହୁ ଅନ୍ଧ-ବିଗଡ଼ା ହୁଏ କେବଳ ଅନ୍ଧ-ଅଜ୍ଞ ବିଚାର ନେଇ ।

: ୧୫୪ :

ଯଦି କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ କୌଣସି ଲୋକର ଘର ଲୁଟ୍ କରିଦିଏ ଏବଂ ଚୋରିମାଲ୍ ସବୁ ତାର ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରିଦିଏ ଅର୍ପଣ, ତେବେ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ପରଲୋକରେ ଯାଇ ସେସବୁ ବସ୍ତୁ ପହଞ୍ଚିବ ? ଏ ବ୍ୟାପାରରେ ପ୍ରକୃତ ନ୍ୟାୟ-ବିଚାର ହେବ—ଯଦି ଶ୍ରେଣୀ କରିଥିବା ଲୋକର ହାତ ଦୁଇଟାକୁ କାଟି ଦେଇ, କେବଳ ତାକୁ ନୁହେଁ, ତାର ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଚିରକାଳ ଚିହ୍ନିତ କରି ରଖାଯାଏ ଶ୍ରେର ବୋଲି । ନାନକର ଘୋଷଣା ଏହି ଯେ, ସେହି କେବଳ ପରଲୋକରେ କୃଷିକ ଆଶା କରିପାରେ, ଯେ ନିଜ ଶ୍ରମରେ ଧନାର୍ଜନ କରି ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଦାନ କରିଥାଏ ।

: ୧୫୫ :

ମୋର ଏକ ନାମ ହେଲା ପ୍ରମୋଦ, ଯାହା ଭଉଁ ହୋଇଥିଲା କେବଳ ଦୁଃଖ-ତୈଳରେ; ତେଣୁ ଦାସ ଭାବ ଆଲୁଅ ଦେଇପାରିଲାନି, ଅଥଚ ତେଲ ଶୁଖିଗଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ମୁକାବିଲା ହେଲା ଯମ ସାଥରେ । ହେ ଭାଇ, ଏ ପ୍ରକାର ଅସାର ଶାଢ଼ିକୁ କର ସବିଧା ପରିହାର । ଲକ୍ଷେ ହେବ କାଷ୍ଠ-ଝଣ୍ଟ ଏକଟି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ନକଣା ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧୁଏ କରିଦେବ । ମୋର ପିଣ୍ଡ-ପୁଷ୍ପ ହେଉଛନ୍ତି କେଶବ, ତାଙ୍କର ସତ୍ୟ-ନାମ-ଜପ ହିଁ ମୋର ଚିନ୍ତା-କର୍ମ । ମୋର ଆଗ, ପଛ ଓ ସର୍ବତ୍ର କେବଳ ସେହିହି ଏକମାତ୍ର ଆଧାର । ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁମର ସ୍ତୁତି ମୋତେ ଲାଗେ ଯେପରି କାଶୀ-ବାହନା ଗଙ୍ଗାରେ ମୋର ଆତ୍ମା ସ୍ନାନ କରୁଛି । ମୋର ବଶାସ, ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଖର୍ଚ୍ଚସ୍ଥାନ । ଯଦି ମୁଁ ଅହର୍ନିଶା ଲୀନ ରହେ ତମର ପ୍ରେମରେ । ଦେବତା ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପିତ ପିଣ୍ଡ, ସବୁକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହିଁ ବନାଏ ଓ ଖାଇଯାଏ; କିନ୍ତୁ ନାନକର ଘୋଷଣା ଏହି ଯେ, ଇଶ୍ବରଙ୍କ କରୁଣାର ପିଣ୍ଡ ଚରଣାୟୀ ଓ ଅସ୍ତୁଣ୍ଡ ।

: ୧୫୬ :

ସୂଚକଆ (କନ୍ନ-ଅଶୌଚ) ଯଦି ମାନ, ତେବେ ମନେ ରଖିଥିବ ଯେ ଏ ଜଗତରେ ସକଳ ସ୍ଥାନରେ ସୂଚକା-ଦୋଷ ଲାଗିରହିଛି । ବାହାରକୁ ନିଦା ଦେଖାଯାଉଥିବା କାଠ ଓ ପଥର ଭିତରେ ବି କାଟ ସବୁ ଲାଗି କରୁଛନ୍ତି

କେତେ ଦାଣେ ଅଂନ କେ ଜାଆ ବାଣ୍ଟ ନ କୋଇ ॥
 ପହଲ ପାଣୀ ମାତ୍ ହେଁ ଜିରୁ ହରିଆ ସବୁ କୋଇ ॥
 ସୂତକୁ କିନ୍ତୁ କରି ରଖାଅ ସୂତକୁ ପରେ ରଖାଉ ॥
 ନାନକ ପୁତକୁ ଏବ ନ ଉତରେ ଗିଆକୁ ଉତାରେ ଧୋଇ ॥ ୧ ॥
 ମନକା ସୂତକୁ ଲେଉଟି ହେଁ ଜିହ୍ବା ସୂତକୁ କଢ଼ୁ ॥
 ଅଣୀ ସୂତକୁ ବେଶଣା ପର ତୁଅ ପରଧନ ରୁପୁ ॥
 କାମ ସୂତକୁ କଂନ ପେଁ ଲାଜବାରୀ ଖାନ୍ତି ॥
 ନାନକ ହଂସା ଆଦମୀ ବଧେ ଜମସୁରି ଜାନ୍ତି ॥ ୨ ॥
 ସତେ ସୂତକୁ ଭରମୁ ହେଁ ଦୁଃଖ ଲାଗି କାଲ ॥
 କଂମରୁ ମରଣା ହୁକମୁ ହେଁ ଭାଣେ ଆବେ କାଲ ॥
 ଖାଣା ପାଣୀ ପବନୁ ହେଁ ଦତୋନୁ ଗଜକୁ ଫବାନ୍ତି ॥
 ନାନକ ଜିନୀ ଗୁଣମୁଖି ବୁଝ ଆ ଦନ୍ତୁ ସୂତକୁ ନାନ୍ତି ॥ ୩ ॥

ବାର ଆସା ପଢ଼ନ୍ତୀ ୧୮ ସଲେକ

: ୧୧୭ :

ନାବଣ ଚଳେ ଫାରିଆ ମନ ଖୋଟେ ତନ ଶ୍ରେର ॥
 ଇକୁ ଭାରି ଲାଥୀ ନାହିଁ ଦୁଇ ଭା ଚଢ଼ୀଅସୁ ହୋଇ ॥
 ବାହର ଧୋଖା ତମଡ଼ୀ ଅଂଦର ବସୁ ନକୋର ॥
 ସାଧ ଭଲେ ଅଣନାହିଁ ଶ୍ରେର ସି ଶ୍ରେର ଶ୍ରେର ॥ ୧ ॥

ବାର ସୁଗ୍ରା ପଢ଼ନ୍ତୀ ୧୭ ସଲେକ

: ୧୫୮ :

ସୁକନେ କା ତଉକା କଂଚନ ବୁଆର ॥ ରୂପେ ଜାଆ କାରା ବହୁତୁ ବିସଆରୁ ॥
 ଜୋ କା ଉଦକ କଂଚେ ଜା ଆଗି ॥ ଗରୁଡ଼ା ଖାଣା ଦୁଧ ସିଦ୍ଧ ଗାଡ଼ି ॥ ୧ ॥
 ରେ ମନ ଲେଖେ କବହୁ ନ ପାଇ ॥ ଜାମି ନ ଶାଜେ ସାତ ନାଇ ॥ ୧ ॥ ଉଦାଉ ॥
 ଦସଅଠ ଲାଖେ ହୋବହୁ ପାସି ॥ ଶୁରେ ବେଦ ମୁଖାଗର ପାଠେ ॥
 ସୁରଣ ନାହିଁ ବରନା କୋ ଦାଉ ॥ ବରତ ନେମ କରେ ଦନ ରାଉ ॥ ୨ ॥
 କାଳ ମୁଲୁ ହୋବହୁ ସେଜ ॥ ଜୋଗୀ କଂଗମ ଉଗବେ ଭେଜ ॥
 କୋ ଗିଂହା କରମା ଜା ସଂଧ ॥ ବିନୁ ବୁଝେ ସୁଗ୍ରା ଖଡ଼ୀଅସି ବଂଧ ॥ ୩ ॥

ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ । ଆମେ ଯେଉଁ ଜଳ ପାନକରୁ, ସେ ତ ସ୍ବୟଂ ଏକ ଜୀବ ଏବଂ ଜୀବମୁଣ୍ଡ ସଜଳ ଶ୍ୟାମଳ ଉଦ୍ଭିଦ, ଯାହା ଜୀବନ ପାଆନ୍ତି ଜଳରୁ ଏବଂ ଆମେ ଖାଇଥିବା ସେଂର ଯେତେ ଦାନା, ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଜୀବନ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଶ୍ବେଷାଲଗାଳ ସୂଚକାଦୋଷମୟ । ସୂଚକାଦୋଷକୁ ଗୁଡ଼ି ରହସ୍ୟଗିତ କିଏ, କିପରି ? ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ ଏପ୍ରକାର ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତ ସୂଚକାରୁ ମୁକ୍ତି ସମ୍ଭବ କେବଳ ଜ୍ଞାନ ଦେଇ । ମନର ସୂଚକ-ଦୋଷ ହେଲା ଲୋଭ, ମିଥ୍ୟା-କଥନ ହେଲା କିହ୍ନର ସୂଚକ, ଆଖିର ସୂଚକ ହେଲା—ପରନାଶ, ପରଧନ, ପରରୂପ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତିମୟ ଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ କାନର ସୂଚକ ହେଲା—ପରନୟା ଓ ପରରୂପକୁ ଶ୍ରବଣ । ନାନକର କହ୍ନବାର କଥା ଏହି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ଏଇ ସବୁ ପ୍ରତି ଦୁର୍ବଳ ରହଲେ ବନ୍ଧାହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କରୁ ଯିବା ନିଷ୍ପତି । ସୂଚକ-ବସ୍ତୁର ହିଁ ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା, ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଆମର ମନ ଦ୍ରୈତ-ବସ୍ତୁର ପ୍ରତି ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହେ । କାରଣ ଜନ୍ମ ଓ ମରଣ ତ ଉତ୍ତରୀନ ହୁକୁମ, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଜୀବ ଆସୁଛି, ଯାଉଛି, ତେଣୁ ତାହାଠାରେ ଅଗୌର-ଦୋଷ ଆସିବ କିପରି ? ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ପାନ-ଭୋଜନ ପରିଚ୍ଛେଦ କରି, କାରଣ ସେହି ପ୍ରଭୁ ତ କରୁଣାରେ ତାହା ଯୋଗାଇଥାନ୍ତି ଆମର ପେଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ । ନାନକ ତେଣୁ ଯେ ସଖା କରେ ଯେ, ଯିଏ ଗୁରୁପଦେଶ ଦେଇ ଜ୍ଞାନ ପାଇଛି, ତାକୁ କୌଣସି ହେଲେ ସୂଚକା-ଦୋଷ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।

: ୧୫୭ :

ଫାର୍ଥ-ସ୍ନାନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଲୋକ ଗାଁ-ଘର ଗୁଡ଼ିକରୁ ଦୂର-ପଥଯାତ୍ରା, ମନେ ରଖିବ ଯେ ସେ ଲୋକର ଚିତ୍ତ କୁଟୀଳ ଓ ଦେହ ଚୌର୍ଯ୍ୟପରାୟଣ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଫାର୍ଥ-ସ୍ନାନଦ୍ବାରା ମଳ-ମୁକ୍ତ ହେଲା ବୋଲି ମନେକରେ, ପ୍ରକୃତରେ ତା' ଭିତରେ ସେହି ମଳ ଦ୍ବିଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ । 'ତୋଡ଼କା'ର ବାହାରିତାକୁ ଯେତେ ଧୋଇଲେ ମଧ୍ୟ ତା ଭିତରେ ତ ଖାଲି ବିଷ ଯେମିତି ଭରିଥିଲା, ସେଇମିତି ରହେ । ବିନା ଫାର୍ଥ-ସ୍ନାନରେ ମଧ୍ୟ ସାଧୁ, ସାଧୁ ହିଁ ରହେ; ବରଂ ଫାର୍ଥ-ସ୍ନାନ ପରେ ଶ୍ବେର ଅଧିକ ଶ୍ବେର ହୋଇଉଠିବାର ଆଶଙ୍କାଟା ଅଧିକ ଥିବେ ବନ ।

: ୧୫୮ :

ସୁନାର ଅସବାବ, ସୁନାର ଭୋଜନ-ପାତ୍ର, ନାନା-ଚିତ୍ର-ସମ୍ବଳିତ ଗୃହ, ସୁଖି ନିତ୍ୟ ପରିଚ୍ଛେଦ ଗଙ୍ଗାମାର ସ୍ନାନ ଓ ଭୋଜନ, କେବଳ ଅରଣ୍ୟାଗ୍ନିର ବ୍ୟବହାର, ଏବଂ ଆହାର କେବଳ ଖାନ୍ତି ଦୁଧର ଖୀର—ହେ ମନ, ଏବଂ ବ୍ୟବ ବାହ୍ୟ ଶୁଚିତାରୁ କ'ଣ ମିଳିବ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ ଲାଗୁ ନହୋଇ ପାରିବ ସତ୍ୟ-ନାମରେ ? ଥାଇ ପାଖରେ ଅଠରଟିଯାକ ସୁଗନ୍ଧ, କିହ୍ନପ୍ରରେ ଥାଇ ଗୁରୁଟିଯାକ ବେଦ, କରୁଥାଅ ପଛେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଫାର୍ଥ-ସ୍ନାନ, ଯୋଗୀ ହୋଇ ରହ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବା ରହ ଚରଣଦଣ୍ଡୀନ, କିମ୍ବା ରହ ଗୃହସ୍ଥ କର୍ମଜଞ୍ଜାଳରେ ବୁଡ଼ିରହ; ହେ ମନ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ନ ଜାଣିଛ, ତେବେ ଏ ସମସ୍ତ ତମର ରହିବେ କେବଳ ବନ୍ଧନର ସ୍ବରୂପ ହୋଇ । ଏ ଜଗତରେ ଜାତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜୀବର କପାଳରେ ତା'ର କର୍ମ ନିଳାପ ଲାଗିତ ରହୁଛି । ସେହି କର୍ମନିଳାପର ସମ୍ପାଦନା ଉପରେହିଁ

ଜେତେ ଜାଅ ଲୁଣୀ ସିରି କାର ॥ କରଣୀ ଉପରି ହୋବରି ସାର ॥
 ହୁକମ୍ କରନ୍ତୁ ମୁରଖ ଗବାସ ॥ ନାନକ ସାତେ କେ ସିଂହ ଉଠାର ॥ ୪ ॥

ବସନ୍ତ

: ୧୫୧ :

ଧରୁ ତନା କା ଜାଣିଆ ଜି ଲୁଣି ଲୁଣି ବେରହୁ ନାହିଁ ॥
 ଖେଣ ଜନ ଜା ଉନଡ଼େ ଖଲବାଡ଼େ କଥା ଥାଉ ॥
 ସାତେ ସରମେ ବାହରେ ଅଗେ ଲହରୁ ନ ଦାଉ ॥
 ଅକଲି ଏହୁ ନ ଆଣିଆ ଅକଲି ଗବାସୁଆ ବାଉ ॥
 ଅକଲ ସାହୁରୁ ସେଣା ଅକଲ ପାଉଆ ମାନୁ ॥
 ଅକଲ ପଡ଼ି କେ ରୁଣିଆ ଅକଲ ଜାତେ ଦାନୁ ॥
 ନାନକୁ ଆଣେ ସହୁ ଏହୁ ହୋରି ଗଲୁ ସିଂହାରୁ ॥ ୧ ॥

ବର ସାରଙ୍ଗ ପଞ୍ଚମୀ ୨୦ ସଲେକ

: ୧୫୦ :

ଗିଆନ ବହୁଣା ଗାବେ ଚୀତ ॥ ଭୁଖେ ମୁଲ୍ୟ ଘରେ ମସୀତ ॥
 ମଖଟୁ ହୋଇକେ କଂନ ପଡ଼ାଏ ॥ ଫକରୁ କରେ ହୋରୁ ଜାତୁ ଗବାଏ ॥
 ଗୁରୁ ପୀରୁ ସଦାଏ ମଙ୍ଗଣ ଜାଇ ॥ ତା କେ ମୁଲ ନ ଲୁଣିଆ ପାଇ ॥
 ଦାଲି ଖାଇ କିଛି ହଥୁ ଦେଇ ॥ ନାନକ ସହୁ ପଣ୍ଡୁ ସେଇ ॥ ୧ ॥

ବାର ସାରଙ୍ଗ ପଞ୍ଚମୀ ୨୧ ସଲେକ

: ୧୫୧ :

ଗଉ ବସନ୍ତମଣି କଉ କରୁ ଲବହୁ ଗୋବର ତରଣୁ ନ ଜାଉ ॥
 ଧୋଡ଼ା ଟିକା ତେ କପମାଲୀ ଧାନୁ ମଲେତ୍ର ଖାଇ ॥
 ଅଂତର ପୁଜା ପଡ଼ୁ କତେବା ସଂକମୁ ଭୁରକା ସାଇ ॥
 ଶ୍ରେଣୀଲେ ପାଖଂଡ଼ା ॥ ନାମି ଲାଇଆ ଜାହୁ ତରଂଦା ॥ ୧ ॥

ବାର ଆସା ପଞ୍ଚମୀ ୧୨ ସଲେକ

ପ୍ରତ୍ୟେକର ବିଚାର ହେବ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଉପରେ ହୁକୁମ ଚଳାଇଛନ୍ତି, ସେ ଏକ ଘୋର ମୂର୍ଖ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଶମତାବିସ୍ତାର ଲୋଭ ତ୍ୟାଗ କରି, ବରଂ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଗୁଣଭଣ୍ଡାର ଖୋଜିହୁଅ ।

: ୧୫ :

ତାର ଜୀବନକୁ ଧରି ଯେ ନାମ-ପ୍ରଭୁରକୁ ପଟ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରେ । କାରଣ, ଯାହାର ଖେତ ଉନ୍ମୁଞ୍ଚିଯାଇଛି ତାର ଆଉ ଝଳା କାହିଁ ? ଯେଉଁ ଲୋକର ଜୀବନରେ ସତ୍ୟ ଓ ଲଜ୍ଜାର ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ, ସେ ଲୋକ ପରଲୋକରେ ଆଦର-ସମ୍ମାନ ପାଇବ ବୋଲି କିପରି ଆଶା କରିପାରେ ? ଯେଉଁ ଲୋକ ନିଜକୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ମନେକରି କେବଳ ବିବାଦରେହିଁ ଜୀବନଟା ନଷ୍ଟ କରିଦେଇ, ତାକୁ କି ପ୍ରକୃତରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ କୁହାଯିବ ? ସୁରଣ ରଖ ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ହିଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ସେବା କରିପାରେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟହିଁ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନ ପାଇଥାଏ । କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ହିଁ ବିଦ୍ୟାବୃଦ୍ଧ ଓ ପଠିତ ଶାସ୍ତ୍ରର ମର୍ମବୋଧ ଦୃଷ୍ଟିଏ, ଏବଂ ଯଥାଯୁକ୍ତ ଦାନ ମଧ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତା କେବଳ ବୁଦ୍ଧି-ବିଚାରର ପ୍ରୟୋଗ ଫଳରେ । ନାନକର କଥନ ଏହି କି, ଏହି ବୁଦ୍ଧି-ବିଚାର-ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଜୀବନ-ଗୁଳନା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧନାର ପଥ, ଏବଂ ଆଉ କେତେ ତଥ୍ୟାତ୍ମକ ପଥ ସଜ୍ଜାତନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବୋଲି ଜାଣିବ ।

: ୧୬ :

ନିଜେ ଅର୍ଥ ରୁଚି ନପାରିଥିବା ଲୋକ ବି ଗୀତ ଗାଇଲୁଲୁ—କେବଳ ଗଣ୍ଡେ ଭାଣ ଆଶାରେ । ଶୁଧାରୁ ମୁକ୍ତି ନିଜ ଘରକୁ ମହଜୁଦ୍ ବନେଇ ଦେଇଛି । ଜୀବିକାକୁ ନ କରି ନପାରି ମଧ୍ୟ କେହି କେହି କାନ ଫୋଡ଼େଇ ଫଜାର ବନିଯାଇଛନ୍ତି । ସକଳ ମାନ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା-ଜ୍ଞାନ ସ୍ୱରୂପ ନିଜକୁ ଗୁରୁ ବା ପୀର ବୋଲାଇ ମଧ୍ୟ ଥୋକେ କେବଳ ଭାଣ ମାଗିଗୁଲୁଛନ୍ତି । ହେ ଭାଇମାନେ, ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଓ ଧର୍ମଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ଗୁରୁ ବା ପୀରଙ୍କର କେବେହେଲେ ପାଦ ଛୁଆଁ ନାହିଁ । ପରଶ୍ରମ କରି ନିଜେ ଖାଅ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ଦାନ କର । ନାନକ କହେ ଯେ, ଏହି ପ୍ରକାର ସାଧୁ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଦେଇହିଁ ଲୋକ ଭବିଷ୍ୟତ ପଥରେ ସମ୍ବଳରେ ଚାଲି ଯାଇ ପାରିବ ।

: ୧୭ :

ଗୁରୁ-ନାମୁଙ୍କ ଉପରେ ତ କର ଲଗାଇଛ; କିନ୍ତୁ ଗୋବର ବ୍ୟବହାର କରି କିପରି ଆଶା କର ଭବବନ୍ଧନରୁ ପାରହୋଇଯିବା ପାଇଁ ? ବାହାରେ ଧୋତି, ଚିଟା ଓ ଜପମାଳା ଧରି ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ସେଛାଦଣ୍ଡ ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜି ଚାଲିଛ । ଘରେ ପୂଜାପାଠକରି, ବାହାରେ ପଡ଼ି କୋରନ, ତମର ଘାତି-ମାତି ସବୁ କେବଳ ନୁହଁଇ ପରି । ହେ ପାପୀନ୍ଦ୍ର, ଏ ପ୍ରକାର କପଟାତ୍ମର ଛୁଡ଼ିଦିଅ, କେବଳ ନିଷ୍ଠାପର ନାମ-ଜପ ହିଁ ତମକୁ ପାର କରାଇପାରେ ଭବ-ବନ୍ଧନରୁ ।

ପଞ୍ଚମ ଭାଗ

ଆମ୍ବୋଜଗଡ଼ ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ପରିତ୍ୟାଗ
ଅପେକ୍ଷିତ ନୁହେଁ

ସତ ସିମ୍ବୋଲ ହୋଇ ପରମାତ୍ମା । ତାତେ ବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ରହେ ଉଦାତ୍ତ ॥
ସତଗୁରୁ କା ଆଶା ବଢ଼ିଥାଉ । ପୁଣି କଲେ ବିଚାର ଗତ ପାଇ ॥ ୨ ॥ ୩ ॥ ୪ ॥
ଧନାସନ

ସତ୍ୟର ସ୍ୱରୂପେ ମନର ବିକାଶ ଘଟେ । ଏ ପ୍ରକାର ମନକୁ ବିଷୟ ଘେରି ରହୁଥିଲେହେଁ ତାହା
ରହୁଥାଏ ନିର୍ଲିପ୍ତ । ସତ୍‌ଗୁରୁ ଆଶ୍ରୟର ଏହି ମନ୍ତ୍ରମା ଯେ, ପୁଣି-ପୁଣିକି ସାଥରେ ରହୁ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ
ଭବଜାଲରୁ ସହଜରେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତି ।

: ୧୭ :

ଭଞ୍ଜ ଜମିଆଁ ଭଞ୍ଜ ଜମିଆଁ ଭଞ୍ଜ ମଂଗଣ ବଥାହୁ ॥
 ଭଞ୍ଜହୁ ହୋବେ ଦୋଷଣ ଭଞ୍ଜହୁ ଚଳେ ରାହୁ ॥
 ଭଞ୍ଜ ମୁଆଁ ଭଞ୍ଜ ଶୁଳାୟି ଭଞ୍ଜ ହୋବେ ବଂଧାନ ॥
 ସୋ କିନ୍ତୁ ମଂଦା ଆଖିଆଁ କିନ୍ତୁ ଜମହୁ ଗଜାନ ॥
 ଭଞ୍ଜହୁ ହୁ ଭଞ୍ଜ ହପଜେ ଭଞ୍ଜେ ବାବୁ ନ କେଇ ॥
 ନାନକ ଭଞ୍ଜେ ବାହର ଏକୋ ସବୁ ହୋଇ ॥
 କିନ୍ତୁ ମୁଖି ସଦା ସାଲହୁଆଁ ଭାଗା ରଖା ରୁର ॥
 ନାନକ ତେ ମୁଖ ଭଜଲେ ତରୁ ସତେ ଦରବାର ॥ ୧ ॥

ବାର ଅସା ପଢ଼ନ୍ତୀ ୧୯ ସଲେକ

ଜ୍ୟାଗ

(ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ସହ ଚର୍ଚ୍ଚା)

: ୧୭ :

ଦୁଇଆ ସାଗରୁ ଦୁଇରୁ କହୁଆଁ କିଜକର ପାରିଆଁ ପାରେ ॥
 ତରପଟୁ ବୋଲେ ଅଛୁ ନାନକ ଦେହୁ ସବୁ ବାବୁରେ ॥
 ଆପେ ଆଖି ଆପେ ସମରେ ଦେଖୁ କଥା ଭଜରୁ ଗାଜେ ॥
 ସାରୁ କହୁହୁ ତୁମ ପାରିଗରମୀ ରୁଣୁ କଥା ବେହଣୁ ଗାଜେ ॥ ୪ ॥
 ଜେସେ ଜଳ ମହୁ କମଲୁ ନିରାଳମ ମୁଗୋର ନେସାଣେ ॥
 ସୁରତ ସବୁ ଭବସାଗରୁ ତରାୟି ନାନକ ନାମୁ ବଖାଣେ ॥
 ରହୁ ଇକାନ୍ତ ଏକୋ ମନ ବସିଆ ଆସା ମାହୁ ନିରାସୋ ॥
 ଅଗମ ଅଗୋଚରୁ ଦେଖି ଦିଶାଏ ନାନକୁ ତା କା ଦାସୋ ॥ ୫ ॥

ରାମକଲ ସିଧା ଗୋସଟି

: ୧୭ :

ହାଟୀ ବାଟୀ ରହୁ ନିରାଲେ ରୁଖି ବରଖି ଉଦିଆନେ ॥
 କଦ ମୁଲୁ ଆହାରେ ଖାରିଆଁ ଅଛୁ ବୋଲେ ଗିଆନେ ॥
 ଡାକି ନାହିଁ ସୁଖୁ ଫଲୁ ପାରିଆଁ ମେଲୁ ନ ଲଗେ କାହିଁ ॥
 ଗୋରପେଟୁ ନେହାସାପା ବୋଲେ ଜୋଗ କୁରତ ବଧୁ ସାହି ॥ ୭ ॥

: ୧୭୭ :

ନାଶଠାରୁ ମୋର ଜନ୍ମ, ନାଶଗର୍ଭରୁ ପଡ଼ି ମୁଁ ଧରଣ ହେଲି, ପୁଣି ନାଶ ସହଚ ମୋର ବବାହ । କେବଳ ମୋର ଦୁହେଁ ସମସ୍ତ ଜଗତର ମେଣି ଦିଅଥାଏ ନାଶ ସହଚ, ଏବଂ ଆମ ସକଳର ବଶରକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଓ ହୋଇ-ଗୁଲିଛି କେବଳ ନାଶ ଯୋଗୁ । ବବାହତା ସ୍ତ୍ରୀର ମୃତ୍ୟୁ ଦିଅଲେ, ଲୋକ ଆଉ ଏକ ନାଶ ଖୋଜି ଆଣେ; କାରଣ ଗୁଣସ୍ଥର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହେ କେବଳ ନାଶ ଯୋଗୁ । ତେଣୁ ନାଶମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିନ୍ଦାମୟ ବାକ୍ୟ ସବୁ କାହିଁକି ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛ ? ଗଳାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନାଶଦେହରୁ ଜାତ, ନାଶରୁ ଜାତ ହୁଅନ୍ତି ପୁଣି ନାଶ, ନାଶ ବିନା ଏ ସୃଷ୍ଟି ଓ ସମାଜରେ କିଏ ଅଛି ଏକା ? ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ନାଶହୀନ ଅବସ୍ଥିତି କେବଳ ସତ୍ୟର । ଯାହାର ମୁଖରେ ସବଦା ଦିଅଁଗୁଲିଥାଏ ସତ୍ୟମୟ ପ୍ରଭୁ-ଗୁଣଜାନ, ସେହିହି କେବଳ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ଓ ଶୋଭାପୁର । ନାନକ କହେ ଯେ, ଉତ୍ତରଙ୍କ ଦରବାରରେ କେବଳ ଏପରି ଲୋକର ବଦନହିଁ ଉଦ୍ଧୃତ ରହୁବ ।

: ୧୭୮ :

ଅବଧୂତ ପରୁରେ—ଏହି ଭବବାରିଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃସ୍ବର; ହେ ନାନକ, କହ ତ କିପରି ଏହାକୁ ପାର ହୋଇ ପାରିବା ? ଏଥିର ମୁଁ କି ଉତ୍ତର ଦେବ ? କାରଣ, ଯିଏ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାତା, ସେହିହି ଏଠି ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା । ହେ ଅବଧୂତ, ତୁମେ ସତ୍ୟ କହ ଯେ ତମେ ନିଜେ ଭବସିନ୍ଧୁର ପାରଙ୍ଗତ । ତମ ସାଥରେ ତେଣୁ ମୁଁ ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କି ବବାଦ କରିପାରେ ? କିନ୍ତୁ ନାନକର ବକ୍ତବ୍ୟ ଏହିକି ଯେ, ଜଳରେ ପଡ଼ି ଓ ହଂସଗୁଲି ଯେପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥାନ୍ତି, ଆମେ ସଂସାରରେ ସେହିପରି ରହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମ ମୁଗଧ ହୋଇ ଯଦି ନପିଗୁଲିବା, ତେବେ, ଏହି ଦୁଃସ୍ବର ଭବସାଗର ସହଜରେ ଫାରହୋଇ ପାରିବା । ଏପରି ଲୋକ ଯାହାର ଚିତ୍ତରେ କେବଳ ପ୍ରଭୁହିଁ ଅଧିଷ୍ଠିତ, ସେ ସହସ୍ର ଆଶା-ଚକ୍ଷୁ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ, ନି-ଆଶ ଜୀବନ ଯାପନ କରିଥାନ୍ତି । ସେହି ଆଗମ-ଅଗୋଚର ପ୍ରଭୁ ଯେ ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଯିଏ ଆମକୁ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି, ନାନକ ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚରଦାସ ।

: ୧୭୯ :

ଗୋଲ୍‌ଗୁସ୍ତ ଲେହାବିପା କହନ୍ତି, “ହାଟ ଓ ବାଟରେ ମୁଁ ସମାଜରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହେ, ରହେ ବା ଗଛମୂଳେ କୌଣସି ଡୋଙ୍ଗାରେ; କଂଦମୂଳ ମୋର ଆହାର, ଏହି ପ୍ରକାର ଜୀବନ ଭିତରେ ଅବଧୂତଙ୍କ ବାଣୀକୁ ମୁଁ ସାଧୁତ କରିଥାଏ । ଶାସ୍ତ୍ରସ୍ଥାନରେ ମିଳିଥାଏ ସୁଖ ଫଳ, ଏବଂ ଲଗେନାହିଁ ସେଠି କୌଣସି ମଇଳା, ଏହାହିଁ ଯୋଗର ଯୁକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ହାଟ-ବାଟରେ ସୁଖ-ନିଦ୍ରା ନହେଲେ ପର ଦର ପାଇଁ ଯେପରି ଚିତ୍ତ ବିଚଳିତ ନ ହୁଏ,

ଦ୍ରାଢ଼ୀ ବାଟୀ ଲାଂଘ ନ ଆବେ ପର ପର ଚରୁ ନ ଡୁଲୁଇ ॥
 ବରୁ ନାବେ ମନୁ ଟେକ ନ ଟିକଇ ନାନକ ଭୁଞ୍ଜ ନ ଜାଇ ॥
 ଦ୍ରାଢ଼ ପଟଣୁ ଘରୁ ଗୁରୁ ଦିଖାଇଥା ପହଳେ ସରୁ ବାପାବୋ ॥
 ଶଂଡ଼ିତ ନିଦ୍ରା ଅଳପ ଅହାରଂ ନାନକ ତରୁ ଶାରୁବୋ ॥ ୮ ॥

ରାମକଲ୍ଲ ସିଧ ଗୋସଟି

: ୧୭୫ :

ଦରପନୁ ଭେଷ କରନ୍ତୁ ଜୋଗିନି ମୁଦ୍ରା ବୋଲ୍ଲ ଶିଂଆ ॥
 ବାଲହ ଅଂଜର ଏକ୍ତୁ ସରେବନ୍ତ ଖଟୁ ଦରସନ ଇବ ପଂଆ ॥
 ଇବ ବିଧି ମନୁ ସମସ୍ତାୟି ପୁରୁଷା ବାହୁଡ଼ି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନ ଖାଇବି ॥
 ନାନକ ବୋଲି ଗୁରୁମୁଖି ବୁଝେ ଜୋଗ ଜୁଗତ ଇବ ପାଇବି ॥ ୧ ॥
 ଅଂଜର ସବୁ ନିରଂଜର ମୁଦ୍ରା ହୁଇମେ ମମତା-ଦୁର କଷ ॥
 କାମୁ ହୋଧୁ ଅହଂକାରୁ ନିବାରେ ଗୁରୁ କେ ସବଦ ପୁ ସମସ୍ତ ପସ ॥
 ଶିଂଆ ବୋଲ୍ଲ ଭଗସ୍ତର ରହୁଥା ନାନକ ତାରେ ଏକ୍ତୁ ହସ ॥
 ସାରୁ ସାହୁରୁ ସାତୀ ନାହି ପରଶେ ଗୁର ଜା ବାତ ଖସ ॥ ୧୦ ॥
 ଉଁ ଧଉ ଖପରୁ ପଂତ ଭୁ ଟୋପୀ ॥ କାଇଥା କଡ଼ାସଣୁ ମନୁ ଜାଗୋଟୀ ॥
 ସରୁ ସଂତୋଷୁ ସଂଜମୁ ହେ ନାଲି ॥ ନାନକ ଗୁରୁମୁଖି ନାମୁ ସମାଲି ॥

ରାମକଲ୍ଲ ସିଧ ଗୋସଟି

: ୧୭୬ :

ଜୋଗୁ ନ ଶିଂଆ ଜୋଗୁ ନ ଡଂଡ଼େ ଜୋଗୁ ନ ରସମ ଚଡ଼ାଇବି ॥
 ଜୋଗୁ ନ ମୁଁଦା ମୁଁଡ଼ି ମୁଡ଼ାଇବି ଜୋଗୁ ନ ସଂଜ୍ଞା ବାରିବି ॥
 ଅଂଜନ ମାହୁ ନିରଂଜନ ରହୁଥା ଜୋଗ ଜୁଗତ ଇବ ପାଇବି ॥ ୧ ॥
 ଗଲ୍ଲ ଜୋଗୁ ନ ହୋଇ ॥ ଏକ ଦୃସଟି କରି ସମସ୍ତ ଜାଣେ ଜୋଗୀ କଷୁଥା ସୋଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 ଜୋଗୁ ନ ବାହର ମଡ଼ୀ ମସାଣି ଜୋଗୁ ନ ତାଡ଼ୀ ଲୁଇବି ॥
 ଜୋଗୁ ନ ଦେସି ଦସଂଜର ଭବିବି ଜୋଗୁ ନ ଡାରସ ନାହିବି ॥
 ଅଂଜନ ମାହୁ ନିରଂଜନ ରହୁଥା ଜୋଗ ଜୁଗତ ଇବ ପାଇବି ॥ ୨ ॥
 ସଦଗୁରୁ ଭେଟେ ତା ସହସା କୁଟେ ଧାବରୁ ବରଜ ରହାଇବି ॥
 ନିଶ୍ଚରୁ ଝରେ ସହଜ ଧୁନି ଲଗେ ଏର ସ୍ତ୍ରୀ ପରରୁ ପାଇବି ॥
 ଅଂଜନ ମାହୁ ନିରଂଜନ ରହୁଥା ଜୋଗୁ ଜୁଗତ ଇବ ପାଇବି ॥ ୩ ॥
 ନାନକ ଜାବଦିଆ ମର ହୋଇବି ଯିଆ ଜୋଗୁ କମାଇବି ॥
 ବାଜେ ବାହୁଡ଼ି ସଂଜ୍ଞା ବାଜେ ତଉ ନିରଭଇ ପଦୁ ପାଇବି ॥
 ଅଂଜନ ମାହୁ ନିରଂଜନ ରହୁଥା ଜୋଗ ଜୁଗତ ତଉ ପାଇବି ॥ ୪ ॥ ୧ ॥ ୮ ॥

ପୃଷ୍ଠ

ନାମ ବିନା ମନ କେବେ ହେଲେ ସ୍ଥିର ହେବ ନାହିଁ କି ମନର କ୍ଷୟ ଦରି ରହୁବ ନାହିଁ । ହାଟ, ନଗର ଓ
 ଦରର ଭିନ୍ନତା ଗୁରୁଜ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଦେଖିପାରିଛି, ଏବଂ ଏହାହିଁ ଗୁରୁ ହେ, ଯେଉଁଠି ବ୍ୟାପାର କେବଳ
 ସତ୍ୟାଗୁରୁ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତାହାହିଁ ସତ୍ତାରୁ ସମ୍ବଳ ସାଧନା । ନାନକ କହେ ଯେ, ଅଲ୍ଲ୍ଲ ନଦ୍ରା ବା ଅଲ୍ଲ୍ଲ
 ଶ୍ରେକନରେ ହିଁ ହୋଇପାରିବ ଯଥାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ-ବିଗୁର ।

: ୧୭୫ :

ଯୋଗୀ କହୁଛନ୍ତି—ମୁଦ୍ରା, ଝୁଲ ଓ କନ୍ଦା ହେଲେ ଯୋଗୀର ବେଶ, ସେ ସବୁକୁ ଦେହରେ ଧାରଣ କର ।
 ବାର ଯୋଗ-ମନ୍ତ୍ରରୁ ଗୋଟାକୁ ହିଁ ସେବନ କର, ସିଦ୍ଧର୍ଶନ ଭିତରେ ତାହାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଦ୍ମ । ହେ ପୁରୁଷ,
 ମନଃ-ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏହା ହିଁ ଏକ ବିଧି, ଯାହା ପାଳିଲେ ଯମର ପ୍ରହାର ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।
 ନାନକ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଗୁରୁମୁଖ ଏହା ସମ୍ବଳରେ ଗୁରୁଦିବ; କାରଣ ସେ ଯୋଗର ଯୁକ୍ତ ସମ୍ବଳରେ ପାଇଥାନ୍ତି;
 ଅଭ୍ୟାସର ସ୍ଥର ସାଧକର ଅନୁସନ୍ଧାନ ମୁଦ୍ରା, ଯାହା ଅତ୍ତମିକା ଓ ମମତା ଆଦିକୁ ଦୂର କରିଦେବ । ଗୁରୁପ୍ରଦତ୍ତ
 ଶବ୍ଦରେ ଯେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନ ଉଦୟ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଆପେ ଆପେ କାମ, କୋଷ, ଅହଂକାରୀତ୍ୱ
 ଅପସ୍ମୃତ ହୋଇଯାନ୍ତି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ କରୁଣା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତିମୟ । ସାଧକର ସେହିହି ଝୁଲ, ସେହିହି କନ୍ଦା । ଏକ
 ହରିନାମ ହିଁ ସାଧକଙ୍କୁ ଭବସିନ୍ଧୁ ପାର କରାଇ ଦେଇପାରେ । ହେ ପୁରୁଷ, କାର୍ଣ୍ଣରଣ ଯେ, ସତ୍ୟ ହିଁ ରାଗର,
 ସତ୍ୟ ତାଙ୍କର ନାମ, ଏହା ଉତ୍ତମ ଗୁରୁଙ୍କ ବାଣୀ । ମନକୁ ସଂସାରରୁ ଟାଣିରଖିବାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର,
 ପଂଚତୁଳ ହିଁ ସାଧକର ଯଥାର୍ଥ ଟୋପି, କାହାହିଁ ତୃଣାସନ, ମନ ପ୍ରହରୀ, ଦୟା, ସନ୍ତୋଷ, ସଂଯମ, ତାର
 ସାଥୀ-ସାଜ । ନାନକ ତେଣୁ କହେ ଯେ, ଗୁରୁପ୍ରଦତ୍ତ ନାମକୁ ହିଁ ହୃଦୟରେ ପୁସ୍ତକିତ କରି ରଖ ।

: ୧୭୬ :

ଯୋଗ ସାଧନା, କନ୍ଦା, ଦଣ୍ଡ ବା ଭସ୍ମ-ବିଲେପନରେ ନ ଥାଏ; ଦେହଯାନ ମୁଦ୍ରା ମାରିହେଲେ,
 କେହି ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ହୋଇଯିବନି । ମସ୍ତକ-ମୁଣ୍ଡନ ବା ଶିଙ୍ଘା ବଳାଇବାରେ ଯୋଗ ନ ଥାଏ । ଯିଏ ଆଖିରେ
 ନିଃସ୍ତେନ-ସ୍ତମ୍ଭ-ଅଞ୍ଜନ ଦେଇଥାନ୍ତି, ସେହି କେବଳ ଯୋଗ-ଯୁକ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯୋଗ କେବଳ କଥାର
 କଥା ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସମବର୍ତ୍ତୀ ଓ ସମଦର୍ଶୀ ହୋଇଉଠେ, ସେତେବେଳେ ହିଁ ତାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ
 କୁହାଯିବ ଯୋଗୀ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖେଇହେଲେ ଭଲ, ବାହାର ମଠରେ ଧ୍ୟାନ ଯୋଗ ନୋହୁପାରେ,
 ନୋହୁପାରେ ଦେଶ-ଦେଶାନ୍ତର ଭ୍ରମଣ ବା ଷ୍ଟାର୍-ସ୍ଥାନ କଲେ । ଯୋଗ ଥାଏ ନିରଞ୍ଜନ-ସମ-ଅଞ୍ଜନରେ । କେବଳ
 ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସକଳ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ କେବଳ ସେହିହି ସ୍ଥିର କରିପାରନ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱ ମନକୁ । ସେହି
 ଧନ ନିର୍ବିର-ଶବ୍ଦ ପରି ସହଜ; ତେଣୁ ମନ ସେଥିରେ ଶାନ୍ତିଯାଏ, ଏବଂ ଘରେ ରହୁ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଇଥାଏ ତାର
 ପରିତପ୍ତ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଏପରି ଯୋଗାଭ୍ୟାସ କର, ଯେପରିକି ସଂସାରରେ ଜୀବନ୍ତ ରହୁ ମଧ୍ୟ ତମେ ମୃତ,
 ଯେପରିକି ବିନା ବଳାଣରେ ଶିଙ୍ଘା ବାଜିଉଠିବ ଏବଂ କେବଳ ତେବେହିଁ ପାଇବ ସେହି ନିର୍ଭୟ ପଦ ।

ଷଷ୍ଠ ଭାଗ

ତତ୍କାଳୀନ

ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି

କାହା କୃତ ବୋଲି ମନୁ ଖାଲି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାବେ ଜାଣି ଦାଉ ॥
ଜୋଗୀ ଜୁଗତି ନ ଜାଣେ ଅଛୁ । ଶାନେ ଓଜାଡ଼େ କା ବନ୍ଧୁ ॥ ୨ ॥ ୫ ॥ ୧ ॥

ଧନାସରୀ

କାଳି ଖୁସିରେ ଗୋ-ମାଂସ ଭୋଜନ କରେ ଓ ପ୍ରଭୃତି କରେ କେବଳ ମିଥ୍ୟା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିର ଲୋକ କେବଳ ସ୍ଥାନରେ ସେହି ପାପ ଧୋଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଯୋଗୀ ବୋଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଯୋଗର ଯୁକ୍ତି ଜଣାନ୍ନାହିଁ । ସେ ଏକ ଅଛନ୍ତି । ଏ ଦିନକ ଦିନହେଁ କେବଳ ଅଧଃପତନର ବନ୍ଧୁ ।

: ୧୭୭ :

ସଖା ପାପ କରି ସତ କମାନ୍ତି ॥ ଗୁରୁ ଘଣ୍ଟିଆ ଘର ଦେବଣ ଜାନ୍ତି ॥
 ଇସକରା ପୁରଣେ ଖଟିବି ଶୁଭ ॥ ଭାବେ ଆବନ୍ଧ ଭାବେ ଜାନ୍ତି ॥
 ସାପତ୍ର ବେଦୁ ନ ମାନେ କୋଇ ॥ ଅପୋ ଆପେ ପୁଜା ହୋଇ ॥
 କାଳ ହୋଇ କେ ବଢ଼େ ନିଅଇ ॥ ଫେରେ ତପସ୍ୟା କରେ ଖୁଦାଇ ॥
 ବଢ଼ି ଲୋକେ ହୁକୁ ଗବାଏ ॥ ଜେକୋ ପୁଛେ ତା ପଡ଼ି ପୁଣ୍ୟ ॥
 ରୁକେ ମନ୍ତ୍ର କନ୍ଦ ରଢ଼େ ସମାନ୍ତି ॥ ଲେକ ମୁଦାବନ୍ତ ଗୁଡ଼ି ଖାନ୍ତି ॥
 ଚନ୍ଦ୍ରକା ଦେ କେ ସୁରା ହୋଇ ॥ ଯିଆ ହୁନ୍ତ ବେଢ଼େ କୋଇ ॥
 କୋରୀ ଗିହ୍ୟା ଜଟା ବରୁତ ॥ ଆଗେ ପାଛେ ରୋବନ୍ତ ପୁତ ॥
 କୋରୁ ନ ପାଇଆ ଜୁଗତି ଗବାଇ ॥ କରୁ କାରଣି ସିରି ଭ୍ରାଜ ପାଇ ॥
 ନାନକ କଲି କା ଏହି ପରବାଣୁ ॥ ଆପେ ଆଖଣୁ ଆପେ ଜାଣୁ ॥ ୧ ॥

ବାର ରାମକଳ ସଲେକ ୧ ପଢ଼ନ୍ତୀ ୧୧

: ୧୭୮ :

ଆଦି ପୁରଣ କରି ଅଲହୁ କହୁଥା ସେଣା ଆଇ ବାଣ ॥
 ଦେବଲ ଦେବତା କରୁ ଲଗା ଯିଆ ଲାଗି ରୁଲ ॥ ୫ ॥
 କୁଳା ବାଗ ନିବାଜ ମୁସଲ ମାଲ ରୂପ ବନବାଣ ॥
 ଦରି ଦରି ମିଆ ସଭନା ଜାଆଁ ବୋଲୁ ଅବର ରୁମାଣ ॥ ୬ ॥

ବସନ୍ତ ହିଁଡ଼ୋଲ ଅସଞ୍ଜପଦ୍ୟା

: ୧୭୯ :

କଲି ହୋଇ କୃତେ ମୁଖା ଖାକୁ ହୋବା ମୁରଦାରୁ ॥
 କୁଡ଼ୁ ବୋଲି ବୋଲି ଭଉକଣା ତୁକା ଧରମୁ ବରୁରୁ ॥
 ଜିନ ଜାବନ୍ଦା ପତି ନନ୍ଦା ମୁକଥା ମନ୍ଦା ସୋଇ ॥
 ଲକ୍ଷିଆ ହୋବେ ନାନକା କରତା କରେ ସୁ ହୋଇ ॥ ୧ ॥
 ରନ୍ଦା ହୋଇଆ ବୋଧୀଆ ପୁରସ ହୋଏ ସରଥାଦ ॥
 ସୀଲ ସଞ୍ଜମୁ ସୁତ ଭଞ୍ଜ ଖାଟା ଖାକୁ ଅହାଳୁ ॥
 ହରମୁ ଗଇଆ ଦରି ଆପଣେ ପତି ଉଠି ଲେ ନାଲି ॥
 ନାନକ ସରୁ ଏକ ହେ ଅହରୁ ନ ସରୁ ରାଲି ॥ ୨ ॥

ବାର ସାରଙ୍ଗ ପଢ଼ନ୍ତୀ ୧୫ ସଲେକ

: ୧୮୦ :

ହରଣା ବାଜା ତେ ସିକଦାର୍ଦ୍ଦ ଏନ୍ଦ୍ରା ପଡ଼ିଆ ନାଉ ॥
 ଫାନ୍ଦୀ ଲଗା କାତି ଫହାଇନ ଅଗେ ନାନ୍ଦା ଆଉ ॥

: ୧୭୭ :

ତଥାକଥିତ ଦାମ ପ୍ରତ୍ୟହ ପାପ ଅର୍ଜନ କରି, କରିଥାଏ ଦାନ; ଦାସାଦାତା ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଘର ଘର ବୁଲେ ମାଗଣ ଆଶାରେ । ସ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରେମ ଫୁଟିଉଠେ କେବଳ ପୁରୁଷର ଅର୍ଜିତ ଧନରୁ; ତା'ର ପୁରୁଷ ଘରକୁ ଭଲଭଲରେ ଆସୁ ବା ନଆସୁ । ଶାସ୍ତ୍ର ବା ବେଦର ବାଣୀକୁ ନ ମାନ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଆତ୍ମ-ସୁଖରେ ମଗ୍ନ । କାଳି ଲକ୍ଷ ନେଇ ପ୍ରତ୍ୟହ ସତ୍ୟର ହତ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ବାହାରକୁ ମାଳା ଗଡ଼ାଇ ନ୍ୟାସ ଦେବାର ଭାଗ କରୁଛନ୍ତି ଭଣ୍ଡାରଙ୍କ ନାମ ନେଇ; ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ସେ ଶାସ୍ତ୍ର-ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ଅଥଚ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକିବାହିଁ ତାର ଜୀବକାର୍ଜନ । ଏଣେ ହୃଦୟକୁ ଅନାଥ, ଯେ କି ତାର ସବୁ ଅପକର୍ମକୁ ଗୋବର-ଲେପ ଦେଇ ଘୋଡ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ବାହାରକୁ ଜଟା ବିଭୂତି ଲଗାଇ ଯୋଗୀ ବୋଲାଇ, ପଛଆଡ଼େ ଗାର୍ବସ୍ଥ୍ୟ ବନାଇ ବେଶ୍ ଅଛୁ । ତାର ଆଗରେ ଓ ପଛରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ତାର ଚନ୍ଦନରତ ଶିଶୁଗଣ । ନାହିଁ ଯୋଗ, ନାହିଁ ଯୁକ୍ତି, ଏପରି ମୂର୍ଖର କପାଳରେ ବିଭୂତି ବୋଲିଲା କିଏ ? ନାନକ କହେ ଯେ, ଏହି ସବୁ ହେଲା କଳିଯୁଗର ଲକ୍ଷଣ; ଯେ ଏହା କହୁଛି ସେ ସମସ୍ତ ଜାଣିକରି କହୁଛି ।

: ୧୭୮ :

ଯେଣୁ ଆଦିପୁରୁଷକୁ କେବଳ ଆସ୍ଥା କହିବାକୁ ହେବ; ତେଣୁ ଶିଖଙ୍କ ପାଲ ଆସିଗଲା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଦେବାଳୟମାନଙ୍କ ଉପରେ କର ବସିଲା, ଧର୍ମ-ସାଧନାର ବଡ଼ କଥା । ଏବେ ପାଣି-କୁଳା, ନିମାକର ଆସନ ଓ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମାଳ ପ୍ରତିମା । ଘରେ ଘରେ ଆଜି ସମସ୍ତେ ମିଆଁ, ଦୁନିଆର ବୋଲି ବି ବଦଳିଗଲା ପରି ବୋଧହେଉଛି ।

: ୧୭୯ :

କଳିଯୁଗ କୁକୁରମୁଖ ହୋଇ ବସି ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଖାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ସମସ୍ତେ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଭୁଲୁଛନ୍ତି, ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ-ବିଚାର ଜଗତରୁ ଦୋଷ ନେଇଛି; ଯେପରି କୌଣସି ହେଲେ ଜୀବତ ଲୋକ ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ ମନେ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ମଲେ ପଛରେ ଗୁଡ଼ିଆଉଛନ୍ତି କେବଳ ବଦନାମ । କିନ୍ତୁ ନାନକ କହେ ଯେ, କର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ହୃଦୟ ଅନୁଯାୟୀ ସବୁ ଘଟିବ; ଯାହା ଭାଗ୍ୟ-ଲିଖିତ ତାହାହିଁ ଘଟିବ । ଅଥଚ ଆଜି ନାଶ ମଉସା ଓ ପୁରୁଷ ସ୍ଵେଚ୍ଛା-ରୁଣ୍ଡଣୀଳ; ସ୍ଵଚ୍ଛତା, ଉପମ ଭାବ୍ୟାଦି ତ ଗଲା । ଯାହା ପୂର୍ବେ ଥିଲା ଅଖ୍ୟାୟ, ଆଜି ତାହା ଦେନଘନ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ରୁଷ୍ଟାତ । ଲଜ୍ଜା, ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନକୁ ତା' ସାଥରେ ନେଇ ନିଜ ଘରେ ଯାଇ ଲୁଚିରହିଲଣି । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ ସତ୍ୟ କେବଳ ଭଗବାନ, ଆଉ କାହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଖୋଜିହୁଅନା ।

: ୧୮୦ :

ଏବେ ଦୁର୍ଗଣ, ଛୁଆଣ ଓ ସର୍ଦ୍ଦାର—ଏଇମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲି ଧରାହେଉଛି । ଗୁଣିଆଡ଼େ ତ କୁଳମର୍ମର ବ୍ୟବସାୟ ଚାଲୁଛି, ଲୋକେ ଅଜ୍ଞତରେ କୁଳ-ଧର୍ମକୁ କୁ-କର୍ମରେ ପକେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ପରଲୋକରେ ଏମାନେ

ସୋ ପଡ଼ିଆ ସୋ ପଂଡ଼ିରୁ ଖାନା ଜଳା କମାଣା ନାହିଁ ॥
 ପହଲେ ଦେ ଜଡ଼ ଅଂଦର ନାମେ ତା ଉପର ହୋବେ ଗୁରୁ ॥
 ରାଜେ ସୀତ୍ ପୁରଦମ ବୁଡେ ॥ ଜାଇ ଜଗାଇନ ବେଠେ ପୁଡେ ॥
 ରୁଜର ନହୁଦା ପାଇନହୁ ଯାଉ ॥ ରେ ପିରୁ କୁଡ଼ିହୋ ଚଟି ଜାହୁ ॥
 ଜଥେ ଜାଆ ହୋସୀ ସାର ॥ ନଳା ବଢ଼ିଂ ଲଇତବାର ॥ ୨ ॥

ବାର ମଲ୍ଲର ପଞ୍ଚତୀ ୨୨ ସଲେକ

: ୧୭୧ :

ମାଣସ ଖାଣେ କରହୁ ନିବାଜ ॥ କୁରୁ ବଗାଇନ ତନ ଗଲ ତାଗ ॥
 ତନ ଧର ବୁଝମଣ ପୂରହୁ ନାଦ ॥ ଉନା ରୁ ଆବହୁ ଓର ସାଦ ॥
 କୃତୀ ରସୀ କୃତା ବାପାରୁ ॥ କୃତୁ ବୋଲି କରହୁ ଆହାରୁ ॥
 ସରମ ଧରମ କା ତେରୁ ଦୂର ॥ ନାନକ କୃତୁ ରହୁଆ ଭରପୂର ॥
 ମଥେ ଟିକା ତେଡ଼ି ଧୋଗା କଖାଇ ॥ ହୁଅ କୁରୁ ଜଗତ କାସାଇ ॥
 ମାଲ ବସନ୍ତ ପହର ହୋବହୁ ପରବାଣ ॥ ମଲେଛ ଧାନୁ ଲେ ପୂଜହୁ ପୁରାଣ ॥
 ଅସୁଖିଆ କା କୁଠା ବକର ଖାଣା ॥ ଚଉକେ ଉପର କସିେ ନ ଜାଣା ॥
 ଦେକେ ଚଉକା କଢ଼ି କାର ॥ ଉପର ଆଇ ବେଠେ କୃତୁଆର ॥
 ମରୁ ଭଟେ ବେ ମରୁ ଭଟେ ॥ ଇହୁ ଅଂଜ ଅସାଡ଼ା ଫଟେ ॥
 ଜନ ଫଟେ ଫେଡ଼ କରେନା ॥ ମନ ଜୁଠେ ତୁଲୁ ଭରେନ ॥
 କହୁ ନାନକ ସରୁ ଧଥାଇଣି ॥ ସୁତ ହୋବେ ତା ସରୁ ପାଇଣି ॥ ୨ ॥

ବାର ଆସା ପଞ୍ଚତୀ ୧୭ ସଲେକ

: ୧୭୨ :

କଲି କାଗା ରାଜେ କାସାଇ ଧରମୁ ପଂଖ କରି ଉଡ଼ିଣିଆ ॥
 କୃତୁ ଅମାବସ ହର ଚନ୍ଦ୍ରମା ଖାସେ ନାସ୍ତି କହୁ ଚଢ଼ିଆ ॥
 ହୁଅ ରାଲି ବିକୁନା ହୋଇ ॥ ଆଧେରେ ରହୁ ନ କୋଇ ॥
 ବିତ ହୁଇମେ କରି ଦୁଖୁ ବେଇ ॥ କହୁ ନାନକ ଜନ ବିଧି ଗତି ହୋଇ ॥ ୧ ॥

ବାର ମାଟ୍ ପଞ୍ଚତୀ ୧୭ ସଲେକ

: ୧୭୩ :

ଲରୁ ପାପୁ ଦୁଇ ରାଜା ମହତା କୁଡ଼ୁ ହୋଆ ସିକଦାରୁ ॥
 କାମୁ ନେରୁ ସଦ ପୁରୀସି ବହୁ ବହୁ କରେ ଖାଗୁରୁ ॥
 ଅଧୀ ରସୁତ ଗିଅନ ବିହୁଣୀ ରହୁ ଭରେ ମୁରଦାରୁ ॥
 ଗିଅନା ନରହୁ ବାଜେ ବାବହୁ ରୂପ କରହୁ ସୀମାରୁ ॥
 ଉଚେ କୃକହୁ ବାଦା ଗାବହୁ ଜୋଧା କା ବିରୁରୁ ॥
 ମୁରଖ ପଂଡ଼ିତ ହୁକମତି ହୁଜତି ସଂଜେ କରହୁ ପିଆରୁ ॥

କି ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଆଶା କରନ୍ତି ? ଯେଉଁ ଲୋକ ନାମ ସଂଚୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେହି କେବଳ ସିଦ୍ଧିତ, ସେହି କେବଳ ପଣ୍ଡିତ, ସେହି କେବଳ ଚତୁର, ଗଛର ତେର ମାଟିରେ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେଲେ ସିନା ତାହା ବାହାରେ ଗୁରୁ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ? ରାଜା, ଚୌଧୁରୀ ଓ କୁକୁର ଶାନ୍ତିରେ ଶୋଇଲେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉଠାଉଛନ୍ତି, ବସାଉଛନ୍ତି । ସୁନ୍ଦର ନିଶାୟୁଧ ଜୀବ ପରି ତା'ର ସ୍ଵାର୍ମୀକୁ ଘାରିଲେ କରୁ ଚାଲିଯାଉଛି, କୁକୁର ପତ୍ନୀ ମଣିଷର ରକ୍ତ-ପିତ୍ତ ଚାଟୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେଉଁ ପରଲୋକରେ ଜୀବର ସୁଖ-ଦୁଃଖର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ, ସେତେବେଳେ ଏହି ତତ୍ତ୍ଵିକ ଚିନ୍ତାମାନଙ୍କର କଥା କିଏ ବିଶ୍ଵାସ କରିବ ?

: ୧୭୮ :

ମାନବଭକ୍ଷକ ନିମାଳ ପଡ଼ୁଛି, ଏବଂ ଆତତାପୀମାନେ ପଇତା ପକାଇ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ଏବଂ ନିଜର ଯଜ୍ଞମାନ-ଘରକୁ ଫିଙ୍ଗି ମନ୍ଦୋଦାରଣରେ ମୁଖରତ କରୁଛନ୍ତି । ମିଥ୍ୟାହିଁ ଏମାନଙ୍କର ପୂଜି, ମିଥ୍ୟାହିଁ ଏମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ; ମିଥ୍ୟା କହୁ ଏମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥାନ୍ତି ଦେନିକ ଆହାର । ଲଜ୍ଜା ଓ ଧର୍ମରୁ ଏମାନେ ନିଜର ତମ୍ବୁ ଏକାବେଳକେ ଉଠାଇ ନେଲେଖି, ଏବଂ ନାନକ ସଂସାର ଦେଖୁଛନ୍ତି କେବଳ ମିଥ୍ୟାଗୁର । ମୁଣ୍ଡରେ ଚିତା ଓ ପରିଧାନ ଖେରକ; କିନ୍ତୁ ଏହି ସମାଜ-କଂସାଇଗୁଡ଼ିକ ଚାଲୁଥାନ୍ତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ କୁରୁ ଧରି । ମାନ୍ୟ ହେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଏମାନେ ଅଜ୍ଞତରେ ଜାଲବସ୍ତ୍ର ବି ପରିଧାନ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ମୁହଁ ଜନଠୁ ଭିକ୍ଷା ନେଇ କରୁଥାନ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର, ପୁରାଣର ପୂଜା । ଏମାନେ ପରଶୁରା ମନ୍ଦିରେ କତଳ କରାଯାଇଥିବା ଜୀବର ମାଂସ ଅକାତରେ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥାନ୍ତି; ଅଥଚ ନିଜଠାରୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅପବିତ୍ର ଭାବି ଦୂରେଇ ରଖିଥାନ୍ତି । ବେଦୀ ତିଆରି ରହୁଛି ଏବଂ ଅଳଂକୃତ ହୋଇଛି ଚିତାଦ୍ଵାରା; କିନ୍ତୁ ବେଦୀ ଉପରୁ ମିଥ୍ୟାଗୁର କହୁଥାଏ, ଦେଖ ମୋ ବେଦୀ ଯେପରି ଅସ୍ପତ ରହେ ଏବଂ ମୋର ଅନ୍ନ ରହେ ପବିତ୍ର । ନିଜର ତନ୍ତ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ, ଅଥଚ ସେ ଅନ୍ୟର ଦୁଷ୍ଟର୍ମ କଥା କହୁଛନ୍ତି । ମନଟାହାକ କେବଳ ମିଥ୍ୟା-ପୂର୍ଣ୍ଣ, ବାରମ୍ବାର ମୁହଁ ଧୋଉଥାନ୍ତି ଓ କୁଳି କରୁଥାନ୍ତି କେବଳ ବାହ୍ୟ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ପାଇଁ । ନାନକ କହେ ଯେ, ହେ ଭାଇ, ସତ୍ୟ-ଧ୍ୟାନର ହିଁ ଆଶ୍ରୟ ନିଅ, କେବଳ ସତ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ହିଁ ତମକୁ କରପାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧ ।

: ୧୭୯ :

ଶାସକ ଆଜି କଂସେଇ; ତା ହାତରେ କଳିଯୁଗରୂପକ କାତି; ଧର୍ମ-ପକ୍ଷୀ ତା' ଉପରେ ଉଡ଼ିଗଲଣି । ମିଥ୍ୟାଗୁରର ଅମା-ରାତି ପୃଥିବୀକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଛି, ସତ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଉଦୟ ଆଉ ଦେଖିବା କିପରି ? ଗୁରୁଆଡ଼େ ଅଶ୍ରୁଲ ଅଶ୍ରୁଲ ମୁଁ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଗଲଣି; କିନ୍ତୁ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରରେ କୌଣସି ବାଟର ସନ୍ଦାନ ପାଇପାରୁନି । ସମସ୍ତେ ଅହଂକାରମୟ କର୍ମକଳାପରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ଏବଂ ଦୁଃଖରେ ବିଳାପ କରବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ନାନକ ତେଣୁ ପଚାରେ : ଭାଇ, ଏଇ କି ମୁଣ୍ଡର ଡଂଗ ?

: ୧୮୦ :

ଲୋଭ ଓ ପାପକର୍ମ ଏ ଦିହେଁ ହେଲେ ଯଥାକ୍ରମେ ରାଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ଏମାନେ ମିଶିକରି ଲୁଣ୍ଠନ କରୁଛନ୍ତି ଟଙ୍କାପଇସାଧୁଲ୍ଲବାଲୁକ । ଏମାନଙ୍କ ନାଏବ ହେଲେ “କାମ”, ଏବଂ ରାଜା ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସେହିମାନଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ କାମ କରେ । ଅଜ୍ଞ ପ୍ରଜାଏ ଏମାନଙ୍କର କାମନାକୁ ବାବଦର ପ୍ରତ୍ଵଳିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବେଶ ପକାଇ ଓ ବାଜା ବଜାଇ ନାଚନ୍ତି ଏବଂ ଏ ଘୋଷାମାନଙ୍କର ଭିତର କଳହ-କଥାକୁ ଜାବ୍ୟ-କବିତା ଆକାରରେ ବୋଲନ୍ତି । ଆଜିର ସମାଜର ତଥାକଥିତ ପଣ୍ଡିତ ଜନ ଏହିପରି ମୂର୍ଖ; ପ୍ରେମ ତାଙ୍କର କେବଳ ଧନ-ସମ୍ପଦରେ,

ଧରମୀ ଧରମୁ କରନ୍ତୁ ଗାବାବନ୍ତ ମଂଗନ୍ତ ମୋଖ ଦୁଆରୁ ॥
 ଜଗ ସଦାବନ୍ତ ଜୁଗତ ନ ଜାନନ୍ତ ଛଡ଼ି ବନ୍ତନ୍ତ ଘର ବାରୁ ॥
 ସବୁ କୋ ପୁରୁ ଆପେ ହୋବେ ଦଃ ନ କୋଇ ଆଖେ ॥
 ପତ ପରବାଣ ପିଛେ ପାଉଁଶି ତା ନାନକ ତୋଲିଆ ଜାପେ ॥ ୨ ॥

ବାର ଆସା ପଞ୍ଚମୀ ୧୧ ସଲେକ

ବାବରର ଆଦମଣ (ଦୁରଦର୍ଶିତା)

: ୧୭୪ :

କୈସୀ ମେ ଅବେ ଖସମ ଜା ବାଣୀ ତେସଡ଼ା କଣ୍ଠ ଗିଆନୁ ବେ ଲଲେ ॥
 ପାପ ଜା ଜଂଝ ଲେ କାବଲନ୍ତୁ ଧାଇଆ କୋଣ୍ଠା ମଂଗେ ଦାନୁ ବେ ଲଲେ ॥
 ସରମୁ ଧରମୁ ଦୁଇ ଛପି ଖଲେଏ କୁଡ଼ୁ ଡିରେ ପରଧାନୁ ବେ ଲଲେ ॥
 କାଜିଆ ବାଟା ଜା ଗଲ୍ ପକା ଅଗଦୁଂ ପଡ଼େ ସେତାନୁ ବେ ଲଲେ ॥
 ମୁସଲମାନୀ ପଡ଼ନ୍ତୁ କତେବା କସଟ ମୁଁ କରନ୍ତୁ ଖୁଦାଇ ବେ ଲଲେ ॥
 ଜାତ ସନାତା ହୋଇ ହୃଦବାଣୀଆ ଏହୁ ଶୁ ଲେଖ ଲଇ ବେ ଲଲେ ॥
 ଖୁନ କେ ସୋହଲେ ଗାଗାଅହୁ ନାନକ ରତୁ କା କୁଂଗୁ ପାଇ ବେ ଲଲେ ॥ ୧ ॥
 ସାହବ କେ ଗୁଣ ନାନକୁ ଗାବେ ମାସପୁରା ବିଡ଼ ଆଖୁ ମସୋଲ ॥
 ଜିନି ଉପାୟ ରଂଗି ରବାୟ ବେଠା ବେଣେ ବଣି ଇକେଲ ॥
 ସବୁ ସୋ ସାହବୁ ସବୁ ତପାବସୁ ସତଡ଼ା ନିଆନ୍ କରେଗୁ ମସୋଲ ॥
 କାଜିଆ କପଡ଼ୁ ଟୁକୁ ଟୁକୁ ହୋସୀ ହୁଂଦୁସତାନ ସମାଲସୀ ବୋଲ ॥
 ଅବନ ଅଠତରେ ନାଜ ସତାନବେ ହୋରୁ ଭୁ ଉଠସୀ ମରଦ କା ତେଲ ॥
 ସତ ଜା ବାଣୀ ନାନକୁ ଆଖେ ସବୁ ପୁଣାଇସୀ ସତ ଜା ବେଲ ॥ ୨ ॥ ୩ ॥ ୫ ॥ ଚିଲଂଗ

ବାବରର ଆଦମଣ (ଖେଦ)

: ୧୭୫ :

ଖୁସିଆନ ଖସମାନା କିଆ ହୁନୁସତାନୁ ତରାଇଆ ॥
 ଅପେ ଦୋସୁ ନ ଦେଇ କରତା ଜମ କର ମୁଗଲୁ ତଡ଼ାଇଆ ॥
 ଏଜା ମାର ପଇ କୁରଲଣେ ତେଂ ଜା ଦରଦୁ ନ ଆଇଆ ॥ ୧ ॥
 କରତା ତୁଁ ସରନା କା ସୋଇ ॥
 କେ ସକତା ସକତେ କର ମାରେ ତା ମନ ରୋଷୁ ନ ହୋଇ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ସକତା ସୀହୁ ମାରେ ପେ ବଗେ ଶସମେ ସା ପୁରସାଇ ॥
 ରତନ ବିରାଡ଼ ବିଗୋଏ କୁଞ୍ଜଂ ମୁକଥା ସାର ନ କାଇ ॥
 ଆପେ କୋଡ଼ି ବିଛେଡ଼େ ଆପେ ବେଖୁ ତେଣୁ ବଡ଼ଆଇ ॥ ୨ ॥

ଏବଂ ସେମାନେ କେବଳ ବାଦ-ବିବାଦରେ ପଡ଼ୁ । କେତେକ ପୁଣି ଧର୍ମ-କର୍ମ କରନ୍ତି କେବଳ ଇହଲୋକରେ ଲୋକ-ପ୍ରଶସ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ, ଏବଂ ଦାବି କରନ୍ତି ସେହି କପଟାଗୁରୁ ବଦଳରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ମୋକ୍ଷ । କେତେକ ପୁଣି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି କିଛିମାତ୍ର ଯୁକ୍ତି ନକରି ଘର-ପରିବାର ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣିଯାଉଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଭୁବୁଛନ୍ତି ଯେ, ସେ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବ । କାହାରକୁ କହୁବାର ଶୁଣାଯାଏନି ଯେ, “ଆହା ମୋ ଜୀବନରେ ଏକ ଏକ ଟୁଟି ସବୁରେ ରହିଗଲା ।” ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ସତ୍ୟ-ନ୍ୟାୟର ଇଚ୍ଛା ତତ୍ତ୍ୱ ତତ୍ତ୍ୱେବାର କଥା; ତେଣୁ ସେହି ତତ୍ତ୍ୱରେ ମାପିଲା ପରେ ହିଁ ଗୁଡ଼ିକ, ତମେ କେତେ ଦୂର ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

: ୧୭୪ :

ହେ ବସୁ, ମୁଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁପରି ବାଣୀ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି, ତୁମକୁ ସେହିପରି ପ୍ରଦାନ କରିବି ଜ୍ଞାନ । ସାବଧାନ ରହ ତେଣୁ ; ବାବୁ, କାରୁଲରୁ ଆସୁଛି ପାପର ବିବାହଯାତ୍ରା ତମଠୁ କନ୍ୟାକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ । ଶୀଘ୍ର ଏ ଗନ୍ତାବୁ ଶରମ ଓ ଧରମ ଉଭୟେ ଅତୃଣ୍ୟ ହୋଇଯିବେ, ସର୍ବବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଯିବ କେବଳ ମିଥ୍ୟାଗୁରୁ । ଜନତାର ମୁଖ୍ୟନେତା ହେବ କେବଳ ମିଥ୍ୟା । କାଜି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର କର୍ମରେ ଆସିବ ସମାପ୍ତି; ଏଣିକି ତରୁଣ-ତରୁଣୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରାଇବ କେବଳ ସଇତାନ । ଏଣିକି ଯେଉଁ ମୁସଲମାନ କି କଷ୍ଟରେ ଉତ୍ତାରଣ କରାଯାଉଛି ଖୁଦା ବା ଅଲ୍ଲା, ସେହିମାନେହିଁ ଶୁଣାଇବେ କୋରାଣ । ନାନକ କହେ ଯେ, ଏଣିକି ସତ୍ୟ ଲୋକା ହେବ କେବଳ ହତ୍ୟାର ଏବଂ ରାସ୍ତାରେ ରାସ୍ତାରେ ରକ୍ତ ଛିଡ଼ିକିବ ଫୁଲ-କେଶର ପରି । ଅଥଚ ଏହିପରି ହତ୍ୟା-ପୁରୁଷରେ ମଧ୍ୟ ନାନକ ଗାଇଗୁଲିବ କେବଳ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଗୁଣଗାଥା । ଯେ ଏହି ବିବିଧ-ବର୍ଣ୍ଣ-ମୁଦର ଜଗତ ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ, ଏହି ସମଗ୍ର ବିଚିତ୍ର ସୃଷ୍ଟିରେ କେବଳ ସେହି ଏକଲ୍ଲ ବିଶ୍ୱକର୍ମା । ମୋର ସେହି ପ୍ରଭୁ, ସବୁ ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠେ ହେବ ସତ୍ୟ ସମାଧାନ । ମୋର କାୟା-ରୂପର କପଟା ତ ଦିନେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ; କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ସାରା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ମୋର ବଚନକୁ ସ୍ମରଣ କରିବ । ଅଠପ୍ରଶ୍ନରେ ଏ ପୃଥ୍ବୀକୁ ଆସିଲ, ସତାନବେରେ ଯିବ; କିନ୍ତୁ ମୋ ପଛରେ ଦେଖାଦେବେ ପୁଣି ଆଉ ଏକ ମନ୍ଦ ପିଲା, ମୋର ବାଣୀର ପ୍ରଗୁର ପାଇଁ । କାରଣ ନାନକ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତାହା କେବଳ ସତ୍ୟର ବାଣୀ; ସତ୍ୟର ଠିକ୍ ବେଳରେ କେବଳ ସତ୍ୟହିଁ ମୁଁ ଶୁଣାଇଯିବି ।

: ୧୭୫ :

ଶୁଣାପାନର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା କିନ୍ତୁ ଭାରତର ଆତଙ୍କ ଯେଉଁ ମୋଗଲ, ତାଙ୍କୁ କର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୁ ଯମସ୍ୱରୂପ ପଠାଇଦେଇଛନ୍ତି; ଯେପରିକି ତାଙ୍କୁ ନିଜକୁ କେହି ଦୋଷ ଦେବେନି । କିନ୍ତୁ କି ଯେ ସହାରର ଲାଲା ଦେଖିଲୁଁ, କି ଯେ ଆଜି-ବିଜନ; ହେ ଭଗ୍ନ, ତୁମଠାରେ ବି ସାମାନ୍ୟ ଦୟାସ୍ୱର ହେଲାନି ? ହେ କର୍ତ୍ତାପୁରୁଷ, ତମ ଆଖିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ବୋଲି ମାନନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଯଦି କେବଳ ଶକ୍ତିଶାଳୀଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାରନ୍ତେ, ସେଥିରେ କାହାର ମନରେ ରୋଷ ଆସନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସିଂହ ଯଦି ନିରାସ୍ତ୍ର ଗୋରୁପଲଙ୍କୁ ମାରେ, ତେବେ ସେ କରୁଣ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପାଇଁ ତୁମେ ଦାୟୀ ହେବ ନାହିଁ କି, ହେ କର୍ତ୍ତା ? ଏ ଦେଶ ଥିଲା ରତ୍ନବିନ୍ଦ୍ୟ, ତାକୁ ବିଗାଡ଼ି ଦେଇଗଲେ ବୁଝୁପଲ । ଆହା, ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମୃତ ଜନଙ୍କ ଦୁଃଖ କେହିହେଲେ ମନେ ପକାଇଲେ ନାହିଁ । ହେ ଭଗ୍ନ, ତୁଇ ମିଳନର କର୍ତ୍ତା, ତୁଇ ପୁଣି କରୁ ପୃଥକୀକରଣ; ତେଣୁ ଯଦି କେହି ନିଜକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ପ୍ରତିପନ୍ନ କରିବାପାଇଁ ବା

କେ କୋ ନାହିଁ ଧରଣ ବଡ଼ା ସାଦ କରେ ମନ ଭାଣେ ॥
 ଶ୍ରୀମତେ ନଦର ଶାନ୍ତା ଆଦେ କେଳେ କୁଣ୍ଡେ ଦାଣେ ॥
 ମର ମର ଶାନ୍ତେ ତା କିନ୍ତୁ ପାଏ ନାନକ ନାମୁ ବଖାଣେ ॥ ୩ ॥ ୫ ॥ ୩୯ ॥

ଅଥା

: ୧୭୭ :

ଜନ ସିର ସୋହନ ପଟୀଆ ମାଂଗୀ ପାଇ ସଂଧୁରୁ ॥
 ସେ ସିର କାଷ୍ଠା ମୁଂନାଅନ୍ତୁ ଗଲ ବିଚ ଆଦେ ଧୂଡ଼ି ॥
 ମହଲ ଅଂଦର ହୋଦାଆ ହୁଣି ବହଣି ନ ମିଳନ୍ତୁ ହୃଦୁର ॥ ୧ ॥
 ଆଦେସୁ ବାବା ଆଦେସୁ ॥
 ଆଦ ପୁରଣ ତେର ଅଂରୁ ନ ପାଇଆ କରି କରି ଦେଖନ୍ତୁ ବେସ ॥ ୧ ॥ ରହାଉ ॥
 ଜଦହୁ ସୀଆ ବାଆନ୍ତା ଲୁଡ଼େ ସୋହନ ପାସି ॥
 ହାଡ଼ୋଲ୍ଲ ଚଡ଼ି ଆଇଆ ଦଂଦ ଖଂଡ଼ ଶାନ୍ତେ ରାସି ॥
 ଉପରହୁ ପାଣୀ ବାଘାୟି ଝଲେ ଝମକନ ପାସି ॥ ୨ ॥
 ଭରୁ ଲଖୁ ଲହନ୍ତୁ ବାହୁଠୀଆ ଲଖୁ ଲହନ୍ତୁ ଖଡ଼ୀଆ ॥
 ଗରା କୁହାରେ ଖଂଦାଆ ମାଣ୍ଡନ୍ତୁ ସେଜଡ଼ୀଆ ॥
 ଦିନ୍ତୁ ଗଲ ସିଲକା ପାଇଆ ରୁଟନ୍ତୁ ମୋତରାଆ ॥ ୩ ॥
 ଧନୁ ଜୋବନ୍ତୁ ଦୁଇ ବେରା ହୋଏ ଜନ୍ତୁ ରଖେ ରଂଗୁ ଲଇ ॥
 ଦୁତା ନୋ ଫୁରମାଇଆ ଲେ ତଲେ ପତି ଗବାଇ ॥
 କେ ତପୁ ଭାବେ ଦେ ବଡ଼ିଆଇ କେ ଭାବେ ଦେଇ ସଜାଇ ॥ ୪ ॥
 ଅଗୋ ଦେ କେ ଚେଷାୟି ତାଂ କାଇରୁ ମିଲେ ସଜାଇ ॥
 ସାହାଂ ପୁରତ ଗବାଇଆ ରଂଗି ତମାସେ ଗୁଇ ॥
 ବାବରବାଣୀ ଫିରି ଗରା ଭୁଇରୁ ନ ସେଟୀ ଖାଇ ॥ ୫ ॥
 ଇକନା ବଖତ ଖୁଆଇଅନ୍ତୁ ଇକନ୍ତୁ ପୁଜା ଜାଇ ॥
 ଚଉକେ ବଣି ହଂଦବାଣୀଆ କିନ୍ତୁ ଟିକେ କଡ଼ୁ ନାଇ ॥
 ରାମୁ ନ କବହୁ, ଚେତୁଡ଼ି ହୁଣି କହଣି ନ ମିଲେ ଖୁଦାଇ ॥ ୬ ॥
 ଇକ ଦଣି ଆବହୁ ଆପଣେ ଇକ ମିଲି ମିଲି ସୁଇହୁ ସୁଖ ॥
 ଇକନ୍ତୁ ଏହା ଲୁଣିଆ ବହୁ ବହୁ ରେବହୁ ଦୁଖ ॥
 କୋ ତପୁ ଭାବେ ସୋ ଆସି ନାନକ କଥା ମାନୁଖ ॥ ୭ ॥ ୧୧ ॥

ଆଦା ଅସ୍ତବିଶାୟା

ସେଇଭାବେ ହୋଇ ବିଳାସ କରିବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବସେ, ତେବେ ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ହେବା ଉଚିତ । ହେ ପ୍ରାଣୀ, ହୁଏତ ଗୁମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଦାନାଖିଆ ଖାଟ ମାତ୍ର । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ମଲେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଜାଇ ରହି ନାମ-ଜପ କରେ, ସେହି ଅବା ଏ ଜୀବନରୁ କିଛି ପାଏ ।

: ୧୭୭ :

ଯାର ମସ୍ତକରେ ଦିନେ ଥିଲା ଶୋଭାମୟ କେଶ-ରଚନା, ଏବଂ ଭାଲପଟ ଫୁଲିତ ଥିଲା ସିନ୍ଦୂରବନ୍ଦୁରେ, ସେ ଆଜି ମୁଣ୍ଡି ତ-ମସ୍ତକ, ଏବଂ ସେ ଆଜି ଭୂ-ଲୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି । ସେ ଯେଉଁ ଘରେ ଜୀବନ କଟାଇଥିଲା ସେ ଘରର ପାଖକୁ ଯାଇ ସେ ଆଉ ବସି ବି ପାରିବନି । ନମସ୍କାର ପ୍ରଭୁ, ନମସ୍କାର । ହେ ଆଦି-ପୁରୁଷ, କିଏ ଗୁମର ଭେଦ ଜାଣିପାରେ ? କେତେ ବେଶ-ରୂପରେ ତୁମେ ଦେଖାଦିଅ । ଯେତେବେଳେ ସେହି ଚରୁଣୀର ବିବାହ ହେଲା, କି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଥିଲା; ସେ ତାର ବର ସହିତ ଏବଂ ଯେଉଁ ପାଲଙ୍କିରେ ବସି ସେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯାଇଥିଲା ତାହା ମଧ୍ୟ ହସ୍ତୀଦନ୍ତଖଚିତ ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲା ଅତି ସୁନ୍ଦର, ପଙ୍କା ଝିଲମିଲ୍ ଝିଲମିଲ୍ କରୁଥିଲା । ଶାଶୁମାନେ ତାକୁ ଅଦରରେ ଅତ୍ୟର୍ଥନା କରି ନେଇଥିଲେ । ସେ ବସିଲେ ମିଳୁଥିଲା ତାକୁ ଲକ୍ଷେ ଭେଟି, ଲକ୍ଷେ ଭେଟି ମଧ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା ଠିଆହେଲେ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଖାଉଥିଲା କେବଳ ବାଦ ମ ଓ ଝେନୁର ଏବଂ ଶୋର କଟୁଥିଲା ଶୟ୍ୟାର ଆନନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ ହାସ୍ତ, ଆଜି ତାର ଗଳାରେ ମୋତିର ମାଳା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଦଉଡ଼ିବଜା, ଯେଉଁ ଜୀବନ ଧନ ଓ ଯୌବନ ଯୋଗୁଁ ଥିଲା କେବଳ ରଙ୍ଗର ସମୟ, ସେ ଆଜି ହୋଇଛନ୍ତି ତାର ପରମ ବୈଶ । ତମର ଦୂତମାନଙ୍କୁ ହୁକୁମ ହୋଇଛି ଯେ, ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ଚାଲି—ଆହା, ବହୁତ ଅପମାନ ତାକୁ ମିଳିଗଲାଣି । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେହିଁ ଲୋକକୁ ମିଳେ ମହିମା, ପ୍ରଭୁର ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ସେ ପାଏ ଦଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ ଲୋକ ପ୍ରଥମରୁ ଯଦି ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନେଇ ଅବହତ ରହେ, ତେବେ ସେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବାର ଆଦୌ ଆଶଙ୍କା ନଥାଏ । ଏବେ ଦେଖୁ କୁଁ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷିତ ବା ବର-ଶାସନରେ ଖେଳ-କିଛି ଗୁମରେ ହିଁ ଅଚେତ ଶାସକବର୍ଗ । ପୁରର ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କର ଅନୁଧି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଇଡ଼ାଇ ନିଆଗଲାଣି, ସାଧାରଣ ଲୋକ କଥା କ'ଣ କହିବା ? ପୁରୀ ନିମାକର ବେଳ ଆଉ ନାହିଁ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ମହିଳାମାନଙ୍କର ଘରେ ଘରେ ଥିବା ପବିତ୍ର ଗୋମୟଲୁଗା ବେଦାସତ୍ତ ଆଜି କାହିଁ ? ମସ୍ତକରେ ଟିକା ଦେଇ ପରମ ନିର୍ଭୟରେ ବସି କି ପାରିବେ କେଉଁଠି ଆଜି ସେମାନେ ? ବା ସ୍ନାନକୁ ଯିବେ ନଦୀ, ଦୃଷ୍ଟିଶୀଳୁ ପୂର୍ବପରି ନିର୍ଭୟରେ ? ରାମନାମ ତ ଲୋକେ ଭୁଲିଗଲେଣି, ଏବେ ଖୋଦା ନାମ ନେବା ବି ମୁସ୍ତକଲ ହେଲଣି । ଅଗ୍ରକଳତା ଏପରି ଯେ କେହି ଘରକୁ ବାହାରୁ ଫେରିଆସିଲା ମାତ୍ରେ ଘରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ପଚାରିବାକୁ ହେଉଛି । କେତେକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ କେବଳ ବସି ବସି ରୋଦନ କରିବା; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବି ଦୁଃଖ କଟୁନି । ନାନକ କହେ ଯେ, ସେହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ହିଁ ଏସବୁର ସମାପ୍ତି ଘଟିପାରେ । ମନୁଷ୍ୟ ହାତରେ କି ଶକ୍ତି ଅଛି, ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ?

: ୧୭୭ :

କହା ପୁ ଖେଲ ତବେଲ ଘୋଡ଼େ କହା ଭେଷ୍ଟ ପହନାଇ ॥
 କହା ପୁ ତେଗବଂଦ ଗାଡ଼େରଡ଼ି କହା ପୁ ଲଲ କବାଇ ॥
 କହା ପୁ ଅରସୀଆ ମୁହଁ ବଂକେ ଐସେ ଦସହ ନାସା ॥
 କହୁ ଜଗୁ ତେରୁ ରୁ ଗୋସାଇ ॥
 ଏକ ପଡ଼ୀ ମହୁ ଆପି ଉଥାପେ ଜରୁ ବଂଡ଼ି ଦେବେ ଶର ॥ ୧ ॥ ରହାଇ ॥
 କହା ପୁ ଦର ଦର ମଂଡ଼ପ ମହଲ କହା ପୁ ବଂକ ସରାଇ ॥
 କହା ପୁ ସେଜ ପୁଣାଲ କାମଣି ଜପୁ ବେଣି ନାଦ ନ ପାଇ ॥
 କହା ପୁ ପାନ ତଂବୋଲ ହରମା ହୋଇଆ ଗୁରୁ ମାଇ ॥ ୨ ॥
 ଇସ ଜର କାରଣି ପଣି ବିଗୁଣ ଇନ ଜର ପଣି ଖୁଅଇ ॥
 ପାପା ବାଟହୁ ହୋବେ ନାସା ମୁଇଆ ସାଧୁ ନ ଜାଇ ॥
 ଜସ ନୋ ଆପି ଖୁଆଏ କରତା ଖୁସି ଲଏ ତଂଗିଆଇ ॥ ୩ ॥
 କୋଟୀ ହୁ ପୀର ବରକ ରହାଏ ଜା ପୀରୁ ପୁଣିଆ ଧାଇଆ ॥
 ଧାନ ମୁକାମ ଜଲେ ବିଜ ମନ୍ଦର ମୁଛୁ ମୁଛୁ କୁଇର ରୁଲଇଆ ॥
 କୋଇ ମୁଗଲୁ ନ ହୋଆ ଅଂଧା କନେ ନ ପରଗୁ ଲଇଆ ॥ ୪ ॥
 ମୁଗଲ ପଠାଣା ଭଇ ଲଡ଼ାଇ ରଣ ମହୁ ତେଗ ବଗାଇ ॥
 ଥୋନ୍‌ସା ରୁପକ ତାଣି ଚଲଇ ଥୋନ୍‌ସା ହସତ ଚଡ଼ାଇ ॥
 ଜନ୍‌ହୁ ଜା ଚୀସ ଦରଗାହୁ ଫାଟୀ ତନ୍‌ହା ମରଣା ଶର ॥ ୫ ॥
 ଜକ ହୁଦବାଣୀ ଅବର ରୁରକାଣୀ ଭଟିଆଣୀ ଠକୁରାଣୀ ॥
 ଇକନ୍‌ହା ପେରଣ ସିର ଖୁର ପାଟେ ଇକନ୍‌ହା ବାପୁ ମସାଣୀ ॥
 ଜନ୍‌ହୁ କେ ବଂକେ ପସା ନ ଆଇଆ ତନ୍‌ହୁ କଇ ରେଣି ବିହାଣୀ ॥ ୬ ॥
 ଆପେ କରେ କରାଏ କରତା କସ୍ ନୋ ଅଣି ପୁଣାଇଆ ॥
 ଦୁଖୁ ମୁଖୁ ତେରେ ଶୋଣେ ହୋବେ କସଥେ ଜାଇ ରୁଆଇଆ ॥
 ହୁକମୀ ହୁକମୀ ଚଲଏ ବିଗସେ ନାନକ ଲିଖିଆ ପାଇଆ ॥ ୭ ॥ ୧୭ ॥

ଆସା ଅସଟପଦୀଆ

ଆଦର୍ଶ ମାନବ

: ୧୭୮ :

ଏସେ ଜନ ବିରଲେ ଜଗ ଅଂଦର ପରଣି ଖାଜାନେ ପାଇଆ ॥
 କାନ୍ଦି ବରନ ତେ ଭଏ ଅଟତା ମମତା ଲେଉଟୁ ଚୁକାଇଆ ॥ ୧ ॥
 ନାମି ରତେ ଖରଥ ସେ ନରମଲ ଦୁଖୁ ହୁଇମେ ମେଲୁ ଚୁକାଇଆ ॥
 ନାନକୁ ତନ କେ ଚରନ ପଖାଲେ ଜନ ଗୁରୁମୁଖି ସାରୁ ଶରାଇଆ ॥ ୮ ॥ ୧ ॥

ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅସଟପଦୀଆ

: ୧୭୭ :

କାହିଁ ସେ ବେଳର ପୋଲେ ଖେଳ, ଅଣ୍ଟାଶାଳା ଓ ଅଣ୍ଟାବୁଦ ? କାହିଁ ବା ଡେଇଁ-ଡେଇଁ ଶାହାନା ? କାହାକୁ ଡାକୁଆ ଓ ପୈନକପର ? କାହିଁ ସେସବୁ ଦର୍ପଣ ଓ ଦର୍ପଣରେ ଦେଖୁଥିବା ସୁନ୍ଦର ମୁଖସବୁ ? କେହି ତ ଆଉ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ତେଣୁ ବୁଝୁଛି ଯେ, ଏ ଜଗତ ଏକାନ୍ତରେ ତମର । ହେ ପ୍ରଭୁ, ତମର ଖିଆଲ ଅନୁସାରେହିଁ ତମେ ସବୁକଥା ସ୍ଥାପିତ-ବିସ୍ଥାପିତ କରିଦେଉଛ ଏବଂ ଶେଷକରେ କରିଦିଅ ଧନ-ବିତରଣ । ସେକାଳର ଘର-ଦ୍ଵାର, ମଣ୍ଡପ-ମହଲ କାହିଁ, କୁଆଡ଼େ ଗଲ ସେଦିନର ସୁନ୍ଦର ମୁହାଁଫରଶାନା ସବୁ ? କୁଆଡ଼େ ବା ଗଲେ ଶଯ୍ୟା-ସୁବଦାୟିନୀ ସେହି କାମିନିଗଣ, ଯାହାଙ୍କର ମୁଖଦର୍ଶନ ଦିଟିଲେ ଲୋକଙ୍କୁ ରାତିରେ ନିଦ ହେଉ ନଥିଲା ? ସେଦିନର ଅନ୍ତଃସୁର ବା କାହିଁ, ଯେଉଁଠି ତାମ୍ବୁଲଦାଣୀ ରମଣୀମାନେ ଅନବରତ କେବଳ ତାମ୍ବୁଲ ବାଣ୍ଟୁ ଥିଲେ ? ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଏସବୁର କରୁଛି ଦୃଷ୍ଟି ହୁଏନାହିଁ ଆଜି । ବହୁଲେକ ନଷ୍ଟ-ଭିଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ କେବଳ ଧନପାଇଁ ଏବଂ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମାର୍ଗକୁ ଭୁଲିଗଲେ ଏକାବେଳକେ । ବନା ପାପରେ କି ଧନ-ସମ୍ପଦ ଆସେ କେବେ ? ଏବଂ ଲୋକ ମଲପରେ ତାର ସେହି ପାପ-ସଞ୍ଚିତ ଧନ ତା ସାଥରେ ନଯାଇ ଏଇଠି ପଡ଼ିରହେ । ମନେହୁଏ କି, ନିଜେ ପ୍ରଭୁ ଯାହାକୁ ଭୁଲିତ କରିବାକୁ ଖିଆଲ କରନ୍ତି, ବୋଧହୁଏ ତା'ଠାରୁ ଆଗ ସଦ୍‌ଗୁଣଯାକ କାଢ଼ିନିଅନ୍ତି । ସଞ୍ଚିତ ଧନ-ଧାନ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରସବୁ ଜଳିଉଠିଲା ଏବଂ ପକ୍କା ଘରସବୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ରାଜକୁମାରମାନେ ଖଣ୍ଡ-ବିଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ମାଟିରେ ଗଡ଼ିଲେ, ଯାହୁମନ୍ତରେ କୌଣସି ଅଭୂତ ଫଳିଲା ନାହିଁ, କି କୌଣସି ମୋଗଲ ଆଉ ହେଲା ନାହିଁ । ମୋଗଲ ଓ ପଠାଣ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡାରେ ହାତାହାତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଲା, ଗୁଳି ଦିପଟୁ ଫୁଟିଲା ଏବଂ ହସ୍ତୀସେନା ମଧ୍ୟ ଲଢ଼ିଲେ; କିନ୍ତୁ ଯାହା ଯାହାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଆଜ୍ଞାପତ୍ର ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ହ'ପଟେ ସେଇମାନେ ପଟାପଟୁ ମଲେ । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନ, ଭୁରଙ୍ଗ ଠାକୁରାଣୀ ଓ ଶକ୍ତିସ୍ଵାଣୀ କେହି ବାଦ ପଡ଼ିଲେନି; ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତ୍ର-ବ୍ୟୁତ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଗଲେ ଶୁଣାନକୁ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ଓ ପରାକ୍ରମ ସ୍ଵାମୀମାନେ ଆଉ ଫେରିଲେ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ରାତି ଏବେ କପରି କଟେ ? ଯିଏ କଣ୍ଡା ସେ'ତ ନିଜେ ଏସବୁ କରିଛନ୍ତି ବା କରୁଛନ୍ତି, ଫେରାଦ କରିବା କାହା ପାଖରେ ? ହେ ପ୍ରଭୁ, ଦୁଃଖ-ସୁଖ ତ ସବୁ ତୋର ଇଚ୍ଛାଧୀନ; ନିଜର ଏତେ ଦୁଃଖ ଭୋଦନ କରି ତତେ ଶୁଣାଇ କି ଲଭ ? ଭରସାଙ୍କ ଅନୁଶାସନରେ ହିଁ ସମସ୍ତ ସଂସାର ଚାଲିଛି; ସେ ଏବେ ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଦେଖି ହୁଏତ ଝୁପି ହେଉଛନ୍ତି । ନାନକର କଥନ ଏହି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ କର୍ମର ଫଳ ଭୋଗବହିଁ ଭୋଗିବ ।

: ୧୭୮ :

ପ୍ରଭୁ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା କରି ନିଜ ଭଣ୍ଡାରକୁ ନେଇଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ଜଗତରେ ବିରଳ; କାରଣ ଏପରି ଲୋକଠାରେ ଜାତି-ବର୍ଣ୍ଣର ଭେଦ ସଂସ୍କୃତି ଲୋପ ପାଇଥିବ, ଏବଂ ଲୋପ ହୋଇଥିବ ମମତ୍ତ-ବୋଧ ଓ ଲୋଭ । ନାମରତ ସେହି ମହାତ୍ମା ଫାର୍ଥପରି ନିର୍ମଳ; ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଛି ଅହଙ୍କାର ଓ ଦୁଃଖର ମଳ । ନାନକ ଏପରି ଲୋକର ଚରଣ-ବନ୍ଦନା କରେ; କାରଣ ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ତାର ଜଗତ ହୋଇଛି ସବୁସବୁ-ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ।